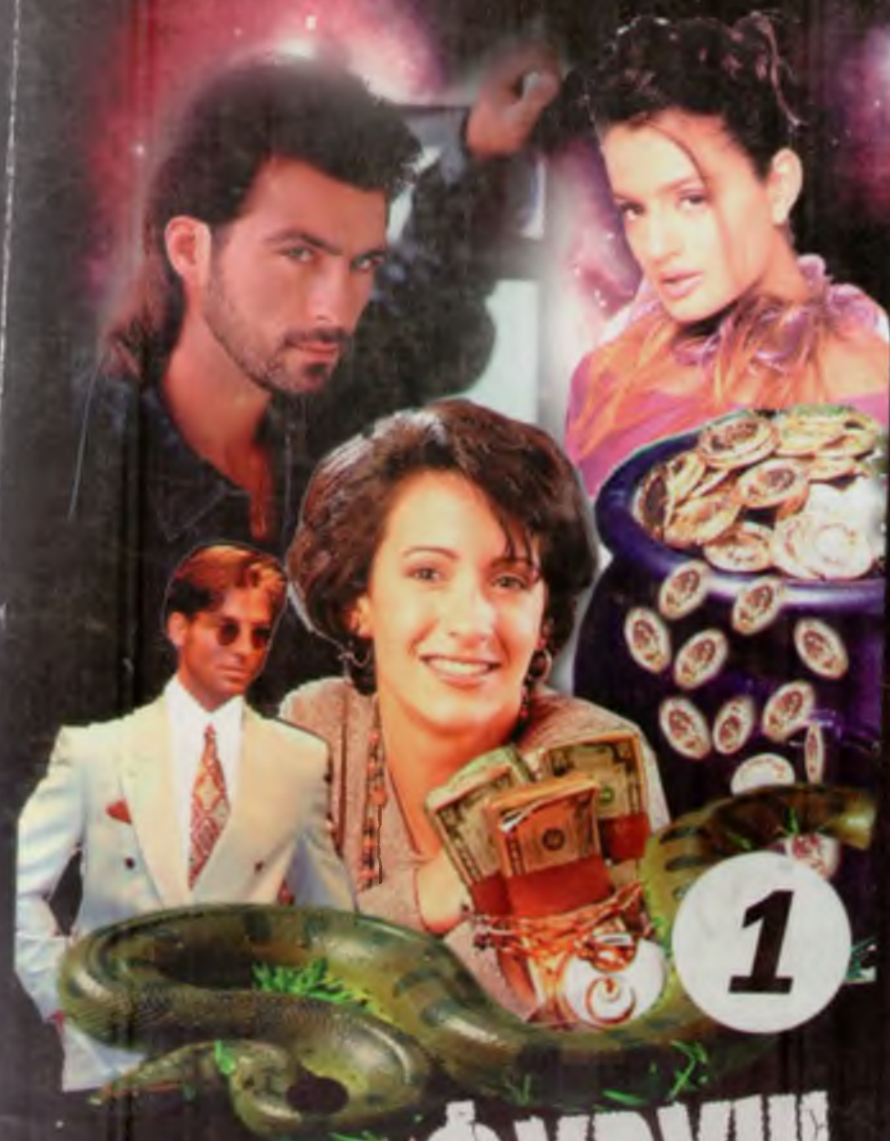

Боқий МИРЗО

1

ТИЛЛАФУРУШ

8910410
M 54

Боқий МИРЗО

ТИЛЛАФУРУШ

РОМАН

Биринчи китоб

Яшнбод Политехника
Касб-хунар коллежи АРМ
Ино № 60954

«Наманган» нашриёти
2011 йил

34(5Ў)6

M54

Мирзо Боқий «Тиллафуруш» (роман) Б.Мирзо-Наманган
«Наманган» нашриёти, 2011 йил - 244 б.

ББК 84(5Ў)6

"ТИЛЛАФУРУШ" романи ёзувчи Боқий МИРЗОнинг биринчи йирик насрий асари сифатида "БЕГОЙИМ" газетасида босилгандан кейин мухлислари янада кўпайди. Сабаби асар ҳаётий воқеалар асосига қурилган. Бойлик туфайли икки аёл уртасида пайдо бўлган низо ва душманликни тасвирлар экан, муаллиф ҳаётийликдан чекинмайди, бойликка ружу қўйиш оқибатлари, инсон феъллида пайдо бўлган салбий ўзгаришларни мустақкам ахлоқий маъёрларга таянган ҳолда таҳлил қилади. Хулоса чиқаришни эса китобхоннинг ўзига қолдиради. Асарни уқиб кўргач, ўзингиз ҳам бунга амин бўласиз.

НГ 870-2435,5-1452135 2011
871-(15,0)-(07)

ISBN-978-9943-371-22-8

© "Наманган" нашриёти, 2011.
© Боқий МИРЗО.

* * *

Бойлик - нафсни семиртирадиган ширинлик, ейсан - тўймайсан...

Бойлик учун ташланган қадамлар аввалига ўта шиддатли бўлади, катта самара бераётганга ўхшайди, аммо охири телбаликка олиб боради. Афсуски, бойликни ҳаёт-мамоот деб, бир умр уни деб яшаганлар фожиани тушуниб етмайдилар.

Бойликка муккасидан кетган одам ҳаёт маъносини, Аллоҳ зиммасига юклаган вазифаларни унутди ва ўзига икки дунё азобини тайёрлаётганга ўхшайди...

* * *

Тоғда дам олиш Хосиятнинг режаси эди. Асл мақсадини Ҳалима кейин тушунди...

Улар жума куни тонгда - ҳаво танга ёкадиган лаҳзаларда йўлга тушишди.

- Иссиқ бошланмай Туман аканикига етиб олишимиз керак! - шошилтирарди Хосият.

Тоғ олдидаги охириги қишлоққа етишганда йуналишдаги такси ҳайдовчилари "У ёғига боролмаймиз", деб туриб олишди.

- Хоси, - деди Ҳалима машина топилавермагач, - тупканнинг тагида дам олишимиз шартми? Яқиндаги хусусий дам олиш уйларидан бирида тўхтасак булаверадикун!

- У ернинг табиати бошқача, боргандан кейин қайтгинг келмай қолади, - қизиқтирди Хосият.

Тушга яқин битта мард "тикочи" манзилга ташлаб қўйди. Бир сўмни ўн марта уйлаб сарфлайдиган Хосият ҳотамлик қилганига Ҳалима ҳайрон...

- Тортишаверсак кеч киради. Эрта бормасак бўлмайди. Пул - топилаверадиган нарса...

Туман ака - бобоси ва отасининг эски қадрдони. Бир неча йил олдин Хосият бирга борганда отаси Туман ака ва унинг оиласи билан таништириб:

- Чироғимни ёкадиган шу қиз бор, холос! - деб маъноли қараб куйган эди. Туман ака уни тушунган ва қизнинг келишини анчадан бери кутаётган эди. Бугун кўрди-ю, унинг мақсадини тушунишдан ташқари, катта қиз - ҳатто турмушли, болали бўлиб қолганини кўриб, дўппи бир айлангунча йиллар утиб кетибди-я, дея хаёлга толди ва унинг ота-бобосини эслаб, қуръон тиловат қилди.

Овқатланиб, бир соат дам олишгач, Хосият Ҳалимани тоққа чиқишга ундади. Мовий туман орасида салобат билан осмонга интилган чуққи жозиба билан узига чорлар, унгириллардаги оппоқ қор, кум-кук ўт-улан ёнбағирларга тароват бағишларди.

- Олға! - деди Хосият спорт кийимлари устидан қалин жемперини кияркан.

- Нега кросовка олвол деганингни энди тушундим, Хоси!

- Тоғда "шпилка" туфли билан юролмайсан!

Кум-кук манзаралар, жилғаларни томоша қилиб, манзилга йул олишди. Аммо иккови ҳам тоғ йулидан юрмаган, машаққатини кечирмагани учун йул ярмига етганда оёқлари оғриб, танасидан дармон кетди, суқмоқ бўйидаги тошга чузилиб қолишди. Алланарса куч бераётгандай, Хосият ўзини дадил тутарди.

- Ҳали анча юрамиз, иродасиз бўлма, дугонажон! - деди ўзини чарчамаганга солиб.

- У ёғига ўзинг боравер, кучим тугади.

Юқоридан водий гўзал суратга ўхшарди, гуллар, лолалар, ўт-уланлар денгиздай чайқалади. Руҳ тиниқиб, асаб дам олар, тана қувватга кирарди.

Ярим соатча дам олишгандан кейин чарчоқ тарқади.

Булоқ сувидай кайфият, руҳий тетиклик аёллар вужудини эгаллаб олди. Аммо ярим соат юргач, яна бутун танани чарчоқ қоплади. Оёқлар оғрир, қалтирар эди. Нотаниш, аммо гўзал манзаралар Ҳалимани узига оҳанрабодай тортса ҳам, юрагининг бир чеккасини билинар-билинемас қоронғулик забт этиб борарди.

Чуққига юз метрдан кўпроқ қолганда узоқдан кунғир тусли айиқ кўринди-ю, иккала аёлнинг юраги чиқиб кетай деди. Айиқ уларни пойлаб келаётгандай, қулай фурсат топиб мақсадига етадигандай эди.

Айиқ юлғунлар орасидан урмаларди. Саросима билан орқага тисарилдилар. Харсангга урилиб бешбаттар қурқиб кетишди, йиртқичга ем булиш хавфи бутун вужудни эгаллаб борарди...

Хосият катта тош олиб, айиқ томон отди, аммо ҳайвон эътибор бермас, уларни курмаётгандай эди.

Ҳар бир лаҳза фожиани яқинлаштирувчи зинапоёга ухшарди. Айиқ ярадордек ўкирик овоз билан борлиқни ваҳимага соларди. Улар дуч келган томонга қочишаркан, ғор олдидан чиқиб қолишди. Хосият атайлаб шу ёққа қочдимиди ё тусатдан келиб қолишдими, Ҳалима сезмай қолди...

Ортига қаради: ғор! Олдинда - йиртқич айиқ!

Хосият тусатдан ғор оғзини тусиб турган харсанг қимирлаганини сезди.

Ғойибдан куч келиб, харсангни итаришди. У гилдирак устида тургандай осон қузғалди (Буни бобоси билан дадаси шундай урнатганини биларди). Апил-тапил ғорга киришди-да, оғзини беркитишди. Бир оздан сунг куз қоронғуликка урганди, ғор шифтидаги туйнукдан нур тушиб турар, вазиятдан чиқишга умид туғдирарди.

Ғор тўрида билинар-билиномас сув шовуллайди. Ундан бошқа овоз ё ҳаракатнинг йўқлиги даҳшатли воқеалардан дарак бераётгандек, юракка қурқув солиб турарди. Улар ваҳимадан чалғиш учун ташқарига қарашди. Айиқ ғор оғзига келиб, аёлларни ейиш учун қулай вақт кутаётгандай хушёр ётибди.

Ғор ичидаги нарсаларни куриш мумкин. Тўрға чузилган йулакда анчадан бери одам изи тушмагани икки ожизада хавотир уйғотди. Унг томонда буй баробар баландликда икки киши бемалол сиғадиган супа булиб, ёнида ташқари кўринадиган тешикча бор.

- Чиқамиз! - деди Хосият Ҳалимага елка тутиб.

Супага астойдил жойлашганларидан сунг қоронғи, ғор туридан намхуш ҳаво эсаётганини сеза бошлашди. Ҳалиманинг жемперини ерга солиб, Хосиятникига уранишди. Сал нафас ростлаб, қурқувни унутишгач, зерика бошлашди. "Қачонгача ўтирамиз?" деган фикр айланди мияларида. Ҳадик билан учаётган шивир-шивиргина сукунатни бузар,

ялмоғиз бир ямлаб ютадигандай бир-бирининг пинжиги суқилишарди.

Сахарга яқин кузлари илинди.

Бирдан Хосият дугонасини туртиб, кўзи билан пастга имлади. Ҳалима йўлакка қаради-ю, аъзойи бадани музлаб, кўз олди қорайиб кетди. Йўлакда думи ғор оғзига, боши харсанг остига қараб кетган салкам икки метрли илон ётарди.

- Энди нима қиламиз? - деди кўрқув аралаш Ҳалима.

- Тсс!- деди Хосият илон уйғониб кетишига ишора қилгандай.

- Ғор оғзидан секин чиқиб кетса бўлади...

- Етиб олса тириклай ютади!

Хосият кўрқувни енгиб, Ҳалиманинг қулоғига пичирлади.

- Катта бувим бунақа жойда хазина бўлади дегучи эди.

Унинг гапи охирига етмай, илон супа томон ўрмалай бошлади.

- Ўлдик, Хосият! - титраб кетди Ҳалима. Хосият тунни билан уларга суянчиқ бўлган тошлардан бирини жилдиришга имлади. Тош бунчалик оғирлигини хаёлга келтиришмаган эди. Биринчи уринишда бир қарич ҳам силжимади. Сал қимирлагандай бўлди, аммо яна жойига тушиб қолди. Илон ўзлари томон ўрмалаб келаётганини кўришганда эса юракка кўрқув тушиши билан ғойибдан куч келгандай бўлди. Илоннинг боши супа ярмидаги харсангга етганда:

- Ташладик! - деди бирдан.

Қиррали харсанг бир юмалади-да, илоннинг бошини эзиб қолди. У салобат билан биланглаб тош остидан чиқишга уринар, думи тошларга "гарс" иллаб уриларди. Кейинги тош илоннинг белини эзиб тўхтади. У ярим соатдан кейин жон таслим қилди. Ваҳима шу билан сўнгандай ҳамма ёқ тинчиб қолди. Фақат сувнинг билинар-билинемас шовуллаши эшитиларди. Хосият бу ишни қандай уддалаганига ҳайрон: Худо куч ва жасорат берди шекилли...

- Ғорни томоша қиламиз! - дея енгил нафас олди Хосият. Ҳалима омон қолганига суюниб, тезроқ кетишни ўйларди.

- Ташқарида айиқ турибди! - бепарво сузларди Хосият дугонаси ортидан юришига ишониб.

Бир неча қадамдан сунг кутилмаган ҳодиса руй берди. Хосият оёғини симга ўхшаган таранг нарсага уриб олдию, ҳамма ёқни чанг-тупроқ, турли-туман тошлар, хас-хашак сингари майда-чуйдалар босиб кетди. Атрофда нималар бўлаётганини англаб бўлмас, "қарс-қурс" овозлар ваҳимани кучайтирар эди. Улар олдини туйнукдан тушган йирик тошлар тўсиб қолди. Бирдан атрофни кўрқинчли сукунат қоплади. Аммо Хосият катта мақсад йўлида қийинчиликларни бепарво енгаётгандек, дадил эди.

- Олдинга ўтамиз!

- Хосият, қайта қолайлик, айиқ кетган.

- Мен шаршарани кўрмоқчиман.

Ҳалима ноилож эргашиди. Сув яқинлашганда қоронғулик қуюқлашди. Хосият сумкасидан фонарь олиб олдинга қаратди. Фор тубсиз жарликка ухшаб, ваҳимали эди. Хосиятнинг бу саёҳатга махсус тайёргарлик кўргани Ҳалимани ҳайратда қолдираётган эди...

- Жон уртоқ, у ёғига бормайлик! - ялинарди Ҳалима, - бир кор-қол бўлса ўлигимизниям топишолмайди. Болаларимиз нима бўлади?..

- Ёш боладай нолийверма, кўрқоқ!

Хосият дадил, у ёрдан катта нарса умид қиларди. Ҳалима ҳалокат кутаётгандай, шеригининг оёғига ёпишди...

- Бас! Сен ҳам бормайсан! Айиқ ғажиб ташласа ҳам ортга қайтамиз. Яқинларимиз ҳеч бўлмаса суякларимизни топиб олишади. Қайтдик, илтимос!

Хосият Ҳалимани куч билан силтаб ташлаб, ерга йиқитди-да, олдинга интилди. Ўн қадамча юргандан кейин сув чайқалишга ўхшаш овоз эшитди. Қоронғида ҳеч нарса кўринмас, ваҳимали шарпалар кезиб юрганга ўхшарди. Ҳалима кўркув ичида Хосиятга етиб олиб, қўлидан ушлади.

- Мақсадинг нима, мени ўлдириб кетмоқчимисан?

- Ҳей латтачайнар! Бас қиласанми, йўқми? Ё ёрдан чиқиб кет, ё индамай орқамдан юр!

Хосиятнинг дор устида юргандай омонат ҳаракат қили-

ши ваҳимага соларди. Бирдан алланарса "қарс" этиб, тепадаги олмадай туйнук ёнидан тош ажраб, сувга "шалоп" этиб тушди-ю атроф ёришиб кетди. Ҳовуз суви шу қадар тиниқ эдики, тагидаги тошлар ва қумлар бемалол қуриниб турарди. Улар ҳайратдан ёқа ушлаб туришганда, оёқ остидаги майда тошлар сурилиб, ҳовузга тушиб кетишди ва тенгдан доллаб юборишди. Атрофни шовқин, ваҳимали овозлар босди. Ҳовуз чети силлиқ, ушлайдиган нарса топилмас, сув остидан гирдобга ўхшаган куч икковининг оёғидан тортаётганга ёки ўлган илоннинг шериги ютмоқчи бўлаётганга ухшарди. Улар бир-бирининг елкасига оёқ кўйиб булса ҳам сувдан чиқмоқчи бўлишарди. Сув шалопплаб, даҳшатни кучайтирарди. Уларни аллаким кузатар ва бошқарар, атайлаб қийноққа солаётганга ухшарди. Ҳалима ўкириб йиғлаб юборди. Аммо Хосият жон ҳолатда бўлса ҳам имкон қидирарди.

- Ўзингни тут, Ҳалима, чуқиб кетамиз, торт қўлингни!

- Мени ушла, ҳозир ўлиб қоламан, Хосият!

- Э, пандавақи!

Хосият Ҳалимани зарб билан узидан узоқлаштирди. Гангиб қолган аёл тошга урилди. Чуқиш арафасида қирғоққа ёпишди ва қозиққа ўхшаш тошдан маҳкам ушлаб тепага интила бошлади.

- Тўхта! Мен олдин чиқиб сени тортиб оламан!

- Йўқ, аввал мен!

Тошқозиқ дош беролмай синиб кетди, иккови сувга ағдарилди. Хосият кукрагигача чўкканда ҳовуз чуқур эмаслигини сезиб қолди-да, озгина чўккалаб, юқорига сакради ва ҳовуз қирғоғига бориб тушди. Бир дақиқа ўтмай ташқарига чиқиб, Ҳалимани тортиб олди.

Омон қолганига ишонмай, бир-бирини ушлаб кураётган дугоналарни ҳайрат алангаси чулғади.

- Кетдик! - деди Хосият ҳаммасини унутиб.

Бир неча қадамдан сўнг яна қоронғилик бошланди. Фор охирига етгач, Ҳалима узини қўлга олиб, шеригини зимдан кузата бошлади. У муҳим нарса қидираётгандай, деворларни пайпаслади. Ишламай қолган фонарни отиб юборди-да, катта силлиқ тошни қўли билан тозаллади. Сийнабанди орасидан бир қарич пичоқсимон темир олиб,

тош орасига суқди. Нимадир "шир-шир" кесилди. Тош уннга сурилиб, түртбурчаксимон жойда катта қовундай келадиган мис кўза пайдо булди.

- Мана! - деди кузлари қувнаб.
- Бу нима? - хайратланди Ҳалима.
- Бобомнинг бобосидан қолган бойлик!!

* * *

Кузани кутариб қайтишаётса, ҳовуздаги сувдан бир томчи ҳам қолмаган, ҳамма ёқ жим-жит, шаршара овози тинган эди. Илоннинг улиги устидан утиб, ташқарига қарашди: айиқ куринмас, атроф осойишта эди. Хосиятнинг ишораси билан супага чиқиб, кўзани очишди. Ичи тўла тилла танга экан!!! Қувониб, тулқинланиб кетган Хосият кузани энг севимли нарсдай бағрига босиб, силар эди. Кузларида бахтиёрлик, севинч ёшлари жилва қиларди.

- Эй, Худо, бу ёғига ҳам узинг қўлла!

Ҳалима аввалига қурқиб кетди. Аммо зеб-зийнатга қизиқиш туйғуси хуруж қилди-ю турли хаёлларни бир четга суриб, "Менга қанча тегаркин?" деган мулоҳазада тухтади.

- Ҳалима! - деди кутилмаганда Хосият, - бобомдан қолган мерос ҳақида бировга огиз очмайсан. Тилингни тийганинг учун ҳақингни оласан. Тушундингми?

- Ҳа, уртоқжон!

- Эсингда булсин, ҳазил ҳаром!

- Тушундим...

"Шунча тиллани нима қиларкин? - уйлай бошлади Ҳалима, - шаҳардаги энг бой хотин буларкан-да!" Юрагининг бир чеккасини ҳавас, купроғини ҳасад эгаллай бошлади...

Хосият урнидан турди-да, кийимларини ечиб ташлади. Уни ярим яланғоч кўрган Ҳалиманинг огзи очилиб қолди.

- Анграйма, сен ҳам ечин!

- Нима қиламиз?... - хайрон булди у.

Хосият ичкуйлагини белбоққа ухшатиб тахлади-да, қатига тангаларнинг ярмидан купини жойлаштирди. Сўнг белига маҳкам боғлаб, устидан кофтасини тушириб, спорт костюмини кийди. Қолганини Ҳалиманинг белига жойлашти-

ришди.

- Дугонажон, олға!

Белдаги бойлик оғир, аммо руҳлар тетик, кушдай енгил эдилар. Пул - белнинг қуввати деган мақол исботини топаётган эди...

* * *

Хосият Фарида момосининг олдига кирганда қош қорайган эди.

- Келдингми, болам?

Орзусига етган момонинг кузлари чақнаб кетди. Хавотирини енгиб, Хосиятга юзланди.

- Иш битдимми?

- Ҳа, эна!

- Худога шукр, утир қизим...

У даҳлизда ивирсиб турган Ҳалимани чақирди. Кампирнинг сабр ҳақидаги афсоналарини тинглаб овқатланишгач, Хосиятнинг хонасига киришди.

Ҳалиманинг миясига "Менга қанча тегаркин?" деган савол михланган, аммо Хосият - уддабуроликда эркакларни ҳам чангида қолдирадиган, ушлаган жойини узадиган аёл бўлгани учун уни алдаш, қурқитиш йули қоронғи эди. Ҳайла-ҳайла "Аввал кўнглидан чиқарганини берсин, яна озгина сўрайман!" деган қарорга келди...

Хосият турмушга чиққандан кейин эрининг лапашанглигини билди-ю, режаси саробга айланди, ҳафсаласи пир бўлди. Эридан оддий савдогар ҳам чиқмади. У отасидан қолган бир ҳовли-ю, эски "Жигули"га эга холос. Ҳўқимаган, ё замонавий ҳунар эгалламаган эди. Отаси улганидан кейин қандай яшашга сиқилиб юрган кезлари онаси Хосиятга уйлантириб қўйди. Бир яхшига бир ёмон бирлашса, ҳаёт изга тушиб кетар, деган ниятни кўнглига тукканлигини қудаларга ҳам айтди. Аммо бу йул кутилган самара бермади. Берсанг ейман, урсанг уламан қабилда яшаётган эрининг ҳаёт тарзини ўзгартириб, янгича ҳаётга кўникириб бўлмади. Тўй ёки улфатчиликда утириб қолса, меъерини билмай ичар, ўзини бошқаролмайдиган даражага етганда одамлар уйига ташлаб кетар, биров истаб келмаса ҳам текин зиёфатни қидириб топар, орсизларча

дастурхонда утираверарди. Уйга деярли ҳеч нарса олиб келмасди, онаси берган пулларни ҳам нафси йўлида қурбон қиларди. Хосият буюрган ишларга деярли ақли етмасди. Бошқача айтганда, Хосият уни ёнида юришга ва ҳатто эрим дейишга ор қиларди. Дунё кўзига тор кўринган кезлари онасига:

- Мени нега унга бергансиз?- дея зорланарди.

- У лапашанг, сен чапдастсан, эпақага келтириб оларсан дегандик, йулга солиб бўлмайти шекилли...

Шу гапдан кейин Хосият эридан ажраб, кўч-куронини юклаб келди. Қуда томон ялиниб-ёлворса ҳам ён бермади. Куёвни куришни истамас эди. Сабр қилса узига муносиби чиқиб қолар, чиқмаса битта бола билан она уйида яшай-веришни кўнглига туғиб қўйди. Бу орада онаси қазо қилди. Беш йилдирки, кекса бувиси билан бирга. Саксондан ўтган момонинг бир-икки марта тоби қочди. Ўзидан чўчиган момо Хосиятни чақириб, бобокалондан қолган хазина ҳақида гап очганди.

* * *

Хонтахтадаги бир уюм тилла макр-ҳийла, ҳузур-ҳаловат, имконият ва жиноятларни ўзида жамлагандай айёрона жозиба билан ўзига тортарди.

Бойлик - нафсни семиртирадиган озуқа. Ейсан - тўймайсан. Ҳалима тилла тангаларни ушлаб айлантитаркан, маҳлиёлик ортидаги қора кунларни тасаввур қилолмасди.

Хосият йигирма беш дона санади-ю:

- Бу сенга!- деб Ҳалимага узатди.

- Озгина қўшинг, дугонажон! - тили ёғланди унинг.

- Ўттизта етадимми?

Хосият дугонасининг нафсини улчаб кўрмоқчидай, айёрона нигоҳ ташлади.

- Ахир, сиз билан тенг ўлиб тирилдим. Бундан кейин ҳам ёнингизда буламан, ҳеч бўлмаса элликта қилинг.

"Нафсинг ёмон эмас, дугонажон! - ўйлади Хосият зимдан унга термиларкан - аждоди бойлик кўрмаган бу кимса ярмини берсам ҳам тўймаса керак!"

- Бир кунда ўттиз тилла тангалик бўляпсан-у, яна қўшинг деганингга ўлайми?!

- Ўртоқжон, - ялтоқланди Ҳалима, - бошқа аёл арра қилмасак органга айтаман, деб туриб олиши мумкин эди-ку! Мен атиги элликта сўраяпман, холос. Қолаверса, сизни сотиш ниятим йўқ. Солиқман!

"Бир неча соат олдин форда "дағ-дағ" титраётган одамнинг дадиллигини қаранг! Бу тулки хотин бобомдан қолган мероснинг катта қисмига қайси иши учун эга чиқмоқчи? Хомтама булма, Хосият тирик экан, бу хазина фақат мени бойитади. Уни деб икки авлодим эзилиб, ўлиб кетди.

Хосият Ҳалиманинг дили бузилганини сезди. Ўзининг ҳам юрагида мудҳиш режа пайдо булди...

- Оббо уртоғ-эй, шунақами? - қувлик қилди асосий мақсадни сездирмаслик учун, - бунақа ишларга кўпам ақлим етмайди. Бупти-да! Мана элликта эмас, олтмишта бўлақолсин. Аммо оғзингга эҳтиёт буласан, катта бойлик бор жойда... а?

- Ҳа! - деди Ҳалима тангаларни чунтагига соларкан, гап замиридаги маънони тушунмади.

- Менга қара, Ҳали, - Хосият сузларига самимий тус берди, - буларни тез пул қиламан деб балога йўлиқиб қолма, ишончли харидор топилгандан сўнг бирга сотамиз!

- Хуп булади...

Унинг тасдиғида бирга иш қиламиз дегандан кўра, бу ёғини узим биламан маъноси купроқ эди.

* * *

Ҳалима уйга кетаркан, миясини бойлик хаёли қоплади, юрагида ҳасад, ичқоралик туйғуси аланга олди. "Уники ун баробар кўп. Қари бувиси билан битта боласи бор холос, шунча бойликни нима қилади? Менсиз борганда илонга ем буларди. Қари момоси суягини ҳам тополмай улиб кетарди. Форда далда булганимни эсламайди-ям. Арра қиламиз десам буларкан".

Ҳалиманинг уйқуси келмади. Тиллаларни сотиб қандай ишлар қилишни режалаштира бошлади. Хаёлида пулга айлантириб кўрди. 50 миллион сум! Ҳозиргача рўзма-рўз кун курган аёл шунча пулга эга булса-я! Ақлга сигмайди. Аммо Худо қўллайман деса бир кунда бераркан!

Ҳалима узини ҳамма нарсага қодирдек сезди. Шоҳона ҳаёт, сунгги русумдаги машина, евроусулда таъмирланган алоҳида квартира, Париж модаларида тикилган янги кийим-кечаклар юрагини тошириб, жилва қила бошлади.

Энди аламзадалиқ дардидан халос бўлади. Собиқ қайнонаси бир вақтлар яхши сарпо қилмадинг, байрамларда бирорта қариндошинг йўқламади, деб гадойдан олиб гадойга солган эди. "Энди менинг даврим келди. Ҳаммангни чангимда қолдирмасам, Ҳалима отимни бошқа қўяман! Куруқ олифта уғлинг Қосим товонимни ўпади. Узинг бош эгиб, ялиниб келасан! Сенлар оддий "Жигули"-да керилдинг, мен яп-янги "Нексия"да юрагингни эзаман!"

* * *

"Ҳалима булмай ҳар бало бул!- кетгандан кейин Хосият уни қарғай бошлади,- шошмай тур, бир мисқоли ҳам насиб этмайди!"

* * *

Хосият бир ҳафтадан кейин Ҳалимага телефон қилди. - Кеч соат ўнда ҳалигиларни олиб, сой бўйига чиқиб тур. Яхши тўлайдиган харидор топдим! - деди-да, яна қушиб қўйди, - қаерга, нега, ким билан кетаётганингни ҳеч ким билмасин, тушундингми, ўртоқжон?

- Ҳа, албатта, йигирма минутдан кейин ўша ерда бўлман!

Ҳалима "Хосият харидорни шаҳардан - катта заргарлар орасидан топган, машина билан келади", деб ўйлаган эди. Аммо у тезоқар сойнинг осма кўпригидан якка келаётганини куриб, ҳайрон қолди. Юрагида "Биров тилла билан кетаётганимизни сезмасин-да", деган хавотир бўлгани учун кўнглига бошқа гап келмади.

- Ҳаммасини олдингми?

- Ҳа, - деди у пичирлаб.

- Мендаги қирқта билан юзта! Пули ҳозирча шунга етаркан. Сол манави халтага!

Ҳалима тангаларни белидан олиб халтага ташлади.

- Сен олдинда юр! - буйруқ қилди у.

Улар бир киши сиғадиган осма кўприқдан ўта бошлаш-

ди. Ярим кечада сой шовуллаб, тулқинланиб, ваҳима билан оқар, одамлар ҳаракати деярли тўхтаганди. Икковлари мудҳиш нарсадан чўчигандай омонат боришаркан, сув шовқини, қоронғулик замирида хунук аломат борга ўхшарди... Бу аломатни Хосият аниқ ҳис қилиб турар, олдиндан тайёрлангани учун хотиржам эди. Кўприк ўртасига етишганда Хосият кўйнидан оғир, узун темир олди... Мулжални тўғрилаб, Ҳалиманинг бўйнига куч билан урди. У бир чайқалиб йиқиляётганда аввалгисидан оғирроқ зарба ми-ясига тушди. Хушини йўқотиб чапга оға бошлади ва Ҳосият тезлик билан уни кўприк ушлағичи оша кутариб, сувга ташлаб юборди. Ҳалима сўзсиз, қаршиликсиз тўлқинлар орасига кўмилди, икки сониядан кейин бир кўринди-ю, бутунлай йўқолди.

Хосият уддабурролик қилдим деб севинди, аммо иш ҳамирдан қил суғургандай битганидан кунгли ғаш тортиб қолди...

* * *

Хосият изсиз йўқолганлар ҳақида куп эшитган. Бир неча ой аввал киракаш Раҳимни иккинчи хотинининг ўйнаши кўл-оёғини боғлаб, хушидан кетгунча калтаклаб, сувга ташлаб юборган. Ўлиги ириб кетганда топилди. Аниқ далил, гувоҳлар бўлмагани учун жинойатчи аниқланмади ва ҳеч ким жазоланмади. "Ҳалима чўкиб кетди, бир неча дақиқада ўлиши аниқ. Фақат энди бир-икки ҳафтада топилсин-да! - ўйларди у - танаси ириганда юзага чиқса ҳамма из йўқолади. Ўзим тилимни тийиб юрсам бас! Бирорта ҳам гувоҳ йуқ!"

Хосият ухлолмади. Хаёлида нохуш воқеалар кезиб юрганидек, юрагида қотилликдан азобланиш, дугонасининг тақдирига ачиниш, мабодо жинойти очилиб қолса, узоқ йил турмада утириш ваҳимаси руҳиятини исқанжага оларди. Жинойт қилаётганда кимдир кузатиб тургандай, эрта-индин ўлик топилганда "бу ишни Хосият қилди", дея гувоҳлик бераётгандай титраб кетарди. Гоҳ жойидан туриб, у ёқ-бу ёққа юрар, баъзан ерга қараб ўтирар, Ҳалиманинг сўзсиз йиқилиши, бир чўкиб, бир юзага чиқиши кўз олдидан кетмас, ярим тунда арвоҳи келиб

бўғиб олаётгандай безовта қиларди. Бир неча соат шу хилда азобланди. Сабри чидамай синфдоши Акмалга телефон қилди,

- Битта топиб бер! - деди ялинчоқ овозда, - роса хумор қияпти.

- Мунча кеч!

- Мазам йўқ.

- Нега?

- Ошқозоним оғрияпти...

- Ун беш минутда бораман....

Виждон азобини наша кайфи билан енгишга қарор қилганди у.

Хосият Акмал олиб келган нашадан ютоқиб чекаркан, вужудини эгаллаётган сархушликдан енгил торта бошладди... Уйғонганда ишга борадиган вақт бўлган, бувиси ўғлини мактабга жўнатаётган эди.

* * *

Асаблари юмшаётган Хосият ўтган воқеаларни ўйламас, режалар билан таёлини чалғитар эди.. Табиатан таъсирчан бўлмагани учун жараёнларга мослашиш осон кечди. Аммо Ҳалиманинг жонига қасд қилмасдан бойлигини тортиб олиш мумкин эди деб ўйлар, гуноҳ таъқибидан кўнгли оғрирди. Ўзини чалғитиш учун эски таниши - кекса заргарга кўнғироқ қилди.

- Кеч соат ўнларга катта ўғлимнинг уйида куришамиз! - деб телефонни узди Баёзхон ака. У икки дона танга олиб келишилган жойга етиб борди.

- Бунақасини анчадан бери кўрмагандим, - деди заргар айлантириб томоша қиларкан, - ҳақиқий Николайники! Икки дона холосми?

- Бори шу! - унинг кўзига тик боқди Хосият.

- Яна топсангиз ўзим харидор! Тоза молни бегона қилманг.

Баёзхон кўп тортишмади - нарх Хосиятни қониқтирди. Икковлари жилмайиб хайрлашишди...

* * *

Ота-онаси ўлиб кетгандан кейин Ҳалима ижарада, ёлғиз

яшашга мажбур булди. Икки акаси Россияда ишлар, йилда бир марта келишар, шунда ҳам аранг куришишар эди. Мехр-оқибат ипини боғлайдиганлар йуқлиги учун ўз ҳолича яшашарди.

Ишхонада маошнинг чуғи камайгач, Ҳалима тирикчиликдан қийналди. Танишларнинг маслаҳати билан Россияга ишлагани борди. Аммо қийинчиликлар жондан ўтиб, пушаймон кунларнинг бирида ишхонада турт ойлик маошни бирданига ҳисоб-китоб қилишди-ю, унинг юрагида ёвуз режа уйғонди. Шерикларининг 10 минг доллар пули ва янги кийим-кечакларини уғирлади-да, Тошкентга қочди. Қизимни чиқараман, уғлимни уйлантираман, янги уй қураман деб, жонни жабборга бериб ишлаётганлар қақшаб қолаверди. Манзилини нотўғри айтган бўлса-да, қидириб келишларидан чучиб, водийга - тоғаси яшаётган туманга келди. Икки хонали квартира олиб яшай бошлади. Катта тоғаси уни турмушга берди, аммо бир неча ойдаёқ қайнонаси қашшоқдан олиб қашшоққа солавергач, қорнида бола билан ажрашиб кетишга мажбур булди. Бир неча ойдан кейин кўзи ёриди. На эри, на қайнонаси хабар олди. Бу пайтда тоғаси вафот этган, унинг ёлғиз ўғли Россияга кетган, қизи бошқа вилоятга тегиб кетган эди. Танишининг туғилган кунида Ҳосият билан танишди-ю, ажралмас дўстга айланишди.

Ҳосият Ҳалимани изсиз йуқолса, қидирадигани йуқлиги учун шерикликка танлаганди. Оқиб кетгандан кейин виждон азоби безовта қилган бўлса ҳам жавобгарликни ҳеч ким буйнига қуёлмаслигини мулоҳаза қилиб хотиржам бўларди...

Ҳазинани топгунча орзулари, режалари куп эди. Асосийси - шаҳарда энг бой аёл бўлиш! Тангалар пулга айланаётганда каллага келган режалар узига маъқул келмасди. Турмушдан ажрагандан кейин синфдошлари Акмал, Аваз билан яқин дўст. Пул топишда ҳамкор. Ҳозирча бир-бирларига хиёнат қилишмади. Бундан буён ҳам улар билан ишлашни кунглига туғиб, "Шаҳзода" ресторанига кечки овқатга таклиф қилди. Еб-ичиб булишгач, Ҳосият асосий муддаога ўтди.

- Менда озгина пул бор, ниятини ошкор эта бошлади,

- ётиб еганга тоғ чидамайди, - уни ҳеч ким билмайдиган қилиб купайтириш керак. Шундай қилайликки, учаламиз қисқа вақтда бойиб кетайлик.

Йигитлар бойиб кетишга қизиқиб қолишди.

- Пул қанча?

- Бизнесга стади.

- Аниқ гапирсанг.

- Айтайлик, ўн миллиондан купроқ.

- Яна қушса буладими?

- Тоғам бир ойдан кейин Америкадан қайтади, сўраб кураман.

- Берадими?

- Бирор марта йуқ демаган. Ҳозирча ўн миллион билан иш қилиб турайлик-чи, йигитлар.

Орага сукунат чукди. Ҳамма пулни купайтириш ҳақида бош қотираётганди.

- Наша экамиз!- деди Аваз кутилмаганда.

- Наша?! - ҳайрат билан унга қаради Хосият, - хавфликку!

Аммо шу заҳоти: "Нодон! Мақсадинг бой булиш экан, кўрқиб нима қиласан?!" Одам ўлдиришдан кўрқмаган наша экишдан чучийсанми?!" деган фикр келди ҳаёлига. Хосиятнинг юраги "шув" этиб, дугонаси ёдига туши-ю, вужуди сесканди. Жиноятини ёдга солгани учун Аваздан хафа бўлишга ҳаққи йуқ. У наша савдоси билан шуғулланади ва учаласи ҳам оз-оздан тортиб туришади.

- Яхши қиз! - пичинг ва ҳазил аралаш деди Аваз, - дунёдаги энг катта бизнес шу зорманданинг орқасидан булади. Муҳими, мижоз узи излаб келади. Қолаверса, чумчуқдан кўрққан тариқ экмайди.

- Аммо ўн миллион бу ишга ҳеч нарса булмайди. Чопган-ёрлик Аҳмад наркош утган йили йигирма сотих нашадан олтмиш миллион сум соф даромад олди. Аммо унгача пулни аямай сарфлади.

- Қанча кетди?

- Аниқ айтолмайман, аммо йигирма миллионга борса керак.

- Бу ишни яхши тушунмайман, - гапни илиб кетди Хосият, - фақат наша экилган майдонни қандай яшира-

Яшнобод Попитехника

17 Касб-хунар коллежи АРМ

ИНВ № 60954

миз? Битта-яримтаси сотиб қўйса, орган ходимлари вертолётда айланиб топиб олишса, учаламиз қамалиб кетмай-мизми?

- Э, Хоси, - кулди Акмал, - биз далада қоровуллик қилармидик? Сураганини бериб қўйсақ, нашазорга пашшани ҳам йулатмайди.

- Агар, - орага суқилди Аваз атрофга аланглаб, - пул купроқ булганда сотиб оладиган 40 сотих нашазор бор эди, - у столга энгашувди Хосият билан Акмал ҳам яқинлашди. - қирғизистон чегарасида наша эккан Ҳамидулла "камазчи"га 20 миллион сум зарур экан, уша нашазорини енг ичида савдога қўйганмиш!

- Йўғ-э!- ажабланди Хосият.

- Хоси, сен бир нарса қилиб яна ун миллион топ, ушани сотиб оламиз. қоровули, ҳимоя қиладиган одамлари нақд. Биз икки ойдан кейин ҳосил йиғиштирамиз. Бизга ўн миллиондан, сенга йигирма миллион қолади.

Мумай даромад қилишига кузи етгач, Хосият дадиллашди.

- Гаплашинг, уч кунда пул топаман!

- Келишдик!

* * *

Эртаси куни тунда Хосият Баёзхон заргар билан учрашди. Тангалар кўплигидан харидор унга бошқачароқ қаради.

- Николайнинг банкани умарганмисан дейман, қизим? - ҳазиллашди.

- Ҳайрон булманг, менга арзимаган пул қолади. Хазинанинг эгаси бор.

- Омадингни берсин.

Заргар йигирма миллион сумга ҳисоблаб, доллар берди. Хосият "қоғозлар"ни текшириб кўраркан, шубҳа билан Баёзхонга назар ташлади.

- Ҳозиргача ҳеч кимни алдамаганман!

- Кунглингизга келмасин, бировнинг омонати-да!

- Бу дунёга ҳаммамиз омонатмиз!

У хижолат булиб яноқлари қизарди, пулларни сумка-сига жойлаштирди.

- Сизни ўғлим ташлаб қўяди.

Хосият квартирага етгунча хавотирда келди. Шофёр олд ойнадан синчиклаб қараганини ҳисобга олмаганда шубҳаланадиган воқеа бўлмади. Катта пул билан бемалол юриш бизнесменга ярашадиган одат эмаслигини англаб бораётганди. Уз "дом"идан юз метр ўтгандан кейин:

- Етиб келдик, тухтанг!- деди.

Эртаси куни саҳарда Акмалнинг таклифи билан Ҳамидуллуанинг машинасида сотиладиган ерни кургани боришди.

Ўсимлик чаман гуллаб, ҳосилга кирган экан. Мазангга ухшаган қоп-қора одамни:

- Қоровулимиз Хайир ака, - деб таништирди Ҳамидулла, - уч йилдан бери биз билан ишлайди, яхши одам!

У оғзи маҳкам, деган маънода гапирганини ҳамма тушунди. Четроққа утишди.

- Озгина тушасиз! - Акмал Ҳамидуллага қаради, - ҳозир йигирма миллион нақд пул қилиш осон эмас!

- Ун саккиз миллион берамиз, - гапга аралашди Хосият.

- Аслида сотмоқчи эмасдим. Бир ишга катта пул керак бўлиб қолди. Бу ерни сотмасам, икки ойдан кейин уч баробар фойда куришимни биламан. Шаҳарлик болаларга айтсам "25" га ҳам олади. Аммо дустдан куп душман, овоза қилгим келмаяпти. Бир ернинг одамимиз. Орамизда қолиб кетмайди, деган маънода арзон беряпман.

- Хуп! Ҳамидулла ака, иримига бир миллион утинг!- қулини қисди Акмал.

- Йуқ деманг!- тезлади Аваз билан Хосият.

- Барака!!

* * *

Хосият тиллаларни ҳаракатга туширган сайин илҳомланиб, ғайратига ғайрат қўшилиб борарди. Хайир ака билан ҳамма ишни келишиб олишгач, Ҳамидулла билан ҳисобкитоб қилишди. У кетгач, ҳайрат билан қараган Аваз ва Акмалга хотиржам изоҳ берди.

- Ун миллион қарз олдим. Икки ойдан кейин икки миллион қўшиб қайтаришимиз керак.

Бир-бирига маъноли қараб олган икки йигит жавоб қониқарли, дегандай бош силкишди.

- Уч кундан кейин тоғамдан катта пул келади. Олишим билан сизларга қўнғироқ қиламан.

Тарқалишди.

Хосият кечкурун тошкентлик дугонаси Нигинага қўнғироқ қилди.

- Катта пули бор заргар керак.

- Иккинчи хотинликка тегмоқчимисан?!

- Э, Нита, ҳазилни қуйсанг-чи, борганда тушунтираман.

- Топса бўлади. Фақат эртагача сабр қиласан. Менга қандай нафи тегади?

- Биттасининг ишини битириш керак. Икковимизни ҳам қуруқ қуймайди.

* * *

- Болам, куп ҳовлиқиб кетма, - деди кечкурун овқатдан кейин бувиси Хосиятга, - тилла, пул иши нозик. Гаплашаётганларинг яхши одамларми? Эртага ҳаммаларинг қамалиб кетмайсанми?

- Хотиржам булинг, буви! Шеригим - эски заргар Баёзхон! Пихини ёрган дейишади. Бир миллиард пули бўлса ҳам, ёш болага эгилиб салом беради.

- Бобонг сенга ухшаган чапдаст, уддабурро эди. Латта иси билингандаёқ сувга югур, дерди раҳматли. Кейин мулоҳаза қилсам, маъноси чуқур - бир танга билан битадиган ишга йигирма тилла сарфлаб утирма, дегани экан. Болам, бу тиллани деб авлодимиз куп жабр курган. Ленин ҳукуматга келгандан кейин бойларни қулоқ қилди. Бобокалонинг мингта қуй, 200 бош мол, юзта от, унта арава топширгандан кейин ҳам тинчитишмади.

Бор мулкимни олдинлар! Ҳеч нарсам қолмади, деганига қарашмади. Қизиллар Эрон гиламлари, туя сандиққа солинган хитой шойиларини аравага юклаб олиб кетишди. Кимдир бобонгни унта кузада тилласи бор, деб сотган, топишолмагани учун қизиллар уни итдай отиб ташлашди. Тиллалардан бир қисмини бобонгнинг ака-укалари бир кузадан булишиб олиб, хорижга равона бўлишди. Уларнинг болалари ҳануз турли давлатларда яшашяпти.

Бобонг узига тегишли бир кузани тишининг ковагида асраб, қирғиз оғайнисининг маслаҳати билан форга берки-

тиб тушганди. Уни уттиз йил пойлади. Совет ҳукуматидан кўрқиб, бир донасини ҳам ишлатолмади. Дадаси золимларнинг уқидан яқсон бўлганини унутмаганди. Тилладан хабар олгани охирги чиқишида бошида туки бор илонни кўрди-ю, юраги ёрилиб кетди. Уйимизга келиб, тилдан қолди, эртаси куни қазо қилди. Энди тиллани пойлаш дадангга қолганди. У куп марта булиб-булиб ишлатиш ҳақида сўради, мен кунмадим. Раҳматли даданг олтмишга кирганда фор огзидан сирганиб, харсангга қулади-ю, қораталоғи эзилиб, уч ой ётиб:

- Бойликни ишлатиш якка фарзандим Хосиятга насиб этсин, эй, Худо, ўзинг мадад бер! - дея Яратганга илтижо қилди. Сен тоққа кетгач, эшигимдан киргунингча Худодан омадингни, тан-жонинг соғлигини сурадим. Кечаси тинмай ибодат қилдим. Худога ёлбордим. Агар сен ҳам олиб келолмасанг, бойлик қўлдан кетарди. Уни ҳеч ким тополмасди. Худойимдан ургилайки, аёл бошинг билан илонни ўлдирибсан. Бу - хазина сенга насиб этганидан далолат. Энди эҳтиёт бул.

Биласанми? Авваллари тилла ҳақида гаплашсак, ҳаммамизнинг тушимизга уша илон кириб гапирарди. Шошилма! - дерди донишманд чолдек. Энди сен ажлодларимиз нуфузини тиклашинг, хориждаги қариндошларимизни излаб топишинг керак. Даданг уларнинг руйхати, манзилени ёзиб қўйган. Агар шу ишга астойдил бел боғласанг, катта одамга айланасан. Мен қирқ йил уқитувчилик қилган булсам, неварам шундай булишини орзулаганман.

- Буви, Худо хоҳласа, юзга кирасиз, ниятингизга етасиз. Эрта-индин машина олсам, сизни Тошкентга, Самарқанду Бухорога олиб бораман.

- Иншооллоҳ, аммо унутма! Хазина қонлар, жонлар эвазига етиб келди. Катта мақсадлар йулида ишлатсанг, ажлодлар руҳини шод қилсанг дейман, акс ҳолда улар безовта бўлишади. Бойлик буюрмайди. Узингга ҳам ҳалокат келтиради. Тушундингми?

* * *

Учовлари кечки пайт Хосиятнинг шаҳар марказидаги квартирасида учрашдилар. Хосият кечагина Тошкентдан

келган, икки шерик ундан янгилик кутишарди.

- Тоғам эллик минг доллар жунатибди. Кучмас мулк олиб ишлатиб туришимни тайинладилар.

- Режанг борми?

- Аввал сизларни эшитай-чи!

- Менда битта таклиф бор,- гапга қушилди Акмал, - "Адҳам делавой" марказдаги ресторанини битирибди. Сотармиш. Олиб ишлатсак, яхшигина даромад келтиради.

Хосият уйланиб қолди. Таклифда жон бор, бошқа соҳалар билан шуғулланиб юрмасдан ресторани олса, унга обрў келтиради. Ресторан кимники? Хосиятники! - деган гап замирида ҳурмат, шон-шуҳрат, куч-қудрат бор эмасми?

- Оламиз! - деди Хосият кескин, - бироқ иш юритишга пулни икковингиз сарфлайсиз.

Авазнинг шашти пасайди. Акмал негадир хаёл сура кетди.

- Очиғини айтсак, Хосиятой, - гап бошлади юмшоққина қилиб Аваз, - биздаги озгина пулга ресторани юргизиб булмайди. Пулни сен сарфлайсан, биз содиқ одамнинг булиб ишлаймиз. Тепада Худо битта бўлса, сен билан дилимиз бир! Битта кемадамиз, қайтиш йўқ!!

Аваз шу ерда тухтаганда Акмал гапни тортиб кетди.

- Меҳнатимизга, садоқатимизга яраша ҳақ тўлайверсанг, сенга панд бермаймиз. Болаликдан бирга усганмиз, сени алдаб ёки сотиб нимага эришардик? Бизда бунақа "казёллик" йўқ!!

Хосият икковларига майда-чуйда харажатларга икки юз доллар пул берди.

- Бозор куни "Нексия" оламиз. Акмал, уни сен миначан. Энди машинада битирадиган ишларимиз купайди.

Уч кундан кейин ресторани куришди. Икки қаватли, куча томони ойнаванд, ёзлик зали бор, томидаги майдондан ҳам фойдаланса булади. Муҳташам меъморий куришидаги бино шаҳардаги куркам иморатлардан эди. Хосият шундай мулкка эга булаётгани учун ич-ичидан ғурурланиб кетди. Яйраб-яйраб унга тикилди. Мақсадлари томон катта қадам ташлаганидан хурсанд эди. Орзулари ушалганда кечадиган туйғулар тулқинлантираётган, ҳаёт

ва дунёнинг жозибали қирраларини очаётган эди. Ўзини дадил, гурурли, ҳамма нарсага қодир сеза бошлади. Залга қўйилган замонавий стол-стуллар, эшик ва деразалардаги элита пардалар Европадаги замонавий ресторанларникидан қолишмас эди. Буларга боқиб завқ-шавққа туларкан, аждодлар руҳи қўллаяпти, дея севинар эди.

- Нега сотмоқчисиз, Адҳам ака? - сўради Хосият бепарво кўринишда, - умид билан қўргансиз-ку!

"Делавой" шошилмади. Саволни жавобсиз утказиб юбормоқчимиз ёки булар ишонадиган далиллар уйлаяптими, билиб бўлмасди.

Уларни кичик заллардан биридаги столга таклиф қиларкан:

- Очиғи, чарчадим, соғлигим яхши эмас, чет элга бориб даволанмоқчиман. Бундан ташқари, мен пулни ариқдан сузиб оляпман-у айримлар қуруқ қолаётгандай ичқоралик билан қарашади.

- Э, ҳожи ака, - орага суқилди Аваз, - сиз бор жойга унча-мунча текширувчи тумшуғини суқавермайди. Ўзингизга яраша обрўингиз, таниш-билишларингиз бор.

- Шундайку-я, - чайналди "делавой", - соглигинг безовта қилиб тургандан кейин бойлик ҳам, обрў ҳам кузга кўринмас экан.

Акмалнинг назарида, ҳожи ресторани сотишдан асл мақсадини ҳеч қачон айтмас, бойиш усуллари билан бири - режаларини сир тутиб амалга ошириш эди! Чертсангиз бетидан қон томадиган, юз миллионлаб пулга эга одамнинг шу ёшда соғлиги панд беришига ишониб бўлмасди.

- Шунчаки сураб қўйдик-да, ҳожи ака, Худо шифосини берсин!

- Раҳмат, биродар!

- Гап бундай, ҳожи ака, бизга сал арзонроққа берасиз. Кигиз сотсанг, қўшнингга сот, четда узинг утирасан, дейишган эскилар. Насиб қилиб олсак, ресторанимизнинг тури сизники!

Енгил кулги кутарилди.

- Албатта!

- Ҳа, айтгандай, - "делавой"нинг тирсагидан ушлади Аваз, - ҳожи ака, ресторанингизнинг алоҳида хонаси бор-

ми? - деди машхур кинодаги Иван Васильевичнинг гапига ишора қилиб.

- Сизлар учун топамиз, фақат вақтинча шоҳ вазифасини бажариб, Марфа Васильевнани олиб келсангиз булгани! Ҳамма кулиб юборди.

Ресторан етмиш минг долларга нархланди. Эллик минг нақд, қолганини икки ой ичида олади. Учовининг назарида, ҳожи негадир қишлоқ четидаги эски тегирмонни сотаётгандай бепарво савдолашди. Ҳаракатларидаги маънони билиб булмаса-да, мақсадни ошкор этмаслик ҳисобига муддаога осон етишни танлагани ойдинлашди...

* * *

Бир ойдан кейин Ҳосият яна Тошкентга хазинасидан бир қанчасини кутариб борди. Заргар бир нечта тангани кафтига олиб, термиларкан:

- Асл мол, - дея завқланди, - бунақасини ҳозир топиш қийин.

У Ҳосиятга бироз маъноли қараб турди-да, оҳиста гап бошлади.

- Сураганнинг айби йуқ, Ҳосиятхон!

- Бемалол.

- Ҳамма топган пулини тилла ёки долларга айлантириб босиб қўйса-ю, сиз пулга айлантираётганингизга тушунолмаяпман. Дунё мафияси сизга яқинда тилла арзонлайди, дея хабар бергандай иш туятпсиз-а?! - жилмайди заргар.

- Жа-а маркамизни кутариб юбордингиз, ака! Мен уртада воситачиман, холос. Хазинанинг асл эгалари бошқалар!

Ҳосият узи ҳақида баланд фикрланаётганидан ҳузур қилиб жилмайди, ҳатто олдидаги одамга ҳурмати ортди.

- Менга фарқи йуқ, асалим! Фақат шунча катта бойликни аёл кишига ишонаётганларга тушунмаяпман? Наҳотки, сиздай гўзалдан бошқа ишонганлари бўлмаса?! Бунақа ишларни куз очиб юмгунча битирадиган учар йигитлар камми?

- Тўғрику-я,- чайналди Ҳосият, - уларнинг ишончига кирганман шекилли...

Саиджон заргарлар авлодидан бўлса ҳам анчадан бери тоза тангалар қўлига тушмаган, уларни ёшгина аёл кўтариб келгани мантиққа туғри келмаслиги жиддий ўйлантирар, ортидан айғоқчи қуйилган бўлса, боши берк кўчага қисиб келишидан хавотирда эди. Хосият унинг ҳадигини тушунди.

- Ака, - деди мулоҳимлик билан тагдор қилиб, - мен курган-кечирган одамлар авлодиданман, сиздай зотларни тутиб бергандан кўра, кўчада гадолик қилганим афзал!

Заргар хижолат бўлди, аммо бойлик Хосиятга тегишли эканини тушуниб хотиржам тортди ва аёлга ҳурмати ортди. Зудлик билан ишини битирди. Хайрлашиш олдидан уни бир пиёла чойга таклиф қилди. Режа учун қулай имконият туғилганидан севинган Хосият таклифга розилик билдирди.

- Сиз кўпни танийдиган одамсиз, - гап бошлади орадаги жимликни бузиб, - битта жиддий илтимосим бор!

- Хуш-хуш, - қизиқсинди заргар чой узатаркан.

- Туркия, Саудия Арабистонидаги танишларингиз орқали қариндошларим билан алоқага киришишимга ёрдам берсангиз, бошим осмонга етган бўларди.

Заргарнинг Хосиятга нисбатан қизиқиши янаям ортди. Чиндан катта одамларнинг авлодидан, бировлар тилласига воситачи эмаслигига ишонди.

- Аниқ манзиллари борми?

Хосият сумкасидан руйхат олди. Заргар куз югуртирдию, ҳайратдан оғзи очилиб қолди. Улар номи чиққан ишбилармонлар, йирик сармоя эгалари эди. Бир аёлга, бир руйхатга қараб ишониш-ишонмасликни мулоҳаза қилиб турганда, миясига зарб билан ургандай Хосият гап бошлади.

- Ҳайрон бўлманг! Ҳозиргача имкониятимиз булмагани учун улар билан алоқага киришмаганмиз. Энди юзма-юз гаплашаверамиз.

- Сир бўлмаса, мана бу Мустафобей кимингиз бўлади?

- Бобомнинг набираси!

- Содик Юсуф-чи?

- Бобомнинг акасидан қолган ягона зурёд!

- Саудиядаги Муҳаммад Маҳмуд кимингиз?

- Бобомнинг тоғасидан қолган кенжа ўғил!
- Яшанг, Хосиятхон! Шундай катта одамларингиз бор экан-у, бемалол юришингизни қаранг!

- Қанот чиқариб учиб кетайми? - самимий ҳазиллашди Хосият.

- Мен бир ҳафтада аниқ жавоб айтаман, ҳар ҳолда ишингизни тез ва осон битиришга ёрдамимни аямайман. Маслаҳатим, сармойани эҳтиёт қилинг, ҳамкорликка асқотади.

* * *

Хосият йигитлар билан ресторанны ишга тушираётган кунлари Тошкентдан заргар қунғироқ қилиб, зудлик билан келиб кетишини тайинлади. Гарчи мақсадини айтмаган булса ҳам Хосият муддаони тушунган, қариндошлари билан алоқага киришиш истаги билан ёнаётгани учун, Акмал билан пойтахтга жунаб кетди.

- Хуш келдингиз, Хосиятхон! •

Хосият заргар бу қадар очиқ чехра, тавозе билан кутиб олади, деб уйламаган эди.

- Айрим қариндошларингиз билан боғланишга муваффақ булдим.

- Раҳмат ака!

- Анчадан бери сизлардан хабар кутишаётган экан. Насиб қилса, Мустафобей эртага пешиндан кейин Истанбулдан учиб келади. Мен сизни у билан учраштиришга ваъда бердим.

- Сиздан миннатдорман, ака! Биз нима қилишимиз керак?

- Мен унга меҳмонхонадан жой буюриб қўйдим. Бир кунга келади. Ишларни келишиб олинса булди.

Заргар Мустафобейдан унумли фойдаланишни кузлаётганини Хосият тушунди. Унинг ишончли ҳамкор бўлишини уйлаб, кунглига яхши ниятларни туғиб қўйди.

- Бугун меҳмонимсиз, ҳеч қаёққа кетиш йўқ. Шаҳар четидаги дала ҳовлига - эртага Мустафобей билан гаплашиладиган оромгоҳга бориб бир пиёла чой ичсак!..

"Саид заргарнинг диди чаккимас, - дачанинг гузал ва шинамлигини куриб уйлади Хосият, - шаҳарда ҳовли, уч

хонали квартира, туманда оромгоҳ, алоҳида хизматкорлар, булар ҳамманинг қулидан келадиган иш эмас, яна шаҳар марказидаги мижози кўп заргарлар унинг шогирдлари, ҳар ой ҳиссасини келтириб беришади. Балки барча заргарлик дуқонлари узиникидир.

- Шогирдларимдан хурсандман, - айлана столга утириш-гач, бемалол суз бошлади заргар, - шу жойни олиб беришганди, шаҳар шовқинини кутаролмай қолсак, жонимизга оро киряпти, қолаверса, хорижлик нозик меҳмонларга ҳам бир-икки кечага кунимгоҳ буляпти.

Хосият атрофга назар солди, гулзор, хиёбонлар, манзарали дарахтлар рангига, қиёфасига қараб жойлаштирилган, арча алоҳида қаторда, икки йул мажнунтол экилиб, ариқда сув юргизиб қуйилибди, меванинг барча ноёб турларидан бор, қарағай қаторининг ортида каттагина кул, суви тип-тиниқ, зилол. Курган одамнинг суқи киради. Бунақа манзарани бирорта туманда топиш қийин. Бир қаторга жойлаштириб қурилган иккита икки қаватли бинонинг деразасидан арчазор ва кул худди расмлардагидай кузга ташланиб туради. Хиёбонга сувлар сепилган, икки нафар боғбон уз иши билан машғул.

"Саид заргар шаҳарнинг атанган бойимас, аммо шунча мулки булса ҳам кичкина дуқончаси бордай камтарона юришини қаранг! Бойийман, ёмон кузлардан эҳтиёт булман деган одам шунақа пишиқ ва камтар булармикин? Буни эътиборга олиб қуяман!"

Дугонаси Нигина билан биринчи марта борганда камтаргина турган Саид заргарни куриб:

- Жа, дагарга ухшамайди, шекилли? - деганида:

- Бу одамнинг унги ичида! - деганини эслади.

Шоҳона кечки овқатдан кейин кул атрофини айланишди. Гузал манзаралар, зилол сув, сабода япроқлар шивири, кум-кук утлар - қалбга ором беради, руҳиятда ажиб кечинмалар, нозик туйғулар ва муҳими, ғайрат уйғотади. Минг хил рангда товланиб, патларини ёйиб турган товусни, утгиз метрча келадиган симтурли хонада диконглаб юрган кийикни курди-ю ҳайратдан ёқа ушлаб қолди. Одамнинг тушига ҳам кирмайдиган ҳодисалар кечинмаларни остин-устин қилиб юборди. Хосиятнинг юрагида

заргарга нисбатан илиқ туйғулар уйғотди...

- Ўнги ичида экан! - ўйлади Хосият заргарга қараб...

Икки қаватли бинода чарчагунча теннис ўйнашди, сўнг душ қабул қилиб, ётоқларга киришди. Анчадан бери эркакдан узоқ юрган Хосият илк марта Саид заргарни ўйлаб ётди. Элдикка яқинлашган эса-да, сочига оқ ораламаган, уктам йигитлардай қадди тик, сузлаганда табассумга мойил кўзларини қисиб туриши ўзига ярашган бу одам борган сайин унинг юрагига ўрнашаётганини ўзи ҳам сезмаётган эди...

Эртаси куни тушга яқин Тошкент аэропортида Мустафобейни кутиб олишди. "Мерседес"га жойлашишгач, заргар уларни таништирди.

- Бу хоним - мен сизга айтган Хосиятхон!

- Жуда-жуда хурсандман, Хосиятхоним. Танишганимдан бахтиёрман.

- Мен ҳам! - қўл узатди Хосият.

- Сиз билан кўришмоқни анчадан бери ният қилиб эдик. Насиб шу кунга экан, Аллоҳга шукр!

- Сизлар ҳақингизда бобом гапириб берганлар. Сиз, катта бобомнинг набираси Мустафобей буласиз, шундайми?

- Туғри топдингиз! Носир афандининг кенжа угиллари!

- Ҳозирда Истанбулда туришингиз ҳақида эшитгандим.

- Ҳозир иш важҳидан Анқарада яшаётирман. Битта корхонамизни ўзим бошқаришимга туғри келяпти. Оёққа турғизгандан кейин ишончли вакилга топшириб, Истанбулга қайтаман! Ўзингизни қаердан сураймиз, хоним?

Хосият жавоб беришга оғиз жуфтлаганда Саид заргар:

- Узр, бей афанди, - деди мулойим овоз билан, - нарсаларингизни аввал меҳмонхонага қуйиб, сунгра бизнинг дала-ҳовлига утсак!

- Сизни уринтириб қумасмикинман, Саид афанди?

- Асло! Кулбамизга қадам ранжида қилиб, бир пиёла чойни бирга ичишдек бахтга муяссар қилганингиздан бошимиз осмонга етади!

- Саид аканинг боғлари шаҳар шэвқинидан узоқ, суҳбат учун қулай!

- Шундайми? - Хосиятга қаради Мустафобей.

- Бобо юртингиздаги гўзал жойларни кўрсангиз кайфи-ятингиз кутарилади.

Мустафобей шаҳардан ташқарида, салқин жойда утирсак, деган фикрда бўлгани учун даъватга эътироз билдирмади, ҳатто ниятни аввалдан билганлари учун хурсанд бўлди. Дала-ҳовлида Мустафобей очилиб кетди. Табиат манзараси, сулим ҳаво, зилол сув - шаҳар толиқтирган одам учун айна роҳат! Яйраб чой ичди. Сунг Хосиятдан ота-оналари, боболари, ҳозирги қариндош- уруғлари, узининг нима касб билан тирикчилик қилаётганини суриштирди. Батафсил маълумотлар олгач, ўзлари ҳақида гапирди. Истанбул, Анқара ва Олмониядаги корхоналари ҳақида айтиб бергач, Хосиятнинг режалари билан қизиқди.

- Ниятим - сизлар билан яқиндан танишиш, бордикелди, ҳамкорлик қилиш...

- Яъни қандай?

- Водийда қўшма корхона очсам дейман...

- Ресторанингизни ким бошқаради?

- Ўзимизга қарашли одам.

- Ресторанингиз қошида ширинлик ишлаб чиқаришни йулга қўйсак! Мутахассислар етарлими, хом-ашёни арзон топиш мумкинми?

Тажрибасиз Хосият катта ишбилармон олдида шошиб қолди. Шаҳардаги "Супер ГОЛД"ни эслади. Унинг эгаси ҳам дастлаб турклар билан иш бошлаганди.

- Ўйлаб куриб, кейин маълум қилсам буладими?

- Албатта, ҳосним!

- Бу сафар шошиб келганим учун куп нарсалар ҳақида батафсил келишолмаймиз. Аммо яна келаман, қишлоқни зиёрат қиламан, айрим ишлар ҳақида уша ернинг узида гаплашиб олсак уринли булар... - Хосиятга сирли термулди ва унг кузини қисиб қуйди у. Хосият Мустафобейнинг бу ердагилардан сир тутилиши лозим булган ишларни назарда тутаётганини тушунди ва сирли нигоҳ билан жавоб қайтарди...

Саид заргар ўз таклифини айтиш учун мавриди келганини тушунди ва дам утказмай суҳбатга киришди.

- Иккимиз манфаатдор буладиган режаларимни айтишга журъат этмоқчиман.

- Сузлайверинг, Саидбей!

- Тошкентда заргарлик дуконларим, шогирдлар анчагина, яна олти нафари Европада малака ошириб келди. Мақсадим - Туркиянинг катта шаҳарларида бир-иккитадан заргарлик дуконларини очсак!

Мустафобей бир оз уйланиб қолди. Мулоҳазалари охирига етгандан кейин заргарга қаради:

- Дуконларда фақат тилла буюмлар сотиладимми?

- Аввалига аёлларнинг тилла тақинчоқлари ва зеб-зийнатларини таъмирлаш ва яшаш билан шуғулланишади, кейинроқ имкониятга қараб, Россия орқали тилла тақинчоқлар савдосини йулга қўямиз!

- Россияга боғлиқ ишларни ким зиммага олади?

- Худога шукр, ишбилармон танишларимиз бор, расмий идоралар билан битадиган қисмини бироз келишиб ҳам қуйганмиз. Туртта шаҳардан дукон олишга ёрдам берсангиз ва озгина маблағ масаласига елка қуйиб юборсангиз бас! Қолганини узимиз эплаймиз. Шунга нима дейсиз?

- Мен юртга бориб, одамларимиз билан кенгашаман, кейин сизга хабар бераман, иншооллоҳ, бу масала биз томонга ҳал булажак!

Шундан кейин мезбонлар Туркия ҳақида, меҳмон эса Ўзбекистон ҳақида дилга тутиб қуйган саволларга жавоб олишди. Мустафобей Ўзбекистонда бизнес учун бугунги имкониятлар, қонуний асослар, маҳсулотларни экспорт қилиш қоидаларининг майда-чуйда жиҳатлари, ҳамкорлик қилиш мумкин бўлган йирик фирмалар, кузга қуринган ишбилармонлар ҳақида суриштирди. Хосият билан Саид заргар эса Туркиядаги ҳаёт, бизнинг маҳсулотлардан у ерга жўнатиш қоидалари, мамлакат саноатининг бугунги аҳволи ва ниҳоят, Германия билан алоқалари хусусидаги саволларига жавоб олдилар. Суҳбат қизиби, кечки тушликкача давом этди.

Эртасига Мустафобейни кузатиб, аэропортдан қайтишгач, Саид заргар Хосиятни четроққа тортди. Кўзларида ҳаяжон, унинг билагидан беозоргина ушлади.

- Тез-тез қуришиб турсак, Хосиятой!

Хосият заргарнинг кузига тикилди. Аёл туйғуларига эътиборли экани билиниб турарди... Илиқ нафасни тана-

сида ҳис этиб, кунгли алланечук яйраб кетди. Икки қалбда пайдо бўлаётган кечинмаларга Акмал эътибор бердимийўқми, Хосият аниқ айтолмайди, аммо хаёлчан булиб қолгани эътиборидан четда қолмади шекилли, қишлоққа кириб келишганда гап орасида шундай деди:

- Бизнес одами совуққон бўлиши керак! - Бу фикрни пинҳона рашк туфайли гапирдим, мақсаддан чалгимаслик учун айтдим - аниқ билолмади. Чунки Хосият барча туйғу ва кечинмалардан муҳимроқ - бувисини оламшумул воқеа билан хурсанд қилиш фикрида ёнаётган эди.

* * *

Ресторанга Авазни директор этиб тайинлашди. Бир неча кундан кейин очилиш маросимини ўтказиш учун Хосият шаҳардаги кузга куринган бизнесменлар билан маслаҳатлашди.

- Ҳокимият билан келишмасдан иш қилиш қийин. Бинони қуриб бергандай маросим кунини улар белгилайди. Таклиф қилинган расмий кишилар ва нозик меҳмонларга бир пиёла чой ташкил қиласиз!- дея маслаҳат берди Воҳид талбиркор, - уларни таклиф қилинг, шундай куркам ресторани ишга туширганингизни қуришсин, қўллари-дан келса, юргизишга ёрдам беришсин!

Иккинчи қаватдаги шинамгина хоналардан бирини офис қилишган эди. Хосият қош-қузини буяб, пардозни уҳшатиб, ҳокимиятга жунаётганда Акмал:

- Тўхтанг, хоним, - деди ярим ҳазил - мутойиба билан, - тор шим, баданингизга ёпишган кофтада ҳоким ҳузурига боришингиз узбекчиликка туғри келмайди! Супермаркетга бориб, раҳбар аёлларни салобатли курсатадиган костюм-юбка сотиб олинг! Сочингизни силлиқ тараб борсангиз, ҳоким жаноблари ҳурматингизни жойига қўяди.

Замонавий кийимга урганган Хосият бироз уйланиб қолди. Ҳозиргача бирорта ҳоким билан гаплашмаган, қабулига кирмаган аёл учун бу гаплар янгилик эди. Акмал билан супермаркетга равона булишди...

... Акмал билиб гапирган экан. Ҳоким Хосиятни ўрнидан туриб кутиб олди ва ўринбосари билан гаплашиб, икки кундан кейин тақдимотни ўтказиш ҳақида хабар қилишля-

рини билдирди.

- Келгуси режалар қандай? - юзланди ҳоким.

Воҳид тадбиркорнинг ургатганлари ёдига тушиб, дарров ўзини қўлга олди. Ҳокимнинг синовчан кузларига қараб, мулойимлик билан гап бошлади.

- Узингиз қўллаб турсангиз, озгина ободонлаштиришга ҳисса қўшсам, ресторан ёнига ширинликлар ишлаб чиқарадиган бино қурсам дегандим.

- Ҳамкорларингиз бор деб эшитгандим.

- Улар билан ҳозирча амалий иш қилмадик, аммо режаларимиз бор. Худо хоҳласа, яқинда туркиялик ишбилармон Мустафобей ташриф буюради. Албатта, сизни огоҳлантираман. Вақтингизни аямасангиз айрим нарсаларни биргаликда келишиб олардик.

- Сиздек тадбиркор аёлларга, албатта, вақт топамиз. Хабарлашиб турайлик.

Гап оҳангидан ҳаммаси айтиб булинганини сизди. Ҳоким уни қабулхонагача кузатиб, қул бериб хайрлашди. У ҳали ҳеч бир расмий идора бошлиғидан бу қадар қадрқиммат ва ҳурмат курмаган, маданиятли муносабатини юрагидан утказмаган эди. Бинонинг сунгги зинапояларидан тушаркан, кайфияти баланд, қушдай енгил эди.

Уни курган Акмал:

- Туғри айтибманми?- дея жилмайди.

- Сени биринчи маслаҳатчим қилиб тайинлайман, каллангга қойилман. Раҳмат.

- Куруқ раҳматни пишириб ейманми?!

- Немисча ҳисоб-китоб қилайлик, демоқчимисан?

- Тушунган одамнинг садағаси кетсанг...

- Бугундан ойлигингга юз доллар қушилди!

- Пулингиз кўпайсин, Хосиятхоним!

Улар офисга етиб келганларида Акмалнинг телефони жиринглади.

- Эшитаман!

- Акмалжон, озгина муаммо чиқиб қолди.

Бу Хайир ака эди.

- Тинчликми?

- Келсангиз айтаман!

- Ҳўп.

Хайир аканинг ташвиши Акмалнинг рангида ифодасини топганини Хосият тушунди. Унга юзланди.

- Билиб келаман!- деди-да, стол устидаги машина калитини олиб чиқиб кетди.

Экинзор марказдан угтиз километрча булгани учун Хайир ака куп кутмади. Тол салқинидаги сўрида эндигина чой ичишга ўтирганда Акмал етиб келди. Хайир аканинг бемалоллигини кўриб, бироз тинчлангандай булди. Аммо бор гапни билмагунча кунгли жойига тушмас эди. Сурашишни шамол тезлигида қиёмига етказди-да, каравот чеккасига жойлашиб, Хайир акага қаради.

- Кеча начайлик одам юборган экан!

- Хўш?

- Ернинг эгаси учрасин дебди!!

Акмал бу ерда жавобгарлик билан алоқадорлик сезмади. Зеро, нашазор эгаларини қамаш керак булса, бошлиқ менга учрасин, деб утирмайди. Расмий одамлари билан акт туздиради, нашазорни ёқиб юборади, сунг жиноятчилар билан гаплашади.

- Нима қилиш керак, Хайир ака?

У бир оз ўйланиб турди-да, Акмалга синчковлик билан назар ташлади. Начайликка бериладиган ҳисса масаласини Ҳамидулла билан келишмаганмисизлар, демоқчилигини Акмал тушунмагани учун сигаретани товони билан эзгилаб учирди-да, шеригига юзланди.

- Ҳосил пишиб, йиғадиган вақт келди. Бир ҳафтада сотиб юбормасангиз булмайди! Аввал эса бошлиқни тўйдириб биз томонга қаролмайдиган қилиш керак.

- Унга қанча бериш керак?

- Ун минг "куки" етади! Бу ерни текислаб ташлагунимизча кўзини юмиб туради.

- Қандай йиғиб оламиз?

- Узимизникиларни ишлатиб булмайди. Мардикорларни Қирғизистондан олиб келаман. Фақат улар қимматроқ ишлашади.

- Барига қанча кетади?

- Йиғиштириш билан иш битмайди, йигит! Майдалаб қопга соламиз, Россияга тайёрлаймиз.

- Барча харажатни ҳисобланг-чи?

- Мен аввал анавилар бу йил қанчадан ишлаётганларини билиб айтаман.

- Демак, эртага хабарлашамиз.

Акмал кечки пайт милиция бошлиғининг олдига кириш учун постдан рухсат сўраётганда полковник унинг кимлигини сўради.

- Мени Хайир ака юборди! - деди Акмал ургатилган боғча боласидай.

- Кўчада кўришамиз!

Бошлиқ ташқарига чиқиши билан Акмал "Нексия"дан тушиб, мулозамат учун олдига борди.

- Ўтир, четроққа чиқайлик! - деди машинага имлаб.

Адирлик жойларга етиб келгунча бошлиқ бир оғиз гапирмади. Акмалда чучиш, ҳадиксираш борлиги учун узини унғайсиз тутар, миясини туман қоплагандай фикрини жамлолмас эди. Машина дала йулига бурилгандан кейин:

- Тухта! - деди бошлиқ буйруқни оҳангида. Долларни беришга тортиниб турганди.

- Тезроқ қимирла! - деган буйруқни эшитгач, шошганча пулни узатди. Ва оғир юқдан халос булгандай енгил тортди.

- Акмал!

- Эшитаман, ака!

- Бир ҳафта муҳлат: тариқдай баргини қолдирмай, йиғиштириб, урнини ҳайдатиб қуй, тушундингми?

- Хўп, ака!

- Кетдик.

Иш хамирдан қил суғургандай битгани учун хурсанд булди. Аммо экин ва ўзи ҳақидаги барча маълумотлар аниқ етиб борганига қойил қолди. Улар уртасида алоқа бор, пул билан битадиган ишларни бемалол келиб, ҳал қилса булаверади. Унинг пора олишига бугун ўзи шахсан гувоҳ булди. Камгап, ишни конкрет битириши ёқди. Одам деган чайналиб утирмасдан шунақа ишлаши керак. Ортиқча гапларга урин ҳам қолдирмади, деган хаёллар билан кетиб борарди.

Бир соатдан кейин хиргойи билан кириб борганда Хосият ҳаммаси жойидалигини билиб, асаби жойига

тушди. Утган гапларни муҳокама қилиб утиришганда, Хосиятнинг телефони чиройли мусиқа чалиб, сергак торттирди.

- Алло! Ассалому алейкум, Хосиятхон, омонмисиз?

- Э, Саид ака, қалайсиз?

Акмал вазиятни тушунди ва рашкини енгиб, ташқарига чиқиб кетишга мажбур бўлди. Хосият гаплашаётганда биров қараб туришини ёқтирмасди. Заргарнинг кунфироғини кутган, соғинч безовта қилаётгани учун кузлари порлаб, лабларида табассум пайдо бўлди.

- Ишларингиз яхшими, Хосиятхоним?

- Шукр, ҳаммаси жойида!

- Маросим қайси кунга белгиланганини билмоқчиман. Икки оғиз дил сўзларимни айтишни режалаштиргандим.

- Бошимиз осмонга етган буларди, ака! Сизни олис йулга чорлаб, уринтириб қўймаймизми?

- Юзингизда табассумни куриш биз учун бахт! Дил сузларимни изҳор қилиш имконини кутиб яшаяпман.

- Ҳоким билан учрашдим, узимиз хабар қиламиз дейишди. Маросим кунини аниқ қилишгандан кейин сизга айтаман.

- Купга чузилмасмикин?

- Узоққа кетмоқчимисиз?

- Йўқ! Сизнинг хусну жамолингизни тезроқ куриш истагидан бошқа муддаомиз йўқ, асал!

- Жуда хурсанд қилиб юбордингиз-ку, ака!

- Сизни хурсанд куриш бахтини улчайдиган тош-тарозу бормикин?

- Худодан сизга соғлиқ, омад тилаб тураман!

- Омон булинг, гулдай очилиб юринг, Хосиятхоним!!

Хосият Саид заргар билан учрашгунча бизнес хаёлида юриб, аёллиги эсдан чиққанига ҳайрон қолди. Эркакларни ром этувчи, битмаган ишларга йул курсатувчи, эркакда ҳамкорликка интилиш туйғусини кучайтирувчи АЁЛЛИ-ГИ билан яшаш, уни сайқаллаштиришни англаш - фикрлар эшигини очгандай булди.

Заргар юрагида ширин туйғулар уйғотгандан кейин ойнага тез-тез қарайдиган, фаранг атирлар сепадиган, ўзига оро берадиган бўлди. Бир вақтлар сеvimли бўлиш

туйғусини кечирган бўлса-да, утган йиллар бу нозик ҳиссиётларни ташвиш ва савдолар остига кумганди. Чиройи тўғрисида яхши таассурот қолдириб, кайфиятини кўтариш учун ҳам ўзига оро бериш муҳимлигини англаб, севиниб қўйди. Заргарнинг эътибори, ширин туйғулар учун ундан хурсанд эди.

Хосият ресторанда ишламоқчи бўлганларга вазифасини тушунтириб булиб, хонасига кираётганда буйнига осган "Нокиа"си мусиқа аралаш "Соғиндим, соғиндим" дея садо берди.

- Ассалому алейкум, Хосиятхоним!

Аёл Мустафобейнинг овозини таниди. Қуюқ саломаликдан қўнғироқ сабабини ўйлаб турганда, Мустафобей муддаога кучди.

- Сиз муҳтарамани безовта қилишдан ғараз шулким, эртага Тошкентга учяпман, насиб қилса тушдан кейин пойтахтингизда буламан.

- Келишингизга интизор эдик. Узим кутиб оламан.

Мустафобейнинг келиши бизнесда ёки шахсий ҳаётида янгилик содир қиладигандай, Хосият эртанги кунни ёқимли кайфият билан кутарди. Акмални чақириб, машинани Тошкентга тайёрлашни буюраркан, муҳим нарса ёдидан чиққандай ҳамкорига ўгирилди.

- Уни туғри уйга олиб келсакмикин?

- Албатта, қариндошингиз-ку!

- Ҳа-я!

Бироқ уйи чет эллик меҳмонни, хусусан, Мустафобейдек ишбилармон қариндошини олиб борадиган даражада ҳашаматли ва замонавий эмас! Шаҳардаги энг катта ресторани олибди-ю, уй-жойини қайта қуриш, ҳеч бўлмаса, евроуслубда таъмирлатиш ҳаёлига келмабди. Энди нима қилиш керак?

Акмалга гапнинг учини чиқарувди, маслаҳати асослидай туюлди.

- У уйингизни кургани эмас, сизлар билан яқиндан танишгани келяпти-ку! Иккита аёлга буюриб, ҳовлини саранжом-саривта қилдириб қуйсангиз булди. Яна билмадим. Момонгиздан суранг, яхши маслаҳат чиқади!

Уйга бориб бувисини вазият билан таништирди.

- Худога шукр, аждодларимиз билан учрашадиган булдик, болам! Акмалжон туғри айтибди, у биз учун келяпти. Борди-келдини йулга қўйсак, кейинги сафар келишгунча янгича, қаватли уйлар соларсан! Уни яхшилаб кутиб ол, чиройли меҳмон қил, ишларини битиришга ёрдам бер, қариндошларимизни суриштир.

- Хуп булади, бувижон!

Хосият ресторанга қайтаркан, Мустафобейнинг келиши ҳақида Саид заргарга айтиш ёки айтмаслик ҳақида уйлари. Юрагига қулоқ солса, аёллик нафси - Саид заргар билан учрашиш, суҳбатлашиш, қалбига чуқурроқ кириб бориш нияти қитиқлаб турибди. Бизнесни уйласа, ундан зарур пайтдагина фойдаланиб юравериш керак! Охири, муҳаббат билан бизнес, дунёвий ишлар ҳеч қачон келиша олмаслигини, иккисидан бирини танлаш зарурлигини англади. Бундай вазиятга биринчи дуч келган бўлса-да, туғри - узига маъқул хулоса чиқарганига ишонди. Сунг "Мен шаҳардаги энг бой хотинга айланиш, боболаримга ухшаб катта-катта мол-мулкни тасарруф этиш ниятидаман-ку!" деган қарорга келди-да, булажак ишларни Саид заргардан сир тутишни лозим топди. Узил-кесил бу қароридан хурсанд бўлиб турганда, "Нокиа"си тилга кирди.

- Саломатмисиз, Хосиятхоним?

Саид заргарнинг овози Хосиятнинг кунглини аллақандай ширин туйғуларга тулдиргандай, кайфиятини кутарди. Ўзи билмаган ҳолда гаплашаётганини ёнидагилардан яшираётган қиздай ташқарига чиқди.

- Раҳмаг, Саид ака, узингизчи? Ишларингиз яхшими?

- Мен яхши, кайфиятингизни билиш, бирор ёрдамим керак бўлса бажону дил хизматингизда бўлиш нияти билан кўнгироқ қиялман, дўстим!

- Бошим осмонга етди, ака!

Аёл қалбида меҳргами, қизиқишгами ухшаш туйғу пайдо бўлди-ю, овози титраб кетди. Заргарнинг гапиришидан қалбга яқин оҳанг ёки эҳтирос сезилар, бу нарса соғинчга ўхшаб кетишини Хосият сал кейинроқ тушунди.

- Мустафобей сизга ҳам кўнгироқ қилган бўлса керак?

- Ҳа. Гаплашлик.

- Сизнинг олдингизга келганда бир йула мен билан

боғлиқ ишларини битириб кетмоқчи экан. Учрашувда менинг иштирокимни маъқул кўрмади шекилли, бирга бориш туғрисида ҳеч нарса демади. Улар билан муносабатда мендай тажрибали одам ёнингизда бўлса зарар қилмаса керак.

Хосият заргарнинг лутфу марҳамат қоришган гапларига жавоб қилишни билмай, ўйланиб қолди. Аммо ҳозир нимадир демаса, ноқулай вазият туғилишини ўйлаб таваккал қилди.

- Келсангиз хурсанд бўлардим.

- Яшанг! Кўнглимиз бир эканини аввалдан билганим учун сиз билан боғланганим. Сиз уни кутиб олиш учун Тошкентга келишингиз шарт эмас. Ўзим қишлоғингизга олиб бораман. Худо хоҳласа, эртага сизникида кўришамиз.

- Сизни хизматга қўйганимдан хижолатдаман, Саид ака! Яхшилигингизни қачон қайтара оламан?!

Хосият заргарга нисбатан кўнглида пайдо бўлган озгина қарздорлик ҳиссини сал эрта айтиб қўймадиммикин, деб ўйлаб турганда, заргар уни вазиятдан чиқармоқчи бўлди.

- Мени водийдан излаб келиб топгансиз. Очиги, сиздан курган фойдамиз олдида биз қиладиган хизмат денгиздан томчи ҳам эмас, хижолат бўлишга урин йўқ!

Хосият гаплашиб булгач, кўнглида янги жараёнлар содир бўлаётганини, заргарнинг ошуфта муносабати таъсир қилганини ички сезги билан тушунган бўлса-да, тугал шамойилини тасаввур қилолмас, бундай пайтда ўзини тутишни билмас эди. Қалбининг нозик бир нуқтаси жаранглаб кетди-ю, аёлларини остин-устун қилиб юборди. Назарида, заргар Мустафобей билан келишдан муддаоси - уз туйғуларини, соғинчини Хосиятга сездириб, қандайдир муносабатлар урнатиш, Мустафобей билан унинг орасида ошиқона ришталар пайдо бўлишининг олдини олишдан иборатга ўхшарди. Бу фикрлар бир лаҳзада кўнглидан кечган бўлса-да, ўйчанлик қоплаган чехрасида қувончга ўхшаш из қолдириб ўтди.

Тошкентда содир бўлган илк муносабатлар кучини ҳали ҳис этмаганди. Аммо ҳозир билдики, ўша заиф, ўткинчи туйғулар узоқ давом этувчи муносабатлар дебочасига ўхшаб, яшил баргда ялтираган қуёш нуридай баҳорий кайфият уйғотган эди.

Саид заргар водийга бориш учун тайёргарликни буюмларини жойлашдан эмас, Хосият ҳақида баъзи маълумотларни аниқ билиб олишдан бошлади. Нигинани "Ором" кафесига кечки таомга таклиф қилди.

Бир неча кундан бери хаёли паришон. Хосият билан бир-икки марта гаплашди-ю, юрагига чуғ тушгандай, буйдоқ йигит ёш қизни севиб қолгандай, қалбида ошғуфтаҳол кайфият сеза бошлади. Уктам қарашлари, ишдан бошқа нарсани уйламай, тоза фикр билан гапиришлари эътиборини тортганди. "Тугри, кийимлари қиммат, ўта замонавий эмас, қомати ҳам уртача, бироқ қарашларида тиниқлик, теранлик бордай. Энг муҳими, айрим аёлларга ўхшаб эркакларга "Мен билганлардан қаери ортиқ, ёки заиф томонлари қайсилар экан", деб эмас, самимий ҳурмат билан қарайди".

Заргар бугун кунғироқ қилишдан аввал айтмоқчи булганларини роса уйлаб кўрди. Олдига бориш учун топган баҳоналари кунглига ўтиришмади. Мустафобей кунғироқ қилгандан сўнг туғилган фикри кунглини шундай қувонтирдик, озодликни эшитган маҳбусдай яйраб кетди. Ўзини кўярга жой тополмай боғни икки марта айланиб чиқди...

Кафеда суҳбатни нимадан бошлашни билмай турганда Нигина жонига оро кирди.

- Хосият билан гаплашиб турибсизми, Саид ака?

Сеҳргардай дилидагини топганидан ҳайрон булганча "ялт" этиб Нигинага қаради заргар.

- Ҳа, бир-икки марта иш юзасидан телефонлашдик. Бироқ мен уни яхши билмаганим учун гапимиз унчалик қовушмади.

Нигина заргарга қаради. Кузлари аксини айтиб турибди. Аёллар масаласида соддалигини эътиборга олмагани учун сири фoш булганидан беҳабар қолди. Қувгина Нигина Саиднинг Хосиятга муносабатини тахмин қилди. Номини тилга олганда унинг кўзлари чарақлаб, туси ўзгариб кетди.

- Сиз бизнес ортидан қувиб аёлларни унутиб қўйгансиз!- ошкора ноз билан гапирди Нигина,- қулфи дилини очадиди.

ган сеҳрли сузларни билмайсиз.

- Соддалик қурсин...

- Сизни тупори деёлмайман. Аммо бу туришда ун йилда ҳам кунглингиздагини тополмайсиз!

- Гапингизда жон бор. Бирсиз менга дугонангиз ҳақида гапириб берсангиз яхши буларди.

- Ҳа... энди ўзингизга келяётиз, Саид ака!

Барча аёлларда бўлганидек, унда ҳам узга аёлга озгина ғайирлик, эътибордан қолиб кетаётганидан алам туйғуси бош кутарди, тўхталиб қолди. Саид билан бир-икки йил олдинги муносабатларини, минг ҳаракат қилишмасин, бир-бирларини тушунолмаганларини эслаб, "Балки Ҳоси билан тил топишиб кетар", дегандай фикрга борди-ю, рост гапиришга қарор қилди.

- Дугонам - тилла аёл. Эри жудаям булимсиз, қовушмаган одам эди. Ажраб кетишга мажбур бўлди. Турт йилдан бери бева. Унга ғайратли, сизга ўхшаган тадбиркор одамлар ёқади.

- Ҳозиргача узига ёққанни учратмаганми?

- Ҳаётига шунақа одам кириб келганда мен билардим. Орамиздан қил ҳам утмайди.

- Боласи бор, а?

- Кичкинагина уғли, бувиси билан туради.

- Ота-онаси -чи?

- Утиб кетишган...

Саид суҳбатдошимни суроқ қилаётган бўлмайин дегандай, мавзуни бошқа томонга бурмоқчи бўлди. Гап тўхтаганда, Нигина илиб кетди.

- Яқинда янги ресторан сотиб олди. Хорижда қариндошлари кўп. Ҳаммаси миллионерлар.

- Биласизми, Нигина, менга мол-дунёси эмас, беғубор табиати кўпроқ ёқади. Ҳурмат қилишга, қадрлашга арзийдиган аёл экан...

- Севишга ҳам арзийди,- кулиб қўйди Нигина.

- Балки...

- Саид ака, тортинманг. сизни тушунаман. Беш-олти йилдан бери суққабошсиз. Ёққан аёл билан бахтли бўлишга ҳаққингиз бор, туғрими?

Саид бош қимирлатиб, "ҳа" ишорасини қилди. Ҳаёли

бир вақт иккови уртасида пайдо булган муносабатларга кетди. Дастлаб бир-бирларига ёққандай булувди. Учрашиб туришди. Бироқ заргар унинг характеридаги узига тескари қирраларга дуч келиб қолди. Эрига бўйсунитишни истамаслиги, тортишиб қолганда эркак ҳурмати ёки узининг аёллиги учун ён бермаслик, арзимаган сабаблар билан аразлаш иллатлари заргар кунглини совутиб юборди. Нигина орани иситишга ҳаракат қилди. Аммо соч толасидай нозик ришта аллақачон узилган, туйғулар унутилиб, иш юзасидан бўладиган муносабатларгина сақланиб қолганди, холос.

* * *

Хосият кечки овқатдан кейин корейс сериалини кўриш учун ўз хонасига кирганда "Нокиа"си сайраб кетди.

- Ҳа, Нигин, қалайсан?

- Зур, кечагидан яхши!

- Ишларинг боряптими?

- Ҳа. Янгилик бор.

- Қанақа?

- Саид заргар сен билан қаттиқ кизиқиб қолибди.

Унинг номини эшитиб қалбига илиқ туйғу қуйилган булса-да, суҳбатнинг давомини эшитишга интилди.

- Йўғ-э, мен билан нега қизиқади?

- Севиб қолганга ухшайди! - кулди Нигина.

- Кулгумни қистатма!

- Кўзидан, гап-сузларидан сездим. Эҳтиёт бўл, ўртоқ-жон, бошингни айлантириб, Тошкентга олиб кетиб қолмасин!

"Бу гап менга сариеғдай ёққанини сен қаёқдан билардинг, дугонажон!" - ўйларди у.

- Биз ҳам анойи эмасмиз! - йулига гапирди у.

- Бўпти, Хоси, омадингни берсин!

- Хуп...

Хосият боши айлангудай суюниб кетди. Нималар бўляпти ўзи?! Биров кутилмаган воқеаларни атайлаб ҳаётига киритаётгандай туюлар, янгиликларга ишонгиси келмасди.

Айниқса, Нигина айтган янгиликни эшитганда денгиз-

дай қалқиб турган қалбига бурон ёпирилиб киргандай ҳаяжонланиб кетди. Тан оладики, кейинги уч-турт йил ичида эркак зотини уйламагани учун пардоз-андоз қилмади. Демак, чиройи ҳам кузга ташланмади. Тенгқурларига ухшаб кузга куриниб қолганда нуфузли одамлар унга қизиқиб қолишди.

* * *

Офисга телефон туширилди, икки кундан кейин аппарат тутиқушдай сайраб кетди. Акмал гушакни олиб:

- Сизни бир аёл сўраяпти! - деб Хосиятга узатди.

- Эшитаман!

- Ҳа, ҳурматли дугонажон?

Аёлнинг овози шундай зарб билан урилдики, Хосиятнинг юраги ерга тушган тарвуздай "тарс" ёрилиб кетай деди. Кузи тиниб, боши айланди. Рангида қон қолмади. Фожиа шарпасини сезгандай кузи қўрқинчли тусга кирди. Акмалнинг: "Тинчликми, нима гап?" деган суровини ҳам эшитмади. Гушакни ташлаб юборишига озгина қолди.

- Нега овозинг чиқмайди?

- Ким... Кимсиз? Мен танитай... - аслида илк эшитгандаёқ овозни таниган эди.

- Овозимни эсдан чиқардингизми? Эслатиб қуяйми?

- Мен.. ҳозир, мазам...

- Шошилманг, дугонажон, нега танитайсиз? У балиқларга ем булди, жиноятим очилмайди, деб уйлаганмидингиз?

- Йўқ, Ҳалима... яхшимисан, дугонажон?...

- Хайрият, энди узингизга келяпсиз, ўртоқ! Овозимни эшитиб, ҳушдан кетдингиз, деб уйлабман.

- Қаердан қўнгироқ қиялпсан, ўртоқ?

- Нариги дунёдан, тушундингми, ифлос!

- Ундай дема, жон ўртоқ, ҳаммасини узим тушунтириб бераман!...

- Бирдан узимни куриб, юрагинг ёрилиб кетмасин деб қўнгироқ қилдим! Учрашувга тайёрлан, эрта-индин кўришамиз.

Хосият гушакни қуяркан, ўзини ташлаб юборишдан чучиб, стулга суянди. Сир бой бермоқчи эмасди. Акмал

билан Аваз кунгилсизлик рўй берганини сезишди.

- Машинани юргиз!

- Мазанг қочдими, доктор-поктор чақирайликми?

- Йўқ, яхшиман. Тезроқ бул...

Уйга келиб эшигини ичидан қулфлади-ю, диванга чўзилди. Юрагини ваҳима қоплаб, аллақандай безовталиқ ёпирилиб кела бошлади. Ҳозир момонг улиб қолди дейишса, Ҳалима - тирик, дейилганчалиқ ваҳимага тушмасди. У ухлолмади. Бувисининг:

- Қизим, овқатингни еб ол! - деган илтижосига ҳам эътибор бермай курпага бурканди.

Ҳалимани сойга ташлаб юборганини ҳеч ким курмагани учун хотиржам яшарди. Виждони қийналганда йигитлар билан ичар, нашадан тортар, аччиқ изтиробларини аллақандай куч сидириб ташлагандай енгилларди. Ойлар утиб, жинояти билан боғлиқ изтироб ва хаёллари узоқлашди. Узини Ҳалимани улдирмагандай, янги оламга кириб бошқа одамга айланиб қолгани учун Ҳалима тўсатдан ғойиб булгани ҳақидаги миш-мишлар унга етиб келмаган эди.

Фожиасининг бирдан ҳис қилгандай титраб кетди. "Озгина тилла деб уртоғимнинг жонига қасд қилдим, бойликка очмидим? Салкам бир куза тиллам бор эди-ку! Қинғир ишнинг қийиғи қирқ йилда ҳам чиқишини билмасмидим? Билардим. Кузим кур, суқир эканман! Энди нима бўлади? Топган лаззатим виждон азоблари, эртанги хунук учрашувлар олдида сариқ чақага арзийдимиз?! Ҳалимининг юзига қандай қарайман? Мустафобей келишига спектакль тайёрлаётган булмасин? Дабдабали кутиб олаётганимда олдига чиқиб: "Бунга ишонманг, афандим! Бир ҳовуч зар деб дустининг жонига қасд қилган аблаҳ сизга ҳамкор булармиди? Ҳа, Саид заргар жаноблари, айниқса, сиз эҳтиёт бўлинг, қуйнингизга кирмоқчи бўлаётган аёл эмас, илон! Қонингизни сўради, бор-будингизни тортиб олиб, буйнингизга арматура билан икки марта уради-ю, асфаласофинга жунатади. Мен-ку, тасодиф билан тирик қолдим. Сизнинг ёшингиз катта, тил тортмай уласиз" деса, ҳамма ишнинг пачаваси чиқади-ку! Уни топишим керак! Меҳмонлар келиб кетгунча ишқал чиқмаслиги керак! Бироқ бу ҳақда Акмал билан Авазга қандай тушунтираман?"

Бироздан кейин Хосиятни "Ҳалима прокурорга ариза берса, энди бошлаётган бизнесим орқага кетмайдими?" деган фикр қийнай бошлади.

- У қаерда экан? Шу ерда, узоқда бўлганда янги туширилган телефон рақамимни билмаган бўларди!

У Акмал билан боғланди. Бироқ хотинини касалхонага олиб кетаётгани учун икки соат ичида боролмаслигини айтиб узр суради. Хосиятнинг юраги орқага тортиб кетди. "Хосиятой, қандай хизмат бор?" деб кўзимга қараб турадиган ёрдамчим шундоқ кунда касал хотини билан уралашиб юрадимми? Эй, Худо, энди нима қиламан? Шу минғирлаган хотинни шерик қилишни ким кўювди менга? Ҳамма айб ўзимда. Нафси ёмонлик қилмаганимда бу ташвишлар йўқ эди! Кунглимга ёмон режа келмасди. Ҳозир янги "Ласетти"да юрарди. Хизматимга кирганда ундан-да бойиб кетарди.

Хосиятга бу гаплар'таскин беролмас, Ҳалима томонидан узиники даражасидаги ёмонлик қасос шаклида келишини ўйлаб, саросимага тушарди.

У ҳозиргача бунақа руҳий безовталиқни кечирмаган, эсанқираб қолмаган эди. Тогда айиқ букирганга ҳам, горда илон ҳамлага интилганга ҳам талвасага тушмаган эди. Кечирилмас гуноҳ азоби йиртқич ҳайвон ҳужумидан, илон ҳамласидан ёмон эканини англай бошлади.

У Акмалга телефон қилиб, касалхонадан қайтишда "қуруғи"дан топиб келишни илтимос қилди...

* * *

Саид заргар Мустафобейни "Мерседес"га утқазиб, Қамчик довоига етгунча орқани курсатувчи ойнадан кўзларига қалқиб чиққан туйғуни кузатди. Бир неча марта Хосиятнинг хушмуомаласи, ҳатто узига хос чиройи ҳақида сўз қистириб утди. Аммо унда ўзгариш, гапни илиб кетишни кузатмади. Хорижлик ишбилармон узини сипо, расмий тугар, ҳазил-мутойиба мавриди келганда ҳам чегарадан чиқмас, ўзини қўлга олгани билиниб турарди. Қандай режалар борлиги ҳақида суралганда ҳам асл мақсадни яшириб, водийни, ажлодлари яшаган қишлоқни зиёрат қилиш, қариндош-уруғлар билан танишиб, дийдорла-

шишдан бошқа муддаоси йўқлигини мулойимлик, кесатиқ билан айтгач, қайтиб сурашга имкон қолдирмади. Ҳатто Саиднинг қизиқиш туфайли бераётган саволлари терговчининг муомаласига ўхшаб кетаётганини эслатувчи бир-иккита сўз қистириб қўйди.

- Сиз билан анчадан бери қадрдонмиз, - гуноҳкордай хушомад оҳангида сўзларди Саид заргар, - ҳаддим сиғиб бир-иккита нарсани ортиқча сураб юборган бўлсам, узримни қабул қилинг, афандим!

- Ҳечқиси йўқ, изтироб чекманг!

Заргар ўзбекча кўшиқлардан қўйиб вазиятни юмшатишга интилди. Камолиддин Раҳимовнинг Машраб ғазали билан айтилган ашуласи Мустафобейнинг кайфиятини кутариб юборди. У хонандага қушилиб хиргойи қила бошлади. Бармоқларини қарсиллатиб мусиқага жўр бўлди. Довондан утаётганда заргарни унутиб, атрофга ҳайрат билан термулар, ҳар бир тоғ, сой, қоя, чуққиларни ташналик билан томоша қилар, "Оҳ чух гузал, чух гузал!" дея ҳайратини изҳор этарди. Боболар ватани бунчалар гузал, салобатли, виқорли эканини билмагани учун тоғлардан нигоҳини узолмас, вужудини эгаллаб, туйғуларини жунбушга келтираётган ифтихор туйғусидан ларзага келарди. Водий далаларини кўрганда ҳайрати тошиб кетди. Кўмкўк дарахтзорлар, эканзорлар юрагини оҳанрабодай тортар, жаннатий боғлар дея таърифланган хаёлий гузаллик, тароватни ёдга соларди. Узини ғурурга, куч-қудратга тўлиқдай сезарди. Саид уни янаям қойил қолдириш учун водийнинг турли шаҳар ва қишлоқларидан дам олиш, дуппидеккина ош еб, тоза ҳавосидан баҳраманд бўлиш учун ташриф буюрган одамлар билан лиқ тўлган, Ўзбекистонга донғи кетган Чуст боғига бошлади. Мустафобей боғга қадам ташларкан, юзига урилган намхуш ҳавони ҳис этиб, "Хизр нафаси бор-а!" дея уйлай бошлади. Одамлар билан тўлган, қувноқ, шодиёна, ҳайрат нафаси уфуриб турган боғ унинг учун янги бир олам, тахайюлий маскан эди. Тўйга келгандай ясан-тусан қилган содда, аммо чиройли қизлар фариштадай кўринар, ўзбек қизларининг латофати ва малоҳати ҳақида ўқиганлари ёдига тушиб, "Ундан-да гузал!" дея қувониб кетарди. У дунёга машҳур

оромгоҳларда бўлган, дунё гузали деб тан олинган аёлларни кўрган, аммо Чуст боғидаги табиий жозибани, нафосатни, жушқин кайфиятни уларга тенглаштирмас эди...

* * *

"Ҳалима менинг биринчи рақамли душманам, - деди эртаси куни Хосият икковига, - меҳмонлар олдида бўхтон гаплар билан шарманда қилмоқчи. Аваз, уни икки-уч кунга узоққа олиб кет! - дея топшириқ берди, - нима қилсанг қил, - унга икки юз доллар пул узатди, - Мустафобей кетгунча кузимга кўринмасин!".

Аваз уни аввалдан танирди, бир неча марта дам олишга бирга борган, ожиз томонларини узига билдирмай ушлаш-тирган эди. Бу ҳақда Хосият бир неча марта эшитган.

Аваз эрталаб Ҳалиманинг уйига машина билан борди, "Бугун зарур ишим бор", дейишига қарамай, "Курсдошимниқига зиёфатга борамиз", деб машинага босди, шаҳардан олиб кетди...

... Мустафобей машинадан тушаркан, истиқболига чиққан Хосиятни оҳиста белидан кучиб, икки юзидан беозоргина ўпиб қўйди. Саид заргарнинг кузи Хосиятнинг нигоҳлари билан туқнашди-ю, рашк қилгандай илжайиб қўйди. Мен ҳам шундай сўрашсаммикин, деган иштиёқ пайдо бўлди. Хосият буни меҳмонга ҳурмат, яқинликка нишона сифатида қабул қилди...

Мустафобей ёқимли атир ифорини сезди. Қулини олганда кўзларига тикилиб аёлга ярашган эҳтиросни, беғубор табассумни кўрди-ю, ортиқча пардоз қилинмаган юзига маҳлиё бўлиб қолди. Юрагида илиқлик, қайноқ бир туйғу уйғонди. Бу аждодлар меҳри туфайли тугилган ҳиссиётми, аёлга қизиқишга ўхшаш кечинмами - шошилиничда англаёлмай қолди. Аммо қалби янги бир кечинма билан бойгани, мўъжиза бобойортда рўй берганидан мамнун эди.

Меҳмонларни аввал ресторанга олиб боришди. Алоҳида хонада тушлик қилишди. Шаҳарнинг кўзга кўринган жойларини кўрсатишди. Расмларга тушишди. Мустафобей чекка қишлоқлардан биридаги "Кўзёш булоқ" зиёратгоҳига бормоқчилигини айтганда, Хосият ҳайрон бўлди. Шунча йил яшаб, у ерга бормагани, меҳмон нега қизиқаётганидан

сайин ичгинг келади. Томчилаши хуш ёқади. Тагидан одамнинг кетгиси келмайди. Бемалол утириб томчилар қўшиғига қулоқ солсангиз, аллақандай жарангдор мусиқа қалбингизни сеҳрлаб, илон уйнатувчининг сурнайидек ўзига тортаётгандай бўлади. Айни пайтда бу овозлар турида ҳур қизларнинг йиғиси ва нафис хурсиниқлари эшитилганга ухшайди. Асрлар шамолида тузғиган, замонлар қатламида кўмилган аллақандай сирлар ҳақида сўзлаётгандай...

- Ҳа-а, жуда ажойиб! - ҳайратини ошкор қилди Мустафобей Хосиятга сирли қараб.

Уларни кузатиб турган Саид заргар ошириб бир нарса дегиси келди.

- Бизда бундай жойлар сероб! Насиб этса кўпини сизга курсатамиз, афандим!

Бир нафас утиришгач, сукунатни синдираётган томчилар юракка яқин мусиқага ўхшаб эшитила бошлади.

- Саид ака, сиздан узр сурайман, - бирдан заргарга қараб гап бошлади меҳмон, - Хосиятхоним билан икки оғиз гапимиз бор. Бизни холи қолдиришнинг имкони борми?

Заргар у билан телефонда гаплашган куни нега бирга борайлик, демаганининг маъносини энди тушунгандай булди. Хосиятга "Мендан яширинча нимани ҳал қилмоқчисизлар?" дегандай қаради-ю, таажжубдан бошқа маънони курмади. Хотиржам тортгандан сунг тилга кирди.

- Бемалол, афандим. Акмалжон билан машинада кутиб турамыз.

Улар ажриқ босган йулақдан машина томонга бурилиб кетишгач, Мустафобей Хосиятга юзланди.

- Хоним, - деди сирли овоз билан унга яқин келиб, - катталардан кимлар қолишган? - кўзларидан қандай мақсадда сўраётганини билиб бўлмасди. Аммо гаплари замирида муҳим нарса борлиги сезилиб турар, фақат Хосият уни англашга қодир эмас эди.

- Фақат кекса бувим бор. У киши ҳам қаттиб бетоб.

- Хорижда биздек қариндошларингиз борлигидан бошқа гап айтмаганмилар?

- Йўқ, афандим.

- Ҳозир айтадиган гапларим сир бўлиши керак. Илло,

бувингиз ҳам билмаслиги шарт.

- Албатта, тушунаман, афандим.

Мустафобей булоқдан эллик метрча юқорида усган каттакон садага бир нафас тикилиб, уйланиб қолди.

- Мен бу ерга муҳим иш билан келганимни ёдда тутинг. Садани кўряпсизми?

- Ҳа.

- У билан булоқ уртасига тўрт куза олтин қумилган!!

- А?! - Хосият бунақа янгиликни кутмагани учун аввалига ҳайрон бўлди. Узини тезда қулга олиб, уйлай бошлади. Боболардан қолган бойлик тоғдан олиб тушган олтин деб уйлар, Мустафобей айтган хазина ҳақида эшитмаган эди. "Демак, дадамнинг бобосини советлар бекорга отиб ташлашмаган экан-да! Аблаҳлар ернинг тагида илон қимирласа билган-а!"

- Ҳўш? - Мустафобейга юзланди у.

- Шунини ишлатишимиз керак. Бахтимизга сада кесилмаган, булоқ ҳам урнида турибди. Хазинани топса булади. Бу ёққа келишимдан аввал бобом манзилни аниқ тушунтирган. Олтинни олиш йўлини ҳам ургатган эдилар.

- Қандай оламиз?

Хосиятнинг кузларида ички тулқинланиш, қувонч аломатларини сезган Мустафобей отни қамчилашга тушди.

- Булоқ билан сада орасидаги ҳовлини сотиб оламиз. Асл мақсадимизни пашша ҳам билмаслиги керак. Деворнинг ҳам қулоғи бор! Бойликни билса, иккитаси тил бириктириб, бизни жаҳаннамга жунатиб булса ҳам унга эга бўлишга интилади!

- Ҳовлининг эгаси кўнармикин?

- Кўпроқ берсак, йўқ демайди. Бу ерда дала ҳовлилар арзон-ку!

Хосият уйланиб қолди. ТўРТ КУЗА ОЛТИН ҳозиргача бирорта учарнинг қўлига тушмадимикин? Мустафобей шунча йул босиб келса-ю, ҳовлини солиб олиб, ерни қовласак олтин чиқмаса, нима булади?

- Сиз орага одам қўйинг,- давом этди у, - Туркиядан келган беморга шу ернинг ҳавоси даво экан, бир-икки йил яшамоқчи, ижарада туришга кўнмаяпти, дурустгина даромад оласиз, деб қизиқтиринг!

- Ҳаракат қиламан.

- Икки-уч кун ичида бир ёқлик қилишимиз керак. Сунг бу ерни ковлайдиган оғзи маҳкам иккита одам ёллайсиз. Хазина топилгач, битта кўзадагиси сизники бўлади!!

Хосият шошиб қолди. Кўз олдига бир кўза олтин келди-ю, кўксига қувонч сиғмай кетди. "Наҳотки, яна бир дунё тиллага эга булсам! Агар шундай булса шаҳарда менга тенг келадиган бой аёл булмайди-ку! Асл мақсадим ҳам шу эмасми?"

Хосиятнинг хаёл уммонига ғарқ бўлганини кўрган Мустафобей уни туртдан бирига кунмаяпти, шекилли деб уйлади.

- Хоним, - деди оҳиста Мустафобей Хосиятнинг билангидан ушлаб, - барча харажатлар мендан. Кейин Истанбулда сизнинг номингизда дукон очамиз. Орамизда гинакудураатга урин қолмайди.

Хосият кўнглидан кечаётганларни сездирмаслик учун янги нарса уйлаб топди.

- Мени учта кўзани у ёққа олиб кетиш муаммоси уйлантиряпти. Божхонадан утказолмайсиз!

- Ҳозирча бу ҳақда бош қотирмасак ҳам булади. Уларни эсон-омон топсак бас! Олиб утиш режаси тузиб қуйилган!

* * *

Мустафобей Хосиятникида қолишга кунмади, шаҳарнинг энг нуфузли меҳмонхонасига жойлаштиришди. Кечки овқатни бирга ейишгач, унга яхши ҳордиқ тилаб уйга қайтишди. Йулда Саид заргар бироз андиша билан гап бошлади.

- Биласизми, Хосиятхон, бировнинг ишига аралашини ёқтирмайман. Лекин қадрдончилик ҳурмати сиздан бир нарсани сурашимга ижозат берсангиз.

- Бемалол, Саид ака!

- Биродаримиз Мустафобей бу ерда қанча булишларини, қандай ишлар билан келганларини айтмадиларми?

Хосият заргарнинг шубҳасини сизди. Асосий сирнинг шарпасини ҳам билдирмаслик шартлиги учун ишонарли ёлғон уйлаб топиши керак. Нима десин?

- Кўнглингизга бошқа нарсалар келмасин, Саид ака. У

мени Туркияга таклиф қилди. Дўстона таклиф.

- Наҳотки, қандай бахтли аёлсиз!

- Э, сиз нотўғри тушунманг. У қариндош сифатида боришимни айтди.

- Бошқа ҳеч нарса демадимми?

- Энди менинг учрашганимга бор-йўғи икки икки-уч соат бўлди, холос. Қуш тилинй қуш билар деганларидек, Тошкентдан келгунча сизга ҳеч нарса демадимми?

- Булар ичидагини бировга айтмайди...

- Демак, менга ҳам режасини айтмаганига ишонаверинг...

* * *

Саид заргар Хосият билан дўстона хайрлашган булса-да, у мендан асосий гапни яширяпти, Мустафобей фақатгина Хосиятни Туркияга таклиф қилиш учунгина келмагандир, деган фикр тинчлик бермас, тахминига аниқлик киритмасдан қайтаётганидан афсусда эди. Хосият "бир-икки кун қолинг, Мустафобей билан кетарсиз", деганда бугун жўнамаслиги мумкин эди, айтмагандан кейин шубҳа-гумонлари янада кучайди.

- Демак, - ўйлади у, - бу иш тилла билан боғлиқ булгани учун мени аралаштиришмоқчи эмас, аждодларидан қолган бойлик ҳали купдир.

Саид заргар бойликка қизиқарди, катта-катта пул топиб келган пайтлари хотин, бола-чақаси қувонар, янги уйлар қуриб, хориж мебеллари билан тўлдирганда, қизини уза-тиб, углини уйлантирганда маҳалла-куй, қариндош-уруғларнинг оғзи очилиб қолган, у эса қувнаб-яйраган, аммо бойлиги купайган сайин соғлиги секин-аста панд бера бошлаганиди. Дубайга охирги боришида юраги безовта бўлди, врачлар дори-дармон бериб, икки-уч кун парвариш этишди. Узоққа сафарга чиқмасликка, аёлининг олдида бўлишга қарор қилди. Зеро, унинг топганлари бир умр ётиб ейишга етар, ҳатто заргарлик дуконлари, Россиядан келаётган тилла буюмлар савдосидан тушаётган даромадлар билан неvara-чеваралари ҳам Тошкентнинг мана-ман деган бойлари қаторида яшаши мумкин эди. Қолаверса, Дубайга охирги боришида ўтган асрнинг биринчи ярмида-

ги алғов-далғовларда Саудия Арабистонига кетиб қолган узбек билан танишиб қолди-ю, бир-икки суҳбатдан кейин молу давлат туғрисидаги фикрлари узгариб кетди..

- Бойлик одамга керак, лекин ортиқчаси инсонни йўлдан оздиради, ҳалол одамлар сафидан бадарға қилади. Пул топишга муккасидан кетиш эса, ҳаром-хариш билан ҳалоллик уртасидаги масофани йуқотади. Ва инсон фақат дунёни уйлайдиган осий бандага айланади. Бундан эҳтиёт булинг, биродар,- деган эди Абдурахим ака исмли ватандоши,- пайғамбаримиз кунлик емишинг бўлса, бошқасига ғам ема, ризқ берувчи Аллоҳ эрталикини ҳам ўзи насиб этади, деб бежиз айтмаганлар.

Саид заргар ёши утиб, инсон ва ота сифатида ортиқча мажбурияти қолмаса ҳам тинмай бойлик кетидан чопаётганини уйлаб, виждон олдида ҳисоб бера бошлади. Аммо йўлдан қайтишининг бош сабаби бу эмас. Салоқатли ва узини чин дилдан эъоз қиладиган хотини Санобар кутилмаганда дунёдан куз юмган эди. "Энди хориждан катта мол билан келсам, ким суюнади, ким чарчоғим ёзилгунча атрофимда парвона булади? - деди узига - узи. - "Уғлинг еб урга кетар, қизинг еб қирга", - дилидан утказди у.

Аёлининг вафоти - энг оғир зарба эди. У шу қадар мулойим, оқила ва иболи эдики, эрининг гуноҳларига бағрикенглик қилганини уйласа, заргар уялиб кетарди. ЭРИДА БЕГОНА АЁЛНИНГ ИСИНИ СЕЗСА ҳам, илму амал кучи билан қўполлик қилганда ҳам Санобар узини босди. Қон ютиб, алам қайғусида ёнаётганини сиртига чиқармади. Эрининг қилмишларини бирор марта юзига солмади. У кучадан ҳеч қачон уйидагидай шодлик тополмаслигини билар, фақат эри учун яшар, болалари учун хизмат қилар, уларнинг розилиги ва хурсандчилигидан бошқа бахт йўқ эди...

Энди бундай аёлни қаердан топади?!

Заргар хотини олдида узини гуноҳкор билади. Бемаҳал улимида ҳиссаси борлигини фаҳмлаб, ичидан эзилади. "Бузуқ хотинлар билан маишат қилиб юрган пайтларим, билиб-билмай ҳақорат қилган чоғларим ичидан эзилгандир, менга текканига афсус қилгандир? Лекин у ҳақиқий муслима эди, ҳаммасини ичига ютди. Мени меҳри билан,

садоқати билан жазолади. Ундан мингдан минг розиман!"

Катта "қирқ"и ўтказилгач, икки синглиси уни уйлантириш таралдудига тушди. Аммо заргар тиш-тирноғи билан қаршилиқ қилди. Фақат бир йилдан кейин бир неча аёлларни курсатишди, яқиндан таништиришди. Аммо уларнинг Саид заргарга ҳалол хизмат қилиб, охират тадориги билан эмас, яхши еб-ичиш, кийиниш, заргарга қарашли дуконларга эга булиш, онасиникида қолган бир-иккита боласини уйлаб-жойлашдан бошқа муддаоси йуқ! Уйнаб турган кузларида шайтоний ниятлар, хотинлик қилишдан кура, бойликка эгалик қилиш туйғуси балқиб турарди.

Заргар Хосият билан танишгандан кейин юрагида илиқ туйғулар пайдо бўлди. Беғубор табассумини соғина бошлади. Кўзларида аввалги аёлларда кузатмаган самимийликни учратди. Турмушга чиқишни таклиф қилса, мол-мулкига эҳтиёжи йўқлигини уйлаб хотиржам тортди... Аммо уша самимийлик остида ҳам бойликка муккасидан кетиш туйғусини, эрта-индин харом билан ҳалолнинг фарқига бормай қолиш фожиасини сездию, узини тортишга қарор қилди. Агар шу нарсани уйламаганда бугун водийда қолар, ҳар хил баҳоналар билан Хосиятга яқинлашар, юрагига кириб боришга интилар эди...

* * *

Хосият заргарни кузатгандан кейин Мустафобей айтган ҳовлини сотиб олиш дарди билан ёна бошлади.

Офисда бир соатча дам олганидан кейин Акмал келди. Ҳовли Носиржон деган одамга қарашли булиб, саккиз сотихдан иборат, унга даласидан қолган, бу ерда муқим яшамайди. Битта боғбон дарахтларига қараб туради. Ўзи шаҳарда ишлагани учун ёз кунлари болалари билан дам олгани келади. Бир неча кун туриб майда-чуйда ишлар билан шуғулланади, дам олиб қайтиб кетади. Кушнисининг айтишича, утган йили ҳовлини сотмоқчи булган, аммо бир-иккита харидорлар келгану, савдо пишмай кетиб қолган. Агар ҳовли дилидаги нархга кирса сотиши мумкин! Хосият дадилланиб, Мустафобейга қўнғироқ қилмоқчи бўлди, аммо Акмал қайтарди:

- Уй эгаси билан гаплашиб, сотиш масаласини ҳал қилгунча гаплашмай турайлик!

"Тўғри,- уйлади Хосият, - биринчи ҳаракатдаёқ унда нотўғри таассурот қолдирмайлик, сабр қилайлик".

Акмал чунтагидан ярим варақ қоғоз чиқарди.

- Ҳовли эгасининг исми, фамилияси ва уй манзили,- деди қоғозни Хосиятга узатаркан,- шаҳар марказида тураркан, топиш қийин эмас.

- Машинани ҳайда, бориб келамиз!

Файзулла аканинг ҳовлисини қийналмай топишди. Аммо у уйда йўқ экан.

- Бугун бўлмайдилар,- деди йигирма ёшлардаги угли,- Марғилонга туйга кетганлар, эртага тушдан кейин келсалар керак.

Хосият ўғил билан гаплашиш бефойдалигини билди. Аммо индамай кетавериш ҳам нодонлик, болага телефон рақамини узатди.

- Муҳим иш билан келганмиз, телефон қилсалар учрашиш жойини келишиб олардик.

-Хуп бўлади...

Хосият шаҳардан қайтаркан, бир куза тилла нималарга қодирлигини тасаввур қилиб, ич-ичидан қувонар, миясида турли-туман режалар пайдо буларди. "Замонавий АЁҚШ курдираман, Тошкентдан квартира оламан, марказий бозордан бир нечта дўкон харид қиламан, энг тоза матолар менинг дўконимда бўлади. Худо хоҳласа, Дубайга қатнайман!"

Туман марказига етишларига озгина қолганда Акмалга Хайир ака кўнғироқ қилди.

- Бир соат ичида келиб кетсангиз, иш битиб қолди, сизбоп харидор топилди.

Акмалнинг ёдидан чиқиб кетган экан, бир неча кун олдин Хайир акага нашани йиғиб олишга топшириқ беришган эди, бир дона баргини ҳам қолдирмай йўқотишлари лозим эди.

- Арзонроқ бўлса ҳам сотиб тинчитиб қуя қолайликми, Хосиятой, бу барибир қалтис иш! Кейин бемалол бизнес билан шуғулланардик.

- Мени офисга ташлагин-да, Хайир ака билан гаплашиб

кел!

Хосият касал бувисининг аҳволини билиш учун уйга кўнғироқ қилганди, хизматкори гушакни кутарди.

- Ҳозирча яхшилар, аммо биласизми, Хосиятхон, сизни ишдан эртароқ келсин деяптилар, муҳим гаплари бормиш...

- Яхши.

Акмал Хайир ака билан ишни битириб келганда Хосият уйга кетиш учун шайланаётган эди.

- Харидор Россиядан экан, бизнинг нархга кунди.

- Ишончли одамми?

- Хайир аканинг гапича, ҳар йили шу одам сотиб оларкан. Пулини кечқурун ҳисоб-китоб қиларкан.

- Пулни ресторан подвалидаги сейфга жойлайсан, тушундингми? Ҳушёр бул, бунақа катта пул билан ҳазиллашиб бўлмайди.

- Хуп бўлади.

- У ёққа қандай олиб кетаркан?

- Шу кечаси Камазга юрларкан...

- Ҳа, майли нима қилса узи биледи, мол уники... Лекин сен пулни олгандан кейин имкони бўлса шаҳарни бир айланиб кел-да, қоронғилатиб ресторанга қайт. Шу ерда бир-икки кеча ётиб қол. Узингни эҳтиёт қил, қушнингни уғри тутма!

- Тушундим...

Бувиси анчадан бери касал - оёғи оғрийди, белини кўтаролмайди, ичида азоб чекаётган булса ҳам сиртига чиқармайди. Кўп гапирса, алжираб сири очилиб қолади-гандай, мулоҳаза қилиб пастки лабини тишлаб ётади. Хосиятга қараб-қараб қуяди, гапириш мавридини кутаётганга ухшайди.

Уч кун аввал ярим кечаси уни оғир йутал тутди, оёқ-қўли шалвираб, озгина ҳушини йўқотди, Хосият қурққанидан қушни аёлни айтиб чиқди.

- Саксон олтига кирган кампир олма билан урик булармиди, - Хосиятга таскин берди қушни, - аммо ҳушёр булинглар, олдидан одам узилмасин...

Хосият қушни аёлни тушунди. Эрталаб аввалдан гаплашиб юрган бир аёлни оқсочликка олди, бувисининг ёнидан жилмай қарашни тайинлади. Касал кечаси алаҳсира-

ди, ёмон тушлар кўрди шекилли, ранги оқариб кетди, улган ота-онасини чақирди, Хосият кўрқиб кетди. Мабодо ўлиб-нетиб қолса, нима қилишини билмаслиги учун оқсочдан кечаси ҳам қарашини суради. Маоши ортган аёл бажон-у дил рози бўлди. Ҳозир у, бувингизнинг муҳим гаплари бор экан, дейиши билан Хосиятнинг юраги шув этди. Боргунча бувиси бир ёқли бўлиб қоладигандай, уйга шошилди.

- Келдингми, болам? - бувиси анча тузук. Бу ҳол - улимдан олдинги жонланишми ё ҳақиқатан тузала бошлаганми - Хосият тушунмади. Диван олдига бориб чуккалаганда бувиси бошини силади.

- Кўзга кўринаётганингда умрим тугаб қоляпти, афсусдаман, болам!

- Унақа деманг, буви!

- Умр ҳеч кимга вафо қилмаган..

- Сиз ҳали юзга кирасиз.

- Э, болам а, охири куришиб қолди...

Бувисининг имоси билан оқсочни ташқарига чиқариб юборди. Эна бор кучини туплаб Хосиятни яқинига имлади. Ва Мустафобей айтган тўртта кўза ҳақида гапирди, бобокалони шу тиллани яширгани учун отиб ташланган экан. Момо икки кўзаси уларга тегишли эканини айтгач, Хосиятни ҳайрат чулғаб олди. "Мустафобей ҳалиги гапни бекорга сурамаган экан-да! Демак, олтин иккига бўлиниши керак! Ҳозирча бу ҳақда унга гапирмай турман!"

- Болам, қариндошларни кургим келяпти...

Кечга яқин уруғ-аймоқ тупланди, бувининг аҳволини кўриб, "пишиб" қолганини шипшитишди ва эрталаб келишларини айтиб тарқалишди. Аммо уларнинг олди етиб келмай, бувининг жони узилди. Хосият мурда устида йиғлаб утирганда бирин-кетин йиғила бошлашди.

Ақмал эрталаб бу ҳақда хабар берганда Мустафобей бир қалқиб тушди, аммо ичида нималар руй бераётганини ўзи биларди. Олтин ҳақидаги охириги гувоҳ оламдан ўтди. Энди бемалол ушлаштира булади. Хосиятни арзимаган танга берса кўнлириш мумкин. Назарида, Туркияга катта бойликни ташиб кетиш учун катта йўл очилганга ўхшарди.

Кийиниб пастга тушганда Акмал уни кутиб турарди:

- Жаноза қай вақтга белгиланган?

- Саоат ун бирга, афандим.

- Ҳай, у кишини охирги йулга кузатиш, пешонада бор экан, ҳайданг, биродар!

Улар қишлоққа етиб келганда жанозага тумонат одам тупланган, масжид имоми ёрдамчилари билан машинадан тушаётган эди...

* * *

Мархумни тупроққа қуйиб келишгач, Мустафобей Хосиятдан кунгил сураш учун маврид келганини тушунди. Акмалга айтиб буз мато ортидаги аёллар орасидан уни чақиртирди. Кузлари қизарган аёл оқ румолга уралган куйи уларга яқинлашди.

- Таъзиямни қабул қилинг, Хосиятхоним! Бошингизга тушган мусибатга шерикмиз. Аммо Тангрининг иродаси, сизга сабр тилаймиз. Аллоҳ қолганларнинг, хусусан сизнинг ва ёлғиз болангизнинг умрини зиёда қилсин!

- Раҳмат, афандим!

- Ўзингизни уринтирманг, беҳуда сиқилманг! Зеро, вақт ҳар бир дардни даволагувчи!

- Миннатдорман, афандим!

У парда ортидан узоқлашди.

Бир соатча утгандан кейин дарвозахонада одамлар билан ўтирган Акмалда турган Хосиятнинг қўл телефони жиринглаб қолди. Боғланиш тугмасини босиб ташқарига чиқиб кетди, бироздан кейин қўлида телефон билан қайтиб кирди-да, буз парда олдига бориб Хосиятга бўйлади:

- Сизни Туркиядан сурашяпти!- деди.

Сал наридаги эркаклар ҳам, стулларда тизиблиб ўтирган оқ румолли азадор аёллар ҳам ялт этиб Хосиятга қарадилар.

Хосият оқ румолини қулоғига қистириб, телефонни яқинлаштирди.

- Эшитаман, афандим.

- Ассалому алейкум, Хосиятхоним. Бардаммисиз?

- Худога шукр..

- Мен сизларда меҳмон бўлиб турган Мустафобейнинг дадаси Давронбей буламан. Бошингизга тушган мусибатни эшитиб қайғудаман. Таъзиямни қабул қилинг, қизим. Бу ердаги барча қариндошлар дардингизга шерикмиз.

- Раҳмат, раҳмат, - йигламсиради Хосият.

- Момонгизни Аллоҳ раҳматига олсин, охиратлари обод бўлсин. Сизга сабр тилайман.

- Йўқлаганингиз учун миннатдорман, афандим, Худо умрингизни зиёда қилсин...

Хосиятнинг кўнгли кўтарилди. Юпанчга ташна, сабоқларга эҳтиёжманд қалбига тиниқ бир ҳикмат, ҳаётнинг аччиқ сабоғи ёғилди.

- Утганларимиз умри оддий бўлса-да, қолганларга ибрат намунаси, ҳатто улими ҳам уларни бир-бирига яқинлаштиради-я! - дея дилидан утказди Хосият.

Марҳуманинг кичкина қирқигача Хосият кучага чиқолмади. Уйни сотиб олиш билан боғлиқ ишлар билан Акмал шуғулланди. Мустафобей кутилмаганда сафари чузилиб кетгани учун бирмунча диққат була бошлади. Аммо кўнишга тўғри келади. Унга бир неча марта Истанбулдан кўнғироқ қилишди. Биров тушунмайдиган гаплар билан иш қандай кетаётгани ҳақида маълумотлар берди. Мусибат кунлари охирига етгач, иш юришиб кетишини айтганда улар хотиржам тортишди.

Уй эгаси билан ҳовлисида учрашган Мустафобей унинг ёши катталигини кўриб бироз хурсанд бўлди.

- Бу ерда яшаганингизга анча бўлдими?

- Ҳовли бизга ота мерос, биродар!

- Жуда яхши! - ичидан хурсанд бўлди у.

Мустафобей қисқа сукутдан сунг суҳбатдошининг кузларида самимиятни кўриб, чин дилдан қувониб кетди...

- Узр, биродар, бир-иккита нарсани сурасам, одобсизликка йўймайсиз!

- Э, оғайни, арзимаган нарсага хафа бўлмайман, ахир бозорда мол сотилса ҳам бир-иккита айбини, яхшисини айтиб қўйилади-да.

- Куп яшанг, бирордар! Чин мусулмоннинг ишини қилганингиздан хурсандман.

- Ҳа, энди айтинг-чи, биздан аввал бу ҳовлига бирор

киши харидор бўлганми? Отангиз давридами, ёки ўтгандан кейинми?

Уй эгаси уйланиб қолди. Унинг кунглидан нималар кечаётганини мулоҳаза қилганча Мустафобей ерга қаради. Мустафобей гапларига ортиқча урғу бермас, уй эгасининг жавоби ўта муҳим масалаларни ҳал қилишда асқотишини хаёлига келтирадиган бирор хатти -ҳаракат қилмас эди.

- Дадам раҳматли қирқ ёшга етганларида туман марказида яшайдиган бир киши уйни сўраган экан.

- Сиз уни танийсизми?

- У киши қазо қилганлар.

- Болалари бормиди?

- Битта Хосиятхон деган қизлари бўларди. Ҳозир ишбилармон. Марказдаги ҳожининг янги ресторанини сотиб олган дейишади.

- Бошқа харидор бўлмаган, шундайми?

- Ҳа.

- Демак, у кишидан кейинги биринчи харидор менман.

- Шундай!

- Биродар, яна бир кичкина нарса.

- Сурайверинг.

- Хосиятхоннинг дадасига уйни нега сотишмаган?

Уй эгаси бироз мулоҳаза қилди. Мустафобей унинг кузига қараб, кунглига жиддий гап келмаганига ишонч ҳосил қилгач, хотиржам тортиб ерга қаради.

- Менимча, отамда уйни сотишга эҳтиёж бўлмаган, ёки нархини келишолмаган.

- Сизни майда-чуйда саволлар билан уринтириб қўйяпман, минг бор узр сўрайман.

- Ҳечқиси йўқ.

Мустафобей сигарета олди-да, шошилмай тутатди. Уй эгаси эса, кичкинагина шампун идишдан қилинган носқовоғини олиб, тил тагига бир чеким нос ташлади.

- Садани бобонгиз экканлар шекилли, а? - шунчаки қизиқаётганга ўхшаб сўради у.

- Э, йў-ўқ, ўтган аср бошида ҳар икки илмни эгаллаган уламо ҳожи эккан, табаррук, кесманглар, дейишган эди. Ёзда соясида утирамик, тегмадик. Аммо танасида илон бор. Икки-уч йилда бир кўринади. Бир-икки пойлаб

чошиб ташлагим келди, аммо неча йиллардан бери яшаймиз, турқи совуқ бўлсаям бирортамизга зиёни тегмади. Худонинг бир жонивори, юрибди-да, дедим.

Мустафобей хазина жойида турганлигига ишонч ҳосил қилди. У ич-ичидан суюнди. Аммо Хосиятнинг отаси уйга харидор бўлганлигининг сабабини мулоҳаза билан англагач, тўртта кўзадаги тилла иккига булиниши кераклигини Хосият билган, шунинг учун озгина тисарилиб турибди, унга хазинани тенг буламиз демасам, орамизга ишончсизлик, нифоқ тушади, деган фикрда тўхталди.

- Миннатдорман, кечки пайт одамларим сизга пулингизни олиб боришади

- Расмийлаштириш масаласини нима қиламиз?

- Мен икки-уч ой шу ердан, мавриди билан ҳал қиламиз. Уйингизни курдик, узоқ эмас. Ўзингизга тегишли нарсаларни эртага олиб кетсангиз. Биз янги жиҳозлар олиб келмоқчимиз.

- Яхши, биродар...

Иш муаммосиз битаётганидан Мустафобей хурсанд эди. Кечки пайт Хосиятни йўқлаб борди. Яқинда қурилган айвонга ўтирди-да, қариндошлар олдида қироат билан қуръон тиловат қилди. Овози ёқимли, уткир булгани учун утирганларнинг қалбини ром этди, баданларини жимирлатиб юборди. Унга нисбатан ҳаммада ҳурмат, эҳтиром пайдо бўлди. Айниқса, чиройли гаплару яхши ниятлар билан узундан узун дуо қилганда офаринлар ёғилди. Хосият Мустафобейнинг йўқлаб келганидан қанчалик хурсанд булса, момоси руҳига қилган тиловатидан, яхши ниятлар билдирганидан боши осмонга етган эди. Меҳмоннинг оқибатли, диёнатли экани тўғрисида ёнидагиларга пичирлаб гапира бошлади.

Мустафобей эртасига эрталаб Акмални чақиртирди. У уй эгасини рози қилганлигини айтгандан кейин бироз жим қолди.

- Кичкина хизмат бор, Акмалбей!

- Бемалол, ака!!

- Хосиятхон - яқин қариндошимиз. Ўзини эҳтиром қилиш билан бир қаторда утганларини ҳам иззатини жойига қўйишни бурчим деб биламан. Узоқ йиллардан

бери қариндошлар учрашмаган, биз энди куришиб, утган асрда узилган ришталарни қайтадан боғлаяпмиз. Кичик бир нишонаси сифатида утганларга бағишлаб, муъжазгина эҳсон қилиб бермоқчиман. Сиз нима дейсиз?

- Менимча, эҳсон қилиш хайрли иш.

- Хосиятхонимга билдирсангиз, пешиндан кейинга масжиддаги уламои киромларни, маҳалла-куй, қариндошларни таклиф этсалар, қолган ишларни узимиз бажарсак...

- Яхши, бориб айтаман.

- Кейин қайтиб келсангиз машинада биргаликда бозорга борсак.

- Хуп булади, афандим.

* * *

Уша кун кечқурун Ҳалима кайф ҳолда ташлаб кетилгач, узини бошқаролмай ухлаб қолди. Эрталаб турганда боши оғрир, кунгли беҳузур эди. Кеча Аваз билан кунгли тусаганча маишат қилган, ҳузур-ҳаловатнинг ҳамма турини тотиб кўрган бўлса-да, кунглида аллақандай хижиллик сезарди. Боши луқиллаётгани учун жиддий уйлашга қурби етмади. Хавотир булиб, узини уйлашга мажбур қилди. Хаёлидан майда-чуйда фикрларни қувиш учун аччиқ чой ичди, мияси бироз тиниққач, кунглини ғаш қилаётган нарса лоп этиб хаёлига келди. Кеча дарё буйидаги кафеда ўтиришганда Аваз жиддий тусга кирди-да:

- Сен, - деди у қошларини чимириб сирли овозда, - Хосият билан ўчакишма, ёнида юрадиган ишончли одамга айлан.

- Нега?

- Ўчакишиб ҳеч нарсага эришолмайсан, хизматини қилсанг, машина, дурустроқ квартира оласан.

- Орамиздан нималар ўтганидан хабаринг йўқ-да!

- Ҳаммасини унут. Бирор иш кўрсатсанг, у сени йўқ қилишдан тоймайди.

- Буни биламан...

Ҳалима ўйланиб қолди. Юрагига ваҳима урмалаб, ти граб қақшаб, сойдан чиққан кунни, бегона кампирникида бешолти кун ётиб узига келганини, аммо квартирасига келишга кўрққанини ўйлади-ю, Авазнинг гапида жон бор деган

хулосага келди. Буларни Хосият тайинлаганмикин, ёки Аваз яхшилиқ қилмоқчимими? Унга хизмат қиладиган булсам, тилларимни қайтариб бериши, ёмонлиги учун товон тўлаши керак.

- Хосиятнинг дустри булсанг, унга айт мен билан учрашсин. Бир-иккита шартларим бор. Келишиб оламиз.

- Эртагаёқ айтаман.

Фарида момонинг кутилмаганда бандачилиқ қилиши бу гапларни айтишга имкон бермади. Аваз Ҳалимага кунги-роқ қилиб, ундан кунгил сўрагани бориб, муносабатларинг-ни тиклашга ҳаракат қил, дея тайинлади. Таклифни маъқул кўрган Ҳалима эртасига эрталаб махси-ковуш кийиб, оқ рўмол ўраб, Хосиятдан кунгил сўрагани келганда ҳайратланган Хосият қурққанидан узини йўқотиб қўйишига озгина қолди. Лекин Ҳалиманинг кўзларида қасос ёки бошқа ёмонлик аломатини эмас, ҳамдардлик туйғусини қуриб, кунгли жойига тушди...

* * *

Саид заргар Мустафобей билан Хосиятнинг якка гаплашганларидан кейин орада сирли нарса борлигини билган, бу нарсага уни аралаштирмоқчи эмасликларини ҳам тушунган, аммо севги йўқлигига ишонч ҳосил қилгандан сўнг Тошкентга қайтган эди. Акмалдан унинг бувиси оламдан ўтганини телефон орқали айтгач, эртасигаёқ водийга қараб йул олди.

Хосиятга таъзия билдириб, кунгил сўраб бўлгач, ичкарида Аваз ва Акмал билан овқатланишди. Эртага кетишини айтганда икки йигит ҳеч нарса демади...Заргар Хосият билан холи гаплашмоқчи, бу ерда сизни ушлаб турадиган ҳеч нарса қолмади, Тошкентга кетиб яшанг, ниятларни амалга оширишингиз учун шароит яратиб бераман, демоқчи эди. Аммо кунгил сураётганда кўзларидаги шашқатор ёшни кўрди-ю, мавриди эмаслигини англади. Оқ рўмол ярашган юзини эсларкан, туйғулари шунчаки қизиқиш эмаслигини англаб хурсанд булди.

* * *

Мустафобейнинг эҳсонидан боши осмонга етган Хосият

ширин хаёлларга асир бўлиб уйқуга кетмоқчи, яхши кайфият билан туриб бир талай ишларни режалаштирмоқчи эди. Афсус, ёстиққа бош қуйиши билан кутилмаган хаёллар миясини тумандай эгаллаб олди. Кўзи юмилса Ҳалима хаёлига келар, нафрат, қасос туйғуси билан унга яқинлашаётганга ўхшар, ҳаммаси учун жавоб берасан, дегандай жонига қасд қилмоқчи бўларди. У ёққа ағдарилди, бу ёққа ағдарилди, ҳаловат тополмади, нариги хонада ётган бир-иккита қариндошлари пинакка кетганига бир-икки соат бўлган, аллақачон хуррак отаётган бўлса-да, у ҳовлига чиқиб айланишдан тортинар, уйғониб қолишса, узини безовта қилаётган дардини сезиб қолишларидан ҳадикда эди. Яхши нарсаларни ўйлаб ҳаракат қилди, барибир ором тополмади. Охири, ташқарига чиқиб, ҳовлини айланди. Аммо дарахтлар билан қопланган қоронғи ҳовли аллақандай шарпалар билан тўлгандай ваҳимали кўринар, энгашиб ўсган анорлар ортида қўлига ўткир пичоқ ушлаган Ҳалима пусиб тургандай, қулай фурсат топиб ортидан зарба берадигандай туюларди.

Сури ток тагида қўрқа-писа юраркан, Ҳалимага жабр қилганидан пушаймонлик туйғуси галаён кўтара бошлади. Нега шу ишни қилдим, менга нима кам эди, бу нодонликми ёки бойликка учликми? Нега шайтон ёмон ниятни дилимга солди? Шайтонга енгилиб қоладиган даражада ожизмидим? Наҳотки, қилаётган ишимнинг оқибатини ўйлаб кўришга, бу менга ярашадиган иш эмаслигини мулоҳаза қилишга иродам етмаган бўлса?! Шунчалик аблаҳманми?!

Ўйлаган сайин юраги безовта булар, Ҳалима куча томондан бостириб келаётгандай қўрқувга тушарди. Бу саволлар уни сойга ташлаб юборганимдан кейин нечун хаёлимга келмаган, қалбим кузи курмиди, Ҳалима унг юзингга урганга чапини тутиб бер, қабилига қўнғил сўраб келгандан кейин очилдими? Дўстни, инсонни қадрлаш туйғуси энди пайдо буляптими, аввал инсон эмас, икки оёқли мах луқмидим?! Эҳ, Хосият, Хосият, янаям Ҳалима инсофли экан! Дўстликка хиёнатинг эвазига ярим тунда бостириб келиб жонингни олмаганига раҳмат, де!

Худонинг борлиги, ҳамма нарсани куриб турганини,

бугун бўлмаса эртага жазойингни беришини унутиб қуйдинг шекилли, бойвучча?! Шаҳардаги энг бадавлат хотин буламан деб, қалби қашшоқ, разил одамга айланганингни энди билдингми? Хайрият, ҳақиқат бор экан! Кеч бўлса ҳам хатоларингни англадинг! Кузинг очилди...

Саволлар юрагини ханжардай тилар, дунёга сигмай қолаётгандай, паймонаси тўлгандай титрар эди.

Умрида илк марта узини ёлғиз, нотавон сезди. Тоғдай суянчиқ - бувиси қани? Уйда фариштадай утирса, кучақуйда бемалол юрарди-ку! Иш билан кучага отланса, олдига утқазиб, дуо қиларди, кун бўйи режалари амалга ошиб, дили равшаб тортарди. Муаммосини ечолмай қийналса, маслаҳат сураш учун олдига югуриб келар, баъзан тиззасига бош қуйиб ёш боладай эркаланарди. Қани уша беғубор, оромбахш, маъсуд дамлар?! Энди бир огиз гапига, озгина далдасига зор бўладими?

Ўпкаси тўлиб, кўзларига ёш келди. Ич-ичидан куйиниб йиғларди. Қайноқ куз ёшлари ёноқларидан сел булиб оқар, кунгил губори ювиб тушаётганга ухшарди. Бувиси улган куни ҳам бунчалик йиғламаган эди. Жудолик дардини бошига чигаллик тушганда, унинг ҳамдардлиги, маслаҳатларига муҳтож булгандагина ҳис қиляптими?!

Ҳеч нарсадан тортинмай, уйдагиларнинг уйғониб қолишидан чўчимай тўйиб-тўйиб йиғлади. Узини бемалол қўйиб йиғлади. Куз ёшларини артиб, енгил хурсингандан кейин анча енгил тортиб қолди. Уйга кириб тўшакка чўзилиши билан уйқуга кетди...

Хосият маросимларни утказиб, ишга чиққан куни офис телефони жиринглади. Бахтга қарши хонада ёлғиз эди. Аваз билан Акмал шаҳарга иш билан кетган, тушдан кейин булоқ ёнидаги уйга нарсалар сотиб олиш учун Мустафобейга ёрдам беришлари керак эди.

- Эшитаман!

- Хосиятхон яхшимисиз, дугона?

- Раҳмат!

У Ҳалимани дарров таниди, аммо юраги "шув" этди. Қунғироқ можаролар дебочасидай туюлиб, ранги узгарди. Аммо дугонасининг овозида таҳдид ёки нафрат сезилмади.

- Олдингизга бормоқчи эдим. Сиз билан гаплашиб

олсак.

- Бугунми?

- Шу топда жунаб турибман.

- Келаверинг, бирга тушлик қиламиз.

У ярим соатдан кейин хонада пайдо булди. Хосият азадор сифатида йиглаб куришди. Бошидаги оқ румолини тўғриларкан, унинг кузларига қаради. Ёмон нияти йўқ!

- Хосиятой, бувингиз яхши инсон эдилар, жойлари жаннатда бўлсин. Шу кунларда сизга оғир гапларни айтмоқчи эмасдим. Лекин мажбурман. Иккаламиз орадаги чигалликни ечиб олишимиз керак.

Хосият кўркув билан унга қаради, Ҳалима жиддий қиёфада гапирарди.

- Сиз менинг жонимга қасд қилиб, ўзингиз берган ва менга тегишли тиллаларни тортиб олдингиз. Худога айтганим бор экан, тирик қолдим. Шунисига ҳам шукр, аммо юрагим санчиб, миям чайқаланти, баъзан узимни ташлаб юборяпман.

- Худо сақласин.

- Айтганингиз келсин. Аммо ҳолва деган билан оғиз ширин булмайди. Врачлар анчагина даволанишимни айтишди. Менга пул керак.

- Ёрдам бераман, дугона...

- Одам адашади, сиз ҳам уйлаб кўрмасдан менга жабр қилдингиз..

- Мени кечиринг, Ҳалима, Худо ҳаққи хато қилдим.

- Сизни кечирганман. Фақат мендан тортиб олган тилларингизни қайтарасиз. Ёнига яна шунча қушасиз. Даволанишим учун қанча пул кетса тулайсиз! Сизга хусуматим. адоватим қолмайди. Орамиз очиқ булади. Ҳа, яна бир масала, бундан буёғида доим бирга бўламиз, бизнеста шерик қилиб оласиз.

Хосият бир неча сония жиддий уйланиб турди. Ҳалима: шартларим оғир келди шекилли, деб фикрлаётганда у тилга кирди.

- Ҳамма шартларингиз бажарилади. Тилла масаласини уч киши билардик. Бувим қазо қилдилар. Иккимиз қолдик. Бу ҳақда ҳеч кимга гапирмасангиз, тилингизни тийиб юрсангиз, мендан ҳеч қандай ёмонлик курмайсиз...

Хосият Ҳалимадан ёмон гап чиқмагани учун анча дадилланди. Ўзига, қилаётган ишига ишонч, бойликни яхши курадиган одам билан тил топиша олишига умид пайдо бўлди. У қўнғироқ қилгандан бери юрагини кемираётган ғамдан, хавотирдан қутулгандай бўлди, аммо Ҳалимининг қўнғлида тиллани олгунимча қасосни кейинга суриб турай, деган фикр булиши мумкин деган хавотир қўнғлини гаш қиларди. Ҳозир бу нарсаларни ўйлаш эмас, Ҳалимининг шартларини бажариш муҳим эканини тушунди.

- Бугун кечки пайт бизникида куришамиз, - деди Ҳалимага самимий тикиларкан, - ҳозирча даволанишингиз учун икки юз доллар бераман.

Икки юз доллар алангаси Ҳалима қўнғлида асраб келаётган кек ва ғуборлардан бир чимдимини қуйдириб, кайфиятини кутарди. Қўзғалиб ташқарига чиқаркан, алланечук енгил тортган, вужудига қувват кирганга ухшарди. Ташқарида, гулзор ёнида ифори кетмаган оппоқ ва қипқизил атиргулларни томоша қилиб турганда Хосият етиб келди. Қўл узатиб хайрлашгандай булиб кафтига пул қуйди.

- Касалхонада ётинг, узим хабар олиб тураман. Соғайиб кетганингиздан кейин иш масаласини гаплашамиз.

- Яхши..

- Тушлик қилмаймизми?

- Шаҳарда ишим бор...

- Кечқурун куришамиз.

- Шомдан кейин бораман!

Қўнғли тинчиган Хосият эртанги ишларни режалаштириш учун ручка ушлаган эдики, "Нокиа"си ашула айта бошлади. Мустафобей ярим соатдан кейин ресторанга етиб келишини билдирди. Хосият ташқарида кутиб олиш учун йулакка тушди...

Машинадан тушган Мустафобей унинг чехраси очиклигини курди-ю, узида енгиллик сезди.

- Анчадан бери юзингизда бунақа чиройни курмаган эдим, Хосият хоним!

- Уйда утирсам, эзилиб кетадиганга ухшайман...

- Жудолик ёмон, хоним. Бироқ бувингиздан айрилган бўлсангиз, содиқ дусларингиз бор. Мен қариндош сифа-

тида мушкулингизни осон қилишга тайёрман. Қийналиб қолсангиз битта ишорангиз кифоя.

- Миннатдорман, афандим.

- Бугун кечки пайт уйга охирги нарсалар келади. Ўша ерда тунаб қолмоқчиман. Сиздан илтимос, йигитларингиздан бири бегона жойга ургангунимча мен билан қолса...

- Яхши. Ишни эртага бошлаймизми?

- Худо хоҳласа. Менда бир фикр бор.

- Бемалол айтаверинг.

- Назаримда, бундай нозик ишга бегоналарни аралаштирмаганимиз маъқул. Ҳаммасини узимиз бажарсак...

Хосият эҳтиёткорлик маъносини тушунди, аммо замирида бошқа гап йуқмикин, деган фикрга ҳам борди.. Сухбатдоши ерга қараб тинглагани, уз фикрини нигоҳини бошқа томонга буриб сўзлагани учун кўнглидаги ниятини билиш қийин эди. Аммо овозидаги самимийлик ёмон нияти йўқлигидан дарак бериб турса ҳам Хосият унинг гапларини мулоҳаза қилиб куришга қарор қилди.

- Эплай олармикинмиз?

- Кеча юк олиб борганда сада атрофини айландим. Илдизлари ташқарига чиқиб қолибди. Тупроқ сурилган. Назаримда, хазина унчалик чуқурда эмас! Аввал айтилганидек, тўрт метр эмас, икки метр ковласак етамиз!

- Балки...

- Бегона одам керак эмас. Биров билмай кўя қолсин!

- Кўпни кўрган одамсиз, маслаҳатингизга амал қиламиз, афандим.

Хосият Мустафобейни тушликка таклиф қилди. Соати-га қараб бирга яқинлашганини билган Мустафобей ортиқча илтифотсиз рози булди. Улар рестораннинг алоҳида хонасига жойлашишди. Энг гапга чечан, чаққон офицант уларга қувонч билан хизмат қилди.

- Хоним!

- Лаббай!

- Гапларим ёқмаса аввалдан кечирим сўрайман. Анчадан бери оилавий аҳволингиз ҳақида билмоқчи эдим. Мавриди келмаётганга ўхшайверади. Бугун алоҳида утирганимизда сиз билан яқиндан танишиб олсам дегандим.

"Фанта" хушлаётган Хосият Мустафобейдаги қизиқиш-

ни сизди.

- Турмуш уртоғим билан эмас, икки хизматчим билан кутиб олаётганимдан таажжубга тушгандирсиз?

- Кечирасиз, мен Акмалбейни турмуш дўстингиз деб ўйлабман.

Хосият мийиғида кулиб қўйди.

- У билан синфдошмиз. Менда ишлайди, холос.

- Ёстиқдошингиз қаердалар?

- Очигини айтсам, у киши билан феълимиз чиқишмай ажрашганмиз. Уртада олти ёшли битта боламиз бор, мен билан яшайди.

Биров Хосиятдан бу ҳақда сурашга ботинолмаган эди. У саволларга жавоб бераркан, ичига алланарса оғир ботганини, вайрон бўлган турмуш ҳақида гапириш ноқулай эканини фаҳмлади. Қадимгилар "Чумолининг ҳам уни бузилмасин" деб бекорга айтишмаган экан-да! Яхши нарсалар ҳақида хотирлаш мароқли, аммо ... Хосият эридан ажрашганига анча булган эса-да, бу айрилиқ юрагида чуқур жароҳат қолдирганини энди ҳис этипти. Айниқса, хориждан келган нозик меҳмон олдида битта турмушни ҳам эплолмаганини очиқ-ойдин тан олиш юракка ғашлик соладиган, нотавонлигини тан оладиган орсизликдай туюлиб кетди. Қани энди, турмушини бузмаслик учун ҳаракат қилганини, аммо уликка дори таъсир қилмаганидай эрини ҳам уқувсизлик, ландовурлик балосидан қутқариб бўлмаганини ҳаммага тушунтириб булса! Айниқса, узгача қадриятлар билан яшайдиган Мустафобейдек инсонга ҳаммасини тула-тукис англатолса! Афсуски, бунинг иложи йўқ!

- Майдалаб сураганимни кунглингизга олмайсиз, хоним. Мени маъзур тутасиз. Сиз имкон қадар эркак никоҳида бўлишингиз лозим. Унутманг: ёлғизлик Аллоҳга хос!

Хосият унинг мақсадини тушуна бошлади. Аммо ҳали очиқ гапирмагани учун кунглида теран бир фикр туғилавермас, гапнинг давомини кутишдан узга чораси йўқ эди.

- Ёлғизликка куникиб кетдим. Назаримда, юракдаги жароҳатлар битгунча ёстиқдошга эҳтиёжим йўқдай...

- Аслида бошлаган катта ишларингизни ривожлантириш, охирига етказиб, самарасидан баҳраманд бўлиш учун

ишончли одам керак, бундай одам эса, купинча турмуш уртоғи бўлади. Сирингизни яшира оладиган, бировларга алданиб қолишдан асрайдиган, ор-номусингизни тоза тутадиган одам ЭР бўлади. Сиз келишган, ақли расо, жозибали аёлсиз, зеро, содиқ одамни топиш учун узоқ изланишингиз шарт эмас! Бегонадан нажот кутиш ҳам доноларнинг иши эмас!!

Хосият Мустафобей кузларида ошиқона табассум сезиб, юрагида илиқ бир ҳаяжон ҳис қилди...

* * *

... Ҳалима саҳарга яқин кўзини очганда сой бўйидаги дарахт илдизига осилиб қолган, совуқдан баданлари қақшаб оғрир, вужуди титрар, темир теккан жой луқиллар эди. Бор кучини туплаб қирғоққа чиқиб олди. Нафас олишга қийналар, ёрдам берадиган одам истаб атрофга олазарак боқар эди. Хайриятки, намоздан туриб сувга чиққан кампир уни куриб қолди. Муздай тонгда ёшгина аёлнинг чўмилиши бировнинг хаёлига келмайдиган иш булгани учун арвоҳми, ажинами деб қурқиб кетди. Аммо аёлнинг совуқдан қалтираб турганини куриб:

- Қизим, сенга нима булди? - деди билинар- билинмас овозда.

- Онажон, менга ёрдам беринг! - Ҳалиманинг овози бўғилган, вужуди тезкор ҳаракатни кутаролмас эди.

- Сувга тушиб кетдингми, болам?

- Ҳозирча кийимларимни қуритай, кейин ҳаммасини тушунтириб бераман.

Унинг сочлари, қулоқлари, кийимларидан муздек сув оқар, аранг ўзини бошқараётгани сезилиб турарди.

Кампир уни уйига суяб олиб кирди, ўзининг кенг кийимларидан берди. Тагига икки қават тўшак солиб устига барқут курпа ёпди. Баданига илиқ утган Ҳалима бироздан кейин уйқуга кетди. Пешиндан кейин сал узига келиб уйгонгач, бошидан ўтганларини сўзлаб берди. Гилла ҳақида оғиз очмади...

Кечга бориб иситмаси кутарилди, чуқур-чуқур йўтала бошлади. Кампир бир ҳафта аллақандай дамлама ичирди. Бемалол юрадиган булганда Ҳалима тилга кирди.

- Менга она булдингиз, яхшилигингизни бир умр унутмайман. Сизни доим йўқлаб тураман, ая!

- Э, болам, одамдан яхшилик қолади! Ёмонликнинг бети курсин. Аммо ҳасад ёки бойлик учун яқин дустига хиёнат қилганларга ишонма, бу дунёда энг ишончли дуст - Аллоҳнинг узи! У билан бирга бул!

Ҳалима Хосият билан хайрлашиб шаҳарга кетиб бораркан, Тожи момонинг гапларини эслади. Хосиятга шерик бўламиз деди, аммо ҳаққини олгандан кейин узи билади. Ният сир тутилса тезроқ, ижобат бўлишини Тожи момо ургатган...

Хосиятни кечирган, у билан муомаласини тиклаган, бу ишларни шартларига кўндириш учун қилганини биров билмайди. Шивир-шивир гапларга қараганда у наша савдосидан катта даромад курган. Нуфузли одамлар қуллаб турибди, аммо заиф томони - қалтис вазиятда туғри қарор қабул қилолмайди! Хатосини кеч тушунади. Ёмонлигини биров кечириб юборади деб ўйлайди, нодон... Кечириб бўпман, ўзимни тиклаб олай, сен билан алоҳида ҳисоб-китоб қиламан. Аваз билан ҳам алоқани узаман. Энди сен ўйлаган Ҳалима эмасман! Кур ҳассасини бир марта йуқотади. Сен душманни енгмасанг, душман сени улдирар, деб бекорга айтилмаган экан!...

Шаҳарга боргач, эски таниши билан квартира кўргани боришди. Икки хонали уй, балконига ром урнатиб, уч хоналига айлантирган, евроуслубда бўлмаса ҳам чиройли таъмирланган. Энг муҳими - иккинчи қаватда. Қизи билан бемалол яшаши мумкин. Икки ёндаги қўшнилар - пенсионерлар, биров билан иши йуқ одамлар.

- Икки кундан кейин эгаси келади, нархини келишиб оласизлар!- деди эски таниши.

Ҳалима у билан тушлик қилиб, уйига қайтди. Шаҳарга олиб кетадиган нарсаларни чамаласа, дурустроқ мебели, каттароқ гилами йуқ экан, жуда оддий, кўпол айтганда камбағал яшаркан.

"Хосият ҳаққимни берса, янги мебель, гилам, уй жиҳозлари сотиб оламан. Уйимни кўрган одам ҳавас қиладиган

бўлади.”- уйлади у.

Кечки пайт Хосият кутиб ўтирган экан. Ўзидаги пинҳоний режа ва ниятларни сездирмаслик учун аввалгидай содда Ҳалимага айланиб олди. Қиёфасига тикилган одам такаббурлик сезмас, юкиниб келган аёлдай тасаввур қиларди.

Илгари тилла булишган хонага киришди.

Уни кўрпачага ўтқазиб, Хосият аллақайси хонага кириб кетди. Орадан қанча ўтганини билмайди, у латтага уралган тиллани кўтариб кирганда Ҳалима бироз зериккан, ҳатто дугонаси кеч қолганига хавотирга тушаётган эди. Ҳадиги ноўрин экан. Хосият хазинани пешхонга қўйиб:

- Ресторан оламан деб ишлатиб қўйгандим, аммо юзтани тишимнинг ковагида асраётгандим, - деди.

- Бошқа қолмадими?

- Э, дугонажон, ҳамкормиз, бир-биримизда қолиб кетмайди.

- Яхши... Мен эртадан касалхонага ётаман. Ҳеч булмаса ун кун даволанаман. Ўзимга келганимдан кейин учрашамиз.

- Тушундим...

Ҳалима тиллаларни эски латтага ураб, сумкасига соларкан, Хосият: «пулга алмаштирмақчи булсанг, ишончли одам бор» демоқчи бўлди, тилини тийди... Бироқ бирга бизнес қиламиз деган одам маслаҳат сўрамаганига ҳайрон булди. Яхшироқ танишлар топдимикин? Улар билан менга қарши ишламоқчимасмикин? Рақобатга чиқмоқчи бўлса, чучварани хом санабди. Мустафобей айтган икки кўзани олсам, бунақа пашшаларни бир пуфлашда учуриб, қайтиб туролмайдиган қилиб қўяман.

Ҳалима Хосиятникига келаётганда кори ҳол юз беришидан хавотирга тушиб, ортига қайтмоқчи, тилладан кечмоқчи бўлди, аммо шаън-ғурур, мақсад жасорат берди. Ўзини сипо, хайрихоҳ тутишни уддасидан чиқди шекилли, Хосият шубҳага бормасдан хайрлашди. Ҳалима олтин тангаларни кўтариб бораркан, белгисиз томондан куч келгандай, қалбига шодлик ва севинч қуйилар, осмонда учаётган қушдай қушдай енгил эди. Уйига кириб ёлғизлик билан

юзма-юз келаркан, шодлигини биров билан баҳам куриш мумкин эмаслигидан юраги хижил булди. Кушни аёлни-кидан қизини олиб чиқиб, жойига ётқизди. Пишиллаб ухлаётган беғубор гўдакка термуларкан, болалиги ёдига тушди. Тошкент чеккасидаги маҳаллада ўтган беғубор йиллари хотира қопқасидан мураларкан, бешафқат ҳаёт одам бошига оғир синовлар солишини уйлаб оғир энтикди. Анча йиллар олдин қазо қилган ота-онаси ёдига тушиб, кузига ёш келди. Машаққат, ғам-ташвиш билан кумилган йиллар хотира ойнасидан кино лентасидай ўтар, умр, ВАҚТ ва ҳаёт деган ҳилқат юрагига титроқ сола бошлади. Қанча-қанча йиллар ёруғлик, шодлик ва қувонч кўрмай утиб кетди. Ёшлик орзу-ҳаваслари, фаровон яшаш ниятига етолмаётгани куксига хўрсиниқ солаётган эди. Қулидаги нақд бойлик орзуларини амалга ошириш учун имкон берадими ёки кутилмаганда кулфатга дучор қилдими? Тожи момонинг айтишича, ҳамма нарсани Худо билади.

Тонг отиши билан шаҳарга - Баёзхон заргарникига йул олди. Кечаги кўрган квартираси унга тегишли булиб, бошқа одам номига расмийлаштирилган, оилали одамларни ижарага қўйилар эди. Кеча қўшниларга сотиб олиши ҳақида эмас, эл қатори ижарада утиришини тушунтирган эди.

Баёзхон билан учрашиб, бир соат бирга-бир гаплашди. У йигирмата тангага рози бўлди....

Ҳалима шу куниёқ ширкат усталарига уйни евроуслубда таъмирлаш ҳақида топшириқ берди.

* * *

Жиҳозлар келтирилди. Мустафобей уйга кучиб боргандан сўнг Акмал у билан бир неча кун тунаб қолди. Ҳовлига ёшгина хизматкор олинди. Атроф саранжом-саришта қилинди. Уйга кирган одамнинг дили-баҳри очилади. Мустафобей якка ётган куннинг иккинчисида атрофга қараб жиддий аланглади, биров кузатиб турмаганига ишонч ҳосил қилгач, сададан "Кузёш-булоқ"қа қараб тўрт қадам улчади. Дарахтнинг катта бўлгани ҳисобига ярим одим ортга сурилди ва бир қарич келадиган қозиқ қоқди. Ер жуда

қаттиқ, тошлоқ булгани учун қозик қийин қоқилди. Сунг ҳовли ўртасига қўйилган сурига бориб утирди-да, ковлаш режасини туза бошлади...

Атроф электр нурлари билан чароғон булса-да, кечки шамол дарахтларни силкитади, унинг овозига аллақандай нотаниш шарпалар қушилади, шивирлашга ўхшаш овози эшитилади, барчаси тушуниксиз ва хавотирли туюлади-да, юракда номаълум нарсадан ҳадик туғдиради. Мустафобей бу жараёни бегона жойларга мослашолмаётгани билан изоҳлаб узини юпатмоқчи бўлади.

Тўғри, аждодлар унлаб йилларни шу ерда ўтказишган. Аммо ўтган юз йил ва авлодлар алмашинуви унинг руҳиятига бегоналик солган, англаш салоҳиятига соя ташлаётгандай эди. У боболари қандай яшаганларини тасаввур қилмоқчи эди. Ўфор билан эсган саболар ҳушини олди-ю, юрагига таниш, руҳиятга ором берадиган ёқимли бир туйғу пайдо бўлди. Бундай ҳиссиёт юрагининг нотаниш бурчагида ухлаб ётган, ҳозир бобокалон юртида баҳорда чиққан ялпиздай бош кўтараётгандай эди. Қалбини ватан туйғуси, аждодлар меҳри қамраб борарди. Атрофдаги манзаралар компьютер хотирасига жойлашган суратдай секин -аста хаёлига келади.

Қалбидаги жараёнлар вақтга буйсунмаётгандай... Кунглини аллалаб эсаётган сабо хуш ёқади. Ухлаганини билмай қолди. Хаёллар тушга уланди... Оппоқ соқолли оппоқ куйлак кийган чол узоқдан уни имлади. Мустафобей Хизр деб ўйлади-да олдига борди. Борди-ю қазо қилган бобоси эканини билди. Бобо унинг бошини силади. Гапирмади, аммо дилидагини кўзлари айтиб турарди. У жуда сирли, вужудидан илоҳий қувват ёғилиб турганга ўхшайди. Мустафобей бир оғиз гапиришга ҳам чўчиб, унинг кўзларига термуларди холос. Бобо имо-ишора билан Мустафобейга қозик қоққан жойини курсатди-да, қулочини ёзди... Нимадир қаттиқ шитирлади, Мустафобей уйғонса, ялангда икки метрча келадиган кукимтир оқиш илон ярим кулча булиб унга қараб турар, кўзларида аллақандай маъно борга ўхшарди. Мустафобей кўрқиб калима келтирди:

- Э, узр тақсир, узр,- деб секин, омонат ҳаракат билан сўридан тушиб ортига тисарилди.

Бир неча қадамдан сунг, уй эгасининг "Аввал чошиб ташламоқчи булдим. Уйлаб қарасам бизга зиёни тегмайди, Худонинг битта жонивори юрса юрибди-да дедим", деган гапи эсига тушиб, қурқув чекингандай бўлди. Илон бошини бир силкиб, ортига қайрилди, доира шаклида юриди, сунг Мустафобей томонга шиддат билан бостириб кела бошлади. Унинг юрагини ваҳима қоплаб, нима қилишини билмай, сўри ток устунни ортига ўтди, аммо илон ҳеч нарсага парво қилмай бостириб келар, ташланадиган сиёқи бор эди. Орадаги масофа бир метрча қолганда у қурқувнинг зуридан кузларини чирт юмиб олди. Юраги зирқираб дунёни унутди, сўнг жар тубидаги қоронғуликка кулаб тушди...

Атрофни қоронғилик қоплади. Илон вазифасини бажариб булгандай ранги докадай оқарган Мустафобей атрофида икки марта айланди-да, унда тириклик аломатлари кўринмаганини сезиб, сада остидаги туйнукка кириб кетди.

* * *

... Хосият Мустафобей таъсирига тушиб қолди. "Сиз келишган, ақли расо, жозибали аёлсиз, зеро, содиқ одамни топиш учун узоқ изланманг! Бегонадан нажот кутиш ҳам донолар иши эмас!" дегани хаёлидан кетмас, сирдошликка муносиб кўрганидан кунгли кўтарилаётган эди. Хушомад замирида риё кўринмайди. Оилавий аҳволини бекорга суриштирмаган экан-да!

Еши утгиз бешдан утиб, узини ва ўзгаларни ҳурмат қилишни, даражасига қараб эҳтиром кутишни ургана бошлаган, ҳаётнинг аввал билмаган хусусият ва иллатлари борлигини эътибордан қочирмаслик зарурлигини ҳисобга оладиган бўлиб қолган эди. Бошқача айтганда, у ОДАМга айланаётганини тушунмаган бўлса ҳам ўшанга яқин ҳолатларни сезаётган эди. Аёл сифатида ўзига қарагандан буён нуфузли одамлар эътиборини қозониб, юрагига ёқимли ҳиссиётлар ёпирилиб киргани, янги дунёга қадам ранжида қилаётганидан бахтиёр эди. Мустафобей кўнглига чўкиб қолган туйғуларни баҳор тошқинидай қўзғатиб юборди. Аёлга аталган ширин сўз, озгина эътибор нималарга

қодирлигини ҳис қилди. Ҳаёти мазмунли, мураккаб ва ранг-баранг бўлишини ўйлаб ич-ичидан қувонди. Унда эътибор билан қараётганларнинг ҳар бирига алоҳида муносабат шакллана бошлаган, бирини иккинчисидан устун жиҳатлари бор, аммо ҳаммасидан кечиб, фақат биттаси билан жиддий боғланиб кетишни катта йўқотиш ҳисобларди. Акмал ҳам, Саид заргар ҳам, Мустафобей ҳам юрагидаги туйғу ва кечинмаларнинг бутун, мавжли бўлишида керакдай эди...

Мустафобей ҳаммасидан устунга ухшарди. Уни деб бошқалардан кечса алам қилмайди. "Пули бор, обрўси етарли, ишбилармон, аёлга муносабатни жойига қўя олади. Энг муҳими, у билан тақдирини боғласа, янги ҳаёт бошлаши мумкин. Аммо янги ҳаёт қай тарзда кечади?. Шуниси сирли, бироз хавотирли.. У - хорижлик, ҳаётини илғор, энг ёрқин тамойиллар шакллантиргани учун унга тенг келолмаслиги мумкин, бартараф этиб бўлмайдиган аллақандай тусиқ, бир-бирига тушунтиролмайдиган мураккаб жараёнлар, кечинмалар бор. Қолаверса, уртадаги катта бойлик туфайли келишмовчиликлар пайдо қилиши турган гап. Бундан ташқари, Туркиядаги аёли ишқий муносабатларимизни билиб қолса, энди боғланаётган қариндошлик ришталари узилиб кетиши, бу ёқдагилар ҳақида ёмон фикрга бориши мумкин... -

Саид заргар ҳақида ўйлаганда эса, қалбида енгиллик сезади. У билан тил топишса бўлади. Хушомадлари мазмунли ва ёқади. Хосиятнинг бир-иккита камчиликларини кечириб юбориши, ҳурматини жойига қўйиши мумкин. Энг муҳими, у - ёлғиз. Болаларидан қутулган. Куп вақтини, маблағини оладиган оилавий муаммолари, бошқа аёллар билан муносабатлари барҳам топган. Ҳис-туйғулари, имкониятлари ва вақтини менга сарфлаши мумкин. Қолаверса, ёшман, севикли хотини бўлиб, маликадай яшайман!

У заргар билан охириги муносабатини ўйлади. Мендан норози бўлиб кетмаганми? Тошкентдан онамнинг фотиҳасига келгани эътиборга лойиқ. Одамгарчилиги жойида экан. Уни умидвор қилган жойим йуқ. Меҳримни қозониш, эътиборимни тортиш учунгина келган булса ҳам оқибати бор экан. Бундай одам билан ҳамкорлик қилган

яхши. Ҳаётда ҳам чув туширмайди.

Хосият Акмални чақириб, Саид заргарга етарлича илтифот кўрсатилдими-йўқми, суриштирди.

- Бизникида қолишга кунмай, меҳмонхонада турди-да, эртаси кунги эҳсондан кейин Тошкентга жўнаб кетди. У билан кучадан хайрлашдик. "Хосиятхонга тезроқ боришим зарур бўл қолганини айтиб қўйсангиз, кейинроқ яна кўришамиз", - деб хайрлашди у.

Хосият Акмал билан янги ҳовлига кирганда сада остида галати, ёқимсиз, ҳатто айтиш мумкинки, хунук бир сукунат ҳукмрон эди. Бегона шарпа эшитилмас, ҳовли - эгаси ташлаб кетгандай файзсиз кўринарди. Улар каравот олдида келишганда шундоққина ялангда Мустафобей юзтубан ётганини куришди-ю, аввал бир-бирларига қараб олишди, юракка кўрқув тушди. Кап-катта, эсли-хушли одам чиройли сури турганда ерда ётишга бало борми дегандай, ҳайрон булишди. Хосият Акмалга ишора қилди:

- Қара-чи, нима гап?

Акмал Мустафобейнинг тепасига келиб, ҳеч қандай ҳаракат сезмагач, кўрқув аралаш Хосиятга қаради. Хосият яна аввалгидай имо қилди. Акмал елка қисиб, қулларини икки томонга ёйди.

- Афандим! - деди энгашиб елкасига кафтини қуяркан. У қимир этмади. Акмал яна қаттиқроқ силкиб ўша гапни такрорлади. Жавоб бўлмагач, елкасидан ушлаб гавдасини ўзига утирди. Угирди-ю, кўрқувдан титраб кетди. Кийимлари, юзи тупроқ, рангида қон йўқ, бошқача айтганда унинг туси мурданикидан фарқ қилмасди.

- Акмал ушлама, - деди Хосият қулларини у томонга чўзаркан, - хушидан кетганга ухшаяпти. Доктор чақириб керак.

Хосият қул телефонида "Тез ёрдам"га кўнғироқ қилаётганда Акмал ҳар эҳтимолга қарши Мустафобейнинг юрагига кулоқ тутиб кўрди. Овоз йўқ... Кўкси жим-жит...

Улар сўрида ўтиришганда узоқдан "Тез ёрдам" машинаси кўринди...

Врачлар уни олиб кириб кетишгач, Хосиятнинг кўнглига ҳар хил хаёллар келди. Долларини оламан деб бирортаси ўлдириб кетдимикин? Ёки тутқаноғи бўлса, ёрдам кўрса-

тилмагани учун ўлиб қолдимикин? Эртага милиция улардан гумонсираб қамаб қуймасмикин?

Фожиадан Ҳалима хабар топса, қасос учун қулай фурсат келганини билиб қолмасмикин? Милицияга ёки Туркиядан келадиганларга "Мустафобейни шу хотин улдирган, қўлидан қотиллик келади. Менга шунақа-шунақа иш курсатган, ишонмасангизлар гувоҳим бор. Оғзимни ёпиш учун мана шу тиллаларни берган", деса бемалол ишонишади. Нима қилсам экан? Утган сафаргидай Аваз уни бир-икки кун узоққа олиб кетсинми? Бу сафар кўндира олармикин?

- Э, нега қўрқаяпман? Виждоним тоза, Аллоҳнинг олдида ҳам, бандаси олдида ҳам тилим қисик эмас! Подадан олдин чанг чиқармай, балки ҳаммаси йули билан ҳал бўлиб кетар! Тилла масаласи нима бўлади? Давронбей келгунча буни уйлаб курганмикин? Ёки вазиятга қараб иш тутишни афзал билармикин?

Хосият миясида чағалайдек чарх ураётган саволларнинг бирортасига жавоб беролмас, фикрини жамлаш учун ўзини қўлга ололмас эди. Мустафобейнинг рангсиз, тупроққа беланган аянчли башараси кўз олдидан кетмас, уни таҳликага солиш учун руҳиятига маҳкам чирмашиб бораётганга ухшарди.

Кечга яқин экспертлар хулоса берди. "Кеча тушдан кейин қаттиқ қўрқув туфайли юраги ёрилиб кетиши натижасида ҳушини йўқотган. Баданининг бирор жойида ёки ички органларида шикастланиш, ташқаридан кирган зарба йўқ. Юраги ёрилиб кетгандан кейин йигирма минутта етмай жони узилган."

Икковининг кўнглида битта савол туғилди: У бирор нарсадан қўрққанми ёки одамданми?

Ички ишлар ходимлари келиб баённома тузишди. Унга Мустафобейнинг ёнидаги паспорти, турли манзиллар, телефон рақамлари ёзилган дафтарча, оддийгина кармон ва ундаги икки минг етти юз доллар пул ва қимматбаҳо қўл телефони қайд этилди.

Терговчи Мустафобей сўнгги, марта кўнғироқ қилган рақамни аниқлаб терди ва у Истанбулдаги Мустафобейнинг дадасига тушди. Ички ишлар ходими сифатида бўлган воқеани силлиққина тушунтирди. Отаси Давронбей

эртага етиб келишини айтди.

Давронбей эртасига эмас, индинига кечки пайт ўгли билан келди. Хосиятни курди-ю тарашадай қотиб қолди. Кўзда ёш билан сўрашгандан кейин:

- Уйимизда момоннинг сурати бор, қуйиб қуйгандай узи экансиз, қизим!- деди кўзлари чақнаб.

- Мусибатингизга шерикман, афандим!

- Раҳмат...

Хосият уйлаганидай, Давронбей ўглини бағрига босиб, "Вой болам"лаб, айюҳаннос солиб йиғламади, бегона одамлар олдида, оғир вазиятларда ўзини қандай тутиш кераклигини яхши билгани учун босиқ ва сипо эди.

Кунгил сураганларга:

- Аллоҳнинг иродаси! - деди кузида ёш билан.

Уни экспертиза хулосаси билан таништиришди. Уликхонага кириб тирикдай ётган ўглининг юзига қаради-ю, ўлдирилмаганига ишонч ҳосил қилди. Қолаверса, у Туркиядан келгунча милиция ходимлари Мустафобей билан алоқада бўлганларни марҳум ўлган вақтда қаерда бўлганларини гувоҳлар ёрдамида аниқлаган, фақат у одамга алоқаси йўқ бирор нарсдан қурққанлигини айтиб беришди.

- Марҳумни юртингизга олиб кетасизми ёки шу ерга дафн этмоқчимисиз? - суради ички ишлар булими бошлиғи.

- Бирор муаммо борми, афандим?- Давронбей нимадан-дир ташвишлангандай бошлиққа ўтирилди.

- Ҳозирча йўқ, ўглингиз шу ерда қоладиган булса, бир-иккита ташкилотлар билан битишадиган ишлар бор, демоқчиман.

- Иншооллоҳ, уни юртимизга олиб кетиб, боболаримиз ёнига дафн этамиз. Бугун-эрта мен тобут ва йул масаласини ҳал қиламан. Хужжат ёки тулов талаб этилса, бажону дил шу ернинг қоидаларига биноан қиламан.

- Яхши. Қийинчилик туғилса ёрдамга тайёرمىз, афандим!

- Миннатдорман, полковник!.

Ички ишлар ходимлари кетишгач, Давронбей Хосиятни четга етаклади.

- Хоним, ўғлим сотиб олган ҳовлини кўрмоқчиман, унга насиб этмаган ишни иккаламиз битиришимиз керак. Бироздан кейин ўғлим иккаламиз шаҳардаги меҳмонхонага жойлашамиз, сўнгра телефонлашиб ҳовлига ўтамиз.

- Балки биз ҳам сиз билан борганимиз маъқулдир...

- Вақтингиз бемалол бўлса бажону дил, аммо сизни муҳим ишингиздан чалғитишга журъат этолмайман, хоним...

- Сиз шаҳарни яхши билмайсиз, Мустафобей тушган меҳмонхонага олиб бораман, у кишининг номерида турасизлар, хонада нарсалари бор.

- Маъқул, хоним.

Улар шаҳарга кетишгач, Аваз маҳалла гузарига бориб сигарета харид қилиш учун янги очилган дўконга кирди. Уч-тўрт киши растага суянганча пиво ичарди. Бари Авазга таниш булгани учун бирма-бир сурашди.

- Авазбек, битта наrsa сурасак, майлими?

- Сурайверинг, - деди Аваз қутини очиб бир дона сигарета олиб ёндирди-да, ҳузур қилиб торта бошлади.

- Гап-сўзлар туғрими?

- Қанақа гап-сўз?- ажабланди Аваз.

- Туркиялик меҳмонни пул учун Хосият билан Акмал ўлдириб юборган эмиш!..

- Ё, тавба,- деди Аваз ёқасини ушлаб,- бунақа булмағур гапни қаердан олдингиз? Мутлақо нотўғри!

- Ёлнинг оғзига элак тутиб булмайди, одамлар гапиряпти-да!

- Экспертиза ҳаммасини аниқлади, у қаттиқ кўрқиб, юраги ёрилиб улган. Икки минг етти юз доллар пули, бошқа ҳужжатларига ҳеч ким тегмабди. Туркиядан дадаси Давронбей келиб қабул қилиб олди. Яна қанақа гаплар бор?

- Билмадик...

- Ҳовлининг аввалги эгаси ҳам ҳеч наrsa бўлмай бир кечада ўлиб қолган, у ерда бир бало борми дейман-да...

- Худо биледи..- деди ёнидаги шериги. Суҳбат узилди. Пивоҳўрлар Авазга ишониб-ишонмай бир-бирларига қараб қолишди...

Аваз уларнинг одидан кетаркан, иғвони ким тарқатган

бўлиши мумкинлигини уйлай бошлади. Хосиятнинг "Ҳалима биринчи рақамли душманим", деганини эслади-ю, унинг уйига жунади.

Подъезд олдида янги "Матиз"ини ут олдираётган Ҳалима Авазни кўриб "Яна бирор жойга мажбурлаб олиб кетмасмикин?" деган хаёлга борди. Кунглидан "У билан ҳеч қаерга бормайман! Менга хужайин эмас, тошини терсин!" деган гаплар ўтиб турувдиямки, телефони ашула айтиб юборди... У нотаниш рақамни кўриб ҳайрон бўлди. Авазга тескари ўгирилиб, боғланиш тугмасини босди.

- Эшитаман,- деди ажабланиш билан.

- Ҳалима хоним, машина муборак!

- Раҳмат, кимсиз?

- Бойвучча хотин булиб эски ошиғингизни танимай қолдингизми?

- Э э, ўлинг! - таниб қолди Авазни, - рўпарамда туриб телефон қилишингиз хаёлимга келибдимми?.. Нима гап?

- Сизни кургим келди. Биз ғарибларга озгина вақт ажратсангиз, суҳбатингизга муяссар булардик.

Ҳалима телефонни учирувдиямки, Аваз унинг олдида пайдо бўлди.

- Афсуски, вақтим йўқ!

- Нега? - таажжуб аралаш сўради Аваз.

- Шаҳарда зарур ишим бор. Нозик бир одам кутиб турибди.

- Биздақа йўғон одамлар билан гаплашишга вақтлари йўқми?

- Ҳозирча йўқ!

Аваз Ҳалиманинг шаштини кўриб, паст тушди. Ундаги виқор, ғурур қаердан пайдо булганига ҳайрон турувдики, аёл машинага утириб жунаб кетди. Аваз дарров телефонга ёпишди. Аммо Ҳалима уланмади, ҳатто телефонни ўчириб қўйди. Авазга қаттиқ алам қилган бўлса-да, узини босиш одатига содиқ қолиб ортига қайтди. Аммо кунглининг бир чеккасида пайдо бўлган орият ва ғазаб билан кафтига туфлаб қўйди...

* * *

Хосият Давронбей билан ўғлини Мустафобейнинг но-

мерига жойлаштиргандан сунг уларни садали ҳовлига олиб борди. Ота уғли вафот этган жойда ерга қараганча сурига утирди. Кўнглидан кечаётганларни бировга айтмас, маъюс нигоҳидан жудолик изгиробини чекаётгани сезилиб турар, елкалари силкинар, фарзанд доғи оғир ботганини билиш қийин эмасди... Кўзларидан қуйилаётган шашқатор ёш ёнидагиларда ҳам қайғули кайфият уйғотарди.

- Иккита боласи бор эди, - узига гапираётгандай сўзларди Давронбей, - уғилларимнинг орасида ишбилармон, одоблиси шу эди. Афсуски, Худо кўп кўрди. Қанча-қанча орзулари ушалмасдан қолди. Юрагида етишмовчилик борлигини билардим. Уни нотўғри жунатган эканман. У ерда бўлганда сақлаб қолишнинг имкони бўлармиди? Яна ким билади, Аллоҳнинг буйруғи экан!

Ғам тўла сўзлари яқинда бувисини тупроққа қуйган Хосиятга оғир таъсир қилди. Давронбейнинг кўнглини кутариш лозимлигини сизди.

- Хафа бўлманг, афандим, Аллоҳнинг иродаси! Уғлингиз билан куп суҳбатлашмаган булсак-да, одобли, тарғибли, инсон қадрини баланд тутишини билдим. Қисқа вақтда меҳримизни қозонган эди. Илоҳим, жойи жаннатда бўлсин!

- Айтганингиз келсин, қизим, омин!

- Дардингизни тушунаман, Сизга осон эмас. Аммо ўзингизни қўлга олиб жудоликни енгишга сабру тоқатингиз етади деб биламан. Мен бир нарсадан хурсандман: умрининг сунгги кунларида булса ҳам боболар юртини кўриб, тоза ҳавосидан тўйиб-тўйиб симирди!

- Ташаккур, хоним!

Давронбейнинг кўнгли кутарилди, дарди енгиллагандай бўлиб, Хосият ҳақидаги тасаввурлари кенгайди. Аёл киши булса ҳам кўнглига таскин берадиган сўзлар атганидан юзи ёришди.

- Ҳовлини Мустафобей сотиб олганди, аммо номига расмийлаштирамаган эди. Уй кимнинг номида бўлишини энди ўзингиз ҳал қиласиз.

- Албатта! Аммо ҳозирча бу муҳим эмас.

Давронбей аввал атрофга олазарак қаради, сунг нигоҳи Акмалда тўхтади.

Хосият томоқ қириб Акмалга ишора қилгач, Давронбейнинг ўгли билан машина олдига кетишди.

Давронбейнинг кўзларида шафақсимон нур уйнар, инсон танасида ва қалбида катта воқеалар арафасида содир буладиган ғалати ҳаяжонланиш бутун вужудини қамраб борарди. Турган жойи бобо юрти бўлса-да, бегоналик ҳис қиларди. Хосият қариндоши бўлса ҳам, ўртадаги айрилиқ уларни узоқлаштириб турар, ёши катталиги сабабми, аёл билан астойдил мулоқотга киришолмаётган эди. Аммо гап катта бойлик хусусида кетаркан, у Хосият билан тил топишишга мажбур, ишини битиргунча айрим шартларига қуниши ҳам мумкин. Айниқса, муштарак мақсад учун фикрлари бир жойдан чиқиши шарт эканини яхши тушунарди.

Улар ярим соат давомида яккама-якка гаплашишди. Деярли пичирлашиб сўзлашган бўлсалар-да, биров эшитиб қолмадимикин, дея хавотирга тушишар, Хосиятнинг назарида, девор ортида биров ҳамма гапларини эшитиб тургандай юракда ғулғула уйғонаётган эди. Хосият Мустафобей билан кузадаги тиллалар ҳақида гаплашишни бошлагандан бери биров ортидан пойлаб, сирдан огоҳ булаётгандай чўчидиган бўлиб қолганди. Хаёлига детектив кинолардаги воқеалар келар, ўзича, босқинчилар хужум қилса ҳимояланиш чорасини уйларди. Аммо бир нарсанинг шарпасини сезмагани учун кўнглида "Бу ҳолатлар хаёлимда, чўчиш туфайли бўляпти", деган фикр борлигини тан олади. Кеча Акмал билан шаҳардан қайтишаётганда нотаниш "Нексия"дагилар кузатиб келгандай бўлди. Акмал Хосиятга имо қилди:

- Уларни танимайсизми?

Хосият ортига ўгирилди. Оралиқ яқин, давлат рақами аниқ куришиб турарди.

- Иуқ! - деди хотиржам. Аммо анчадан бери улар ортидан келаётгани, буни Акмал ҳам пайқагани учун шубҳаси ортди, юрагида ғулғула туғилди. Ўзини хотиржам тутиб Акмалнинг шубҳаларини тарқатиб юбормоқчи булди-ю, ўзи унга суянаётгани учун бундай куч тополмади. Аксинча, Акмалдан далда кутди. Шериги буни пайқаб, узини дадил тута бошлаган эди.

- Одамлар хорижда бемалол юради-ю, биз ўз юртимизда йуқ нарсадан чўчиймизми?. Хотиржам булинг, Хосиятой! Бу шаҳарда сиз билан мени таъқиб қиладиган шоввоз ҳали туғилмаган!

* * *

... Деярли ярим кеча. Осмонда парча-парча қора булутлар сузиб юрибди. Бир галаси ой юзини тўсганда атрофни қоронғулик қоплайди. Утиб кетиши билан ўчиб қолган чироқ ёнгандай борлиқ ёришади. Аммо сада остида қўлда кетмон ва белкурак билан ер ковлаётган ота-боланинг ҳаракатларини аниқ билиб бўлмайди. Ёруғда бир нафас дам олишади, қоронғулик қоплаганда тез-тез ишлашади. Мустафобей қозиқ қоққан ер кеча суғориб қуйилгани учун юмшоқ. Кетмон ёки белкуракни зарб билан уриш шарт эмас. Нам тупроқ осонгина кучади. Давронбей билан ўғли терлаб кетганига парво қилмасдан салкам икки квадрат метр жойнинг тупроғини ёнга олади. Хосият кўча томонни, ҳовли ортини кузатади. Шарпа сезса, паст овозда хуштак чалиб шерикларига хабар бериши керак. Ҳозирча уларни безовта қиладиган ҳодиса руй бермади. Хосият атрофни айланиб келиб энди сўрига утирган эди, Давронбейнинг:

- Қоч, ўғлим!- деган кўрқинчли овози эшитилди. Хосият шошилиб ўша томонга қаради. Селимбей ҳаллослаганча у томонга келарди. Давронбей юк халтадан алланарса олди-да, девор тагига юрди. Қуриган баргларнинг шитирлаши, илоннинг вишиллаши, сўнгра ўткир дорининг сассиқ ҳиди келди. Ёқимсиз ҳид одамни ҳушидан кетказар даражада кучли эди. Давронбей қоронғуда икки тарафга юрди, ҳул гаврон билан ерга уч марта зарба берди.

- Нима гап? - Селимбейга қурқув аралаш қаради Хосият.

- Илон, илон бор экан! Баҳайбат илон!!

Давронбей сепган дори илонга қаттиқ таъсир қилди шекилли, ҳаракатдан тўхтади. У енгил тин олиб:

- Келаверинглар! - деди.

Шу пайт кўча тарафдан нотаниш шарпа эшитилгандай бўлди, аммо Давронбей чорлагани учун у томонга эътибор беришнинг зарурати қолмади.

Иккаласи кўрқа-писа, оёқ учида юриб Давронбейнинг

олдига борди.

- Нима бўлди? - дея савол беришди.

Қора терга ботиб, ёқимсиз ҳиддан кўнгли беҳузур бўлган Давронбей:

- Ўғлимнинг қотилини ўлдирдим! - дея девор тагига ишора қилди.

Ўтлар орасида икки метрча келадиган кўкимтир чипор илон ҳаракатсиз чўзилиб ётар, ой ёруғида териси совуқ ялтирар, икки ёш қалбига қурқув ва ҳайрат соларди...

- Улмаган шекилли... - Селимбей илонга ҳадик билан қаради.

Давронбей белкурак билан илоннинг бошига бир неча марта уриб мажақлаб ташлади. Сўнг думидан тортиб сўри олдига олиб келди.

- Ота, нима қилмоқчисиз?

- Куйдириш керак. Аммо ҳозир эмас, тонг отгандан кейин қиласизлар бу ишни. Ҳозир ковлашда давом этамиз.

Ҳосият боя шарпа келган томонга қараб, қулоғини динг қилди, аммо на қадам товуши, на одамнинг нафас олиши эшитилди.

Ярим соатча ишлашгандан кейин бироз дам олишди. Давронбейнинг назарида хазина кўмилган жой узоқ йиллар давомида пастга чўккан, шунинг учун мўлжалдагидан чуқурроқ ковлашса ҳам етиб боришмади. Дам олиб бўлгандан кейин яна ярим соат ишлашгандан кейин Давронбейнинг белкураги қаттиқ нарсага "тақ" этиб урилди.

- Етиб келдик! - деди у юзлари қувончдан порлаб Селимбейга қараркан, - тупроқни кетмон билан торт, устида пишиқ гишт борга ўхшайди.

Тупроқни олишгач, гумбазсимон терилган гишт кўринди. Давронбей алланарсаларни пичирлаб дуо ўқиди, юзига фотиҳа тортди. Гумбаз устидаги гишtdан иккитасини олгач, қуйига туйнук очилди. Бошқа гишtlарни олиш осон кечди. Ҳосият не кўз билан кўрсинки, тўртта кўза иккитадан устма-уст жойлаштирилган, Ҳалима билан ғордан олиб келган кўзага бир томчи сувдек ўхшаш эди. Давронбей мис қопқоқни очди. Қўл суқиб бир чангал тилла танга олиши билан булут ортидан ой чиқди-да, атроф ёришиб кетди, тангалар ҳам ярақлаб, ҳамманинг қалбини бир олам

ёруғлик, қувонч билан тулдирди. Селимбей билан Хосият тангаларни ушлаб куришар экан, ҳайрат ва қувончдан ҳаяжонланар, порлаб турган кузларидан шодлик ёғилар эди.

- Ишни тезлатиш керак, ҳадемай тонг ёришади! - деди Давронбей тангаларни кўзага жойлаб, қопқоғини ёпаркан.

Кузаларни олишгач, Давронбей углига буюрди:

- Илонни судраб кел!

Ҳали ҳайрат ва қувончи тарқамаган Селимбейга бу топшириқ жуда ғалати туюлди.

Ота буни нотўғри тушунди шекилли:

- Қурқма, аллақачон олиб бўлган! - дея далда берган бўлди.

Кўза ўрнига илонни кулча қилиб жойлаштиришди.

- Куйдириш керак дегандингиз-ку! - отасига қаради Селимбей.

- Шарт эмас. Доридан кўпроқ сепиб, яхшилаб кумиб ташласак, ҳаммаси жойида бўлади.

Улар машина юкхонасига кузаларни жойлаб, Хосият-никига кириб келишганда тонг ёришган, қишлоқнинг лойсувоқ томларига чиққан хўрозлар басма-бас қичқираётган эди.

- Селимбей, Сиз Мустафонинг мурдасини олиб келасиз!...

Давронбей режасини Хосиятга айтмаган эди. Маълумот ва дилга тугилган ишларни аввалдан ошкор қилишга одатланмаган ота навбатдаги юмушларини ҳам Хосиятдан сир тутди. Нонушта қилиб бўлишгач:

- Мен ўғлимни олиб кетгани темир тобут ясатишим керак! - деди.

- Туманда бунақа корхона йуқ!

- Шаҳардаги манзилини суриштирган эдим, айтиб беришди. Мен бугун шу иш билан шуғулланаман. Битгач, Селимбей мурдани олиб келади.

Хосият тиллаларни эсон-омон қовлаб олишганидан қанчалар севинган, ўзини бақувват ва бардам сезган бўлса, юрагида шунчалар ҳадик ва қурқув бор эди. Уйида турт куза тилла турганини бойлик учун одам ўлдиришдан тоймайдиганлар билиб қолса, бошига қандай кулфатлар тушиши-

ни тасаввур қиларкан, юрагига ваҳима урмалар, тилла ҳақда ҳукумат хабардор бўлиб қолиши ташвишга кўмиб турар эди. Худди қурол ёки тақиқланган нарса билан қўлга тушиб қоладигандай хавотир билан яшарди. Буни Давронбей сездими йўқми - аниқ билмайди, аммо хотиржам эмаслиги кўзига қалқиб чиққан хавотирдан кўриниб турибди. Бойлик туйғуси шодлик туғдирган булса-да, катта хазинани божхона постларидан олиб утиб, Истанбулга эсон-омон етказиш қайғуси ташвишга солаётгани кўзларидан билиниб турарди. Давронбей бу ташвишни сезди-масликка интиларди, аммо Хосиятнинг ўзида ҳам шунақа ҳиссиёт борлиги учун кечинмаларини аниқ тушунди. Бегона одамлар Давронбейнинг кузига боқиб, фарзанд қайғусини куришарди, холос. Замирида дунё ташвиши ёниб турганидан беҳабар эдилар...

* * *

Бойлик туйғуси Ҳалимадаги гина-кудурат, сиқилишлар ва эзгин хаёлларни хазондай учириб, куксида тиниқ кайфият пайдо қилди. У ўзида енгиллик, олдига қўйган мақсад ва режаларини амалга ошириш учун куч-қудрат сезар, янги, бошқача одамга айланиб қолган эди. У авваллари Аваздан чучирди, қийналган пайтлари пул билан таъминлаб, тилини қисиб қўйгани учун буйруқларига буйсунишдан бошқа чора тополмасди, ҳатто кўполлигига чидар, унинг камситишлари орадаги муносабатларнинг шаклланган қоидасига айланиб улгурган эди. Бугун эса гапларига эътибор бермай, машинани учириб кетганига ҳатто кўнгли ғаш бўлмади. Қўлидаги бойлик мақсадга элтишини кечроқ булса ҳам англаб етганига қувонди. У бировларга хизматкор булиб яшашдан қутулгани учун Тожи момонинг маслаҳатларига тан беради. Унга дуч келгандан бери ишлари юришиб, ҳаёти узгарди. Ҳар сафар дуо қилганда кўнглида, руҳиятида кутарилиш пайдо булади. Қайси ишга қўл урса, яхши натижа билан якун топади. Шунинг учун иккита хонасини чиройли таъмирлатиб, янги жиҳозлар олиб берди. Тирикчилигидан хабар олиб турадиган булди...

У кеча бир неча хил янги кийимлар олди. Супермаркетнинг "Гўзаллик салони"дан чиққандан кейин ёш, дилбар,

эркаклар кузини уйнатадиган хурилиқога айланди. Рулда утирганда эса узини чет эллик бизнесмендай тутар, одамлар билан кинодаги қув аёлга ухшаб муомала қиларди. Ҳар қадамда Тожи момонинг маслаҳатлари, дуоларини эслаб, иши юришаётганидан қувониб қуярди. Юрагида Аллоҳга шукроналик билан режаларини амалга оширишга булган шахд ва ғайрат тулиб тошарди. Атрофда минг йилдан бери давом этаётган ҳаётни янгитдан, барча қирралари билан кашф этаётгандай эди.

- Қизингни яхши тарбияла, урнингни босадиган одам булсин! - деди момо бир кун. У эртасига мактабга борди-да, синф раҳбари ва фан уқитувчилари билан гаплашиб, қушимча дарс утишларини, хизмат ҳақини ой охирида олишларини тайинлади. Инглиз тили муаллими билан алоҳида гаплашди, ҳафтада икки марта алоҳида машғулот утиб, бир йилда бемалол гаплашадиган қилиб беришини тайинлади. Катта пулни эшитган муаллима Ҳалиманинг шартларига рози булди.

- Олим булмасанг-да, бутун одам бул! Обруйинг ошади!. Лафзингга содиқ бул, ҳамма сен билан уйлашиб муомала қилади. Йулингга тусиқ қуёлмайди,- деган гапни бир неча марта такрорлаган момо. Ҳалима уйлаб қараса, ишнинг олдинга босиши ё орқага кетиши лафзга боғлиқ экан...

Тумандаги уйи бойвучча қушниларникига қараганда ҳароб эди. Энг зур фирма усталарини чақириб, евроуслубда таъмирлатишни боншлади. Узи битта хонасида яшаб тургани учун уйда кундузлари кам булар, кечгача бизнес ортидан слиб югураётган эди. Шу кеча хоналардан буёқ ҳиди анқидётганини баҳона қилиб, қизи билан Тожи момоникига жунади. Бозордан майда-чуйда харид қилиб, кириб борганда кеч булган, кучада одам сийраклашиб қолган эди. Момо билан кечки овқат қилишгандан кейин зарур иши борлигини айтиб, қизини ухлатди-да, машинасини юргизди. Ярим тундан ўтиб қайтиб келганда момо ухламасдан кутиб утирар, кузларида аллақандай ташвиш яширирган эди.

- Бемаҳалда қаерларда қолдингиз, қизим?

- Зарур ишим бор эди. Хайрият, кеч булсаям битириб келдим.

- Қандай зарур ишки, ярим тундан кейин битса?
- Кейин батафсил айтиб бераман, момо! Узр, ҳозир менга жой қилиб беринг...

* * *

Давронбей кечга яқин усти ёпиқ юк машинасида темир тобут олиб келди. Акмал Хосият икковига таниш бўлган ички ишлар бўлими бошлиғи ёрдамида тайёрлаган хужжатларини унга узатаркан:

- Меҳмон бемалол кетишлари мумкин, - деди, - довонда қор бор экан, эҳтиёт бўлишингизни тайинлади.

- Аллоҳ асрасин.

Тобут Мустафобей ётқизилган тўрдаги уйга олиб кирилгач, Давронбей Акмалга юзланди:

- Биз ўғлим билан мурдани жойлаштиргунча эшикда посбонлик қилиб турсангиз. Бировнинг назари тушмагани маъкул деб уйлайман.

Унинг кўнглига бирор гап келдими, йўқми, ота-бола ҳам, Хосият ҳам билмади.

Акмал бажону дил дегандай бош ирғади-да, куча тарафга юрди.

Тобут ўта мустаҳкам, ичи ҳаво ўтказмайдиган материал билан қопланган, қопқаси гайка болт билан қотириладиган қилиб ишланган эди. Унг девори бир мунча қалин бўлиб, орасига икки куза тилла сиғадиган жой қолдирилган, унга ҳам алоҳида гайка болтли қопқа ясалган эди. Мурдани тобутга олишдан аввал хазинани аёлларнинг капрон пайпоғига солишиб, бояги жойга узунчоқ қилиб жойлаштиришди. Ёнига мурдани ётқизишди... Қопқаси маҳкам беркитилди. Акмал кириб келганда Давронбей, Селимбей, Хосиятлар тобут устида хотиржам бош эгиб туришар, пича олдин бажаришган ишларидан нишона ҳам куринмас эди...

- Хосият хоним, - деди Давронбей унга ярим нигоҳини қаратиб, - ўғлимнинг шу ерда бандачилик қилишида заррача айбингиз йўқ. Сиздан тирноқча ёмонлик курмадик. Яхши кутиб олгансиз, меҳмондустлик курсатгансиз. Бобокалонлар юртида омонатини топшириш пешонасига ёзилган экан, Аллоҳнинг буйруғи бажарилди, холос. Сиз

кўнглингизда хижолатчилик, айбдорлик сезманг!

- Раҳмат, афандим! - Хосият ерга қараб сўзларди. Онаси ёдига тушдимиз, Давронбейдаги ғамбода кайфият юқдимиз, кўзларидан шашқатор ёш оқа бошлади, - ҳасратингизга шерикман!

Кўнглидан хиралик тарқаб бораётган Хосият розилик билан Давронбейга назар ташларкан, кўзларида ташвиш билан йўғрилган самимиятни курди. Узини хотиржам сеза бошлади.

- Раҳматли ўғлим қариндошлар ўртасидаги узилган риштани боғлаб кетганидан хурсандман. Борди-келди, ҳамкорликни йўлга қўямиз. Дуслар билан борсангиз, эшигимиз очиқ. Бошимиз осмонга етади, - Давронбей асосий гапларни айтиб бўлганини сездиргандай чуқур тин олди, - энди биз кетамиз.

- Мусибат аралашиб дурустроқ кутиб ололмадик, меҳмон қилолмадик, узр. Кейинги ташрифингиз хурсандчилик билан бўлади, деб умид қиламан. Сизларга оқ йўл. Аллоҳ паноҳида асрасин... Ҳа, айтгандай, - Хосият тобутга ишора қилди, - олиб утишда муаммо туғилса, Саид акага кўнғироқ қилсангиз ёрдам беради.

Хосият Саид заргарнинг телефон рақами ва уй манзили ёзилган қоғозни узатди, аммо Давронбей бегоналар ёрдмига муҳтож эмасмиз, дегандай бош қимирлатса ҳам Хосиятнинг қулини қайтармади.

- У кишини безовта қилмаганимиз маъқул...

Тобут юк машинасида, ота-бола эса қора "Нексия"да кетишди. Қишлоқ йулидан катта магистралга бурилиб, кўздан йўқолиб кетишгач, Хосият маънавий суянчигидан айрилгандай мунғайиб қолди. Давронбейнинг гапларидан кейин кўнглидаги хижиллик тарқалган бўлса-да, Мустафобейнинг охирги суҳбати, туйғуларини изҳор қилгандан кейин пайдо бўлган ҳиссиётлари озорли тиконга айланган, тақдир зарбасидан зада қалби кейинги воқеаларни сиғди-ролмайд қийналаётган эди.

Мустафобей турт куза олтин ҳақида гапирганда пайдо бўлган қувончдан нишона ҳам сезилмас, суянадиган, маънавий мадад бўладиган одамлар бир дунё бойликдан афзал эканини англай бошлаган эди. Айниқса, бувиси вафоти-

дан кейинги ёлғизлик кунглига ғалати, тушуниш қийин бўлган хавотир солаётган эди... Бунинг нима эканини теран тушунмаса-да, дилига оғир ботаётганини сезар, энди узоқ йил ундан қутула олмаслигини билиб, баттар азобланар эди. Бундан ташқари, бойликка эга бўлгандан бери қандайлигини билиб булмайдиган ёқимсиз шарпалар, аллақандай кучлар тинимсиз кузатаётгандай, атрофини ваҳима билан тулдираётгандай буларди. Баъзан узи якка қолганда аллақандай курунмас куч юрагига ваҳима солар, тинчлик ва хотиржамлигини янчиб ташлагандай тутарди...

Хосият хонасига дам олиш учун кириб, кузи илинди. Туш курди. Катта йулдан пиёда кетарди. Тўсатдан нота ниш ҳовлидан каттакон ит вовуллаб чиқди-да, унга ташланди. Ҳайбат қилиб тош отса ҳам кетмас, ғажиб ташлайдигандай ваҳшийларча ириллар эди. Ит оғзини катта очганда у даҳшатли манзарани куриб, ҳушидан кетди.

Қанча ётганини билмайди, кузини очиб қараса, биров чақиряпти. Уйига уғри бостириб келгандай, ваҳимадан талвасага тушди. Куча эшиклари ланг очиқ, хизматкор хотин холасини кўргани бораман деб ишга келмаган, қизи мактабдан ҳали қайтмагани учун уйда якка эди. Тилла беркитилган хонани қулфлаган бўлса ҳам биров билиб қолишидан ҳадиксираб юргани учун хаёлига дарров уғри келди.

Кечаси узига теккан тиллаларни каттагина сирли костюлкага солиб, турдаги уйнинг кираверишидаги обрез учун ковланган чуқурга туширган, устига пишган ғиштардан териб қуйган, полнинг қирқиб олинган тахталарини урнига жойлаштириб, устидан гилам ташлаб қуйган эди. Нариги хонада Давронбей билан ўғли турган бўлса ҳам, биров пойлаб кузатаётгандай юрагига шубҳа урнашиб қолган эди.

Уни чақирган шериклари эди. Боя Акмал Авазни топиб ресторандан хабар олиб қайтаман дегани Хосиятнинг эсидан чиқиб кетгани учун уларнинг келиши хаёлида йуқ эди.

Кунгли ғаш, кайфияти тушкун Хосият улар билан ресторанга кетгиси келди, аммо уйда ҳеч ким йуқлиги учун тилладан хавотир олиб юраги бетламади. Кечки пайт

хизматкор хотин келишидан умидвор булиб, йигитларга жавоб берди.

Садали ҳовлидан тиллани олишаётганини ҳеч ким кўрмаган, уйга олиб келишаётганда ҳам, узиникини чуқурга жойлаганини биров курмаганини яхши билади, аммо кўнглидаги хавотир борган сайин катталашиб, азоб беряпти, руҳини сирқиратиб юборяпти. Давронбейнинг маслаҳатича, бировга гапириш мумкин эмас. Сир тутилган ниятга эришиш осон булганидек, биров билмаган хазинагина узига буюради.

- Хазинани учаламиздан бошқа ҳеч ким билмади. Умрбод фойдаланиш тилни тийишингизга боғлиқ, қизим! - деган эди Давронбей.

У икки соатни игна устида юргандай ўтказди. Уйлайвериб мияси, сиқилавериб юраги чарчади, хазинанинг сирли, залворли юки босиб келар, толиққан асаблари унинг оғирлигини яққол курсатиб турарди.

Кечки пайт уғлини ухлатгач, кино куравериб чарчади. Озодбекнинг янги дискини икки марта томоша қилди, аммо уйқуси келмади. Сақлаш қийин булган бойлик кундузи пайдо булган ғашлик ҳамон тарқалмаган булса ҳам асаблари толиқиб кузи илинди. Қанча ухлаганини билмайди. Куксига оғир зарб ботиб, уйғониб кетди. Кўзини очди-ю... Ним қоронғида аниқ нарсани кўрмади, вазиятни аниқ тушунмади. Аммо устидан курпани шахд билан олиб, томоғига ханжардай пичоқ қадаган қора ниқобли одамни кўрганда юраги ёрилиб кетай деди... Тили калимага келмай, кўркувдан қалтираб қолди...

- Жон керак булса овозингни чиқарма!

Хосият тирсагига таяниб урнидан турмоқчи булди. Аммо кули боғланган, румолга ухшаш латта билан оғзидан боши аралаш танғиб кўйилган эди. Ўзини ночор сезиб ингради, аммо кундаланг тортилган боғич овоз чиқаришга йўл кўймади. Ҳушдан кеткизувчи дорининг қолдиғи, ўткир ҳиди кўнглини оздирар, титраб-қақшаганча ниқобли одам буйруғига буйсунишдан бошқа чора тополмас эди. Унинг мақсадини фаҳмлаган булса ҳам кимлигини билолмай жаҳли чиқаётган эди.

- Тур урнингдан!

Тахдидли буйруқ юрагини зирқиратиб юборди.
Босқинчи унинг бир қўлини ечиб, курагига ва биқинига пичоқ тиради.

- Тиллани қаерга беркитгансан? Уша ерга бошла!

Хосиятнинг гапиришга мажоли етмас, босқинчининг кузига қарашдан қўрқар, титроқдан талвасага тушаётган эди. У хона эшигига етганда белига боғланган чилвирдаги калитни олиб эшикни очди. Ичкарига кириши билан бояги овоз эшитилди.

- Тилла қаерда?

Хосият қўрққанидан бир қули билан полни курсатди.

- Топ!

У гиламни кўтариб, кесилган тахталарни битта-битта олди ва фишга бостирилган сирли кострюлка кўринди.

- Ол!

Ташқаридан тушган нур пичоқ тиғини ярқиратиб юборди-ю, Хосиятнинг юраги "шув" этди. Буйруққа сўзсиз итоат қилди.

Ниқобли киши идишдаги битта кўзани олди-да,

- Қолганини жойига қуй! - деди.

Хосият унинг айтганларини бажарди. Сўнг ортга қайтишди. Энди уйга эмас, дарвозахонага юришди. У ниқоблининг амрига биноан дарвозани очди.

- Ичкарига кириб, дарвозани ёп! Чироқни ёқ!

Хосиятга босқинчининг овози бироз таниш туюлса ҳам кимники эканини эслолмади. Ўзини ҳамон шер чангалидаги қуёндай сезар, пичоқ билан зарар етказмаса эди, деган хавотирда эди. Бироқ ниқобли одам мақсадига эришгани учун бошқа ёмонлик қилмаслигини сезгандай хавотири пасайди. Чироқ ёнганда босқинчи аввал оғзига тикилган сурғичсимон резинани, кейин ниқобини олди.

Ажабо!!!

Босқинчи Хосиятни ҳайратда қолдирди. У кузларига ишонмас эди.

- Ҳалима!!!

- Ҳа, дугонажон, озгина тилла билан товон тулаб булдим, энди Ҳалима оғзини очолмайди деб уйлаганми-дингиз?. Чувварани хом санабсиз!

- Ё тавба, ўзингмисан?

- Ўппа ўзим! Чет элликлар билан тиллани ковлаб олаётганимда девордан кузатиб тургандим. Сен пандовақи сезмадинг! Менда одамгарчилик борлиги учун ўша заҳоти органга хабар бермадим. Агар бир оғиз кўнғироқ қилганимда, ҳамманг қамоқда утирган бўлардинг. Сенга ўхшаб дўстини ўлдириб, дарёга ташлаворадиган номард, пасткаш эмасман. Бундан буёғига тилингни тийиб юрсанг узингга яхши бўлади.

- Ахир биз келишиб олгандик-ку!

- Керак бўлса яна келишамиз. Нашадан катта пул топганингни ҳам биламан. Ёнингдаги лайчаларингни ишга солиб мени гумдон қилишни уйлама! Энди сендан қурқмайман! Танкаларим сеникидан кучли! Тушундингми?!

У эшикни қарс этиб ёпиб чиқиб кетди. Бироздан сўнг машина ут олгани ва юриб кетгани эшитилди. Хосият ҳушига келолмай қарахт булганча қолаверди...

* * *

Саид заргар бир неча кун дала ҳовлида дам олгач, асаблари жойига келди. Ўзини бардам сезиб, кайфияти кўтарилди. Сўнг кўнглига қулоқ сола бошлади. Хотини ўлгандан бери ётиш-туришидан маза, ҳаётдан путур кетиб қолганини, давлати ошиб-тошиб ётган бўлса ҳам ишлари унчалик юришмаётганини сезиб юрибди. "Ёнингда сени қўллаб, ишларингдан қувониб турадиган, рағбатлантирадиган чин дўстинг бўлмаса, катта ишга қўл ургинг келмай қоларкан. Бошқа одамга дилингдагини айтолмайсан, ҳаммаси ё пулингга ё мол-мулкингга ошна. Болаларнинг ўз ҳаёти бор. Кўз очиб курганингдан ажраб қолишинг ёмон томони шунда экан-да!"

Хотини ўтгандан кейин заргарнинг кўнглига қил сиғмас, кайфиятини кўтарадиган очик кўнгил, меҳрибон аёл тополмай қийналарди. Икки синглиси икки томонга чошиб муносиб хотин излашлари самара бермади. Унга яқин аёлдан бирортаси ҳам заргарнинг кўнглидагидай чиқмади. Бирига уй, бошқасига пул, яна бирига қизини чиқариш ёки ўғлини уйлантириш учун дагар ҳомий керак. Шоҳона ҳаётни уйлаган чиройли аёллар вафо қилмайди.

У аёлга эҳтиёж сезганда бегона тушакда нафс қондириш-

га одатланмаган, кўз сузган гузалларни шайтоннинг малайлари, айёр жодугарлар деб билади. Ҳалол меҳнат билан орттирган обрў-эътибори, хорижий давлатларга қатнаб тўплаган пуллари, уй-жой, кучмас мулклари бетайин, қадрига етмайдиган аёл қўлига тушиб қолишидан хавотирланар, етти ўлчаб бир кесмаса, болалари олдида бевурд бўлиб қолишдан чучир эди. Буни барча қариндошлари, таниш-билишлари, дўстлари яхши билади, ёшига ярашмаган енгилтаклик қилишига ишонишмас эди. Бошқача айтганда, заргарнинг ҳамма масалада эс-хуши жойида эди.

Аммо Ҳосиятни ўйлаганда юрагида пайдо бўлган илиқ туйғулар, руҳиятидаги ёрқинлик янги дунёга олиб киргандай қалбининг энг нозик водийсини босиб турган тушқунлик белгисиз томонга чекинади. Ҳозирча Нигина сезди холос. Мавриди келмагани учун заргарнинг синглиси ёки катта қизига айтмади. Заргар ёлғизликдан қийналганини билинтирмасликка ҳаракат қилса ҳам барибир Нигина сезади. Чунки ўзи ҳам шу дарддан қутулиш йўлини тополмай қийналади.

Саид заргар қолган умри суққабош утишини уйласа оғир, зерикарли ва ҳатто мазмунсиз яшаётгандай ваҳимага тушади. Бундай қисматга кунигиб, ортиқча ҳаракат қилмасдан яшаш керакми ёки мазмунли ва қувноқ кун кўриш учун курашиш лозимми, деган саволга даб дуруstdан жавоб тополмайди. Кейинги пайтларда "Ҳаммада ҳам битта-иккита иллат бор, мен орзу қилган мукамал аёлни энди топиб бўлмайди, орзумдаги маликани кутиб умрим ўтганини билмай қолмайин. Қанча умрим қолгани ёлғиз Аллоҳга аён", деган фикрга куника бошлади.

Шундай фикрлар билан кейинги вақтда Ҳосиятни куп уйлайдиган булиб қолди. Тез-тез кунғироқ қилгиси келадия, бошига мусибат тушганини эслаб, кунглига сиғмайди, дея телефонни жойига қуяди. Баъзан уйда хизмат қилаётган онаси тенги аёлдан кейинги умрини қандай ўтказиш ҳақида маслаҳат сўрамоқчи бўлади. Аммо кечинмаларини билдирмасликка, ҳамма режаларини сир сақлашга одатлангани учун чурқ этмайди. Аёл унинг изтироблари, ёлғизлик азобларини сезади, онасидай ачинган бўлади. Аммо дардини аритиш қулидан келмаслиги учун

бир оғиз гапиролмайди.

Хосият тилланинг ярмини бой берган куни эртасига эрталаб Саид заргар таваккал қилишга қарор берди.

Уй телефони рақамини терган эди, бир-икки дақиқа-даёқ гўшакни Хосият кутарди. У Саид заргарнинг меҳр билан йўғрилган, мулойим овозини эшитиб йиғлаб юборди.

- Тинчликми, Хосиятхоним?!

Хосият аввал гапиргиси келмади, аммо ҳамдардга, кўнглини кутарадиган инсонга муҳтож бўлгани учун йиғи аралаш сўзлай бошлади.

- Энамдан кейин бошим ғамдан чиқмай қолди! Ёлғизликда ичингни кимга ёришни билмайсан. На опам бор, на акам! Қариндош, таниш-билишлар уз йулига. Кўплари борингга ошна, кўнгил сўрашни билмайди. Гуё Хосият хоним машинада ялло қилиб юрибди. Ҳеч қандай ташвиши йуқ. Аммо ичимдан нималар утганини, нега шунчалар хафалигимни ўзим биламан.

Саид заргар унинг уксик аралаш йиғисини эшитаркан, вақтида кўнгироқ қилганидан хурсанд бўлди.

- Хосиятхон, мени ҳамдард билинг, сизга қандай ёрдам керак бўлса, ҳаммасига тайёрман. Сираям тортинманг. Олдингизга жунаб турувдим. Худо хоҳласа, тушгача етиб бораман.

- Раҳмат Саид ака, кўнглимни кўтардингиз, аммо узоқдан овора бўлманг.

- Овораси борми? Вайрон кўнгилни обод қилиш - Каъбани тиклаш билан баробар-ку!

Саид заргар гўшакни кўйиб-ла водийга отланди. Утган йили олган "Мерс.."ини топ-тоза қилиб ювдирди. Германиядан олиб келган костюм-шимини кийди. Франциянинг машҳур атирларидан сепиб йўлга тушди. Руҳи кутарилган, ҳамдард, суянчиқ топилгандай қалбида баҳорий кайфият ҳукмрон эди.

Тожи момонинг эри юртга таниқли уста утган эди. Уста Мусаллам деса деярли вилоят танирди. Қурган бинолари, қасрга тенглашадиган равоқлари бой-бадавлат одамларни ҳам, камчиқим, арзонгаров тиклаб берган уйлари камбағалларга ҳам бирдай ёқар, яқингача одамларнинг тилидан

тушмасди. Олтмиш йилча аввал кўқонлик бадавлат бир одамникида қурган уйи уша тарафларда овоза булганда касбининг сир-асрорларини эгаллаб, роса қиёмига етказган даврига турри келган, уша икки қаватли нақшинкор уй ҳалиям шаҳарда ягоналигича савлат тукиб турганини эшитса Тожи момо эрини ифтихор билан эслайди. Бадавлат киши устага катта пул берди. Уста шогирдларга сахийларча тарқатганда ҳам анчагина ошиб қолди. У ертўласи ёнига қўшимча ер ости хона қурди. Аллақаяқдан буғдой, арпа, жухори, макка сотиб олди-да, ер ости уйига жойлаштирди. Қолган пулларга уттизтача қуй сотиб олиб, тоғдаги қирғиз ошнасига бериб юборди. Шундан бери қирғиз биродари ҳар йили беш-олтита семизқучқор олиб келади.

Момонинг ҳозирги утирган уйини ҳам раҳматли эри бандачиликни бажо келтиришдан ун йилча аввал бино қилган, мендан эсдалик бўлсин деб пештоқларига эринмасдан шоҳона нақш солган эди.

Ҳалима олиб келган тиллани момо икковлари уша ер ости хонасига беркитишди.

- Буни қаердан олганингизни айтмагунигизча кўнглим тинчимайди,- деди момо беркитиб булишгач,- катта хазинанинг орқасида ҳар хил ишлар булади. Жонингиз омонлигини ўйлаб гапиряпман, қизим!

Ҳалима утган ишларни оқизмай-томизмай гапириб берди.

- Бойликдан фақат Хосият хабардор,- деди оҳиста Ҳалима,- бировга гулламаслик ҳақида келишиб олганмиз. Қолаверса, бу ердалигини мутлақо билмайди.

Тожи момо Ҳалиманинг ишини маъқулламаган булса-да, жиддий эътироз ҳам билдирмади. Уйланганча, гап айтишни кейинга сурди...

Ер ости хонасига катта қулф(момонинг айтишича, Николай пошшоники) солди.

- Калити битта! - деди Тожи момо Ҳалимада хавотирга ўрин қолдирмаслик учун.

У нонушта қилгандан кейин шаҳарга, Баёзхон заргарнинг олдига жўнади.

Тилланинг катта қисмини долларга айлантириб, Дубайдан сара мол олиб келиш, шу билан Хосиятдан олдинлаб

кетишни режалаштирган эди. Тинмай ҳаракат қилиш кераклигини Тожи момо тушунтирган, у хориж билан алоқа қилиш шартларини билмаса-да, эҳтиёт бўлиш, бировга сир айтмаслик, бегоналар билан хушёр сўзлашиш туғрисида алоҳида ўғитлар берганди. Бугун ҳам фотиҳадан олдин аввалги айтганларини такрорлади. Ҳалима йулга тушаркан, Аллоҳдан астойдил омад суради...

Туман марказидан шаҳарга буриларкан, бир аёл билан эркак қул кўтарди. Танишга ухшатиб, Ҳалима тормоз босди...

- Ҳалимаой, узингизми? - семиз аёл орқа ўриндиққа жойлашиб олгач, бақувват овозда сўз қотди.

Ҳалима "ялт" этиб қаради.

- У эмас, ойи, - эркак эътироз билдирди паст овозда.

Ҳалима қора кузойнагини ечиб, ортга қайрилди.

- Худди узиман! Сизлар ҳайдаб юборган, кучаларда сарсон бўлиб, ҳақоратларингизга чидаган собиқ келинингиз буламан.

Улар бирпас жим қолишди. Ҳалиманинг уз вақтида отган ўқи нишонга теккан эди.

- Турмуш қилмадингизми? - ниҳоят сукутни бузди собиқ қайнона.

- Йўқ. Акрам акам олтинчи хотин билан ажрашганларидан кейин мен билан ярашсалар керак деб, оғизларини пойлаяпман!

Аёл пичингни тушунди. Акрам эса ҳамон меровланиб турар, рулдаги собиқ хотини эканига ишонгиси келмаётгандай эди... Улар машинани тухтатиб тушиб қолишни ҳам, пичингларга чидаб кетаверишни ҳам билишмас, ноқулай вазиятни бартараф этишнинг чораси - гап мавзусини алмаштириш деб билган собиқ қайнона яхши гаплардан бошлади.

- Ҳай, ўтган ишга саловот, машина қутлуғ бўлсин, қизим.

- Раҳмат, хола!

- Ўзингизга ярашибди.

- Сизларга ҳам насиб қилсин, хола.

- Туйларга мининг, қизим.

- Айтганингиз келсин, хола!

Ҳалиманинг "хола"лайверганидан гаши келган собиқ

ҳаланади. Аниқ далили бўлмагани учун ичидан норози бўлади, холос. Ражаббой ва ўғиллари қасдини олиб, хотир-жам тортган одамдай, тиллани купайтираверган. Юзлаб мол-қўйлар, отлар, бошқа мол-мулклар орттирди. Аммо совет ҳукумати барини тортиб олди. Ўзини отиб ташлади. Лекин уларнинг авлоди молу давлатга қизиққан, очкуз бўлгани учун куп жабр курганлар. Адолатсизлик билан топилган бойлик хароб қилган. Хосиятга тилланинг анча қисми насиб этмаганининг сабаби - фирромлик.

- Энди нима бўлади.?

- Эсини йиғиб, ақл, ҳалол йўл билан иш тутмаса, боридан ажрайди, ўзини ҳароб қилади.

Ҳалиманинг Хосиятга раҳми келди. Аммо ёмонлигини уйларкан, ачиниш ҳисси тумандай тарқаб кетди. Қалбининг нозик жойила нафрат туғила бошлади. "Ўшанда нозик томиримга яна бир марта урганда ҳаёгдан кўз юмардим, у барча тиллаларга эга буларди. Менга етказган жабри учун уни ҳеч ким жазоламас эди. У эса ачиниш тугул, мени эслаб қўймасди..."

Оқсоч ихлос билан тайёрлаган нонушта дастурхонга тортилган буйича қолди. Хосият иссиқ чойдан бир-икки ҳўплаши билан кутилмаганда кайфияти тушди. Барча аъзоларини ягона нуқтага жамлаб турган иплар бирдан узилдию, аъзойи бадани шалвираб қолди. Юраги омонатга ухшаб ҳар урганда қимирлаётгандай эди. Санча бошлади. Ичи беҳаловат бўлиб, кўнгли айниди. Ранги оқариб ўзини тутишга мадори қолмади. Икки қўли қалтираб, чап томонга оғди. Оқсоч аҳволини сезди-ю, олдига югуриб келди. Калласи орқага оғаётган, кузлари тепага тортила бошлаган эди. Оқсоч ушлаб қолмаганда стул билан орқага гурсиллаб йиқилиши тайин эди. Хола уни елкаси билан кўтариб айвон қирғоғига солинган курпачага утқазди.

- Нима бўлди, онанг ўргилсин, қизим. Нега рангинг оқарди? Юрагинг безовга бўляптими?

Хосият жавоб беришга қодир эмасди. Фақат ҳамма саволларга калласини қимирлатиб қўйди-ю, кузини юмди. Оқсоч уни курпачага ётқизди. Бошига ёстик қўйиб, оёғини

тепага олди.

- Қизим, доктор чақирайми?

У бош қимирлатиб "йуқ" ишорасини берди.

- Аҳволинг яхши эмас. Ҳеч булмаса куриб қуяди. Бирорта укол-пукол дегандай... майлими?

Хосият бироз жонлангандай кузини очди ва розилик аломатини берди. Оқсоч телефонга югурди.

Хосият ҳаракат қилса ҳам аъзоларини бошқаролмас, фикрини ифодалай олмас эди. Вужудида кечаётган нохуш жараёнларни тушунмас, аммо яхшилиқ аломати эмаслигини сезиб турарди. Бирдан аҳволи ёмонлашиб, руҳиятини туман қоплаб олди. Узини йуқликда ҳис қилди-ю, ҳамма нарса маъноси ва бор эканини йуқотди...

Оқсоч гушакни қуйиб келганда у ҳушидан кетган, қул-оёқлари жонсиз, ранги кесакдай қонсиз эди.

- Эй Худо, энди нима қиламан?

Хола унинг куксини силади. Аммо вужудидан ҳарорат қочаётгандай туюлди. Бадани совуқ, мурданикига ухшарди. Курққанидан қушни аёлга югурди. Етмишларга борган Қуддус момо халлослаб кирганда "Тез ёрдам" етиб келди...

- Қон босими тушиб кетди, - врач вақт утказмасдан ҳамширага топшириқ берди, - босимни кутарадиган укол қилинг!

"Тез ёрдам" ҳайдовчисини чақириб марказий дорихонадан аллақандай ноёб, қимматбаҳо дорига жунатди.

Бироздан кейин юрак фаолиятини меъёрига келтирадиган дори юборишди, ҳайдовчи етиб келиши билан осма укол улашди. Ярим соатдан кейин бемор юзига қон югруриб, кузини ярим очди.

- Хосиятой, тузукмисиз?

У бош қимирлатди холос.

- Гапга солманглар! - деди врач томир уришини текшираркан, - босими кутариляпти, бироздан кейин тўла ўзига келади.

- Нима булган, уғлим?- оқсоч врачга юзланди.

- Юраги кетма-кет сиқилишларни кутаролмаган, Худо хоҳласа, ўтиб кетади. Аммо бир курс муолажа, яхшилаб дам олиши керак. Ҳозир инфарктдан асраб қолдик, яна шу ҳолга тушса, оғир бўлади.

Саид заргар уларнинг дарвозаси олдида "Тез ёрдам"ни

курди-ю, юраги "шув" этди. Кунглига ҳар хил фикрлар келди. "Углига бирор гап булдимикин? Ишқилиб узи омон булсин!" Заргар машинадан тушиб уйга қадам ранжида қиларкан, ҳовлидагиларни куриб, вазият жиддийлигини фаҳмлади. Оқсоч билан саломлашиб, врачга юзланди.

У тинчлик керак дегандай, гапирмасдан чап куксини курсатди. Заргар врач ёнидаги стулга утираркан, узини сипо ва хотиржам тутса ҳам Хосиятга чин дилдан қайғураётгани билиниб турарди. Оқсоч узатган чойдан хуплаб уйга толди.

- Сиз хўжайинлари буласизми?

Заргар врачнинг кутилмаган саволидан хурсанд булганини яширолмади.

- Биз дустмиз! - деди кулимсираб. Аммо купчилик ичида узини ноқулай сезар, унга уйланиш нияти ошкор булиб, сири очилиб қолаётган ёш боладай безовта була бошлади.

- Зарур дори-дармон керак булса айтаверинг, доктор, бу ерда булмаса Тошкентдан топтираммиз.

Заргар вазиятдан чиқиш учун гапирганини, унинг ортидан кунглида туйғулари борлиги учун келганини врач сезди.

- Хосиятхоннинг мазаси қочганини билдингизми ёки тасодифан келдингизми?

Врачнинг саволи вазиятдан чиқишга яхши баҳона эканини фаҳмлаган заргар мавзу очилганидан суюниб кетди.

- Эрталаб телефонда гаплашганимизда ҳеч гап йўқ эди. Фақат бироз сиқилгандай булиб, ёлғизликдан шикоят қилувди.

- Ушандаёқ юраги тулиб турган экан! - гапга аралашди кушни.

- Ҳозирча шу ердаги дорилар билан тузатиб оламиз, касал жуда ваҳимали эмас, фақат бемор дам олиши керак!

Хосиятнинг столдаги қимматбаҳо "Нокиа"си булбул булиб сайраб юборди. Заргар қараса, кунғироқ хориждан келяпти. Хаёлига Давронбей келиб, боғланиш тугмасини босди.

- Сизни Давронбей безовта қиляпти. Мен ким билан гаплашаётганимни билсам буладими?

- Саид заргарман!

- Омонмисиз, Саиджон?

- Раҳмат, тинчмисиз, Давронбей афандим.

- Хоним қаердалар?

- У киши... ҳозир телефонда сузлашолмайдилар балки эртага кўнғироқ қилганингиз маъқулдир...

- Майли... Фақат биз Истанбулга эсон-омон кўниб олганимизни, ҳаммаси жойида эканини айтиб қўйсангиз...

- Жоним билан, афандим!

Заргар Мустафобейнинг ўлганини эшитиб, Давронбейга телефонда таъзия изҳор қилган, ушандан бери энди гаплашаётган эди. Ҳозир гап замирини тушунмади, аммо ўзига келиб, воқеаларни идрок қила бошлаган Хосият осма укол олаётган бўлса ҳам ҳаммасини эшитиб ётар, қалбини алам уртарди: Давронбейлар икки кўза тилла билан олис юртга эсон-омон етиб олса-ю, мен ўз юртимда бобокалондан қолган бойликнинг ярмини бой бериб утирсам!...

Керакли дори-дармонлар руйхагини ёзиб бергач, унга албатта даволанишини тайинлаб, врач ҳамшира билан чиқиб кетди. Ўзини бир мунча бардам сезаётган Хосият ўрнидан туриб, Саид заргар билан саломлашаркан, кузларига тикилди:

- Узоқ жойдан овора булиб келибсиз-да!

- Овораси борми, хоним! Қолиб кетадиган ишим йўқ! Дустлар дийдорини кўриб, қувониб юрсам дейман, қолаверса, яқин дўстга, ҳамдардга зориқиб турганингизни билиб кўнгил сурагани келмасам, одабийлигим қаерда қолади?

- Раҳмат, Саид ака! Кейинги пайтда ўзимни ёмон ҳис қиляпман.

- Сиқилманг, ҳаммаси утиб кетади!

Меҳмоннинг узоқ йўл босиб келганини сезган оқсоч ҳовли ўртасидаги хурмо дарахти тагидаги столга дастурхон ёзди.

- Саид ака бир пиёла чой ичамиз!- таклиф қилди Хосият. Заргар дик этиб ўрнидан турди-да, машинасидан рангли целлофан халта кўтариб келди. Кўқоннинг патири, довоннинг қурти, тоза асали бор эди. Халтани оқсочга узатаркан, Хосият мийиғида кулиб қўйди.

- Овора булиб нима қилардингиз...

- Йулда эски асалфуруш танишим учраб қолди.. Сизга фойдали дегандай...

Хосият Саид заргарнинг ғамхурлигидан севинди...

* * *

Ҳалима Баёзхонга астойдил ихлос қилди. Баёзхон тижорат ва заргарликда ишбилармон. Ғирромликни билмас, ҳамкорини ерга урмаган ҳолда ҳалол йўл билан иш битирарди. Шаҳар бойваччалари орасида обрусилар баланд, пули куп ва қоқилиш нима билмайди. Ҳалима билан иш бошлаётганда омад ёлғон гапирмаслик, айтилган ишни вақтида бажариш, ҳисоб-китобда адашмасликка боғлиқ эканини келишиб олишган. Биттаси бажарилмаса ҳам иш тўхтаб қолади. Мулжалдаги натижа чиқмайди.

- Менга устозлик қиласиз, ака, сизга астойдил суянмоқчиман!- деган Ҳалима ихлос билан, - мен нопок одамлардан жабр чекиб, бир улимдан қолдим. Энди улардан утиб кетишим шарт!

Баёзхон индамай мулоҳаза қилди. Ҳалима "Кимдан жабр кургансиз?" деб сураса керак, деб уйлаган эди. Кутганидай бўлмади.

- Бу ёғига хушёр бўлинг! - деди холос. Аслида Хосият икковидаги тилла бир хиллигидан унга ким озор берганини аниқ билган, фақат Ҳалиманинг гаплари ростми, ёлғонми, билмоқчи бўлди. Эртаси куни тумандаги ишончли одамлари орқали бу саволга жавоб топди. Ҳалима ёлғон гапирмаган экан! Муносабатни давом эттирди... Шаҳар марказидаги уч хонали квартирасини унга сотди, тиллаларини пулга айлантиришга ёрдамлашди (албағга, ўзи ҳам мумайгина даромад курди). Дубайга қатнаб сара моллар олиб келиши учун нуфузли танишлари орқали ҳужжат олишига ёрдам берди. Унинг хушёр, чаққонлигини курган Баёзхон тарбияси бесамар кетмаслигига ишонч ҳосил қилгандан кейин нуфузли дустлари билан таништириб қуйди, ҳатто Дубайдаги икки ҳамкорига Ҳалимага ёрдам беришлари ҳақида қўнғироқ қилиб қуйди. Ҳалима Тожи момонинг маслаҳатига кура, янги танишлар билан қалинлашса ҳам Баёзхонни унутмади, ширин тил, чиройли гап билан ундан маслаҳат оладиган одат чиқарди.

Баёзхон хурсанд булар, унга омад тиларди. Кексайганда ҳолидан хабар оладиган шогирд чиқараётганидан мамнунлик туяр эди.

Баёзхоннинг айрим шогирдлари заргарликнинг ибтидо-сини ургангач, кейинги босқичга зехни етмай қийналган, қобилиятли шогирдлари эса Тошкентда дуқон очиб катта шаҳарга танилаётган эдилар. Мақсади катта булгани учун уста уларга аралашмас, айримлари Европада иш урганиб қайтганларини эшитиб хурсанд буларди. Йўқлаб келишса, боши осмонга етар, уларни дуо қиларди. Биттаси Англияда ишлаш учун таниқли фирма билан шартнома имзолагандан кейин фотиҳа олгани келганда эса севинганидан узини қуярга жой тополмай қолди. Шаҳардаги барча дўстларини гуллаб зиёфат уюштирди ва унга оқ йул тилади. Шогирд ҳамманинг олдида:

- Шу даражага етишимда устознинг меҳнатлари катта, у кишига бир умр таъзим қиламан! - деб янги олмон костюшминини совға қилганда эса кузларига ёш келди...

Кунларнинг бирида Ҳалимага шу ҳақда гапириб берди. Заргарнинг муддаосини тушунган Ҳалима хорижга кетган шогирддан ҳам илиқроқ гаплар айтиб, Баёзхоннинг бошини осмонга етказди...

* * *

Акмал тушга яқин Ҳалиманинг Дубайга кетаётгани ҳақида хабар топиб келганда заргар билан кофе ичиб утирган Хосият оёғи куйган товукдай типирчилаб қолди. Ҳасаддан ичи ёниб кетди. "Қандай қилиб? - таажжуб аралаш алам билан уйлай бошлади у, - мумкин эмас!". Хосиятдаги ўзгаришни сезган заргар мазаси қочганини эслади-ю:

- Сизга ортиқча ҳаяжонланиш мумкин эмас! - деди майин овозда эҳтиёткорлик билан.

- Сен туфайли одам булган кимса сендан утиб кетса алам қиларкан. Ваҳоланки биз - ҳамма ишни бирга қиламиз деб келишиб олгандик. У ваъдасида турмагани учун аччиғим келади-да, сиз мени бошқача тушунманг, Саид ака!

- Хосиятхон, ҳозир одамлардан ҳамма нарсани кутса булади. Европалик бир бизнесмен ойдан икки юз квадрат

метр жой сотиб олганига ишонасизми?

- Қандай қилиб?

- Ана, таажжубга тушыяпсиз! Эртага дугонангиз уша одамнинг ёнида ойга бориб келибди, дейишса ҳайрон булманг. Зурини эшитинг: олимлар коинотга саёҳатни йулга қуймоқчи. 2012 йилга бориб самода "Галлактик люкс" деган меҳмонхона иш бошлайди. Уч кун яшаш учун турт миллион АҚШ доллари туланса бас. Саксон минутда ер шарини айланиб чиқасиз.

- Э, у пулни ким ҳам туларди?! Қолаверса, Ҳалиманинг иши билан бу воқеанинг қандай алоқаси бор?

- Шунақа дейсиз-да! Ер юзидаги қирқ минг одамнинг унга имконияти бор экан! Шунақа! Арзимаган нарсалар билан уралашмасдан фақат олдинга интилинг, одамлардан ўтиб кетинг! Ҳайратдан тилларини тишлаб қолсинлар!

- Ёнимда юрган дугонамнинг лафзсизлиги, ўзгариб кетганини тасаввур қилолмаяман!

"Ичингизга сиғдиролмаяпсиз шекилли..."

Хосият дугонасига ҳасад қилаётганини заргар сезди. Бачкана туйғуларга ўралашиб қолганидан афсусланди.

- Хосиятхон! - заргарнинг овозида ҳикмат борга ухшарди, - қирқ ё эликдан кейин умр шу қадар тез ўтадики, ёшликнинг энг қайноқ, ҳамма нарсага қодир дамларини майда-чуйдалар билан утказганингизни уйлаб, афсус чекасиз. Бунақа нарсаларни унутинг-да, катта ишларга бел боғланг!

Заргар бошқа гап айтиш ноуринлигини фаҳмлаб, узини босди.

Хосиятнинг таажжуби аламга, ғазабга айланиб борарди. "Менинг тиллаларим билан кучайган хотинни соғ қуймайман!"

- Аваз! - деди топшириқ оҳангида, - шу бугуноқ ким билан, қачон кетаётганини аниқлайсан, балки шунчаки гапдир...

- Хўп булади...

Хосиятга заргарнинг гаплари энди таъсир қилди шекилли узини босишга интилди. "Чида, Хосият, ғафлатда қолсанг, бор-будингдан ажрайсан!"

Аваз топшириқни олгандан кейин Ҳалиманикига келди.

У уйда йуқ, усталар ишлаётган эди.

- Уч-турт кундан бери кўрмаймиз!- дейишди бепарволик билан.

Аваз эртасига эрталаб "Нексия"да кучага чиққанда Ҳалима "Матиз" билан туман марказидан шаҳар йулига бурилаётган эди. Сигнал чалди. Аммо қора кузойнак таққан Ҳалима парво қилмади. Аваз қувди. Ҳалима ҳам тезликни оширди, етишига йул қуймоқчи эмасди. Аммо барибир Аваз "Нексия"да қувиб утиб катта йулга кундаланг тухтади-да, машинадан тушди.

Ҳалима кабинадан бошини чиқариб, савол назари билан қаради.

- Бир минутга машинадан тушишга вақтингиз борми. Ҳалимаҳон?

Жаҳли чиққан Ҳалима атайин урнидан қимирламади. Охири:

- Шошиб гурибман йулни бўшатинг, Аваз ака! - деди жиддий қиёфада.

- Биладан Дубайга шошяпсиз! Қачон, ким билан кетаётганингизни билсак бўладими? Майкл Жексон уша ерда яшаётган дейишади, балки мендан салом айтиб қўясиз!

Ҳалима Авазнинг гапидан таажжубга тушган булса-да, ўзини бепарво тута бошлади.

- Сизга қизиғи йуқ!

- Балки кўриқчингиз булиб бориб келарман!

- Сиз куриқлайдиган хоним бошқа! Йулни бушатинг, акс ҳолда зуравонларга дуч келдим деб милицияга қунғироқ қиламан!

- Ухў, кўрқитиб юбордингиз-ку, асалим!

Ҳалима мулжаллаб кўрди. Авазнинг машинаси ёнидан утиб кетса булади, қолаверса, орқада машиналар купайиб, сигнал чала бошлаган эди. Чаққонлик билан рулни бурди-да, битта машина аранг сиғадиган жойдан утиб кетди. Аваз рулга утиргунча у анча илгарилаб олди. Аммо бироздан сунг Акмал ортидан қувиб келаётганини сизди. Бошқа йулга бурилиб кетмоқчийди. Эпллмади. Аваз уни йул четига қисиб келди-да, тухташга мажбур қилди.

- Машинадан тушасанми, йуқми?

Очиқ пуписадан пешонаси тиришган Ҳалима Баёзхон-

га қунғироқ қилиб ёрдам беришни сўраб, манзилени айтди.

- Ёнингизда катта пул йўқми? - суради Баёзхон.

- Юз долларча бор холос, нимаиди?

- Ундай булса, сиз диққат бўлманг, қизим, ҳозир одам жунатаман.

Ҳалима хотиржам утирганда Аваз тепасига бостириб келди.

- Ҳей, тирранча, машинадан тушиб йул четига ўтасанми-йўқми?

- Тушмасам нима қиласан?

- Шундай иш қиламанки, тушинггаям кирмаган воқеа содир бўлади.

- Катта кетма, менга хужайин эмассан!

- Тилинг чиқиб қолибдими, кечагина арзимаган пулга чирмандамга ўйнаб юрувдинг.

- Сен ўйлаган толлар кесилиб кетди. Мен ҳеч кимнинг чирмандасига ўйнамайман.

- Курамиз. Туш машинадан!! - Авазнинг қупол овози Ҳалимани зирриллатиб юборди.

Шу пайт иккита қоп-қора "Ласетти" баланд сигнал билан келди-да, уларни ураб олди. Учта барзанги Авазнинг олдида пайдо бўлди.

- Сизга ёрдамга келдик, ака!..

Аваз гавдали каратэчиларни кўрган, аммо бунақа "шкаф"-ларни учратмаган эди. Ранги учиб, вужудини титроқ босди. Сўрашиш учун узатилган қули ҳавода қолди. Куз очиб юмгунча иккитаси қулини қайириб, машинасига ўтқазиб қўйди. Сунг энг бақуввати кабинада титраб утирган Авазга эгилди.

- Иккинчи бу аёлга хиралик қилсанг, румол урашингга тўғри келади, тушундингми?!

Аваз қўрқа-писа бош қимирлатди, "шкаф"ларнинг "Ласетти" си ўртасида кетаётган Ҳалима ўзига келолмаётган Аваз олдида тўхтади. Қора кўзойнагини олиб:

- Майкл Жексонга саломингизни етказиб қўяйми!! - деди.

Аваз икки метрча ерга кириб кетгандай бўлди, бир оғиз ҳам гапиролмади.

Улар шаҳарга кетишди. Аваз эса бир неча ой аввал қўлида ўйинчоқ бўлиб юрган кўримсизгина аёл қисқа вақтда қудратли шахсга айланганини билолмай гаранг эди... Қолаверса, Дубайга кетиши ҳақида маълумотларга эга бўлолмади. Энди Хосиятнинг олдига қандай боради?

Аваз қўрқиб кетган эди. Шаҳарда узича мафия бўлиб олган бир неча тўдани билади. Аммо бугунгилар уларга ухшамайди. Ҳаммаси "Ласетти"да келди! Қаршилиқ кўрсатганда эзиб қуйишлари аниқ эди. Ўзи, Хосият ва Акмал улар олдида пашша эканини англаш аламли эди!

Тарвузи қўлтиғидан тушиб, Хосиятникига келганда оқсочдан бошқа ҳеч ким йўқ эди.

- Садали ҳовлига кетишди! - деди у ҳайрон бўлиб.

Аваз аёлдан бошқа гап сурамади. Машинани елдек учириб қароргоҳга кетди.

Иккаласи каравотда бизнес билан алоқадор, Ҳалимадан утиб кетиш режасини тузаётган эди.

- Ҳозир бой одамлар купайиб боряпти, - дерди заргар, - хотинлари, ҳатто уйнашлари Хитой кийимларни назарига илмайди. Шунинг учун шаҳарда Туркия ёки Европа фирма дуқонини очиб, энг сара аёллар кийимларини сотиш керак!

- Тошкентда шунақаси борми?

- Кўп! Аммо вилоят марказларида йўқ! Биринчи сиз очсангиз, ҳаммани ҳайратда қолдирасиз!

- Ростдан-а?!

- Омадингиз чопишига мен кафил!

Заргарнинг самимияти Хосиятга омад эшигининг очилишидай туюлди.

- Менимча, бизнес учун маблағингиз етарли булса керак!

- Бировдан кам эмасман!

У Ҳалимани назарда тутганини заргар тушунмади. Аммо аллақайси рақибини ўйлаб гапирганини фаҳмлади, холос. Хосиятнинг кузларида шахд, рақибидан утиш ва бой хонимга айланиш туйғуси хуруж қила бошлаган эди...

Ҳалима самолётга утиргунча Баёзхоннинг учала йигити

ҳамроҳ бўлди. Ҳозиргача бундай эътибор ва эъзозни қурмаган аёл ичидан ғурурланар, назарида рақиблари олдида икки газ усгандай эди. Орзулари кутганидан зиёда амалга ошаётганини уйларкан, юрагига қувонч, шодлик ёпирилиб кирар, ҳаётнинг янги босқичига мослашиш жараёни вужудини қамраб олаётганини сезиб турарди.. Бироқ кутилмаган омад ортида бирор кунгилсизлик йўқмикин деган қўрқув ҳам бор эди.

Бир неча йил олдин "Москва - Тошкент" йўналишидаги самолётга чиққанда бир мунча қўрққан эди. Бирорта одам аэропортгача юкларини кутаришиб келиб, оқ йул тилаб кузатиб қўймаган, ҳурмат-эҳтиром билдирмаган эди. Кутиб оладиганлар ҳам бўлмаган. Бугунги иззат-икромдан боши осмонга етди. Эрталаб Тожи момодан фотиҳа олиб чиқаётганда узида энгиллик сезганди, уша кутаринки кайфият миясида "Мен бахтиёрман!" деган фикр туғилишига тўртки берар, руҳиятининг барча қаватларида шодлик ва шукроналик туйғулари денгиз сувларидай мавж урарди...

Икки-уч кун аввал омади, ишларининг олдинга босаётгани ҳақида Тожи момога гапирганда:

- Аллоҳнинг иродаси билан! Узига осон, қизим. Аммо шукр қилинмаса, барини бир кунда олиб қўйиш ҳам қулидан келади! - деганди.

Ҳалима Аллоҳга шукрона айтди. Тожи момо ургатган мустажоб дуоларни такрорлади. Қалбида пайдо бўлаётган ёқимли туйғулар, севинч ва ғурур катта омаддан, Аллоҳ ишларига ривож беришидан нишонага ухшарди.. Самолёт моторининг гуриллаши ҳам, йўловчиларнинг пичирлашлари ҳам қулоғига кирмас, вужудини қамраб бораётган бахтиёрлик туйғусини ҳозирга қадар ҳис қилиб қурмагани, бундай тотли лаҳзаларни яшаб қурмагани учун ёқимли ноқулайлик руҳиятини қамраб борарди.

Акмал Ҳосият билан заргарнинг суҳбатига халал бермаслик учун каравотга ўтирмади. Атрофда айлана бошлади. Мустафобейнинг мурдаси олиб кетилгандан бери бу ерга ҳеч ким келмаган. Ҳовли ҳақиқий улик чиққан уйдек ғариб ва ҳувиллаб қолган. Аввалроқ супириб-сидирилган булсада, кузни эслатгандай ялангга қовжираган япроқлар тўкил-

ган эди. Бирдан гул остидаги халқасимон катта занжирга Акмалнинг кузи тушди-ю, Мустафобей улимига алоқадор шубҳали нарсани кургандай юраги "шув" этди. Эҳтиёткорлик билан қулига олди. "Ие, бу нима экан?" дея таажжубланганини эшитган Хосият ва заргар у томонга қарашди.

- Бу кимники экан?

Акмал занжирни каравотга қуйди. Хосият томоша қиларкан:

- Тилла занжир, қимматбаҳо! - деди қизиқиш билан.

Заргар:

- Туркларнинг иши! - деди касбига хос синчковлик билан томоша қиларкан, - Истанбул заргарлари тайёрлаган, ҳеч булмаса минг доллар туради.

- Мустафобейнинг буйнидан тушиб қолган! - Хосият янгилик ихтиро қилгандай кўзларини катта-катта очди. У билан илк учрашганда куриб, ҳавас қилган эди. Занжирда улик нафаси яширингандай Хосиятда совуқ туйғу уйғотди. Бошқа пайт буйнига тақиб куриши, ҳатто ёнидагилардан ярашдими, деб сураши мумкин эди. Ҳозир эса, ҳатто ушлаб ҳам кўрмади.

Заргар занжирга қараб, Хосиятнинг миясига келмайдиган мулоҳазаларга берилди. Бир нуқтага термулиб ўйланиб қолди. Атрофдаргилар бошқача фикрга бормаслиги учун Хосиятга қайрилди:

- Сиз олиб қуйинг, Хосиятхон!

- Нега? - алланарсадан чучигандай бирдан савол берди у.

- Янги фикр туғилди. Бу, - заргар занжирни қулига олди, - бировнинг омонати, Давронбейлар келганда мусибат туфайли тушиб қолганини билишмаган. Энди қимматбаҳо омонатни эгасига етказиш - одамийлик бурчимиз.

- Режангиз борми?

- Ҳа!

- Истанбулга бориб, занжирни Давронбейга берамиз. Яқинларига таъзия изҳор қиламиз. Бошқа қариндошлар билан ҳам танишасиз, суҳбатлашасиз. Кейин сиз очадиган дўконни сара мол билан таъминлайдиган "Гара су" фирмаси билан шартнома тузамиз.

- Фирма раҳбарлари билан танишмисиз?

- Бир вақтлар бирга иш қилганмиз.
- Қандай яхши!- боладек қувониб кетди Хосият.
- Ишлар битгач, Анталия сиҳатгоҳида беш-ўн кун дам оламиз. Ҳамма харажатлар мендан!

Хосият учун бу гаплар эртакка ўхшар эди. Қора денгиз буйида сайр қилиб юргандай ич-ичидан севиниб кетди...

- Режа катта-ку! Сиз у ерларда булганмисиз?

- Бир неча марта! Денгиз буйида тўрт йил дам олдим, - эслаб энтикди Саид заргар, - пляжлар, шинам хоналар, ходимларнинг гузал муомаласи, шароитларини курсангиз, озингиз очилиб қолади. Жаннатга тушиб қолгандай сезасиз ўзингизни...

Хосият кутилмаган, вужудини завққа чулғайдиган янгликларни эшитиб ҳайратда қолди. Саид акаси юрагининг нозик жойига эрталабки нурдек жойлаша бошлаганди. Унга қизиқиши, меҳри ортди. Ҳамкорлик қилса, шаҳардаги бой аёлларни доғда қолдиришига ишонч пайдо булди.

"Наҳотки, умидларим рўёбга чиқса! Ҳалимага кимлигимни кўрсатиб қўяман!". "Саид ака! Сиздай ишбилармон одам билан яқи, лигимдан хурсандман!"

* * *

Уни аэропортда Зоҳиршоҳ ва Азизбеклар кутиб олишди. Самолётдан тушгунча инглиз тилини билмаслигидан азият чеккан Ҳалима икки мезбоннинг ўзбек тилини чиройли гапиришидан севиниб кетди... Хушчақчақ одамлар экан: мусофирхонага етгунча Ўзбекистон ва ўзбеклардан, қизиқ олатлари ва кулгили гапларидан сўзлаб хуш кайфият бағишлашди.

Ҳалима Дубайни куриб ҳайрат бармоғини тишлади. Осмонупар бинолар, тижорат дўконлари, хизмат кўрасатиш уйлари, техника, юзлаб турдаги енгил автомобиллар, чиннидай тоза йуллар янги, ҳақиқатга айланган афсонавий дунёни эслатарди. Кучалар машина билан тула, куркам, осмонга санчилган, салобатли биноларга суқ билан тикиларкан, "Майкл Жексон қайсинисида яшаркин?" - дея уйлай бошлади.

- Майкл Жексон шу ерда катта масжид қурдираётгани ҳақида ёзишган эди. Уша битганми?

- Ҳа, аммо у савдо марказидан анча олисда жойлашган. Бу ерда қушиқчига қизиқиш унчалик эмас. Одамларнинг купии тижорат учун тез келиб-кетеди.

- Хоним, сизга қайси мусофирхона маъқул? - сўз қотди Зоҳиршоҳ.

- Очиғи, бу ерда биринчи булишим, қайсини таклиф қиласизлар?

- У ёқдан келганлар кўпроқ "Ал-Азиз"да туришади.

Эртасига учовлари тижорат дуконларини айланишди. Ҳалима қирқ минг долларлик сара мол харид қилди. Энг муҳими, кутганидан бир неча баробар арзонга олди. Зоҳиршоҳнинг танишлари, қадрдонлари Ҳалимани доимий миждоз қилиб олиш учун куп молларни арзон беришди. Сотувчиларнинг муомаласи, миждоз учун керакли суз ва молни топа олишларига, сотса ҳам сотмаса ҳам бирдай хуш муомала қилишларига ҳайратда қолди. Сотувчи қиз ва йигитлар бир мактабда, бир устоз қулида тарбия топгандай дилидагини топиб гапиришлари уни завққа чулғарди. Савдо ва муомала маданиятини ҳавас қилди. Ҳалимани ҳайратда қолдирган иккинчи нарса: дўконда одам учун керакли юзлаб хилдаги молларнинг керагидан ортиқча мавжудлиги эди! Пештахталар, барча жойлар сара, тоза ва сифатли моллар билан тўлдирилган, миждоз қанча хоҳласа, бир пиёла чой ёки қаҳва ичгунча муҳайё қилишларига тан бермай иложингиз йўқ! Кўчагами, дўконгами қадам боссангиз, ернинг тозаллиги, равонлиги ҳайратингизни оширади! Реклама, саноат моллари, озиқ-овқат ва электр маҳсулотлари, маиший буюмларда илмфан ва техника тараққиётининг сўнгги ютуқлари кўриниб турар, кузингизни яшнатиб, баҳри дилингизни очадиган юксалишда ақл-заковат қудрати яққол кўриниб турарди. У ҳамма моллардан олгиси келар, аммо чўнтак билан боғлиқ чегараланган имкониятлар уни қайтариб турарди...

Зоҳиршоҳ ва Азизбек уни қандай ҳурмат билан кутиб олган булсалар, ундан-да катта эҳтиром билан кузатиб қўйдилар. Яна келиш эҳтиёжи туғилса, кўнгироқ қилиш кифоялиги, Туркистон нафасини олиб келган ҳар бир юртдошга ёрдам бериш - ВАТАНга хизмат қилиш билан баробар эканини қайта-қайта таъкидладилар. Ҳалима хай-

рлашаркан, уларнинг боболари юртига эҳтироми ва садоқатидан, ўзига билдирилган ишончдан боши осмонга етди. Дунёқараши, олам ва одамлар тўғрисидаги тушунчалари анча кенгайди. Водийга келиб самолётдан тушганда ҳам ўша кайфият тарк этмаган эди.

Моллар савдо дуқонларига тарқатиб берилди. Қабул қилувчилар кийим-кечак ва ранг-баранг матоларнинг сараси танланганидан хурсанд бўлишиб, ўн кундан кейин пулини олиб кетишини билдиришди. Режаси кутилганидан зиёда амалга ошаётганига қувонган Ҳалима Тожи момонинг гапларини эслаб, дилида Аллоҳга шукрона айтди. Бу таскин ва умидбахш сўзни чин юракдан бир неча марта такрорлар экан, бутун вужудини аллақанданй ёқимли туйғу қамраб олди. Қувонч ва далиллик кайфиятини кутариб юборди.

* * *

Хосият Туркия, Анталия саёҳати ҳақида романтик ҳаёлларга ғарқ бўлиб юрганда Ҳалиманинг Дубай сафари ҳақидаги ахборот етиб келди, ичи ёниб, алам туйғуси вулқондай отилиб чиқди, ёнига дарғазаблик қушилди.. "Бизнес қиламиз, ёнингга оласан", деган илтимослари қани? Ёлғон билан қузимни боғлаб, ўзи зарур одамлар билан иш битириб кетибди-да! Мегажин!! Кейинги вақтда қорасини курсатмай кетганидан бир балолар қилиб юрибди деб ўйлагандим, қўлимда шунча имконим туриб, ресторандан бошқасига ҳаракат қилмадим. Ҳеч ким билмайдиган, ўлик молни яшириб қувонишдан нима наф? У менга нуфуз эмас, ғам келтирадиганга ўхшайди."

Хосият тиллани олдиргандан бери ўзига келолмаётган, бойликка қаттиқ ачинаётган эди. Баъзан кечалари уйқуси келмайди. Жиннига ўхшаб ўзи билан ўзи гаплашиб чиқади. Бировга дардини айтолмайди. Бошини ураб туни билан ўйланиб, оҳ тортиб чиқади, холос. Баъзан оқсоч аёл ҳол сўраса, тайинли жавоб қилолмайди. Бунинг устига Ҳалиманинг қизи билан бирга ўқиётган ўғли Сардор кечагина янги гап топиб келди.

- Нигор бугунги талбирда инглиз тилида шеър айтиб ҳаммани оғзига қаратди. Ҳатто ўқитувчиларимиз "Раҳмат,

қизим!" деб роса қарсақ чалишди. Инглиз тили муаллима-сидан алоҳида дарс олаётган экан-да!

- Сен нимага олмайсан?

- Узингиз гаплашиб берсангиз оламан-да! Унинг ойиси ар ҳафта мактабга келиб ўқитувчилари билан гаплашади.

Хосиятнинг куксидаги алам яна кутарилди. "Бу томон-дан ҳам мендан утиб кетибди-да, уша Ҳалим!"

Ораларида булиб утган воқеаларни ҳеч кимга айтмагани учун унинг номини эшитганда Хосиятнинг нега жаҳли чиқишини, муваффақиятларидан ичи ёниб кетишини ҳам бошқалар билмайди. Аммо ёнида юрганлар аёлларда бир-бирини курулмаслик хусусияти кўпроқ, улар ҳадеганда чиқиша олмайдилар деган фикрга кунигиб булганлари учун Хосиятдан купам хафа булишмайди.

У эрталаб ишхонага келди-ю, Аваздан Ҳалимани топиб келишни илтимос қилди. Аваз бундай илтимосни буйруқ деб билар, дарров бажаришга киришарди. Мустафобей Туркиядан келаётганда уни икки-уч кун узоққа олиб кетиш ҳақидаги илтимосини қойилмақом қилиб уддалаган, Дубайга кетаётгани туғрисидаги маълумотларни аниқлашга ҳам уша заҳоти жиддий ҳаракат бошлаган эди. Аммо ҳозир уридан қузғалгиси келмади. Хосият буни Аваз уйланиб утиргандагина пайқади.

- Нима гап, Аваз?

- Очиғи, ҳозир унинг қаердалигини билмайман!

- Уйидадир!

- Шаҳардаги квартирасини ҳам евроусулда таъмирдан чиқартирибди. Балки уша ёқдадир.

- Қачон?

- Кеча гузардагилар гапиришди: бир ҳафтача булибди.

Хосият бу ҳақда ҳеч нарса билмаслигидан таажжубланди. Аччиғи келди, алами қузғалди. Назарида, бу ҳам Ҳалиманинг ғалабаси эди.

- Битта жонига шаҳардан квартира олиб нима қилади?

Аваз Хосиятнинг ғаши келаётганини аниқ сезди ва бунақа майдакашлик ярашмаслигини билдириб қуйгиси келди.

- Кучмас мулкнинг нархи ошиб боряпти, ишбилармон-лик қилиб олган-да!

Хосият қовогини солди. Айни пайтда зарда қилишдан наф йўқлигини тушунди ва илтимосини такрорлади.

Аваз Ҳалиманинг Дубайга бориши ҳақидаги маълумотларни аниқлай олмагандан кейин "шкаф"воқеасини бировга айтмаган, Хосият сураганда, "Тополмадим" деб қуя қолган эди.

- Хосиятхон, уни олиб келолмайман.

- Нега? Кўлингда қуғирчоқ эди-ку!

- Туғри, лекин учаламиз бир булсак ҳам олиб келолмай-миз.

- Сабаб?

- У кучайиб кетган.

- Қандай қилиб?

- "Танк"лари кучли...

Шундан сунг Аваз "шкаф"лар воқеасини айтиб берди.

Бу гап очиқ-ойдин Хосиятнинг жаҳлини чиқарди. Ва у Авазга бақариб берди.

- Сенга ойлик берганимдан кейин топширигимни бажарасан! Мен унақа мишиқилардан кўрқмайман! Ҳозир машинага утир-да, ернинг тагидан булса ҳам уни топ! Илтимос қиласанми, қурқитасанми, етказиб кел.

Аваз норози қиёфада жунаб кетди. Тушдан ксйин Ҳалимани бошлаб келди... Кучада машиналар сигналинини эшитган Хосият деразадан қаради. "Матиз"дан тушаётган Ҳалима европалик хонимларга ухшаб кийинган, узгаларнинг оғзини очиб қуядиган даражада куркам ва сипо эди. Яқиндагина Хосиятнинг эскиларини кийиб ишга бораётган аёлнинг бирданига узгариб, замонавийлашиб кетганига таажжубда эди..У узинини анча орқада қолиб кетгани ҳақида уйлаб, алланарсалардан норози булиб турганда коридордан пошнаси биланд туфлининг ингичка овози эшитилди ва тўқсон фоизга ўзгарган, қамашларида виқор ва Хосиятга беписандлик кўриниб турган Ҳалима кириб келди. Хосият бир газ пастга тушди...

Салом-алик жуда қисқа булди.

- Узим Дубайга борганимдан таажжубда булсангиз керак?

-Сал-пал.. Ахир, бирга бизнес қиламиз дегандик....

- Келишганмиз. Аммо уйлаб курсам, иложи йўқ экан!

- Нега?

- Дугонажон, сабаблари кўп...

Ҳалима шундай деб икки йигитга, Хосиятга сирли қаради. Дугонаси йигитлардан холи қолдиришни сўради.

- Биз гина-кудуратларни орқага ташлаб, орани очиқ қилганмиз.

- Аммо уйлаб қарасам, сиз мени ўлдириб, бойлигимга эга булиш фикридан қайтмаганга ухшайсиз.

- Сиз ҳам анойи эмассиз, дугонажон, ахир тилламнинг ярмини ярим тунда очиқ-ойдин тунаб кетдингиз-ку!...

Ҳалима кутилмаган гапдан тўхтаб қолди. Устун жавоб қайтариши лозимлигини, акс ҳолда виқор билан келиши маъносиз эканини яхши тушунарди.

- Сизга астойдил суянган эдим. Афсуски, мен ўйлаган тоғ - домига тортадиган жар бўлиб чиқди. Омон қолганимга шукр қилиб, сизга этак силкиганим тўғри экан, ҳозир ишларим ёмон эмас! Аллоҳ мени яхши инсонларга рўпара қилди.

- Кимлигини билсак буладими ёки сирми?

- Сир эмас, аммо билмаслигингизни лозим кўраман.

- Эски қадрдонлигимиз ҳурмати мени таништириб кўярсиз?

- Таништиролмаيمان!

- Нега?

- Сиз бойлик дардида уларга ҳам оқибатсизлик қилишингиз мумкин.

- Улар ҳар гапда чақиб олишнинг ургатишибди-да?!

- Буни ҳаёт ургатди! Ўша одамлар сиз юборган лайчаларни бир туртиш билан илигини қалтиратиб қўйганини эшитгандирсиз?!..

Хосият бироз тин олди, аммо юрагига қурқув ҳам тушди.. У суянган одамлар, тансоқчилар ҳақида Акмалдан эшитганларини эслаб, бироз хавотирга тушди. Лекин узидан анча наст, ортида лайчадек судралиб юрган аёлни қисқа вақтда устун булиб кетганини ҳазм қилолмас, вужудини кемираётган ҳасад туйғуси куксига игна санчгандай азоб берарди.

Айтишувни давом эттиришга бардоши етмади. Ён бериб вазиятни юмшатиш мумкинлигини тушунди.

- Дугонажон, - юмшоқ оҳангда сўзларди у, - сизни кунгил сурагани чақиртиргандим, чамаси мени нотўғри тушундингиз...

- Билаган, аммо дугонажон, кунгил сўраш учун пулиса билан чақиртирилмайди, яхши ниятни кунгилга тугиб борилади. Шу оддий нарсани тушунмаганингизга дугонамнинг томи кетганми дебман...

Ҳазил аралаш заҳарханда Хосиятни ерга киритди. Шунисига ҳам шукр дегандай чилади.

Ҳалима гап тугади ҳисоблаб, сумкасини қўлига олди. Хосият Дубайдан харид қилинган бежирим, энг замонавий сумка дугонасининг елкасига ярашиб турганига яна бир бор ҳасад билан қараб қўйди.

- Индинга туғилган куним, - деди Ҳалима эшикка яқинлашаркан, - шерикларингиз билан кеч соат олтида "Мадонна" ресторанига бориб, мени хурсанд қиларсиз деган умидлаган.

- Раҳмат. Борармиз...

- Яхшилиқни ўйласангиз, азиз меҳмонимиз бўласиз...

Ҳалима бояги виқор ва беписандлик билан чиқиб кетди.

Хосият Ҳалимани топтириб келиб, ҳеч қандай наф курмади, аксинча, дугонаси олдида анча паст кетганини тан олгандай бўлди... Қўлида шунча тилла бўлгани билан атрофидаги кучлар олдида ҳали ҳеч ким эмаслигини, улар бир ҳамла билан синдириб қўйишлари мумкинлигини уйларкан, ҳаётнинг нақадар бешафқат, бераҳм эканини ҳис қилгандай бўлди...

Яна боягидай деразадан пастга қаради. Ҳалима европалик сипо аёллардай шахдам, қаддини фоз тутиб машина олдида келди-да, сумкасидан "пульта"ни олиб тугмачасини босди. "Вип" деган овоз чиқариб, машина эшиги очилди. Бу овоз Хосиятга ҳам эшитилди ва қалбидаги алам ва ҳасад туйғусига керосин сепгандай бўлди...

Хосият Ҳалиманинг машинаси куздан йуқолгунча титраб-қақшаб қараб турди...

Ҳалима кузани олиб чиқиб кетгандан бери Хосиятда ҳаловат йуқ; тилланинг ярмидан ажралди, дугонаси ўзидан кўпроқ бойликка осонгина эришди, кейинги ютуқлари юрагига наштаздай санчилмоқда, энг муҳими, бу даражага

қандай эришаётганини бировга айтмайди...

Ҳалимани курага кузи, отарга уқи йуқ! Овозсиз милтиги булса-ю, бир уқ билан қулатса! Кейин нима булади? Ким билан курашади? Бемалол яшайверадими? Ҳеч ким билан иши бўлмайдими?

Бу фикр қониқтирмади. Назарида, уни ҳаракатга ундаб, тинчлик бермаётган нарса - Ҳалиманинг кейинги эришган даражаси-ю, уни босиб утиш учун қилаётган ҳаракатлари! Сендан мен утай гоёси булмаса, ҳаёт маъноси, яшаш ва курашишдан моҳият йўқолаётгандай туюларди! Ҳалимани йуқ қилиш фикри ҳатто хомхаёл булганда ҳам аҳамиятга эга булмай қолди...

Кейинги воқеалар Ҳосиятни эзиб юборган эди. Давола-наётганда Давронбейнинг қунғироқ қилиши ва хазина билан юртига эсон-омон етиб олганини, узи ярмини бой берганини уйлаб сиқилганларини эсларкан, юрагига бир парча муз киргандай титраб кетди.

- Шунчалик ландовурманми? - узини ёмон куриб сузларди, - наҳотки уз бойлигимни уз юртимда асролмасам?! Бойлик ақлу ҳушимни уғирлаб, кузимни кур қилиб қуйганга ўхшайди. Одамлар арзимаган сармойани миллионга айлантиради, кеча-кундуз тинмайдилар. Мен пулни асраш ва кўпайтиришнинг сирини билмаяпманми? Ёки бизнеснинг нозик шартига риоя қилмадимми? Балки уртоғимга шафқатсизлик қилганим учун Худо жазолаётгандир. Унинг ишлари юришиб, меники тўхтаб қолишининг сабаби Худо барака бермаётгандир?!

Турли-туман саволлар миясида чағалайдек айланар, таскин тополмас эди. Аммо саволларга жавоб топмай туриб муаммоларини ечолмаслигини ҳам кунгли сезарди.

Саид заргар Истанбулга - Давронбейга қунғироқ қилганда Мустафобейнинг катта-кичик маросимлари ўтган, оила аъзолари одатдагидек, бизнес ва бошқа ишларини бошлаб юборган эдилар.

- Қариндошингиз Ҳосиятхоним ҳузурингизга бормоқчилар! - деди заргар сиполик билан

- Бош устига! - деди Давронбей хотиржамлик билан.

Заргар режа ҳақида қисқа гапирди. Давронбей самимий қабул қилди. Ва ишларига ёрдам беражагини билдирди.

Анталияда дам олиш масаласида ҳам уларни қўллаб-қувватлади. Ҳатто чиройли номерлардан жой қилдириб беришни ваъда қилди.

Хосият Саид заргарнинг кўнғироғидан қувонди, оқсочга эртагача сафар анжомларини тайёрлаб қўйишларини буюрди. Аммо эртадан кейин Ҳалиманинг "Мадонна" ресторанида туғилган кун маросини утажагини уйларкан, шаштидан тушди. У ерга бормаса бўлмайди. Зиёфат учун эмас, Ҳалиманинг орқасидан кимлар келади, маросимга қанча пул сарфляпти, қайси машҳур хонандалар хизмат қилади, энг муҳими уни қўллаб турганлар кимлигини билиши керак! Заргарга телефон қилиб Туркия сафарини уч-тўрт кунга кечиктириб туришни сурамоқчи бўлди. Аммо Акмал:

- Нотўғри бўлади, Хосиятхон! - деди кескин, - ҳозир Ҳалиманинг туғилган куни билан овора буладиган пайт эмас, кейинги йили ҳам бораверасиз. Қолаверса, ўрнингизга совға-салом билан Аваз иккимиз бориб:

- Хосиятхон Туркияга шошилиш иш билан кетдилар. узра айтдилар, десак, маросимда қатнашгандан кўпроқ ҳайратда қолдирасиз, анойи эмаслигинизни, сиз ҳам зимдан иш пишириб юрганлигини билиб, ичидан зил кетсин! Сиз истаган маълумотларни биз билиб қўяверамиз!

Хосият унинг таклифига тан берди ва заргарга кўнғироқ қилиш фикридан дарров воз кечди.

- Раҳмат, Акмал! - деди унга мулоимлик билан боқаркан.

- Арзимаёди, сиз бораверинг. бу ердаги ишларни ўзимиз удалаймиз!

Хосият эрта тонгда Тошкентга жунаб кетди. Йўлда кетаркан, хаёлида Туркия, унинг дунёга машҳур шаҳарлари, одамлари, бизнес ва ҳамкорлар билан танишув жонланар, юраги тошиб кетаётганга ўхшарди. Қани энди, қаноти бўлса-ю учиб кетса! У ердан ҳаммани, айниқса, Ҳалимани ҳайратда қолдиралиган таассуротлар билан қайтиб роса мақтанса, ҳамманинг оғзини очиб қўйса!

Руҳиятига равшанлик, кутилмаган кутаринкилик ина бошлади. Ўтган йиллардаги зерикарли ҳаёт урнини таассуротларга бой, хотирани бойтадиган янги кунларга қадам қўётганидан бахтиёр эди. Бир неча йил аввал

туман, вилоят марказига борса ҳам бир дунё қувонч билан қайтадиган аёл энди дунёнинг машхур мамлакатлари, шаҳарларига қадам босаётганига ишонгиси келмас, қалбини тўлдирган севинч ва қувонч ёнида аллақандай ҳадик, қурқув борга ухшар, узини сал ноқулай сезаётганга ўхшарди. "Бу нима?- уйларди у,- ҳаётимнинг янги босқичига мослашиш жараёнимикин, янгиликлар ва саргузаштлар олдида бироз эсанкирашими?" Кечинмаларни теран англолмаса ҳам ёқимли эканлигидан севинар, руҳиятида аввал тахлаб қўйилган янги қабат очилаётгандай хурсанд эди.

У Саид заргарни уйлади, куз олдида қиёфаси жонланар экан, нигоҳларидан самимийлик, меҳр ёғилаётганга ўхшарди. "У яхши одам!"

Ҳайдовчи айтилган манзилга яқинлашганда заргар дала ҳовли дарвозаси олдида кутиб турган, шоколад ранг "Мерседес БЕНЦ" машинаси ювиб, ялтиратиб қўйилган эди. Очилиб кетган Хосиятни кўрган заргарнинг юраги ҳапқириб кетди. Олдига борди-да, белидан оҳиста кучиб, унг ва чап юзидан упиб қўйди. Француз атирининг ифори аёлнинг димоғига урилар экан, Мустафобей билан сурашган дами эслади. "Кузи тушган экан-да!"

- Яхши етиб келдингизми?

- Раҳмат, соғликларингиз жойидами, Саид ака!

- Сизни соғинишдан бошқа дардим, висолингизга етишдан ўзга муддаоим йўқ!

Хосият юқларини тушираётган ҳайдовчига "Эйтибор берма-димикин?" дея қаради. Ўз иши билан банд. Далаҳовлидан бир киши чиқиб, сумкаларни олгач, икковлари етаклашиб ичкарига киришди.

- Узоқ йулдан чарчаб келгансиз, қорнингиз ҳам очгандир!

Заргар уни меҳмонхонага таклиф қилди. Стол шоҳона безатилган. Ёнида ресторан официанткалирида кийинган ёшгина қиз хизматга шай турарди. У қўлини кўксига босиб, эгилиб таъзим қилиб кутиб олди. Хона бурчагидаги улкан телевизор хорижий каналлардан бирининг кўрсатувларини намоиш этмоқда. Мухбир билан оператор Африками, Америками- аллақайси мамлакат жунглилари-

да юрибди.

- Тортинманг, узингизни уйингиздагидай ҳис этинг, хоним!

- Раҳмат, Саид ака! - хаёлини йиғиштирди Хосият.

- Ҳа, айтгандай паспортингизни берсанғиз, сафар расмиятчиликларини туғрилаб қуйсак.

Хосият сумкасидан паспортини олиши билан хонага бояги одам кириб, олиб чиқиб кетди.

Овқатланиб булишгач, заргар Хосиятнинг қулини ушлади.

- Чипта эртадан кейинга олинади. Вақтни бекор утказмасдан бугун-эрта Чорвоғда дам олиб келсак. Нима дейсиз, Хосиятхон?

- Билмадим. Ишларингиз қолиб кетмайдами?

- Э, асал, дунёнинг иши тугармиди? Қолаверса, сизнинг кўнглингизни олишдан зарурроқ ишим йўқ!

- Нима десангиз шу!..

Бугун заргар билан Чорвоқда айланиб юраркан, унга нисбатан илиқ туйғу уйғонаётганидан ҳайрон бўлди. Анчадан бери ҳаётга совуққон. Бугун ўзини кузатаркан, юрагини жиқлатаётган ҳиссиётлар юракнинг аллақайси қаватига кумилган илк севги ҳислари бош кутараётган бўлса керак, деб уйлай бошлади.

Заргар уни фаввора олдидаги уриндикда қолдириб, аллақандай салобатли танишлари олдига кетганда кўнгли осмонини саволлар банд этаётган эди. "Чиндан уни севиб қоляпманми? Уттиздан утганда ҳам юракда ишқ-муҳаббат туғиладами? Унга боғлаб турган ришта меҳрибончилиги туфайли қарздорлик туйғуси ёки ҳамдардга муҳтожлик эҳтиёжи эмасмикин?! Балки уткинчи ҳиссиётдир? У билан ҳаётимни боғлаб, юрагимни қулига топширсам, эртага ёқмайдиган қирралари очилса ёки қизлари ғашлик қилса, ёмон кўриб қолмайманми? Натижасиз романлар туфайли энгилтак аёлга айлансам, айниқса, Ҳалимага ўхшаган душманларим кети билан қулмайдами?!"

Заргар шерикларидан ажраб, унинг олдига келганда паришонлигини кўриб бироз ҳайрон бўлди.

- Нима гап, жоним?

- Шундоқ узим...

Заргар ёш йигитлардай унинг биллагидан ушлаб дарахт-зордаги кафега бошлади...

* * *

Хосиятнинг маслаҳати билан янги костюм-шим, туфли кийган, оқ куйлакка қизил гулли галстук боғлаган Акмал билан Аваз "Мадонна"га кираверишида тўхтаб ҳайратдан ёқа ушлаб қолишди. Уртанча зал жуда чиройли безатилган, зиёфат дастурхони тўкин-сочин эди. Меҳмонларнинг ярмидан купи келган. Зал бурчагида созандалар вальс мусиқасини паст овозда чалиб туришибди. Акмал таниш "шкаф"ларга кузи тушганда юрагига ҳадик оралади. Меҳмонга келганларини эслаб, хотиржамлик туйди. "Шкаф"лар пешвоз чиқиб, уларни ойна томондаги столлардан бирига ўтқозишди. Энди жойлашган эдилар, ичкаридан европача пуштиранг костюм-юбка кийган, туркча соч турмаги узига ярашган, пошнали туфлиси янаям салобатли қилиб турган гузал аёл чиқиб келди. Зал унга қараб бир гувраниб олди. Акмал уни дарров танимади. Яноғи билан бурни уртасидаги чиройли холга кузи тушди-ю, Ҳалимани таниб қолди. Ёнида узига ўхшаш икки аёл - узукка куз куйгандай ярашиб турибди. Улар катта эшик томон юришган эди, ташқаридан икки шериги қуршовида машҳур заргар, бировларнинг таърифича, микромиллионер Баёзхон кириб келди. У Ҳалимани белидан оҳиста кучиб икки юзидан билинар-билинемас ўпиб қўйди. Туғилган куни билан табриклади. Шериги узатган каттакон совғани Ҳалимага берди. Ҳалима куксига қулини қўйиб, миннатдорчилик билдирди-да, совгани ёнидаги аёлга оширди. Сўнг меҳмонларни турга таклиф қилди. Уларнинг ортидан ташқарида турганлар ҳам столларга жойлашишди.

Акмал Баёзхонни яхши танирди. Ресторанлари ва заргарлик дўконлари тўғрисида афсонадай гаплар юради. Бир неча "Мерс"лари ўғиллари ва хотинларига хизмат қилишини, Туркия ва Москвадаги заргарлик устахоналаридан миллионлар оқиб келишини эртақдай сўзлашади. Унга ҳавас ва ҳасад қилмаган бизнесмен кам.

- Аммо узи босиқ, ақлли ва айёр, деди Акмал унга ҳавас билан қараркан, - ёш бола билан ҳам эгилиб сўрашади.

Ҳалима "танка"нинг зурини топибди.

Акмалнинг Ҳалимага ҳавас билан қарашида унга утиб ишласа булаверади, деган фикр балқиб турарди. Буни Аваз сезди, унда ҳам Акмалнинг кунглидан кечаётган фикрлар бор эди. Ўз гоёси, орзу-ниятлари орқали қадр орттиришни уйларкан, Акмалдан аввалроқ ҳаракатга тушиш лозим деган фикрга келди...

Шаҳардаги кузга куринган бизнесмен, тадбиркор аёллар, заргарлар, дукон мудирлари, Дубайга қатнайдиған савдогарлар анжуманнинг асосий меҳмонлари эди. Узларини сипо тутишар, гоҳ шерик билан, гоҳо узлари Ҳалимага ният ва ҳурмат изҳор қилишар, совға-саломлар беришар, гулларга кумиб ташлашарди.. Даврабоши чиройли сўзлар билан инсоннинг дунёга келиши ва ҳаёти, дўстлик ва одамийлик ҳақида гапириб, Баёзхонга суз берди. У шошилмай микрофонга келди-да, Ҳалиманинг тадбиркорлик истеъдоди ва устозга садоқати, тарбияси ҳақида жуда мантиқли ва чиройли гаплар айтди. Сўнг йигитларга имо қилиб, каттакон гилам олдириб чиқди. Улар стулга чиқиб, ойна теласидаги темир илмоққа гиламни ошишгач, ҳамма қарзқ чалиб юборди. Унда Ҳалиманинг гузал қилиб ишланган суврати бор эди...

Сўнг қулида қимматбаҳо тор билан машҳур санъаткор чиққанда ҳамма ҳайрат ва эҳтиросдан қийқариб, қарсақ чалиб юборди. У Ҳалимага омад, бахт, ишларида ривож тилаб хит қўшиқларини айта бошлади...

Давра жуда файзли эди. Хонанда навбатдаги қушигини тугатгандан кейин кекса момо кичкина қизча билан гулдаста кутариб чиқиб, хонандани бош-кузларини силаб, "онагинанг ўргилсин, овозингга Худо даромад берсин, асло кам бўлма!" дея меҳрини билдирди. Сўнг Ҳалима ҳақида гапирди ва уни энг яхши сўзлар, ниятлар билан дуо қилганда барча меҳмонлар юзларига фотиҳа тортдилар... Бу Ҳалимани қўлаб, унга туғри йул курсатиб турган Тожи момо эди. Аваз билан Акмалнинг назарида бундай покиза дуодан кейин Ҳалиманинг ишлари фақат олдинга босади, унга тусқинлик қилганлар хижолатда қолади.

Аваз Ҳалима билан кейинги ишлар ҳақида гаплашиш, бизнесига қўшилиш масаласини ҳал қилиб олмоқчи эди.

Бир-икки марта кузи тушганини ҳисобга олмаганда, дедяри эътибор бермаганидан Аваз сал ўксиди. Эски қадрдонлиги ҳурмати ҳеч булмаса сурашгани келади, деб ўйлаган эди. Аммо Ҳалиманинг бунга вақти ҳам имкони ҳам булмаганини ўз кўзи билан кўрди. Охири, сабри чидамади. Шартта ўрнидан турди-да, Акмал иккови олиб келган совғани кўтариб, микрофон олдига келди. Маъшхур ҳофиз бир нафас тин олаётган эди.

- Мен биров сўз бермаса ҳам бу даврада бемалол гапириш ҳуқуқига эгаман, - деди бироз кайфи борлигидан фойдаланиб, - чунки Ҳалимахон энг яқин дўстим, кўнгилга яқин қадрдоним!

"Кайфи бор экан, нозик меҳмонлар олдида қовун туширмасмикин?" - деб Ҳалима гам қилиб турганда ўша уч "шкаф" Авазнинг атрофида пайдо бўлди. Аваз ҳушёр тортди.

- Мен дилга яқин дўстимга бундан-да кўпроқ омад, бахт, дунё тургунча туришини тилайман. Ва истардимки, бизнесда энг баланд чўққиларни эгалласа ҳам мендай дўстларини унутмайдиган ҳалол инсонлигича қолсин!..

Қарсақлар янгради. Бу вақтда Ҳалима унинг олдида эди. У Ҳалиманинг белидан кучиб, юзидан ўпди ва совға топширди... "Сизни унутмайман!" дея пичирлади Ҳалима унга яқинлашиб. Кутилмаган эҳтиром изҳоридан кўзлари ва қалбини ҳайрат алангаси қоплаб олди.

Акмал буларни кузатиб турарди. Кўнглидан эса "Наҳотки, у Ҳалимага ишлаётган бўлса?!" деган шубҳалар ўтаётган эди....

Кеча охирида каттакон гулдаста кутарган Ҳалима йигитларга яқинлашди...

Ҳалима Авазнинг олдида келиб, саватдаги гулни узатди.

- Дугонамга беринг, туғилган кунимдан эсдалик! - деди узига хос виқор билан.

Аваз иккиланиб турганда Акмал "олавер" дегандай қаради. Бу вақтда Ҳалима саватчани ерга қўйиб, ортига ўгирилиб кетаётган эди...

Икковлари машинада кетишаркан, Авазнинг кўнглини турли-туман фикрлар эгаллаб олганди. Ҳалимадаги ўзгаришлар, кейинги даврдаги эришган нуфузи лол қолдирган эди. Шаҳарнинг манаман деган бизнесменлари, тадбир-

кор ва пулдорлари, тилла билан шуғулланадиган заргарлар келиб совға-салом ва гулдасталарга кумиб ташлашганини куриб, икковининг оғзи очилиб қолди. "Унги ичида экан-ку!" Аммо уни табриклагани чиқиб дуо қилган кампирни танимадилар. Шаҳарда Ҳалиманинг қариндошлари, айниқса, бунақа кекса қариндоши йуқлиги учун сал тааж-жубга тушдилар.

Аваз Ҳалима билан аввал шунчаки кўнгилхушликка юрган бўлса, энди уни ҳатто севиш ва ардоқлаш мумкин деган фикрга келаётган эди...

Акмал Аваздаги узгаришларни зимдан кузатар, мақсади нима эканини билишни истар эди. Аммо Аваз қалбидаги ниятлар ва режалари ҳақида очиқ-ошқора гапирмагани учун бирор хулосага келолмасди. Хосият Туркиядан қайтгандан кейин муҳим нарсалар, кейинги ишлар, Ҳалимани кувиб ўтиш чоралари ҳақида гаплашиб олишни дилига туғиб қўйди. У купчиликдан, ҳатто, Ҳалимадан ортда қолаётганликларини, ресторан ҳамма муаммони ечолмаслигини, ҳаёт ва бизнес тиним билмай ривожланаётганлигини, кичкина ютуқларга овора бўлиб қолинса, босиб янчиб ўтишларини англаётган, бу масъулият ҳаёт - мамот жанги эканини Хосиятга тушунтиришни истарди.

* * *

Уларни Истанбул аэропортида Давронбей билан икки нотаниш киши кутиб олди. Шаҳар четидаги дала ҳовлига олиб боришгач, ёши катта аёл унга пешвоз чиқди. "Бу Давронбейнинг хотини!" - дилидан ўтказди Хосият.

- Хуш курдик, Хосиятхоним! - деди аёл.

"Овози мунча ёқимли бу аёлни", - ўйлади Хосият.

- Хушвақт бўлинг, опа! Саломатмисиз?

- Аллоҳга шукр!

- Менинг аёлим - Кумри бегим, - таништирди Давронбей.

"Нотўғри уйламабман",- дилидан ўтказди Хосият.

- Фоят хурсандман.

Тошкент ва Истанбул аэропортининг кутиш заларида, самолётда йулда келаётганларида туркларнинг узаро муомалалари қандай эканини бир мунча ўрганган, қолаверса,

Саид заргар тушунтиришлар берганини эслаб гаплашишда унчалик қийналмади. Туркча сузларнинг ҳаммасини билмаса, талаффузини ухшатолмаса ҳам суҳбатдошини тушуниб олар, эҳтиёткорлик билан мулоҳаза қилишдан эринмас эди.

- Кумрибегим, таъзиямни қабул қилинг, жигарбандингиздан бемаҳал айрилдингиз. Мустафобей яхши инсон эди. Бироқ пешонасига бобожуртда омонатни топшириш ёзилган экан. Аллоҳнинг буйруғи!

- Раҳмат хоним, қандоқ қилайлик. Қисматга буйсунмасликнинг иложи йуқ!

- Қайғунгизга шерикман! Сизга сабр берсин.

- Дуслар омон булсйн!... Қани ичкарига марҳамат.

- Ташаккур, хоним.

Чоғроқ хонага кириб утирдилар. Давронбей ҳаммага бир-бир қараб чиқди. Заргар унг қули билан чап қули бандидан ушлади-да, ерга қараб қуръон тиловат қилди. Дуо қилиб марҳумнинг руҳига бахшида қилдилар.

Давронбей уларнинг келиши шарафига уз ҳовлисида зиёфат берди. Хосиятни нуфузли қариндошлар билан таништирди. Улар билан танишган Хосият бир газ усди, ҳатто Саид заргардан баландга чиқиб кетаётганга ўхшарди. Энг муҳими, булар кези келганда Хосиятни қўллаб юборишларини уйлаб, шодлик ва қувончга туларди. Юракдан тошаётган севинч аъло кайфият бағишлар, дунё кўзларига самимий, ёмонлари йуқ жаннатга ўхшаб кетарди.

Улар мазали турк таомларидан истеъмол қилдилар, латифаларидан эшитдилар, бизнесдаги бугунги янгиликлардан хабардор булдилар. Хосият даврадагиларнинг бир хусусиятга тан берди. Ҳаммаси сўнгги янгиликлардан, давлатлар сиёсатидан, фан-техника соҳасидаги кашфиётлар ва деярли дунёнинг ривожланган барча мамлакатларида бизнес учун яратилган шароит ва имтиёзлардан бохабар эди. Тушунчаси, дунёқараши кенг бу одамларнинг Ўзбекистонга қизиқишлари кучли, фақат ишончли ва сармоясиз етарли ҳамкор топишга қийналаётганликларини қистириб утдилар.

- Хосиятхоним сизларга ишончли ҳамкор, деб кафолат бера оламан! - Саид заргар даврага гапирди, - маблағи

етарли, лафзсизликка урганмаган... Бу кишига ҳам узларидай ҳалол шерик керак.

- Мен - деди Хосият заргарнинг гапидан дадилланиб, - вилоят марказида замонавий Шарқ аёллари учун сунгги модадаги кийим-кечаклар сотадиган супермаркет очмоқчиман!

Ҳамма шошилмай, салмоқлаб гапираётган Хосиятга қаради. Кўпчиликнинг нигоҳи ўзига қадалганидан ҳаяжонланган бўлса-да, ёнида заргар ва Давронбей турганини сезиб, руҳияти кўтарилиб давом этди:

- Бундай дўкон ҳали шаҳримизда йўқ! Умид қиламанки, бизда турк ва Европа модасига қизиқадиган, сара мол харид қилишни истайдиган хонимлар етарли. Бу лойиҳа қисқа вақтда самара беришига ишонаман.

- Хоним, агар сир бўлмаса айтинг-чи, шу ишга қанча маблағ сарфламоқчисиз? - уртада утирган, катта галстук боғлаган киши мурожаат қилди унга.

- Мен ҳамкоримнинг режасини, иш кўламини билиб сармойанинг ярмини ажратмоқчиман.

- Сармойангиз...

- Биргаликда ҳал қиламиз. Уйлайманки, мен билан ишлаганлар албатта фойда кўради. Мен бошлаган иш водий бизнесида очилмаган қуриқ.

Фикрлар кўпчиликда қизиқиш уйғотди. Ҳамма бири билан узаро пичирлашиб, гоҳ ошкора гаплаша бошлади. Хосиятнинг ёнида утирган заргар "Бопладингиз!" дегандай қўлини қисиб қўйди. Хосият қувончга тўлди. Руҳиятининг очилиб келаётган янги қабатларида порлоқ келажак, хорижий алоқаларнинг куз илғамас чуққилари кўринди. Кўнглига чуғ ташлаётган янги зафарлар, бўлғуси воқеаларнинг шуълавор шарпаси илиқ туйғулар тимсолида дилини яйрата бошлади. Бу фароғатли лаҳзалар унинг қалбида Аллоҳ калимасидай муҳрланиб қолаётгандай эди...

Зиёфат иккинчи қават меҳмонхонасида булаётган эди. Деразадан водийга ухшаш манзаралар, кўм-кўк дарахтлар, йулда оққушдай учиб бораётган машиналар кўзга ташланар, барчаси ёқимли эди.

Зиёфатдан туриб, ҳовлига тушишганда Кўмри хоним

унга пешвоз чиқди.

- Хоним, омонатни олиб қуйсангиз! - деб тилла занжир узатди Хосият, - ўшанда садали ҳовлида тушиб қолган экан. Давронбейлар кетишгандан кейин ҳовлидан хабар олгани борсак, кузимиз тушиб қолди. Бу ерга келишдан мақсадимизнинг бир қисми шу омонатни топшириш эди, марҳамат, хоним, болаларига буюрсин!

Қумри хоним унинг ҳалоллиги, омонатга садоқати, ўзганинг ҳақидан қурқишини билиб, меҳри ортди. Занжирни олаётганда ёнидагиларга "қаранг, у ердагилар қанчалар ҳалол кишилар!" дегандай қараб қўйди. Қариндош бизнесменларда Хосият билан ҳамкорлик қилиш фикри мустаҳкам бўлди.

- Раҳмат, хоним, Мустафонинг хотини бир-икки гапиргани, занжирни биз яшириб олгандай хижолатда эдик. Ҳатто Давронбейни бепарволикда айблаб, бироз койигандик. Юзимизни ёруғ қилдингиз. Бугуноқ эгасига топшираман...

Ҳамма хурсандчилигини билдирди. Давронбей эса алоҳида миннатдорчилик изҳор қилди. Хосият обрў келтираётган қимматли фикрни билдиргани учун заргарга ташаккурона кайфиятда қаради... Нигоҳларида миннатдорчилик билан бирга меҳр-муҳаббат ҳам бор эди... Заргар кўнглида севинч туйиб, кўзларини юмди.

Кечга яқин заргар билан дуконига боришди. Шаҳар марказида жойлашган кўркем, ҳашаматли бинони кўриб ҳайратда қолган Хосият заргарга меҳр ва қизиқиш билан қаради. У ўзи билганидан кўпроғига қодирлигини энди сезаётгандай, ишонган ва суянгани Ҳалиманинг "танк"ларидан бақувватроқ эканини ҳис этиб ғурурланиб қўйди. Бошлаган ишларига ишонч туйди юрагида. Ҳалима минг чиранса ҳам қувиб етолмаслигини уйларкан, куксида ўзгача ҳузур, завқ-шавқ туйди. Ҳатто Саид заргар билан эртароқ ҳамкорлик қилмагани, Туркияга аввалроқ келмаганига афсуслангандай булди.

Устахона билан дукон бирга жойлашган булиб, уртасидан девор билан ажратилган, темир панжара билан қопланган ва сигнализация урнатилган эди. Тилла буюмларни ўғридан ҳимоя қилишнинг барча чоралари курилган, эгаси

хотиржам ухлаши мумкиндай...

Дўконда бир яшарли қизчадан юз ёшли кампиргача тақиши мумкин булган тилла исирға, узук, балдоқ, занжир ва бошқа безак буюмлари мавжуд бўлиб, одамларнинг ўртача иш ҳақларига нисбатан солиштирганда жуда қиммат эмасди. Бир меъёрда маош оладиган хизматчи буюмларни сотиб олишда қорнидан, кийимидан ва бошқа харажатлардан тийилиши зарур эмасди. Хосият ойна ичидаги тилла трослардан бирига ҳавас ва диққат билан қараб қолди. У нималар ҳақда уйлаётганини сезган заргар сотувчи билан кўз уриштирди...

Саид уни ён томондаги меҳмонхонага бошлади. Стол-стул, диван, кресло маиший жиҳозлар билан безатилган, чўгдай гилам солинган хона шинамлиги билан Хосиятни узига тортди. У журнал столи ёнидаги креслога утирганда ёшгина қиз патнисда салқин ичимлик олиб келди. "Фанта"ни очиб стаканларга қуйди. Бирини заргарга, иккинчисини Хосиятга узатди. У чиқиб кетди ва ҳеч қанча вақт ўтмай қайтиб кирди. Қулини куксига қуйиб, заргарга юзланди:

- Афандим, бир сония ташқарига чиқишини изни сураш-япти.

У эшик томон равона булди. Хосият стаканни бушатув-диямки, кайфияти баланд заргар кириб келди. Қулида боя Хосият курган тилла занжир...

- Хосиятхон, орамиздаги меҳр-мухаббат ришталари мустаҳкам бўлиши учун шуни сизга совға қилмоқчиман. Қолаверса, сизга Туркиядан эсдалик...

Хосият совғани олишни ё рад этишни билмас, кугилмаган воқеадан карахт бўлаёзган эди.

- Эртага Анталияда бўламиз, хонимларнинг олдида буйнингиз буш турмасин! Олинг, асал!

Шундагина у буйнига ҳеч нарса тақмаганини, совғани тақса буйни ва куксида узгача жозиба пайдо бўлишини ўйлаб ичидан қувонди, аммо қимматбаҳо совғани олишга бирдан ботинолмади.

- Жа, ғалати булди-ю, Саид ака!

- Ҳечам ғалатиси йўқ, олаверинг!

- Барибир ноқулай-да!

- Бегона эмасмиз-ку, асалим!..

* * *

Баёзхон таништирган савдогарлар мард экан. Молларнинг пулини келишилган вақтда туплаб беришди. Ҳалима шаҳардаги квартирасига келганда чарчаганини, савдогарлик, хорижга қатнаш ва пулларнинг ҳисоб-китоби осон иш эмаслигини англади. Аммо столга бор бойлигини ташлаганда қувончи ичига сиғмасди. Яқинда арзимаган пулга муҳтож юрган Ҳалима наҳотки, қисқа вақтда шунча бойликка эришган бўлсам, дея ҳайратга чулғанар эди.

Тушликдан сунг ҳисоб-китобга шунғиб кетди, кечга яқин аранг тутатди. Улкан чарчоқ туйиб, пешонасидаги маржондай терларни юмшоқ даструмоли билан сидираркан, елка тутаётганлар яккалатиб қуймаётган булса-да, шахсан ёлғиз, содиқ одамга муҳтож эканини ҳис қилди. Ва ҳаёлан шундай одамни қидирди. Куз олдидан кино лентасидай эркак танишлари утаркан, Авазда тухталди. У билан ишласа булади. Лекин у Ҳосиятга хизмат қилади-да!

Ҳалимада Баёзхондан ёрдам сураш фикри туғилди. Унда ишнинг кузини биладиган, оғзи маҳкамлар куп, лекин узи тарбиялаган одамларнинг қайси бирини бера оларкин? Сураса, ҳатто иккитасини олинг, дейди. Сабаби - Тожи момо узоқ қариндоши, бир вақтлар Баёзхоннинг олдига шу момо бошлаб борган. Ушанда аёлнинг суянчиққа муҳтож, кузига мултираб турганини куриб, Баёзхон Тожи момога қаради:

- Опажон, мени кечиринг, - деди салмоқланиб, - юкиниб келганларни қулладим, боламдай бошини силадим, аммо куплари узини тиклаб олгандан кейин кечаги кунни унутадиган одат чиқарди. Ҳатто мени пир деб биладиган битта номард уз хатоси билан озгина зиён курса душманим билан тил бириктирибди. Дуч келганга паноҳ булаверишга चुчиб қоларкансан!

- Иним, Баёзхон, бу аёл - ҳаётда қоқилган, узини унглаб олган, ҳар бир қаламидан огоҳман, Худо хоҳласа, сизни ранжитмайди. Аёл булса ҳам номардлар йулини тутмайди. Киссасида пули бор, фақат туғри йул курсатиб, қуллаб турсанг!::з, бир-иккита нокаслардан ҳимоя қилсангиз. Бу

билмаса, Худо билар...

Баёзхон анча уйланиб турди.

- Момо,- деди сукутни бузиб,- яхши булса ошини ейди!...

Ҳалима Баёзхоннинг ишончини оқлади, қийин вақтларда узини йуқотмади. Ҳатто бир-икки синовдан "беш" баҳога утди. У Дубайга кетиши арафасида Баёзхон телефон қилди.

- Каттароқ иш қилаётган эдик, йигирма минг доллар топишнинг имкони борми?

Ҳалима аввалига синовни тушунмади. Лекин юборган одамидан пулни бериб юборди.

Орадан уч кун утди. Дубайга боришим орқага сурилади шекилли, деб турганда яна Баёзхон кунғироқ қилди.

- Ҳалимаҳон, иш битди, сизга катта раҳмат!

Кечки пайт ўша одам пулни ташлаб кетди. Дубайга кетаётганда Баёзхон қадрдонларидан иккитасига кунғироқ қилиб, хонимни яхши кутиб олишларини тайинлади ва унга оқ фотиҳа берди...

Иккинчи синов у Дубайдан келган кунни руй берди. Молларни тарқатиб булиб, уйга кирганда телефони жиринглади (Баёзхон телефонни квартираси билан бирга сотган эди).

- Яхши бориб келдингизми?

-Раҳмат, устоз! Кечки пайт офисда буласизми?

- Худо хоҳласа...

Ҳалима Дубайдан унга атаб олмон костюм-шими олган эди. Ёнига эркаклар атиридан қушди-да, идорасига борди.

- Бунчалик оворагарчилик шарт эмас эди. Ҳалимаҳон.

У, Баёзхон совғалан эмас, ОҚИБАТдан хурсандлигини билиб, темирни қизигида босанлигига севинди. Бундан ташқари, танишганларидан бери қандай ишга қул урма-син. аввал момо, кейин Баёзхоннинг фотиҳасини олишга одатланди. Дуо билан эл кукарар деганларидек, иши олдинга босаётганлигининг бош сабабини ана шу амалларида деб биларди...

Бугун ёрдамчи танлаш масаласида унга суяниш керакми-йўқми деган масала кундаланг булганда икки томонлама ҳурматни тарозига солиб узича аниқ тўхтамга келди:

Ундан сурайман!

Кўнгли хотиржам бўлиб пулларни йиғиштираётганда қул телефони жиринглади.

- Ҳалимахон! - бу Авазнинг овози эди, - сиз билан куришсак буладими?

- Қачон?

- Масалан, бир соатдан кейинми, ё эртагами?

- Аниқ вақтини айтсангиз...

- Эрталаб соат саккизда!

- Қаерда?

- Сизникида!

Ҳалима ўйланиб қолди. Баёзхоннинг "Уйингизга таниш-нотаниш одамларни киритаверманг! Ёлғиз аёлнинг уйига яхши ниятда қадам босадиган кам бўлади..." деган гапи ёдига тушиб, уйда кўришмаслик учун баҳона топди.

- Эрталаб момоникига бормоқчиман, қайтишимда "Мадонна" ёнидаги кафедра учрашсак...

- Яхши. Сизни кутаман!

Ҳалима ёрдамчи танлаш - жўн масала эмаслигини ўйларкан, шошилмай хулосага келиш, аввал момодан, кейин Баёзхондан маслаҳат олиш лозимлигини тушунди. Миллионлаб сўм пул топшириб қўйиладиган, моллар ҳисоби билан шугулланадиган одам ҳалол, ишига ихлос ва адолат билан ёндашиши, Ҳалимани ҳурмат қилиши лозим, бунга муносиб киши эса баҳорги қузиқориндай ҳар қадамда учрайвермайди...

Эрталаб Ҳалима атайлаб ярим соат кеч борди. Аваз кутиб турган экан.

- Ушланиб қолдим, кечирасиз! - деди у салом-аликдан сунг Авазнинг кузига дадил қараб. Яқинда бир газетада "Киши руҳининг қуввати унинг нигоҳида бўлади", деган гапни ўқиган эди...

- Ҳеч, қиси йўқ! Чидаса бўлади.

- Менда гапингиз бормиди?...

Ҳалима ҳар бир дақиқам ҳисобли, тезроқ дардингизни айтсангиз, дегандай сузларди.

- Туғилган кунингизда курдиму, шунчалик узгариб кетганингизга ҳайратда қолдим.

- Ҳаёт бир жойда қотиб қолмайди-ку! Балки эртага сиз

бошқа қиёфага кириб оларсиз...

- Лекин сиз билан битта жиддий масалада гаплашиш учун таклиф қилгандим.

- Эшитаман.

- Хосият билан ишлаётганимни биласиз.

- Бутун шаҳар билади, - Ҳалима ўзига хос виқор билан сузларди.

Аваз ўзида сал унғайсизлик, Ҳалима билан уртасида аллақандай бегоналик, тусиқ пайдо бўлганини сизди. Аммо режасини айтмасликнинг иложи йўқ.

Андишани четга суриб, унинг кузига қаради. Нигоҳида бачкана туйғулар, майда-чуйда инжиқликни енгиб ташлайдиган руҳий қувват ва салоҳият бор эди. Ҳалима буни илк марта сезаётгани учун сал ажабланиб қаради.

- Очиғи, у билан ишимиз унча қовушмаяпти.

- Нега?

- Изланиш йўқ, бергани харажатимизни қопламаяпти. Мен сиз билан ишламоқчиман.

Ҳалима ҳайратдан ёқасини ушлади. Эй чархпалак дунё! Яқиндагина бу бола уни уз измида уйнатаётган эди. Энди мўлтираб иш сўраяпти!

Ёрдамчи танлаш ҳақида кечаги фикри хаёлига келди.

- Сизнингча, мен купроқ тўлайманми?

- Ҳар ҳолда ранжитиб қўймайсиз.

Ҳалима унинг рост гапираётганига ишониб, масаланинг бошқа томонларига ойдинлик киритмоқчи булди.

- Ишқилиб, Хосиятга айғоқчимасмисиз? Нозик томонларимни, сиримни урганиб бўлгандан кейин қайтиб кетмайсизми? - у ярим ҳазил, ярим чин қилиб кулимсиради.

- Йўқ! Унга умрбод хизмат қиламан, деб ваъда бермаганман. Сиз билан аввалдан яқинмиз, тил топишармиз, деб ўйлайман.

- Хосият: одамимни тортиб олди деб таъна қилмасмикин?

- У, одамлар Хосиятдан безганки, Ҳалимага ўтиб кетган, дейишларини ҳазм қилолмайди.

- У ҳозир қаерда?

- Хоним ошиқ бўлганлар.

- Ажабо!!!

- Саид заргар билан Туркияда юрибдилар. Ундан кетишимнинг сабабларидан бири шуки, севгини деганлар бизнес қилолмайди, иши орқага кетади.

- Қандай қилиб?

- Анталияда дам олишармиш... Демак унга бизнес керакмас...

"Бу ерда эмаслигидан фойдаланиш керак", - дилидан утказди Ҳалима.

- Яна сурашга мажбурман: нега менга утяпсиз??

- Мен олдиндаги одам билан ҳамкорлик қилишни хоҳлайман. Итнинг кейинги оёғидай юриш керак эмас! Сизга садоқат билан ишлайман!

Ҳалима дилида уни олишга қарор қилаётган булса-да, билдиргиси келмади.

- Таклифингизни уйлаб кураман, Аваз ака!

- Қачон жавоб оламан?

- Уч кундан кейин!

* * *

Ҳалима жавоб айтиш учун бекорга уч кунлик муддат белгиламади. Авазни ишга олишнинг яхши-ёмон гомонларини тарозига солиши, устозидан маслаҳат олиши ва энг муҳими, Баёзхон топиб берадиган одам билан Авазни қиёслаб куриши лозим. Авазни ҳар ҳолда оз-моз билади. Заиф томонларидан хабардор. Оғир вазиятлардан чиқишга уста. Иш битириш учун бор талантини ишга солади. Хизматини муносиб қадрласа, қулдек ишлайверади. Илгари дам олгани боришганда, Хосият ҳақида гапириб:

- Асли ёмон аёлмас, - деганди уйланиб, - лекин менбоп эмас. Доим изланадиган, янгиликка интиладиганлар билан жонни жабборга бериб ишласанг арзийди. Ғайратим бор, фақат асов отдай сакраб, пишқириб ҳаракат қилгани майдон етишмаяпти!

Ушанда Ҳалима шундай эри ёки ҳамкори булишини хоҳлаган. Орадан вақтлар утди, вазиятлар, муносабатлар узгарди, узлари ҳам бир-бирига ухшамаган одамларга айланишди Эртага вазият яна янгича булиши мумкин.

Ҳалима қисқа вақтда турмушини янги узанга солган воқеалар руй берганини уйласа, ҳиссиёт ва фикрлар уни

шошириб қўяди. Аввал ҳатто тасаввур қилолмайдиган янгиликлар олдида эсанкираб қоларди. Бугун янгиликларни оддий воқеадай қабул қилишга урганган, унча-мунча узгариш уни ҳайратга сололмас эди.

Ҳалима уч кун уйлади, Баёзхонга маслаҳат солди, уз ҳолатини ҳисоб-китоб қилди ва туртинчи кун Авазни ишга олажагини маълум қилди.

Аваз янги машинада Ҳалимага хизмат қилаётганини кўрса - Туркиядан қайтган Хосият кутилмаган зарбага дуч келади...

* * *

...Сувлари осмону фалакка отилаётган фаввора теваарак-атрофга узгача чирой, шуқуҳ ва шинамлиқ бағишлайди. Биллур томчилар шивирлаб, аллакимнинг юрак сирларини куйлаётгандай булар, вақт ерда эмас, Арши аълода утаётган жаннатий чоғларга ухшарди. Денгиз узра учаётган чағалайлар, кум-кук тулқинларнинг қирғоққа бош уриши турли шаклу шамойилга кира оладиган асов жонзотни эслатар, руҳиятга чексиз ором, янги кутаринкилик бағишларди.

Кум-кук майдончалар дарахтлар рангига уйғунлашиб баҳор тароватини намоен этади. Тип-тиниқ ва зангори борлиқ руҳиятни тозалайди. Қушлар чуғури, ноласи кулоққа хуш ёқади. Ҳаво муътадил, енгил шабада эсиб, кум-кук, топ-тоза барглар билан қопланган шохларни майин силкитади. Қулгиқлашиб утаётган ёшлар, ёнма-ён сайр қилаётган одамлар, оҳиста қалам ташлаётган кексалар бировга халал бермай дегандай - оҳиста, ҳатто шивирлашиб гаплашишади.

Улар бир неча кундан бери дунёга машҳур оромгоҳда дам олишяпти. Хосият дунё одамларидай дам олаётганига қувонса, гузалликдан кайфияти кутарилади. Кундан-кунга ёшариб, чиройига чирой қушилиб бораётгандай, Ҳалима бу ерларни тушида ҳам куролмайди, деб ич-ичидан қувонади. Тошкент бойларидан бири атрофида парвона.

Энг муҳим воқеа дам олишнинг учинчи кун рўй берди. Кечки овқатдан чиқиб, ҳиёбонни сайр қилишгач, арча тагидаги скамейкада утиришди. Саид заргар унга турмуш

қуришни таклиф қилди!! Хосиятнинг назарида, гўё у энг ноёб қўшиқни шивирлаб, фақат Хосият учун куйлаб берди. Бу аёлга шу қадар ёқдики, оёғи ердан узилиб, қўшиқ қанотларида парвоз қилгандай бўлди. Заргар Хосиятга қаради: юзида қувонч, чексиз шодлик балқирди. "Эркаклар кузи билан, аёллар қулоғи билан севади," - пичирлади у.

Заргар унинг қулини упди, силади, Хосият сармаст бўлиб кузини юмди... Ўзига келганда у билагидан ушлаб турар, кузларида кучли ҳаяжон ва эҳтирос ҳукмрон эди. Уялиб қулини енгилгина тортиб олди.

- Жавобингизни кутяпман, Хосиятхон?

Хосият бир огиз гапи билан ақдири ўзгариб кетишини ҳис этиб турар, қалбига қулоқ солиб, келгуси кунларга аломат топишни истар, ҳаяжондан фикрлари чалкашиб кетаверар эди. Истанбул дуконида совға олгани ёдига тушди. "Хушомад бежизга эмаслигини кўнглим сезганди." У куйлаги устида чиройли ялтираб турган тилла занжирга қаради-ю, юрагига илиқ бир туйғу ёпирилиб киргандай бўлди. "Муҳаббатда ҳам қули очиқмикин?"

- Саид ака, мени шоширмасангиз...

-Албатта, вақт етарли... Аммо жуда чузиб юбормайсиз деган умиддаман.

- Ҳаракат қиламан.

- Аслида бизнинг масала ҳандалакдай пишиб қолган. Сизни анча билиб олдим, мениям оз-моз ургандингиз...

Шу пайт кутилмаганда Хосиятнинг миясига заргар ҳақида бир-икки оғиз илиқ гап айтиш фикри келди. Узини қўлга олиб, ундан кузини олиб қочди.

- Саид ака, сиз кўнгли очиқ, самимий, меҳрибон одам-сиз. Ҳар қандай аёлни бахтли қилишга қодирсиз...

- Бахтли бўлмаслигингизга ҳам қуймайман. Бизнесингизга кумақлашаман.

- Раҳмат, энди кириб дам олайлик...

Хосият мақтай бошлаганда заргарнинг кўнглига "Бироз яхши гап айтиб, кейин рад этади," деган фикр келганди. Яхши гаплар таклифга ижобий жавобнинг бошланишига ўхшарди...

Хосият эрта турди. Пардоз-андозни парижлик хонимлардан утказиб юборди. Энг хушбуй атир сепди. Яқинда

Истанбулдан олган европача кўйлагини кийиб, юрагида Саид акасининг муҳаббатини ҳис этиб, ўзини ойнага солди. Ажабо! Ёшариб кетибди! Юзлари тиниқиб, қиёфаси шаҳарликка ухшаб қолибди. Кўзлари чақнаб, киприкларини қайрилибди. Қадди қомати тик, бели хипча!! Юрагига ажиб туйғулар қуюлиб, ўзини беҳад бахтиёр сезар, хурсандчиликни баҳам курадиган одам йўқлигидан афсусда эди.

Хонасига кирганда заргар ухлаб ётар, ҳали оқармаган қалин сочлари пешонасига ёйилиб, уни ёшартириб турарди. У заргарнинг сочларини бир томонга таради. Пешонасидаги ажинларга кафтини босди. Заргар ҳинд киносига гайда уйғониб кетди. Ва сирли жилмайиб турган Хосиятнинг билагидан ушлаб, ўзига тортди, юзидан бўса олди, сочларини силади, буйнидан кучоқлаб, лабларига лаб босди. Дудоқлари чуғдай иссиқ эди. Аёл қаршилик курсатмади.

- Туринг, Саид ака! - деди меҳр тула кўзларини унга тикиб, бармоқлари билан сочини тарар экан. Аммо бироздан кейин ёш қиздай уялиб, хонасига чиқиб кетди. Заргар кўнглида илиқ туйғу ва шодлик аралаш ғурур туйди...

* * *

Акмал Авазнинг Ҳалимага ишга утганини эшитди-ю, "Оқибатсизлик!" деди жаҳли чиқиб. Унга кўнгироқ қилиб бир минутга ресторанга келиб кетишини суради. Аваз ҳеч нарса булмагандай, эрталаб офисга кириб келди. Одатда гайда саломлашди.

- Ҳеч бўлмаса Хосиятнинг келишини кутмабсан-да! - аччиғини яширишга ҳаракат қиларди Акмал. Аммо бироздан кейин Аваз:

- У билан аниқ муддатга шартнома тузмаганмиз, энди ўйлаб қарасам, бизга югурдаклигимиз учун пул бераркан, энди ғуруримни асрайман. Бошқача айтганда, югурдакликдан ор қиламан,-деди.

Акмал ўзининг калласига бунақа фикрлар келмаганига ҳайрон қолди. Яшин тезлигида Хосият билан ишлаган даврига назар ташлади. Фақат майда-чуйда ишларни бажариб юрарди.

- Ишсиз юрганингда икки юз доллардан берганини

- Ишсиз юрганингда икки юз доллардан берганини унутдингми?

- Ҳозир шуям ойлик булдию...

Акмал яна аччиқланди. Уни нонкурликда айблаш фикрини очиқ айтмоқчи булди.

- Ҳалима Ҳосиятга душманлигини биласан, ҳафа булишини уйламадингми? Ё янги бошлиғинг купроқ ваъда қилдими?

Аваз уйланиб утирмади. Аввалдан фикрлаб қуйган гапларни тахлаб қуя қолди.

- Биринчидан, огайни, улар уртасидаги шахсий муносабат мени қизиқтирмайди. Иккинчидан, ҳозир қаерда яхши тўласа ўша ерда ишлайдиган замон. Икки юз долларга орқасидан итдай саккиллашим керакми?

- Ҳей Аваз, ишлаб тоғни талқон қилиб бермаяпмиз-ку, шукур қилсангчи?

- Ҳалимага ўтганим ношукурлик эмас!.

- Аммо оқибатсизлик!

- Оғзингга қараб гапир! Ношукурликни у қиялпти, керак бўлса исботлаб қуяман.

- Исботла!

- Иккала қулоғингга қўрғошиндай қуйиб ол. Ҳосият наша савдосидан қанча пул топди?

- Саксон миллионга яқин!

- Сен билан менга қанча берди?

- Биз садоқат билан ишладик. Узи долларни сейфга беркитди. Ҳеч булмаса садоқатимиз учун минг доллардан бермади-ку! Биз қанақа шериклармиз? Ресторанга энг зўр ошпазларни мен топиб келдим, кечаю кундуз югуриб, иш ташкил қилдим, раҳмат демади, даромад купайди, ойлигимни купайтирмади! Сенга ҳар ой юз доллардан қушиб берди, меники эса, уша-уша! Ҳозир Анталияда заргар билан ялло қилиб юрибди. Биз вилоят марказига ҳам боролмаяпмиз.

Акмал далилларни тан олди. Кўксида қадрсизлик ва алам туйғуси бўй чузди. Авазга зимдан қарар экан, шахди баланд, шижоати жойида эди. Ҳалима уни пул билан қизиқтириб олган деган хулосага келди..

- қолаверса, Хосият изланувчан эмас, - давом этди Аваз, - Мен елиб-югуриб ишлашни, пул купайтиришни, бировлардан утиб кетишни истайман, ҳасад қилганлар куйиб кул булса мазза қиламан!! Ич-ичимдан яйраб кетаман!!!- у дадил ва илҳом билан гапирар, янги ишдан хурсандлиги чақнаб турган кузларидан кўриниб турарди, - кучага қара, биздан кичик болалар "Ласетти" миниб юрибди, уч қаватли уйлар соляпти, машҳур хонандаларни чақириб, шаҳарга шов-шув буладиган тўйлар қиляпти. Чет эллик ҳамкорлари билан машҳур ресторанларда утирибди. Бунимаси ёмон, ҳавас қилса арзийди-ку!

"қорнида шунча гапи бор экан, нега мен билмайман, қачон йиғилдийкин? Бундай фикрлаш хусусияти қачон пайдо булганини билмай қолган эканман"

Акмал Авазни энди кураётгандай, кузларини катта-катта очди. Аваз мен кетдим дегандай Акмалга угирилди.

- Кечирасан, оғайни, уч кундан кейин "Камаз"чи билан Астанага жўнрайман, бир-иккита хужжатларни тўғрилашим керак.

Акмал гап айтишга ожиз бўлиб қолди. Фақат улганининг кунидан:

- Омадингни берсин! - деди холос.

Аваз янги "Матиз"да утган воқеаларни мулаҳаза қилиб борарди. Улар билан ёмон ишламади, аммо кўнгли тулмади. Ҳалимага ишга утгач, қозоғистонга мол учун "КамАЗ"да кетаётгани айни муддао булди. Сара молларни олиб келиш, савдогарларга тарқатиш ва катта суммадаги пулларни йиғиштириб олишни унга ишонганда боши осмонга етган эди. Юрагининг бир чеккасида Астанага бориб, ишни битириб келишига ишонч бор, чунки у ерда мактабда ўзидан икки синф олдин ўқиган Жамол исмли ҳамқишлоғи бор. Айтишларига қараганда водийдан борганларга катта ёрдами тегар экан.

Жамол мактабни битиргач, ҳарбий хизматни Олмотада утади. қозоқ командирнинг таклифи билан ҳарбий булинмада ишда қолди, бир йилдан сўнг командирнинг Маҳбал исмли қизига уйланиб алоҳида квартирага эга бўлди. Аммо ҳеч қанча ўтмай, ҳарбий хизмат соғлигига тўғри келмай қолди. қайнотаси якка қизнинг эрини шаҳардаги болалар

катта эди) қилиб ишга жойлаштиргач, Жамолнинг алоҳида истеъдоди намоён булди. Ҳар йили у қишлоққа келганда купчилик кургани борар, ишлари ҳақида сураб-суриштирар, келажакда ёрдами тегиб қолар, деган маънода яқиндан танишиб олишарди. Аваз ҳам танишган, манзиллари, телефон рақамларини олган, ҳатто бориб қолиши мумкинлигини қистириб утганда у "Чегарага келиб менга кўнғироқ қил, болалар сени куриқлаб келади" дегач, ичига сиғмай қувониб кетганди ва "Қани энди ўша томонларга катта савдо иши билан борсам," дея ният қилганди. Кеча унга кўнғироқ қилди ва қулидан келганича ёрдам беражанини эшитиб, оёғи ерга тегмай қолди. Ҳалимага ҳеч нарса демади, аммо ишни битириб келишига ишонтирди.

Ҳалима Аваздаги дидиллик ва жўшқинликни кўриб, йигит киши шундай бўлиши керак, деб ўйлади. Қозоғистондаги ишни уддалаб келса, ишга олганлиги аён булади...

Аваз эртасига пулни олиб, Астанага отланди. "КамАЗ" юрганда Ҳалима "Матиз"да уларнинг олдига тушди. Тожи момоникида тўхтаб, ҳайдовчи икковини ҳовлига етаклади. Момо оқ фотиҳа берди...

* * *

Хосият диванда чўзилганча, кечган йилларни куз олдидан ўтказар экан, бировнинг кўзига чўп суқмасдан, турмушига аралашмасдан ҳалол яшагани учун Аллоҳ мукофот сифатида Саид акасини меҳрига харидор қилганини ўйлаб, ич-ичидан хурсанд булар, тақдирига муносиб иш қилаётганидан севинарди. У қанча ётганини билмайди, эшик кўнғироғи беозоргина чалинганда Саид акаси эканини кўнгли сизди ва трюмо ойнасига узини солиб, сочлари ва кийимларини тўғрилади.

- Бзовта қилганим учун узр, - деди оҳиста белидан кучаркан у.

- Ҳечқиси йўқ, Саид ака! Бемалол кираверинг, ташқарига чиқмоқчи бўлиб турувдим.

- Хосиятхоним, - унга меҳр билан қаради заргар, - эртага Анталиянинг энг катта ресторанида унаштириш маросими ўтказсак!

- Қандай яхши! - Хосиятнинг кўзлари чарақлаб кетди, - бироқ бир ўзимиз...

- Истанбулдан Давронбей билан Кумрибегимни таклиф қилдим. Эртага кеч соат еттига учиб келишади. Унгача биз Урта денгиз бўйларида сайр қиламиз, нима дейсиз?

- Сиз нима десангиз розиман... - заргарнинг куксига бошини қуйди...

Хосият умрида денгизни кўрмаган, ҳатто катта сувни яқиндан томоша қилмаган эди. Киноларда денгизда сайр қилаётган, бўронда қолган кемаларда кечаётган шиддатли воқеаларни курганда юрагида қизиқиш, баъзан ваҳима кўзгалар, қаҳрамонлар тақдирига ачиниб кузини чирт юмиб олар, гоҳо кўзларини катта-катта очиб, мовий денгиз кенглиklarини, кўм-кўк соҳилларни эринмай кузатар эди. Уша пайтлари мен ҳам денгизни курармикинман ёки маҳалламиздаги ариқдан бошқасини кўрмай ўтиб кетармикинман, деган фикр кечарди кўнглида. Ҳинд кинофильмидаги йигит-қизларни денгиз соҳилида ашула айтиб юрганини кўрса, юраги энтикиб кетарди, уларни бахтли одамлар санарди. Соҳилда сайр қилиб юраркан, совқотган қиздай заргарнинг пинжига суқилди. Акасини биров олиб қочадигандай маҳкам ушлаб олган эди. Хаёлида ҳинд кўшиқлари янграйди, кўнглида ёрқин, нотаниш, аммо ширин туйғулар тўлқин уради. Ҳар бир қадами энг гузал ва унутилмас лаҳзалардай, хотирасига ёрқин туйғулар билан муҳрланиб, руҳий лаззат оғушида қолган эди. Заргар елкаларидан силаганда ўзини еттинчи осмонда сезар, бахтиёрликдан оёғи ерга тегмаётганга ухшарди...

- Мени яхши кўрасизми, Саид ака?

- Сиз гузал фариштамсиз, асалим! Анчадан бери севишимни сезиб юргандирсиз?

- Биладан, лекин элликка яқинлашган одамда севги бўлишига купчилик ишонмайди.

- Мен сизни бутун борлиғим билан ёқтираман, туйғуларим унча-мунча ёшнинг беқарор муҳаббатидан яхшироқ.. Ҳали бирорта аёлни сизчалик яхши курган эмасман.

- Бу гапларни тошкентлик қизларга ҳам айтганмисиз?

Хосиятнинг беозор суроқлари нозу ишва билан тула. Кўнглини аллалаб ўтаётган лаҳзалардан таърифлаб бўлмас хузур-ҳаловат олар, бахтдан боши айланиб кетаётганга ухшарди. Юрагининг аллақайси бурягида тупланган ҳаёт-

ўшарди. Юрагининг аллақайси бурчагида тупланган ҳаётдан қоникмаслик, ёшлик даврларини ёлғизликда, беҳаловат утказиб юбораётганлиги туфайли пайдо булган афсус ҳисси ўрнини қайноқ таассуротлар эгаллаб олди. Назарида, умр осмони ғуборлардан тозаланиб, баҳор кўешининг тиниқ нурлари билан тўлиб бораётган эди. Бахтиёр дамларни кечирар экан, ёлғизлик, ташвиш ва муаммоларни енгиб утиш, ҳаётда урнини тўпиш учун толиққанини ҳис қилди ва бу чарчоқлар уз урнини роҳат-фароғага бўшатиб бераётганига ишончи комил эди...

Улар денгиз бўйидаги чиройли кафедра тушлик қилишди. Бутунлай нотаниш, аммо кунгил тилайдиган мавзуларда суҳбат қуришди. Ишхона, иш, муаммолар ҳақида мутлақо ўйлашмас, таниш-билишлар, турли ҳамкорлар хаёлларига келмас, бошқача айтганда, дунёда икковларидан бошқа ҳеч ким йуқ эди.

Хосият Саид акасини хонасига кузатиб қуйгач, уйқуси келмади. қувончдан юраги тўлиб-тошарди, таассуротлар руҳият осмонида нурдай чарақлар, оромбахш ҳислар билан тўла эди. У дунёнинг ҳамма телеканалларини кўрасатувчи телевизорни ҳам, Туркия ва бошқа мамлакатлар машҳур хонандаларининг хит қўшиқлари жамланган дискларни ҳам қуришни хоҳламай хаёл сурарди.

Хосият ўйлаб қараса, ҳамма ишнинг жавоби бор.

У Саид акасига ҳеч қандай шарт қуймасликка, яхши оила бўлиш учун унинг йулидан боришга аҳд қилди, чунки заргарни узидан ақлли, купни курган, уддабурро деб билади, зеро, у шундай эрни орзу қилган эди...

Эртасига кечга яқин Давронбей кунғироқ қилди:

- Бир соатдан кейин етиб борамиз!

Аммо самолёт номаълум сабабга кура кечикди. Улар аэропортдан ташқарига чиқишаётганда кўеш ботаётган, кум-кук борлиққа инган ранглар гузаллик ва жозиба таратар, дунёга машҳур сиҳатгоҳ одамларига аъло кайфият бағишлаётган эди. Саломлашиб бўлишгач, заргарнинг ижарага олган "Мерседес"га жойлашишар экан, кумрибегим Хосиятга жилмайиб:

- Муборак, муборак! - деб қуйди.

Тиниқ зангори дарахтлар орасидаги яшил-сарик фла-

конлардан таралаётган нур атрофни забтига олаётган чирой билан қўшилмоқда, денгиз шамолида силкинаётган дарахтлар одамларга майин табассум билан салом бераётганга ухшарди.

Уларни ёшгина, хушруй қиз салом билан кутиб олди ва стулларга таклиф қилди. Бироз эгилиб, уша ёқимли табасумни сақлаган ҳолда таомномани узатди...

Биринчи таом келтирилгач, заргар Давронбейга имо қилди.

- Каттамиз узингиз, икки оғиз лутф этсангиз!

- Бажону дил,

Давронбей ресторан шифтида айланиб ёнаётган ва кайфиятни кутариш учун узидан турли шаклда нур таратаётган ажабтовур чироқларга тикилганча бир неча сония уйга толди ва қадаҳни дадил кутарди:

- Инсон ҳаёти паст-баланд йўллардан, шодлик ва ғамлардан иборат десам ишонаверинг. Аллоҳ пешонамизга ёзилган қисматдан қочолмаганимиздек, буюрилган насибамиз ҳам албатта тановул қиламиз!

Бирдан Хосиятнинг телефони жиринглаб, Давронбейнинг нутқи булинди. Хижолатда қолган аёл телефон экранига қараб ўрнидан турди.

- Хосиятхон, яхшимисиз?

- Раҳмат, тинчликми, Акмал?

- Бу ёққа тез келишингиз керак, иложи булса шу бугун, фақат тез!

- Тинчликми?

...

- Беговта қилмоқчи эмасдим. Лекин иложим қолмади.

Юрагига илондай урмалаб кирган ваҳима Хосиятни бетоқат қилиб юборди.

- Одамни хит қилиб юбординг, тез гапирсангчи!!

- Ресторан ёниб кетди!!

- А?!

Мияси ишламай қолди, асаби қақшади, юрагига боғланган иплар битта зарб билан узилиб кетди... Дарров ранги оқариб кетди. Аммо шерикларига билдиришнинг мавриди эмаслигини тушунди, бироқ рангидан ёмонликни билиб олишларини сизди-да, антенна чиқмаяпти дегандай би-

терди.

- Нима булди?

- Билмадим. Ўт учирувчилар бир соатдан бери шу ерда, аммо ҳали ёнғин учгани йуқ!

- Ўт нимадан чиққан?

- Қоровул чақирганда солиқ бошқармасида эдим. Келсам орқа томон ёняпти. Кейин бирданига айвон тарафга олов илашди. Бироздан кейин зал ёнди.

- Ҳеч кимга зиён етмадими?

- Битта ошпазнинг оёғи куйди, официантка нарсаларига кирганда куйлагига ут илашибди...Жиҳозларни ташиб чиқишнинг иложи булмади.

- Подвал... Сейфдаги...лар тинчми?...

- Ҳозирча бир нарса деёлмайман, устида ёнғин бор...

Хосият хонавайрон булган одамдай шалвираб қолди. Пулат сандиқда эллик минг доллардан ортиқ пул бор, ёниб кетса нима бўлади? Уни ваҳима қоплади. Ишларим юришаётганда ким душманлик қилдийкин? Наҳотки, Ҳалима шунчаликка борса?! Бир-биримизни кечириб, ҳамкорликка келишгандик. Энди тўнини тескари кийиб олишдан муроди нима?!

Кузларига ёш келди. Юраги сиқилди, мендан омад кетдимикин? Ҳалимага зулм қилганимга жавобми? Мегажин, эвазига нақ олтин билан хун тўлаганман-ку! Бир тийинга зор эди, мен туфайли бойвучча булди, энди барини эсдан чиқарса булаверадими?. Агар ёнғинда қули булса, оёғини осмондан қиламан!!

- Эй, Худо! Оғзим ошга етганда бошим тошга тегадими?! Бахтим очилса, бошқа тарафдан ғам келадими?!

Хосият кулфат марказида Ҳалима ва унинг одамлари турганини уйларди-ю, Аллоҳнинг иродаси, пешонасига ёзилган ишларга фаросати етмас эди...

Ёнидагилар кўнгилсиз воқеа юз берганини сезишди. Заргар фожиани фаҳмлади. Аммо меҳмонлар олдида унинг кўнглини кўтаришга интилди.

- Ҳеч нарса эмас, азизлар! - деди Хосият утираркан, - иш бошқарувчимнинг тажрибасизлиги учун гузал Антали-яга озгина нохуш воқеа етиб келди, холос!

Давронбей унинг кўзида андуҳ аломатларини кўрди.

Бироқ эътибор бермасликка, Хосиятнинг диккатини бошқа нарсаларга жалб этишга интилди

- Биласизми, сизларда гузал манзаралар, хушхаво тоғлар бор. Мен ёшлигимдан бери Фаргона водийсида сайр қилишни, тоғларида дам олишни орзу қиламан. Таърифлаб беришганда ҳавасим ортган. Баъзан тушларимга кириб чиқади. Ёшим ўтиб боряпти. Наҳотки, бобоюртдаги жаннатмакон жойларни кўрмай ўтиб кетаман, деб баъзан ўкинаман. Ўтган сафар жудалик туфайли сайр қилиш кўнглимга сиғмади, аммо бобом таърифлаган ватан нафасини сезиб, ўглимнинг улими ҳам ёдимдан чиқаёзди.

- Давронбей, сиз Кумрибегимни олиб водийга боринг! Хушхаво жойларини айлангириш бизнинг зиммамизда. Бошимиз осмонга етган буларди.

- Мустафобей олган ҳовли адирлик бағрида жойлашган. Кечки пайт гир-гир шабада танангизни яйратади. Ўзингизни жаннатга тушгандай ҳис этасиз...

- Во-вой-ей, ҳозир водийга кетиб қоламан! - Кумрибегим ёшларга хос иштиёқ ва қизиқиш билан давра аҳлига юзланди.

- Келинг, дўстлар, шу қадаҳни гузал водийда учрашувимиз учун кутарайлик! - ҳаммага мурожаат қилди заргар.

Заргар қадаҳни бушатиб, Хосиятга қаради. Гезроқ кетишни уйлаётгани сезилиб турарди. Давронбей боягина икковларига бахт, омад, қўша қариш қисматини тилаган эди.

Хосиятни ёнидагилар тушунмасди. Акмалнинг тезроқ келинг, деганини эсларкан, йулга отланишни ҳам, дам олишни давом эттиришни ҳам билмас, Саид акаси билан маслаҳатлашишни мулоҳаза қиларди.

Даврадаги жўшқинлик сўнди. Яхши ниятлар Хосиятнинг дилини ёритолмади. Бу даврадошларига жиддий нохушлик булиб туюлаверди. Шунинг учун барвақт қузғалишди...

Улар тунги рейсда учиб кетишди.

- Тинчликми, асалим? - деди хонага қайтишгач Саид заргар Хосиятнинг аввал қўлларидан ушлаб, кейин белидан кучаркан, - нима гап?

- Дам олиш татимайдиганга ухшайди Саид ака!

- Очиқ гапирсангиз!

Хосиятнинг кузига ёш келди, елкаси силкиниб боши эгилди.

- Пешонам шур шекилли...- у даструмоли билан куз ёшларини артарди.

- Нега ундай дейсиз, тақдирдан нолиманг, асалим, сизни ҳавас қилганлар тиқилиб ётибди.

У Акмалдан эшитганларини сузлаб берди.

Заргар анча мулоҳаза қилди.

- Диққат бўлманг, - деди далда бериб,- мол-мулк топилади, энг муҳими, узингиз соғ-саломатсиз, ҳамма яхши кунларингиз олдинда.

У гоҳ утиради, гоҳ тинимсиз юради. Жиддий уйланаётгани, аланарсаларни мулоҳаза қилаётгани аниқ билиниб турарди.

- Акмалнинг телефон рақамини берсангиз! - деди охирн узига келиб.

- Нега?...

- У билан гаплашиб курмоқчиман...

Заргар хайрли тун тилаб чиқиб кетгач, Хосият ўзини диванга ташлаб йиғлаб юборди. Хаёллари чалкашди.. Заргар билан турмуши кунгилсиз воқеа билан бошланганини уйларкан, келажаги туман ичида қолаётгандай туюлар, никоҳ бахт ва шодлик эмас, ғам-кулфат олиб келадигандай, юрагига ваҳима соларди. Бир неча соат олдин қанчалар бахтли, саодатли эди-я! Кунглида денгиз мавжларидай жушқин туйғулар, тоза хаёллар кезиб юрганди. Энди эса, қалби ғам, алам билан тула! Ёмон хабар юрагига ханжардай санчилди. Бу нима? Яхши кунлар олдидан буладиган синовми? Наҳотки, синов - бахт остонасида юрагига наштардай санчилган кулфат билан бошланса?! Эй, Худо, гуноҳларим учун жазоламоқчимисан?! Ёнгин оқибатларини тугатиш билан кулфатга нуқта қуйилса яхши, аммо у давом этса-чи?

- Душманларим байрам қилаётгандир, устимдан кулаётгандир, ёнгинни узлари ташкил қилиб, рўпарадаги кафедра кайф-сафо қилиб утиришгандир?!

Хосият ярим тунгача ухлолмади, заргар икки марта кирди, аммо юпатувчи суздан бошқа нарса демади. Ҳатто

гаплари аёлга унчалик таскин бермаётганини сезиб билдирмасдан чиқиб кетди.

У заргарнинг олдида паст кетмаслик учун куз ёшларини ичига ютишга ҳаракат қилди, аммо у юраги вайрон булганини билди, ҳатто Хосиятнинг назарида, битта ресторан учун шунчалик қайғурадими, деб устидан кулаётгандир! Ресторан куйиб кул бўлса ҳам ҳам узини тиклаб олади. Туркия билан савдо қилса, йўқотганларини топади.. Аммо унгача Ҳалима утиб кетади!! Хосият шунга тоқат қилолмасди, эрталаб руҳан чарчаб, қайнонасидан дакки еган келиндай хориб уйғонди.

У катта йўқотишни утказиб юборишга қийналаётган эди...

Дам олиш тугагунча Хосият Акмалга бир неча марта кўнгироқ қилди, аммо гаплашолмади. У сойга тушган тошдай бедарак, Авазга қилган кўнгироқлари ҳам натижа бермади. Сунг заргар:

- ғам чекаверманг, водийга боргандан кейин сизлаги қайғудан асар ҳам қолмайди!- деди.

Хосият унинг ишорасини тушунмади, замирида аниқ нарса борлигига ишонмади. Фақат Анталлия аэропортига кираётганда кўнгироқ қилиб, Акмал билан боғланганда унинг кайфияти яхшилигидан ҳайратда қолди..

- Эртага етиб бораман! - деди гап охирида. Аммо Акмалнинг кайфияти нега бунчалик яхши эканини тушунмади.

Тошкентга етиб боришгандан кейин Саид заргар:

- Мен болалардан хабар олай! - деб ҳовлисига кетиш олдидан Хосиятни водийга кузатиб қўйди. Унаштирилган қаллиқлардай хайрлашган заргар хурсанд эди. Аммо Хосият бир нарсага ҳайрон қолди. Анталлияда ресторан ёниб кетганини эшитиб, Хосиятга қўшилиб қанчалик қайғурган бўлса, бир кундан кейин кайфиятини тиклаб олди ва Хосиятни ҳам ҳафа булмасликка чақирди. Ҳозир ҳам йўқотиш рўй бермагандай қувноқлик билан хайрлашди. Хосиятда "Мен нима ғамдаману, бунинг қувноқлигини қаранг!" деган фикр туғилди, аммо ёмонлик сезмай, гумонларини чиқариб ташлади.

қамчиқ довонидан утаркан, кўнгли кутарилди, туғилган

жойига яқинлашган сайин юрагини қоплаган соғинч, яқинларига меҳри секин-аста ҳузурбахш туйғулар бера бошлади. Осмонни бўйлаган пурвиқор тоғлар, гудак қалбидаги беғубор туйғулар каби оппоқ қорлар, қор остидан муралаб, офтобга буй чузган ям-яшил гиёҳлар куксидаги губорларни ювиб ташлар, машина деразасидан кираётган майин ва ёқимли шабода танига ором берарди. У водий исини туйиб кунгли яйраб кетди, ватан туйғусини теранроқ англади ва ўзининг шу юрт фарзанди эканидан қувонди, бу юртни дунёнинг энг гузал жойларига тенглаштириб булмаслигини ҳис қилди. Йигирма кунга яқин машҳур сихатгоҳда дам олганда туймаган ҳузурини ватан тоғларига бир марта қараганда, мовий туман қоплаган водийга термулганда топди, унинг самимийлигини ҳис қилди. Хизрнинг ҳузурбахш нафаси борлигини яна бир карра сезди ва киндик қони шу табаррук тупроққа тўкилганидан ифтихор қилди. Тоғлар тугаб, адирлар бошланганда қалбидаги оромбахш жараён тугамаган, гиёҳ унмаётган қирларида ҳам оҳанрабодай тортадиган ифор бор эди. Буларни илгари ҳис этмаганига ҳайрон. Туғилган гушасини қаттиқ соғингани ва куришга ошиқаётгани учун машина тезлиги уни қониқтирмас, қаноти бўлса-ю, осмонда кушдек учиб ҳовлисига етса, ота жойининг жаннатий ҳидини ҳидласа!!

Аммо нима бўлгандаям биринчи ресторанга боришга қарор қилди. Унинг хаёлларича, куйиб қорайган, таниб булмайдиган ресторанга қараб юраги "шув" этиши керак эди. Ҳатто душманлари "баттар бул" дегандай тил учида кунгил сўрагани келишларини тасаввур қиларди. Ресторан олдида уни Акмал очиқ чеҳра билан кутиб олди. Хосият ресторанга қаради-ю, оғзи ланг очилиб қолди... Ҳайратдан катта-катта очилган кузларида ёш милтилларди....

- Акмал, бу нима?

Хосиятнинг ёшариб, чиройли булиб кетганига ҳайрат билан қараб турган Акмал бирдан ўзига келди-да:

- Ресторан!- деди шошилиб.

- Бизникими?-узини қўлга ололмай гапирарди у,- ахир...

- Ҳа, мен уни ёниб кетди, ҳатто кули кукка совурилди деган эдим.

- Унда, кўраётганларим туш экан-да!

Акмал унинг билагини беозоргина чимчилаб қуйди.

- Ие, нима қиялсан?

- Уйғонмадинг, демак, ўнгинг!.

- Ўнгим.. Аммо ёниб кетгани ёлғонмиди, ҳазиллашган-мидинг?!..

- Йуқ, чиппа-чин эди, фақат сен келгунча ҳаммасини тўғриладик.

Хосиятнинг хаёлига пулат санлиқдаги эллик минг доллардан оттиқ пул келди. Демак, пул ёнмаган, Акмал ресторани таъмирлашга сарфлаган. Менимча, тўғри қилган. Душманлар олдида вайрон бўлиб ётгандан ишлаб тургани маъқул эмасми? Пул кетса кетсин, обрў кетмасин деб шуни айтадилар-да! Акмалнинг калласига қойилман, ҳақиқий содиқ шеригим экан! Ие, Тухта! Аваз кўринмайди-я! Касал-пасалмасми?!

- Аваз қаерда?

Акмал жавоб беришга тухталиб қолди. У баланд кайфиятда турган Хосиятни хафа қилгиси келмасди.

- Бироз иши бор экан, келолмади..- деди унинг кўзларига қарамасдан.

-Тушгача келадими?

- Балки..

Улар залларни ва хоналарни айланишди, ҳаммаси аввалгидан-да чиройли, замонавий услубда таъмирланган, ҳатто офисга "SAMSUNG" кондиционерни ўрнатилибди. Хосиятга гилдиракли, юмшоқ кресло қўйилибди.

Хосият унга утириб бир айланди-да, Акмалга қаради. Кайфияти - аъло. Ёнғин қандай чиққанини аниқлагиси келиб қолди-ю, кўзларидаги табассум суна бошлади.

- Ўт нимадан чиқибди? - кайфияти тушиб бораётганини сезган Акмал уни чалғитмоқчи бўлди.

- Хосиятой, узоқ йулдан чарчаб келгансиз, бугун уйда яхшилаб дам олинг, эртага ҳаммасини яхшилаб гаплашиб оламиз.

Хосият бироз уйланиб турди.

- Оқсоч уйдаими?

- Албатта, сизни кутяпти. Иложини қилсам тушлик тугаб, мижозлар камайгач, мен ҳам бораман...

- Албагга, сизни кутяпти. Иложини қилсам тушлик тугаб, миждозлар камайгач, мен ҳам бораман...

- Яхши, тезроқ бор, гаплашамиз, янгиликлар бор...

* * *

Саид заргар тушга яқин Акмалга кунгироқ қилди.

- Ҳаммаси жойида! - деди у кувноқ кайфиятда.

- Билмадимми?

- Ҳозирча йуқ! Бироқ пуллари бутун турганини кўрган-дан кейин бари-бир сурайди-да.

- Ресторан ёнган кунлари туманга давлат раҳбарларидан бири келиши кутилаётган эди, вайрон бўлиб турмасин деб, ҳокимият, тадбиркорлар палатаси ёрдам берди денг...

- Яхши...

- Эртага тушдан кейин бораман...

Акмал кечки овқатланишга яқин Хосиятникига борди. Туркия ва Анталия ҳақида, дам олиш, таассуротлари ҳақида сураб-суриштирди. Мақсади унга гап учун гал бермаслик эди.

- Бу сенга, Акмал, - деди Хосият қушни хонадан китобкутига солинган куйлак билан яшил галстукни узатаркан, - Истанбулдан эсдалик.

Оқсоч овқат олиб келгач, у таассуротларини гапира бошлади. Дунёқараши кенгайгани, ҳаёт туғрисидаги тасаввурлари ойдинлашгани аниқ билиниб турар, олдинги Хосиятга ухшамас, Акмалнинг назарида, саёҳат шахсига эмас, ташқи кўринишига ҳам таъсир қилган, ярашган кийимлар, узини сипо тутишлар, энг муҳими, кузларида табассум ва ёқимли нигоҳлар пайдо бўлган. қаддини тик тутиб утириши европалик хонимларни эслатади. Арзиманган пардоз билан гўзаллашиб кетгани Акмални эркак сифатида ҳайратга соларди. Аввалгиси билан ҳозирги кўриниши ўртасида осмон билан ерча фарқ бор.

Акмал уйчан Хосиятга термуларкан, гуё хаёлидан нималар кечаётганини билиб турарди...

- Шундай кунда кайфиятингизни бузмоқчи эмасдим. Аммо бошқалардан эшитгач, мендан ранжиманг деб айтиб қўймоқчиман!

- Тинчликми?

- Аваз Ҳалимага ишга ўтиб кетди!
- Ростданми?
- Шунақа, аммо жаҳлингиз чиқмасин, ундан яхшироғини топамиз...

- Биздан нега кетди?

Хосият кутилмаган хабардан таажжубга тушди. Жаҳли чиқди. Лекин заргарнинг "ҳар қандай янгиликни, у заргарингизга бўлса ҳам совуққон қаршиланг" деган маслаҳатига кўра ҳаяжонга берилмади. Бироқ Аваз душманига оғиб кетгани бефарқ қолдирмади. Ичида қанчалик диққат булаётган эса-да, Акмалга билдирмади.

- Янги иш бошлаймиз, у пушаймон булиб қайтиб келади. Сейфдаги пулдан қанча қолди?

- Ҳаммаси турибди.

- Нега?

- қайта таъмирлашга анчаси кетиши керак-ку!

У заргар айтгандай иш тутди. Хосият бир ишониб, бир ишонмай турганда Акмал гапни илиб кетди.

- Эртага тушдан кейин Саид ака келар экан! - дея фикрини чалғитди.

Хосият ҳаражатлари ҳақида ўйлаб турганда Акмалнинг заргар ҳақида гапириши таъмирлашда унинг қўли борлигига ишора борга ўхшаб туюлди. Аммо заргар ҳам, Акмал ҳам бу ҳақда ҳеч нарса дейишмагани учун сурашга истиҳола қилди. Кўнглида ёруғлик пайдо булганди. Дам олишдан қайтгунча вайрон мулкининг обод булиши яхшилик аломати, гамхурлик қиладиган, қуллайдиган инсон бор экан, кейинги ишлари олға босишига ишорадай туюларди. Ширин хаёлларини "Нокиа"нинг кўнғироғи бузди.

- Дугонажон, эсон-омон келдингми?

- Раҳмат! Узинг қалайсан?

- Дубайда ресторанинг ёниб кетибди деб эшитгандим. Таъмирлатиб олдингми?

- Мен келгунча аввалгидан ҳам чиройлилаб қуйишибди.

- Яхши... Туғилган кунимга келолмагандинг. Бугун Арабистондан меҳмонлар келишган, бизникига кеч соат етти-да ташриф буюрсанг, улар билан таништириб қуярдим. Ҳар ҳолда фойдаси тегиб қолади.

бировни сувга итариб юбориш ёки заҳар бериб қуйиш одатим йук!

- Уйлаб кураман...

Телефондан қисқа-қисқа гудок эшитилди.

Хосият водийга етиб келгунча фожиани Ҳалимадан кўриб, роса қарғаган, ҳатто қасос режасини тузиб қуйганди, аммо ресторани курди-ю, мудҳиш фикрлар миясини тарк этди, қуёшда эриган тумандай тарқалди. Аммо ҳозир унинг қўнғироқ қил..ши уша режаларни эсига солди-да, "ёнғинда қули бор", деган фикр хаёлида айлана бошлади. "Бошқа душманим йук, оддий ҳасадгуйлар бутун бошли ресторанга ўт қуймайди. Аллоҳга шукр: келгунимча ёнғиндан асорат ҳам қолмабди. Аммо буни тадбиркорлар палатаси ва ҳокимият қилганига ишонмай турибман, унда ким қилган? Шунча маблағни ким ресторанимга сарфлайди? Ким?!"

Саволларга жавоб топиш алақайси масалани ҳал қиладигандай жиддий уйлана бошлади.

Телефони жиринглаб, экранда таниш рақам куринди.

- Эшитаман Саид ака!

- Купчилик сизникига меҳмонга кетяпмиз!..

* * *

Аваз Астанадан катта юк билан келиб, тижоратчилар олдида обрўси кутарилиб кетди. Ҳалиманинг ишончига кирди. Қули енгил экан: моллар тарқатиб берилгач, бир ҳафтада сотилди. Даромади ушиб бораётган Ҳалима уни "Чорсу" ресторанида ҳар шанбада бўладиган зиёфатига олиб борди.

- Авазнинг эндиги сафари Арабистонга бўлади! - деди Баёзхон нариги маҳалланинг гузаридан тарвуз олиб келади дегандай бепарволик билан.

Ҳалима Аваз ҳақида гапириб берганди. Шунинг учун гуруҳ орасида танилиб бораётганидан, Баёзхондай миллиардер номини тилга олаётганидан ич-ичидан севиниб кетди. Бундан ташқари, Арабистоннинг номини эшитиб йигирма беш йил аввал утган бобосини эслади. Ёдгор бобо Маккага, Ҳажга боришни элик йил диллаган, Худодан илтижо қилган, аммо иложи бўлмаган, юрак-бағри эзилиб

оламдан утгандан кейин қайта қуриш, сунг юрт мустақиллиги бошланди. Ҳаж учун эшиклар очилди. Бобоси бўлганда, албатта, Ҳажга жунатарди, узи ҳам бирга бориши мумкин эди. Агар насиб этса, албатта, бобоси учун Ҳаж амалларини бажаради. Унинг меҳри, оқибати, ўқиб юрганда кургани бориб, дуо қилиб кетганларига омадли зуриёди сифатида савоб ишлар қилади. Савдога борганда қўллаган Худо Ҳажга ҳам куч-қувват беради!

- Ишончли одамларимиз кумак беради, - давом этди у, - фақат бу сафар самолётда бориб келасиз! - қўлини куксига қўйиб урнидан қўзғалган Авазга қаради Баёзхон, - умид қиламанки, орамизда ўз урнингизни топиш учун ҳалол, иймон-этиқод билан ҳаракат қиласиз.

- Раҳмат, - урнидан туриб эгилди Аваз, - сиздек инсонларга ҳамкорлигимдан бошим осмонга етди! Ишончингизни оқлашга бор кучим билан ҳаракат қиламан!

- Омадингизни берсин!

Зиёфат байрамдай утди. Ёндагилар Авазга алоҳида эътибор билан қарашиб, чўқиштириб ичишни таклиф қилишар, Астанадан катта юкни қисқа вақтда қандай қилиб безарар олиб келганига қизиқардилар. Аваз аввалига қўл қовуштириб утирди, сунг ҳазиллашиб "куки"дан узатсаларинг сирини айтаман", дея ҳазиллашди...

Бугун арабистонлик ишбилармонлар билан учрашгандан кейин уларни бир пиёла чойга таклиф этишди. Андижондан қайтиб, кечки таомга рози булишгандан сунг Ҳалима Хосиятни таклиф қилган эди. Ҳалима бу гапни айтди-ю, уйланиб қолди. У Анталиядан кечагина келган бўлса, ресторанининг ёниб кетиши билан боғлиқ сабаб ва воқеаларни таҳлил қилиб охирига етолмаётган қалтис вақтда кўнғироқ қилмадиммикин, дея кўнглига ғашлик тушди. Аммо ресторан аввалгидан чиройли бўлганини курган Хосият ёниш сабаблари билан жиддий қизиқмаётганини сезган, бу масалага орган ходимлари аралашса кўп нарсаларни аниқлашади ва Хосиятнинг Ҳалима ҳақидаги гумонлари тарқаб кетади, деган фикрга бориб хотиржам тортди. Бироқ ўртадаги кирлик йўқолмагани, душманлик давом этаётганини ҳисобга олиб, гумонлари тарқаб кетмаслигидан кўнглининг бир чеккаси қоронғилигича қолди.

тортди. Бироқ уртадаги кирлик йўқолмагани, душманлик давом этаётганини ҳисобга олиб, гумонлари тарқаб кетмаслигидан кунглининг бир чеккаси қоронғилигича қолди.

Яқинда булган воқеа Ҳалима учун устознинг янги бир қиррасини очиб берди, унга ҳурматини оширди..

Ресторан ёнган куни Ҳалима Дубайда эди. Эртаси куни шаҳарга етиб келганда одамлари орқали Баёзхон чақиртирди.

- Очигини айтинг, ёнгинда қўлингиз борми- йўқми?

Ҳалима аввалига қўқиб кетди.

- Орангизда кечирини қийин воқеалар ўтган, қасдимни оламан деган маънода бирор кишига тайинлаб шу ишни қилмадингизми?

Ҳалима Баёзхоннинг кузига қараса, астойдил гумон қиляпти.

- Устоз! - деди бошини дадил кутариб, - мени шу ишга қодир деб ўйлайсизми?

Баёзхон кипригини ҳам қимирлатмади.

- Сураганнинг айби йўқ! Сиз ростини гапиринг!

- Тепамда Худо турибди! Ёнгинга аралашмаганман!

- Чин сузингизми?

- Аллоҳни уртага қўйиб айтаман!

Баёзхоннинг кузларида табассум пайдо бўлди. Урндан туриб Ҳалима утирган стул ёнига келди.

- Раҳмат! Хурсанд қилдингиз. Бизнинг қоқилишимизни кутаётганлар кўп! Ҳушёр бўлинг.

- Хўп булади...

- Бизнесда уткирлик, устамонлик ва ақл керак, ҳалоллик ва бировга ёмон ният билан қарамаслик ундан зарурлигини унутманг! Сизга битта тикан кирса, менга ўнта санчилади... Сизни эҳтиётлаб олиб юриш - бизнесингиздан оғирроқ...

У заргарнинг меҳрини сезиб, юрагига севинч ва гурур қўйилди. Устоз бемалол суянса бўладиган одам эканига амин бўлди. Бунинг устига имтиҳондан "беш"га ўтиб, юзи ёруғ эди.

- Унутманг! - деди Баёзхон хонадан чиқаётиб, - шу ишда қўлингиз бўлганда гуруҳимдан ажратиб ташлардим... Ва... ҳеч қачон ҳеч кимга қўшилолмасдингиз!

- Эски гиналарни унутинг, қадимгилар "Отангни улдирганга онангни бер.." деб бекорга айтишмаган...

Баёзхондаги ҳалоллик, шогирдларидан ҳам шуни талаб қилиш хусусияти ажлодларидан ўтган бойлик.

- Рустамхон (бобосининг дадаси) номи чиқмаган заргар булиб, ҳамкасбларига қараганда ўртаҳол яшарди. Болалари катта бўла бошлагач, шерикларида қарз кўтариб хазинасини созуриб бўлган бир бойваччанинг яхшигина ҳовлисини сотиб олади. Даромади купайгач, кун ботишга қараган икки хонали уйни бузиб меҳмонхона қуришга аҳд қилади. Уста ишлаётган кунлардан бирида у туш кўрди. Бир неча йил олдин қазо қилган дадаси "Уйни ертўласи билан сол!" дейди-да ғойиб бўлади. Икки кун ўйланиб юради ва устозига маслаҳатга боради:

- Дадангиз раҳматли билимли киши эдилар, - дейди устоз мулоҳазага берилиб, - айтганларини қилинг, кам бўлмайсиз!

У болалари билан уч кун ертўла қовлади. Туртинчи кун кетмони қаттиқ нарсага урилиб ўт чиққандай бўлди. Ўрада якка қолиб, кўзани очди. Унда бир дунё бойлик бор эди. У ҳалол одам эди. Гиллани нима қилиш керак? Ҳеч кимга билдирмай ўзлаштириб юборсинми, ё бошқа йўлдан борсинми?

- Ҳозирча хазинани биров билмади, - ўйлади узича у, - тилимга маҳкам бўлсам кейин ҳам билмайди. Шунинг учун...

Лекин шу пайт аллақердан овоз келди: "Аллоҳ билдику!" Рустамхон титраб кетди. Вужудини қандайдир оғир юк босди. Юрагида хазинадан кўрқиш ҳисси кучайди. Аллоҳни эсдан чиқариб, ёмон ният қилганидан имони олдида ҳижолат булиб, қўли ишга бормай қолди қурилишни тухтатиб, устозига келди.

- Хазинани топдингиз, аммо бу сизники дегани эмас! Имонингиз бақувват бўлсин, уни эгасига топширинг!- деди у.

Рустамхон бирмунча енгил тортиб, уй эгасини суриштирди, ҳовлини бойваччага отаси олиб берган экан. Сотган одамни суриштирди. Тўқсон турт ёшли Раҳим бобони қўшни қишлоқ четидаги боғига излаб борди. Юзидан нур ёғилиб турган қария уни хушнуд кутиб олди.

- деди унинг кузига қараб.

- Ҳовва! Муборак бўлсин, болам! Буюрсин!

- Раҳмат! - деди тушуниб-тушунмай Рустамхон, - сизга тегишли бўлса керак деган маънода излаб келгандим. Устозим хазинани эгасига топширишимни айтди.

- Отангизга балли! Устозингиз омон бўлсин!

Бобо анча сукут сақлаб қолди. Болишни у ёнига қуйди, бу ёнига олди, ҳадеганда гап айтавермади. Меҳмоннинг безовта бўла бошлаганини сезиб, кўзига қарди.

- Отам раҳматли Ҳажга кетаётганларида "Мендан кейин қийналмайсан! - деб эдилар, аммо Маккада вафот этдилар. Нега бундай деганларини билолмай қолгандим. Кейин кичик амакимдан сурасам "Дадангнинг хазинаси бор эди, бироқ ҳеч ким билмайди", деганди. Ҳозир отам менга қолдирмоқчи бўлган бойлик шумикин, деб уйлаб утирибман. Менга тегишли десаму, аслида бундай булмаса-чи, бировнинг молини олиб, кетар чоғимда гуноҳга ботмайин. Бир ҳафта муҳлат беринг, ўзим таниганлардан суриштираман. Менга тегишли бўлса оламан, бирор далил билан исботланмаса ололмайман, болам!

Рустамхон бир ҳафтадан кейин хабар олди.

- Ҳовли отамга отасидан қолган экан. Уйимизга биров тилла кўмиб кетмайди-ку! Демак, у бизга тегишли.

Бобо узидан катталарнинг гапи билан қаноатланган экан.

Эртаси куни хуфтондан кейин Рустамхон тиллани олиб келди. Раҳим бобо уни тенг бўлди... Ярмини узатиб: "Ҳалоллигингизга мукофот!" деди.

Улар авлодидаги бойлик тоза йўл билан дунёга келган.

У Баёзхондан хурсанд, аммо елкасида оғир масъулият сезиб, жиддий тортиб қолди... Хосиятга нисбатан қасос, ёвуз ниятидан беҳабар қолиб жабр курганлиги учун алам-задалиқ туйғуси шохдан уриб туширилган қарғалек ерга қулади..

У Хосиятдан устун томонларини ҳис қила бошлади. Авазни ишга олгач, омади юра бошлади.. Баландроқ чўқ-қиларни забт этишига имони комил булди. Қувончли лаҳзаларда ўзини босиб, атрофига қарайди-да, дилида "Худога шукр" дея такрорлайди. Руҳиятида тиниқлик,

қалбида ором берувчи ёрқин нур куради ва кечалари ширин тушлар кўриб уйғонгач, Тожи момонинг ўгитига кўра, "Алҳамдулиллаҳ", дея кўнглидан утказди.

Аваз Ҳалимага ишга утган дастлабки кунлари узини бироз ноқулай сезди. Шерикларига оқибатсизлик қилгандай, Акмал кўриниб қолса кўзига қандай қарайман, Хосият келса, гапларимдан нотўғри хулоса чиқармасмикин, деган мулоҳазага борди. Ҳатто Акмални курганда курмаганга олиб ўтадиган бўлди. Аммо уйлаб қараса, тили қисилиб ёки уларни ранжитиб чиқиб кетмади. Қарз олиб қочмади. Ҳалима билан ишлагиси, гавжум фронтда жанг қилгиси келди. Фақат Хосият йўғида, хайрлашмай, Акмалнинг гапича, Хосият Ҳалима билан душман мақомида эканини била туриб кетгани ғалати туюлди. Аммо Ҳалимага утиб, унинг Хосиятга душманлигини сезмади, ишига тусқинлик қилиш ҳақида режа тузмади. Уртасида қандай иш ўтганини билмайди. Авваллари орасидан қил ўтмас дугона эканини биларди-ю, зимдан бир-бирига қарши эканини хаёлига келтирмасди. У воқеаларга бепарво бўлмасликка одатланишни кўнглига туғиб қўйди. Бизнес одами янгликлар олдида, ҳаётнинг ёрқин тарафида бўлиши зарурлигини тушунди.

Хосият офисда ишлари билан шуғулланиб утирганда ресторан ходимларидан бири ташқарида нотаниш одамлар сурашаётганини айтди. У шошилиб кўчага отилди.

Заргарнинг машинасидан пардоз-андозни жойига қўйган икки а л тушаётганини куриб, юрагида рашк пайдо бўлди. Салом-алиқдан сўнг заргар:

- Буларни танийсизми?-деди.

Хосият аёлларнинг бўлиқ танасига ярашиб турган сўнги модадаги кўйлақларига, европача туфлиларига, энг муҳими, буйнида ловуллаб, ичини куйдириб турган тилла занжирларига маҳлиё бўлиб қараркан, заргарга тегишли инсонлар, деган фикрга келди. Кўксини ғаш қилаётган рашк пуфлаб учирилган гарддек йўқолиб кетди. Нозик илтифот, такалум билан саломлашиб бўлишгач, заргар аввал Хосиятга, сўнг аёлларга қаради.

- Ёнингиздаги катта синглим - Назирахон, - деди яшил гулли куйлак кийган, тилла тишли аёлни кафти билан

аввал Хосиятга, сунг аёлларга қаради.

- Ёнингиздаги катта синглим - Назирахон, - деди яшил гулли куйлак кийган, тилла тишли аёлни кафти билан кўрсатиб, - буниси кичик сингил - Фаридахон.

Заргар Хосият томонга утиб билагидан ушлади-да:

- Бу киши, мен сизларга айтган Хосиятхоним булади-лар!- деди аёлларга биров кулиб қараркан. Охирги сузларни катталарга хос кулгу аралаш уятчанлик билан гапирди..

- Акамиз бскорга водийга серқатнов булиб қолмаган эканлар, Хосиятхоннинг маликадай гузаллиги, сарвдай қадди-қомати бор экан-да! - катта сингил лутф қилди. Ҳамма кулди, Хосият ерга қараб уялганини билдирди. Кичик сингил сония ўтказмай гапни илиб кетди.

- Буйлари бир-бирига мослигини айтмайсизми?

- Ҳа-я, Тошкентдай жойдан совчи булиб келганга яраша акамизга муносиб эканлар!

- Опа, - чузиб гапирди кичик сингил, - акажонимнинг дидла-ри чакки эмас, бунақаси Тошкентда ҳам топилмаган-да!

Заргарнинг сингиллари қувноқ, кунгли очиқ эканлигини дарров тушунган Хосият тортинчоқлигини унутди, уларга кўши-либ хурсанд булди.

- Билмадим, - гап бошлади уйчан, - ҳозирдан мени осмонга чиқариб қўйсангиз, эртага Саид акам тушириб қўйишга нарвонни қаердан оладилар?!

- О, зурсиз-ку, Хосиятхон, узимизга ухшаган ҳазил-мутойибани севадиган аёлга ухшайсиз, Худо хоҳласа, икковингиз бахтли яшайсиз!

Ҳамма устида ҳам, ичида ҳам унинг гапини тасдиқлаб, бош қимирлатди. Хосият уларни ресторанга таклиф қилди. Уларга аталган дастурхон тайёр эди. Тушлик ҳамма кутгандай жуда мазмунли ва чиройли ўтди. Кейин улар шаҳарни айланишди ва Кузёш булоққа боришди. Кечга яқин Хосиятларникида Акмал билан оқсоч аёл дастурхон тузатиб уларни кутаётган эди. Таомдан кейин катта сингил муддаони гапиргандан кейин Хосият дилига туккан гапларини сўзлай бошлади.

- Ота-онам утиб кетишган. Ягона бувижонимни яқинда топширдик. Узоқ қариндошлар бор. қизим билан яшай-

ман. Ишим асосан тадбиркорлик, сизлар курган ресторани аввалроқ сотиб олгандим. Саид акамнинг раҳбарлигида туркиялик ишбилармонлар билан танишдим. Яқинда вилоят марказида Туркияда ишлаб чиқарилган аёллар кийимлари билан савдо қиладиган сурепмаркет очишни режалаштирдим. Маблагим старли. Фақат ташкилий жihatларига ёрдам бериб турлар бас. Бошқасини эплайман.

- Мен анчадан бери кузатаман, - Хосиятнинг гапи тугагини кутиб тургандай сузлай кетди заргар, - унча-мунча иш Хосиятхондан қочиб қутулмайди. Биздан бироз далда кифоя.

Хосият ҳам, заргар ҳам бу гапларни бекорга айтишмади. Сингиллар топганингизни шу аёлга сарфлайвермасдан набирала-рингизни, бизни ҳам уйланг, ака, дегандай гап қилишган. Ҳатто у ресторани таъмирлашга сарфланган пул ҳақида ҳам ҳеч нарса демаган. Агар бу ҳақда гапирганда, сингиллар аёллигига бориб, ҳали келмай туриб минг-минг доллар пул сарфлаяпсиз, тўйдан кейин бор-будингизни унга ҳатлаб берасиз шекилли деб хиралик қилишлари, Хосиятнинг гашига тегиб, турмушга дарз солишлари мумкинлигини уйлаган эди. Аёлга бир тийин ҳам сарфламадим, ҳамма харажатларни ўзи қоплади, бу ёғини гапирсам, бойлиги меникидан купроққа ухшайди, деб уларни тинчитган эди.

Сингиллар акага ачиниш, бошқа аёлдан қизганиш ҳамда унинг бахтли яшашидан куйиш туйғусини яшириб юрсалар-да, нозик лаҳзаларда юзага чиқиб қолишини заргар яхши билгани учун орада низо чиқармаслик чорасини кўриб туради. Акс ҳолда арзимаган пул ёки буюмни деб орага совуқчилик тушиши, ҳатто юз кўрмас булиб кетишлари бор гап. Заргар сингилларнинг туй-ҳашамига, маъракаларига қарашади, жиянларининг уқиши ёки яхши ишга жойлашишига кўмаклашади. Узи туй қилса, уларга кузлаганидан дурустроқ совға беради. Гуё у бой-бадавлат булгани учун ҳаммаларига ёрдам бериб туришга мажбур, ёзилмаган қонундай белгилаб қўйилган. Даромад купайган вақтларда малол келмайди, иши юришмаган дамларда аччиғи келади, аммо ўзини босади. Вазиятдан чиқишга интилади. Аммо қалтис дамларда бирортаси кунгил сураб

бировдан мадад олиб, бошқаси узгаларга ёрдам бериб яшаркан! Дор устида яшаётган одамзод лангарининг икки томонига ана шу икки тош боғлаб қуйилгани учун фалокат руй бермайди...

Анчагача гаплашиб утиришди, зиёфатдан ҳамманинг кўнгли тўлди. Эрталаб Хосият уч-тўртта қариндошларни чақирди ва заргарга турмушга чиқаётганини эълон қилди. Тушдан кейин заргар учала аёлни олиб тоққа дам олгани кетишди. Икки кундан кейин эса у сингилларини жунатиб юбориб, Хосият билан қолди.

- Мен Тошкентга бутунлай кетолмайман, - деди Хосият у билан якка қолганда, - бу ердаги ишларимдан хабар олиб турмасам булмайди, қолаверса, супермаркет очишга жой олишим, бинони қурдиришим керак.

- Булардан олдин мен бошқа нарсани уйлаб турибман.
- Нимани? - ҳайрон бўлди Хосият.
- Маҳалла-қуй, қариндошларни чақириб дўппидеккина ош дамласак, турмуш қурганимизни билишса...
- Каттароқ тўй қилсак-чи? - кулди Хосият.
- Ресторанда банкет уюштиришим мумкин.
- Келинг, Саид ака, шундай қиламиз, душманларим куйиб улсин.

- Кунини белгилайлик.

Хосият курсаткич бармоғини лабига кундаланг қуйиб ўйга толди.

- Банкет шаҳардаги "Мадонна" ресторанида булади, - заргарга кулиб қаради у, - шанба кунга меҳмонларни таклиф қилаверамиз.

- Тошкентдан ҳам чақирайликми?
- Билмадим. У ердагиларга алоҳида қилиб берарсиз. Дустларингиз куп.

- Яхши. Дала ҳовлида зиёфат бераман.
- Хуллас, ҳаммаси нуфузимизга яраша бўлади...

Узоқ йил ёлғизлик азобини тортган, кун сайин ҳаётга муҳаббати, ишқи суниб бораётган катта одам учун ёшгина аёл висолига етишиб, умрнинг қолган қисмини шодлик ва фароғатда утказиш туйғуси бутун қалбини қамраб борар, кўнглига аллақандай ширин хотиржамлик солиш билан бирга умрининг янги поғонасига утаётганини ҳам эслатиб

қуяр, қалбида енгил титроқ ва қурқув бор. Хосиятга қараган сайин, ёшлигини тасаввур қилган сайин кўксини шодлик ва ғурур қамраб оларди.

Ҳар куни оғайнилари билан ресторан ёки чойхонада утиргандан кейин ҳамма тарқалгач, уйга боргиси келмай юрагини қоронғулик қоплайди, кўкрагидан биров итараётгандай буларди. Биров илму амал билан йўлини боғлаб, уйдан кунглини совутгандай туйила-верарди. Сабаби аён: уйда кутаётган, йулига кўз тикиб турган одам йўқ! қаерда юрибсиз, тезроқ келмайсизми, деб қўнғироқ қилмайди, сизсиз уйда тургим келмаяпти деб меҳрини изҳор этмайди.

Энди уни кутадиган, ҳар соатда қаердасиз, қачон келасиз дейдиган севимли аёли бўлади.. Ёлғизликдан қўрқиб, уни енгил учун кучада вақт ўтказишга чек қўяди. Паловхўрлик тугаши билан айрим дўстларига ўхшаб уйга шошилади. Аммо, аммо... бугун Хосият "Мен Тошкентга бутунлай кетолмайман" деганда кунглига бир чимдим ғашлик тушди. Уч-тўрт кун уйда бўлиб кейин водийга жўнаворса, яна ўзи қоладими? Шунча йил ёлғизлик азобини тортгани каммиди? Йўқ, имкони борича уни Тошкентда доимий яшашга кундиради. Банкетни ўтказиб, уни уйга олиб кетсин, никоҳ ўқитгандан кейин муллага айтиб шариат қонунлари билан таништиради, аёлнинг эр ва оила олдидаги бурчларини тушунтиради, зиммасидаги вазифаларни англатади. Уйдаги шароитни қуриб, ўзи ҳам кетгиси келмай қолади...

* * *

Хосият заргарни шаҳар меҳмонхонасига кузатиб, офисга кирганда боғи Эрамда юрган ширин хаёлларини телефон қўнғироғи пардай тўзғитиб юборди.

- Дугонажон, тошкентлик заргарга эрга тегяпсан деб эшитдим, мени туйга таклиф қилмайсанми?

- Э, Ҳалима, сенмисан? Рўйхатнинг бошидасан, ғам қилма.

- Сен ўзингни тортсанг ҳам мен... эски дўстликни унутмаганман.

Унда айёрликка ухшаш макр, утган воқеаларни эслатиш оҳанги бор эди. Хосият дарров сизди-да:

- Ернинг тагида илон қимирласа биладиган бўлиб кетибсанми? Баёзхон шунақа хунарларниям ургатяптими?-деди.

- Ҳей, устозга тил теккизма!

- Кучага чиқмаган гапни эшитганингга ҳайрон бўляпман-да!

- Антеннам сеникидан яхшироқ ишлайди. Фақат бир нарсани билолмай ҳайронман.

- Нимани?

- Туйда фата кийиб утирасанми, ё заргар зар румол уратиб қуядими?

- Э, шуюм гапми?

- Ўглинг келин-куёвнинг тиззасида ўтирса керак, а? Ҳа, айтгандай дугонажон, заргарни жуда қари деб эшитгандим, етаклашиб юргани ор қилмайсанми?

Хосият ҳақоратларни асабига игна санчилгандай қабул қилса ҳам узини босди. Бироқ муносиб жавоб қайтармаса, Ҳалима беҳаё гап айтишдан тоймаслигини ўйлаб, хаёлини йиғиштирди.

- Энди, бу ёғи билан ишинг булмасин, ундан кура, қарими, ёшми, битта эр топиб тегиб олсанг яхши буларди. Ё эски хунарингни қилиб, Аваз билан куча-куйда дон олишиб юраверасанми? Ҳа, айтгандай, сен шунақа ҳаётга урганиб кетгансан. Тўғрими? Бупти, хайр!

У алоқани узди. Бир нафасдан кейин кўнғироқ келди, аммо аппаратни тўла учуриб қўйди...

Хосият Ҳалиманинг ичиқоралигини сезди. Яна ёнгинда кули бор деган фикр боғга кўнган қарғадай миясига учиб келди. Гарчи мутахассислар носоз электр монтаждан чиққанлигини айтишган булса ҳам, уни айблаш фикри, ҳар сонияда душманлик қилиши мумкин, деган ҳадик кўнглидан чиқиб кетмас эди...

Ягона хатоси бир умр тилини қисиб, ҳаётига хавф солиб туришини ўйларкан, юрагини ваҳима қоплади. Туркиялик қариндоши келишидан олдин уни Аваз билан узоққа жунатиб юборганди. Банкет арафасида яна бирор кўнглисизлик режалаштирмаганмикин? Йўлини тўсишга илож бормикин? Аксига олиб, Аваз ҳам у томонга ўтиб кетди. Акмалга маслаҳат солайми? Ёки Саид акамдан бирор

маъноли гап чиқармикин? Бировга айтмай, Ҳалиманинг кетидан детектив юборсам-чи? Шундай қилганим маъқул. Бирор ёмонлигини аниқласам, козир қулимда буларди.

У қийин аҳволда қолди. Менга ичиқоралик қияпсан, узингни йиғиштириб ол, деб айтолмайди, чунки бирорта ёмонлиги устидан чиқмаган. Ўзининг эса тили қисик! Даҳанаки жангда гоҳ ютиб, гоҳ енгилиб юрса ҳам ичида булаётган жараёнларни, утган иш ва унга муносабатини адолат тарозисига солиб, виждони қийналади.

Беғалва калла каллами деганларидек, Ҳалиманинг кунғироғи чуқур қайғуга чуқтирди. Вужудини бушаштириб, "Диана"да бўладиган никоҳ банкетига иштиёқини сундира бошлади. Ўйлай-уйлай офисдан чиқаётганда калласига ажойиб фикр келди-ю, телефонни олиб рақам тера бошлади...

Атайлаб боғланиш тугмасини босмаётгандай, заргарнинг телефони ҳалеганда жавоб беравермади. Тоқати тоқ Хосият SMS ёзди. "Саид ака, банкетга Баёзхон акани ҳам таклиф қилсангиз!"

Ҳалима билан Баёзхоннинг устоз- шогирдлик муносабатлари ҳавас қилса арзийдиган даражада тоза, самимийлигини эшитган, Баёзхон бизнесмен ва заргарлар олдида ҳалол ва адолат билан иш юритиши туфайли катта обруга эришганлиги ҳам яхши билади. Банкетда у қатнашса, Ҳалима ёмонликдан узини тияди!

Ярим соатлар ўтгач, унга Саид акаси кунғироқ қилди.

- Фикримиз бир жойдан чиқибди. Сиз хотиржам булинг, уни узим айтиб келаман.

- Раҳмат, Саид ака, хурсанд қилдингиз.

Заргар хаёлга чумди. Хосият у билан бир-икки марта иш юзасидан муомала қилганини узи сурагандагина тилга олган холос. Рашк қилишга арзийдиган сабаб йўқ. Баёзхон аёллар масаласига эҳтиёткорлигини эшитган...

Баёзхоннинг раҳматли отаси қобил заргар: "Болам, ишинг оғир! Куз нуринг, юрак қуринг билан, азиз умрингни сарфлаб топган пулингни бузуқ аёлларга сарфлама! Улар бунга арзимади! Аллоҳ зинони ҳаром қилиб, бандаларининг файзу баракасини уйлаган. Оиланг учун бир марта егулик-ичгулик олиб кирсанг, Аллоҳ сенга етти юз

баробар савоб ёзади. Уни уйнашга сарфласанг, савобдан маҳрум булиб, оғир гуноҳга ботасан! Ота топган пулига оч утирган болалари учун бир қоп буғдой эмас, ахлаб кўтариб келса, рисолага туғри келадими?! Ўзингни эҳтиёт қил!" дегани сира эсидан чиқмайди...

У осонликча машҳур бўлмаган. Сабр-тоқат билан фақат ишини уйлаб, ақлга суяниб, нозик одамларга чиройли буюмлар ясаб берди. Зирагу билакузуклари, исиргаю балдоқлари ҳаммага ёқар, айниқса, аёлларда қизиқиш оширар эди. Гоҳо пардоз-андози билангина эмас, чиройи, сеҳрли нигоҳлари ва жозибаси билан шаҳардаги ўнлаб эркакларни куйдирган малоҳатли аёллар унга қош қоқиб келар, аммо қалби ва руҳияти ота насиҳати билан суғорилган заргар ишратга чорловчи имо-ишораларни бир пулга олмас, ишдан чалғимас эди. Ишораларда отаси эслатган шайтони лаъинни кўргандай бўларди

Устоз мақомига етгач, шогирдларга қуйган биринчи талаби - ПОКЛИК бўлди. Бирортаси бегона аёл билан гап-сўз бўлса, ягона ЖАЗО - ишдан ҳайдайди. Ўртага ким тушишидан қатъий назар, қавмига қушмайди, кечирмайди...

Саид заргар бу гапларни купчиликдан эшитган, бегона аёл кучоғидан топиладиган ҳузур-ҳаловатдан кечиб, умрини ишига бағишлаётгани учун Баёзхонга нисбатан зимдан ҳурмати баланд эди...

Заргар Баёзхонни очиқ кўнгил, тоза ният билан таклиф қилгани борганда у кучоқ очиб кутиб олди. Кузларида самимий табассум, мулойимлик сезилиб турибди. Катталарга хос улуғворлиги уни янада кўркам, оҳанрабоси бордай курсатади.

- Бева кўнглини обод қилганингиз катта савоб, уз ҳаётингизга ҳам фэйз. ҳаловат киради, яхши қилибсиз! - деди сўрашган-ларидан сўнг столга ўтиришгач, - икковингизга тинчлик, қўша қариш бахтини тилайман!

- Раҳмат, ака, азиз меҳмонимиз бўлсангиз бошимиз осмонга етади!

- Иншооллоҳ...

Заргар кайфияти кўтарилиб қайтди. Зиёфатга алоҳида эътибор билан тайёргарлик куриш, диди чакки эмаслиги-

ни кўрсатиб қўйиш, Хосиятнинг обрусини кутариш ҳақида уйларкан, юрагида аллақандай ғурур, севинч ва мағрурлик ҳукмрон эди.

* * *

Зиёфатга машҳур хонанда қизиқчиси билан айтилгани Хосиятни ҳайратга солди. Боши осмонга етди. "Наҳотки!" дейди ичида. Заргар ўзига алоҳида меҳр-муҳаббат билан эътибор бераётганидан, дуст-душман олдида нуфузини уйлаётганидан хурсанд эди. Бир ерда утиролмас, янги турмушга чиқаётган қиздек яқин танишларига кўнғироқ қилиб зиёфатнинг учини чиқарар, табриклаганларидан кейин машҳур санъаткор, қизиқчи ҳақида сўз очар, зиёфатга қизиқишларини ошириб юборар эди. Бир неча синфдош қизларни таклиф қилганда яхши ниятларини эшитиб яйраб кетди. Бундай гўзал, руҳиятга ором берадиган кечинмалар ва туйғуларни анчадан бери қалбида ҳис қилмаган, пул ва савдо орасида юравериб, ички ҳаловатни ёдидан чиқариб юборган эди. Энди у янги оламга кираётганини, дунёнинг асл маъносини ҳис қиладиган, яшашдан муддаони туғри белгилайдиган муҳит билан юзма-юз келаётганини англаб, узини бошқача одам сифатида ҳис қила бошлади...

Яқинларини таклиф қилиб булгандан кейин Баёзхонни Саид акаси айтганини эсладию, Ҳалима эсига тушиб тўхталиб қолди. Нима қилсин, орадаги гап-сўзларни йиғиштириб қўйиб зиёфатга айтсинми, ёки зиёфат машҳур хонанда ва қизиқчи билан зўр утганини, шаҳарда "дув-дув" гап булганини эшитиб ичи куйгани яхшироқми?!

- Нима булгандаям узи ҳам кутмаган ажойиб зиёфат билан унга бир зарба бериб олиши керак.

Аммо юрагини бошқа бир ғашлик эгаллаб олди. У зиёфатга қатнашмаса ёки маросимда юриб, ишқал чиқармасмикин? Кулчилик орасида киши билмас қилиб тўйни бузиши ёки бошқа йўл билан обрусини тукиши мумкин! Кечаги суҳбатда кек сақлаб юргани яққол билинди-ку! Таклиф қилган тақдирда ҳам орқасига одам қўйиш, ҳар бир ҳаракатини билинтирмай, кўздан қочирмай кузатиш керак!

У режани Саид акамга айтайми, айтмайми, деб узоқ мулоҳаза қилди. Ва охири, уз муаммоларимни еча олишим, унинг кунглини ғаш қилмаслигим, қолаверса, икир-чирлар билан севикли кишимнинг бошини қотирмаслигим керак, деган хулосага келди. Бу фикрдан хурсанд бўлиб, телефонни қўлга олди. Бироздан кейин Ҳалиманинг жаранглаган овози эшитилди.

- Дугонажон, орадаги гина-квдуратларни бир чеккага суриб қўя оламизми?

Ҳалима бирдан жавоб қилмади, аммо куп ўтмай қувноқ овози янгради.

- Сенга ёмонликни раво кўрмайман, биласан-ку!

Хосият юрагининг энг нозик жойида чаён нишини ҳис қилди. Мияси тормозланиб қолмаслиги учун узини чалғитди.

- Асл дўстимсан! Чучмал гапларинг менга ботмайди. Чунки кунглинг тоза!

- Эшитаман, дугонажон!

- Ҳаммаси яхшилик! Шанба кунги никоҳ зиёфатига таклиф қиламан! Кечки пайт "Мадонна"га келсанг, бошим осмонга етарди.

- Албатта, бораман, албатта! Сиздай дўстим бахтини топяпти-ю, икки оғиз тилак билдиришга ярамасак, бу дунёда нима қилиб юрибмиз?

- Раҳмат, хурсанд қилдинг, дугон!

У Авазни бошлаб кел демоқчи эди, бироқ оқибатсизлигини уйлаб, тилини тийди. Зарур булса, Акмал айтади. Қилмишидан уялмаса, без бўлиб келаверади.

Шанба куни Хосият дид билан безатилган тукин дастурхонни куриб, оғзи очилиб қолди. Одамнинг жонидан бошқа ҳамма нарса бор. Энг муҳими, оддий дастурхонда Европа ва Шарқ маданияти уйғунлашган! Энг зўри - ўзимизнинг қишлоқча оддий косада қатиқ қуйилгани, устидаги қаймоғининг сап-сарик, қалинлиги кўпчиликни ҳайратда қолдирди. Столдаги ҳақиқий тоғ гули меҳмонлар қалбини бир олам завққа тўлдирди. Бунақасини Туркияда ҳам кўрмаган, умуман хаёлига келтирмаган эди. Меҳмонларнинг деярли ҳаммаси уз вақтида келди. Зиёфат гавжум, шоду хуррамлик билан, қувноқ ўтди. Чиройли, яхши

ниятлар билдирилди. Машхур хонанданинг "Анжанчасига" ашуласига уйнамаган одам қолмади. Ҳамма яйради, қувнади, еди, ичди, кайф-сафо қилди. Хосият Ҳалимани алоҳида кузатувчига топширган бўлса-да, ўзи ҳам куз узмасдан назорат қилди. Аммо бирорта шубҳали ҳаракатини сезмади. У эл қатори мазза қилиб рақс тушди, столда шериклари билан хотиржам суҳбатлашиб утирди. Зиёфат ўртасида бир дақиқа чироқ учиб қолганда кимдир "Бу қанақаси?" деб таажуб изҳор қилувди, айримлар "қизиқчиликка, шумлик қилишяпти" деб, кутилмаган воқеани зиёфатнинг фазилатига айлантирди...

Ҳаммани кузатиб булишгач, Акмал учовлари қолишди.

- Машинани миниб олайми? - суради Акмал.

- Ўзим эплайман, ароқ эмас, шарбат ичдим... - деди хотиржамлик билан Саид заргар.

Унинг эс-ҳуши жойида, учинчи кишининг кераги йўқ эди ...

У уйқу босган одамдай кўзларини тез-тез юмиб очар, калласини бир томонга лоқайд қийшайтирар эди.

Хосият космосни томоша қилиб тушган одамдай узида йўқ хурсанд, севинчи ичига сиғмайди, айниқса, синфдош дугоналари бағрига босиб табриклаганини эсласа, танасига сиғмай кетади. Баҳордай яшнаб, гулдай очилиб кетганини кўрган заргар гоҳ-гоҳ суқланиб қараб қуяди. Ҳатто зиёфат вақтида Ҳалима ҳам унга тез-тез ҳавас ва ҳасад билан термулганини сезди ва бир олам шодликка тўлди.

Улар "Мерседес"да келинчак-куёвдай кетишарди. Бахтиёр ва шод эдилар.

Бирдан... бирдан "қарс, гум қарс!..." этган кучли овоз эшитилиб, машинага кучли зарба урилди. Шу лаҳзанинг узида заргар боши билан ойнага урилди, ойна синиқлари бошини тилиб юборди. Хосият биров ушлаб силтагандай аввал орқага, сўнг олдинга мункиб, ўриндиқ суянчигига қапишиб қолди. Заргар "Ихҳ..." деган ун чиқарди-ю, пешонасидан оқаётган қонни артмоқчи бўлиб бошига қўл чўзди, аммо мадори етмай очиқ эшик томонга йиқилди.

- Саид ака! - қичқириб юборди Хосият, вужудини алақандай ваҳима, кўрқув чирмаб олган, оёғидан бошигача титроқ босган эди, - сизга нима бўлди?

У буйни оғриётганига парво қилмасдан, эшикни бир илож қилиб очди-да, бошидан қони оқаётган заргарга қараб хушидан кета ёзди. Иккала қули билан заргарни кутарди, аммо кучи етмади. Бироқ куч топиши керак! Елкасидан ушлади, сал ўтириб, кўкси билан турғазишга ҳаракат қилди, аммо заргар бошидан оқаётган қон Хосиятни бешбаттар ваҳимага солгани учун оёғида дармон қолмади. қуйвориб, қайта кутараман деганда заргар асфальтга гурсиллаб йиқилди...

Хосият талвасада қолди. Нима қилиш керак? Вақт кеч, ёрдам берадиган одам йуқ. Бирорта машина утмаяпти. У атрофга аланглаб нажот қидирди, аммо ерда ётган заргарнинг аҳволи юрагини вайрон қилиб бораётган эди. Бирдан Акмал эсига келдию, телефонини қулга олди. Афсус, учирилган экан.

У бор кучини тўплаб, заргарни кутаришга ҳаракат қилди, бирдан Худо куч берди шекилли қўлтиғидан олиб, ўриндиққа утқазди. Аммо бошидан юзига оқаётган қонни курдию миясига хуник фикр келди. "Ўлиб қолса-я " Энди нима қиламан? Бир нарса бўлса сингилларига қандай деб жавоб бераман? Эй, Худо, оғзим ошга етганда бошим..."

қули, қуйлагига теккан қондан ижирғаниб, уни қаерга артишни билмай кунгли беҳузур бўлди. Сумкасига қўл узатганда юзи заргарнинг буйнига тегди... Унинг ҳарорати паст эди.

Хушига келтириш учун юзига шапатилаб курди, елкасидан ушлаб силтади, ҳаракат йуқ! Ранги докадек оқариб боряпти, Хосиятнинг куксини совуқ бир ҳиссиёт, умидсизлик туйғуси тирнаб бораётган эди...

Узоқдан машина чироғи куриб, юрагига ёруғлик тушди, вужудига қувват кирди. Бир қули билан заргарни ушлаб машина келаётган томонга буйлади. "Нексия" экан. Эшикни оҳиста ёпди-да, йўлга чикди. Хайдовчи Хосиятни таниб қолди ва дарров тўхтаб ҳол-аҳвол суради...

Заргар шошилинич тиббий ёрдам бўлимида икки соатдан сўнг ўзига келди. Майда қон томирлар ёрилиб, мия суякларига кучли зарб теккан, бироз чайқалганди.

- Ваҳима қиладиган жойи йуқ! - деди даволовчи врач эрталаб унинг олдига кириш учун руҳсат сураётганда, - Худо хоҳласа, уч-тўрт кунда отдай бўлиб кетади.

Врачнинг шошилмай, хотиржам гапиришидан Хосият икки хил маънони англади: аҳвол ваҳимали эмас, ёки Саид акамнинг оғирлигини билдирмаслик учун касбига хос маданиятга риоя қиляпти

Заргар барча дори дармонларни олиб бўлгандан кейин олдига кирганда кўз очиб, хаёлга чумиб ётарди.

- Тузукмисиз, Саид ака? - уни чучитиб юбормаслик учун секингина гапирди.

- Худога шукур! Узингизга ҳеч нарса булмадими?

- Мен соппа-соғман!

- Бошга тушганни кўз кўраркан! Ўшандай баланд қамчиқ довонидан ун марталаб ўтиб тўсиққа урилмаган одам йўл ўртасидаги бетонга қоқилиб ўтирсам-а?! Ҳайрон қоламан!

- Саид ака, сиз буларни уйламанг! Врачлар уч-тўрт кунда соғайиб кетадилар, дейишяпти.

- Худо хоҳласа, эрта-индин оёққа тураман. Лекин Хосиятхон, ароқ ичмаганман, узоқ йул юриб чарчаганман, ланж бўлиб, бир дақиқа кузим илинибдию, нима бўлганини англамай қолдим. Кейин кейин у ёғини ўзингиз кўрдингиз. Сизга ҳам қизиқ туюлмаяптими?

- Ҳайронман! Боя кираверишда ёшгина врач билан гапла-шувдим. Никоҳ банкетимизнинг овозаси кеча етиб келибди. - У ёш қизчадай аллақандай қувонч ва шодлик билан гапирарди, - кўз тегдими дейман-да!

Заргар ишонганиданми, иримлар бидъат деган маънодами - ғалати жилмайиб қуйди. У автоҳалокат сабабини, ижрочисини уйлаб ётганини Хосият яхши билмасди. Миясида врачнинг бояги гапидан кейин кўз тегиш фикри ўрнашиб қолган эди.

Банкетдан олдин масжидда никоҳ ўқитишгач, Хосиятнинг кўнглида улуғвор шодлик, кайноқ туйғулар пайдо бўлган, ҳаётида - эр деса дегудек, кўз-кўзласа арзигудек Саид акаси пайдо бўлганидан қувонган, ғурури осмон қадар юксалганидан ўзини кўярга жой толполмаётган эди. Заргарнинг ёши катта, лекин чиройи, шаҳди ёшларникидан қолишмайди. Энг муҳими, Хосиятни тушунади. Бойбадавлат. Бу фикрни у севимли аёлининг ҳар қандай истагини муҳайё қила олишга қодирлиги, аёлга ҳурмат,

истакларини қадрлаш туйғуси - инсонийлик қирраси бўриб тургани учун ўйлапти. Туркияга олиб борди. Жаҳонга машҳур Анталия сиҳатгоҳида дам олдирди. Куплар етолмаган тилла занжир совға қилди. Туғилган ерида ҳамманинг оғзи очилиб қоладиган банкет қилди. Қайси синфдошимнинг эри шундай қила олади?! Қодирлари ҳам аёлига ҳурмат маъносида бу ишни амалга оширолмади! Аммо Саид акаси унинг учун ҳамма нарсага тайёр!

У заргарнинг каравоти этагида шуларни уйлаб ўтираркан, ўзини янги одам сифатида ҳис қилди. Азиз одамига ғамхўрлик қилиши лозимлиги, унинг саломатлиги, юриш-туришига жавобгар эканини англади. Бироқ кечаги автоҳалокат юрагига ғалати гашлик, кутилмаган қайғу солаётган эди. Саид акаси ичмайди. Истанбулда, Анталияда номигагина кўтарилган қалаҳни ичганга йуймаса ҳам бўлади. Айниқса, Анталия ресторанида Давронбейнинг ҳурмати учун бир-икки хуплаган булди. Кеча нозик меҳмонлар билан ҳам ичмади. Чунки анжуманни чиройли ўтказиб, меҳмонларни соғлом кузатишдан бошқа нарсани уйламасди. Ташриф буюрганлар хурсанд, ҳатто кўплари миннатдорчилик билдиришди. Саид акасининг кайфияти аъло эди. Айниқса, хизматга шай турган Акмалга жавоб бериб юбориб, Хосиятнинг биллагидан ушлаб, ўзига торганда ҳам руҳи тетик, чеҳраси очиқ эди. Ё куз теккани ростмикин?! Ахир, бир зал одамнинг ичида суқназар, ҳасадназарлари булади-да! Тўхта! Балки Ҳалима бахтимизни куролмасдан... Мегажиннинг кузи бормикин? У ёқ-бу ёққа шиппиллаб юрувди, парихонга бирор нарса қилдириб йулимизга сепдимикин?! Юрагида кеки бор, ҳар нарсани кутса бўлади...

Заргар аниқ эслолмайди - хаёлидами, тушида курдими: ғира-шира воқеалар, аллақандай оқ ҳарир туман тарқалди-ю, кўз олдида банкет пайдо бўлди. Одамлар... Озодбекнинг кушиғига аёллар эркаклар билан биргаликда рақс тушяпти. Бирдан чироқ учиб, атрофни зулмат қоплади. Ҳамма жим-жит бўлиб, сунг таажжуб аралаш шовқин кўтаришаётган пайтда қоронғулик орасидан оқ ниқоб кийган новча одам пайдо булди ва Саид заргар шарбат ичаётган стаканга кукунга ухшаш алланарса солди. Сунг

ҳеч ким кўрмадими, дегандай шошиб, у ён бу ёнига қаради ва куздан ғойиб бўлди...

Заргар бақриб юборди ва алаҳсираган овози устига чиқиб кетган шекилли,

- Саид ака, сизга нима бўлди, кўзингизни очинг! - деб тепасида турган Хосиятга кузи тушди.

- Новча одам қани? Қани, новча одам, қаёққа кетди? ...

- Саид ака, нималар деяпсиз, кўзингизни очинг! Қанақа новча одам, алаҳсираяпсиз шекилли?

Хосият елкасидан енгилгина силкитди ва заргар уйғониб кетди. Таажжубда қолган Хосиятга гапирмоқчи эди, аммо тушини сир тутишни лозим кўрди...

Хосиятнинг хизматкори овқат, целлофан халтада майда-чуйда кутариб кирди.

- Саид ака, тура оласизми, овқатланишингиз керак.

Заргар аёлнинг олиб келган нарсаларига қараб:

- Овора булиб нима қилардингиз, опа! - деди-да, қузғолишга ҳаракат қилди, аммо боши оғриб яна жойига ётди.

- Кейин...- деди Хосиятга. Шу пайт даволовчи врач кирди.

- Э, сизга қузғалиш мумкин эмас, бир-икки кун ёстиқдан бош узмайсиз, ётиб овқатланишингизга тўғри келади.

Хосият "Саид акамнинг дарди шунақа оғирми?", дегандай қаради. Врач дарров тушунди.

- Ортиқча ташвиш чекманг, Хосиятхон, касал даволанаман деса, бизнинг қоидаларга амал қилиши керак!

Хосият докторнинг сўзига эътироз билдирмади. Аммо кунгидан "акамнинг аҳволи оғир шекилли", деган фикр ўтди. Юраги сиқилиб, хаёлига турли-туман уйлар кела бошлади.

- Мияда озгина чайқалиш бўлган, бошингизни кутармасдан ётинг, Саид ака! Қараб туришлари учун Хосиятхонга рухсат берамиз. Аммо кеча банкет зўр булибди, эшитдик! Меҳмонларнинг орасида ҳар хили бор-да, озгина кузиккан булишларинг мумкин, яна ким билади...

Заргар мийиғида кулди. Кечаги воқеани эслади. Шаҳардан чиқишда ўзини оғир ҳис этар ва бу ҳолатидан таажжубга тушарди. Йиғиния ўтказиб кўнгли кўтарилган, руҳи тетик одам нима учун дақиқа сайин оғирлашиб кетаяпти?

Уйқу босган одамдай бошини суянчиққа қўйиб, бироз мизғиб олмоқчи ҳам бўлди, Хосиятнинг "Тинчликми, Саид ака!", деб ҳайрон булишини хоҳламади. Ярим соатга қолмай Хосиятларникига етиб олишини уйлаб ўзини бардам тутишга уринди.

Хосият хизматкор аёл билан гаплашиб турганидан фойдаланиб, заргар кўзини юмди ва лоп этиб хаёлига чироқ ўчган пайт келди. Ҳамма қатори таажжуб билан турганда кимдир ёнига келиб, столга энгашгандай бўлди, аммо бу одаммиди, қоронғуда ҳис этилган шарпами билолмай турганда у йуқолди. Энди эсласа: ШАРПА - стакандаги шарбатга уйқу дори солган одам экан! Охирги хўпламини ҳузур қилиб ютаркан, томоғида тахирлик, кейин аччиқ таъмни сизди. Хаёли меҳмонларни яхши кузатишда бўлгани учун нега бунақалигини уйлаб кўрмаганди... Лекин уни уйлантирган, ташвишга солган нарса шуки, шарпа ким, ичимликка дори солишдан мақсади нима?! Узича қилдими ёки бировнинг топширигини бажардимми? Топшириқ берган ким, ололмаган қасди бормиди? Заргарни Худо асрабди. Заҳар бўлганда ҳозир нариги дунёга равона бўларди. Мол-мулки, хазинаси, кечагина никоҳига олган хотини кимларга қоларди?!

Хосиятнинг "Нокиа"си булбулдай сайраб юборди.

- Эшитаман!

- Дугонажон, заргар эринг билан биринчи кечани яхши ўтказдингми?

- Ёмон эмас. Нима ишинг бор?

- Дугоналар бир-биридан кўнгиш сўраб туриши керак-ку!

- Устимдан кулаёпсанми? Кулфатимга шерик бўлиш ўрнига масхара қиляпсанми?

Хосият яшин тезлигида ўйлай бошлади. Аварияда унинг кули бормикин? Бўлиши керак! Акс холда кўнгироқ қилмасди. Иблис! Мақсади нима? Ичиқоралик эви билан-да! қачонгача мен билан олишади? Бу ишни бир ёқлик қилмасам бўлмайди.

- Ҳозир қаердасан?

- Офисингга келсам, йўқ экансан!

- Кетмай тур, ярим соатда етиб бораман, сенда икки оғиз гапим бор, тушундингми?

- Кутаман...

Қувноқлигига қараганда унча-мунча гап кайфиятини туширадиганга ухшамасди.

Хосиятнинг жаҳли чиқди. Саид акасига билдирмаслик учун коридорга чиқиб гаплашган бўлса ҳам ичкарига киргандан кейин кайфияти бузилганини билишган, икковлари нима гап, дегандай бир-бирларига қарашди.

- Саид ака, мен ярим соатда етиб келаман, сизга холам қараб турадилар!

Хосият таажжуб тўла нигоҳларга жавоб бермасдан ташқарига отилди.

Акмал машина эшигини очиб қуйган экан, Хосият жаҳл билан ўтирди-да:

- Офисга ҳайда! - деди.

"Ласетти" елдек учиб бораркан, Хосиятнинг мияси мотор каби тез ишларди. "Ифлос! Совунимга кир ювмабсан ҳали, исқирт! Тиллаларим билан одам бўлиб, энди менга хужум қиляпсанми?! Арзимаган хатога шунча тўловми? Инсон булганингда мени кечирардинг, тилинг бошқа дилинг бошқа экан! Орани очиқ қилганимиздан кейин ҳам шунақа ифлослик қиляпсанми? Энди кечирмайман. Ресторандаги ёнғин электр кабелидан чиққан дейишди, аслида уни сен қилгансан! Бойиганимни кўролмай, ичингга ўт тушган! Бойлигимнинг ярмини сарфлаб бўлса ҳам ҳамма айбингни буйнингга қўяман, ё қаматаман ё оёғимга тиз чуқтираман, болангни уртага қўйиб кечирим сўрайсан! Аяб ўтирмайман. Аввал урганимда жонинг омон қолган бўлса, бу сафар битта зарбамдаёқ тил тортмай ўласан!

Ҳалима Хосиятнинг важоҳатини куриб, ранги оқариб кетди, тахтадек қотиб қолди...

Хосият Ҳалиманинг кўзида қувлик ва ёвликка ўхшаш ҳиссиёт курди. қулини олишга иккиланиб турганда миясига заргарнинг "Бизнес одами душмани билан дустдай муомала қилиши керак!" деган гапи келиб, кечинмаларини билдирмасдан сурашди. Аммо вужудини чулғаб олган ғазаб ўти кўзларида зоҳир бўлган шекилли Ҳалима эҳтиёткорлик билан ўзини тортди.

- Менда нима ишинг бор? - имкон қадар ўзини босиб сўради Хосият.

- Бир кўриб утмоқчийдим...
- Бошимга кулфат тушган вақтни атайлаб танладингми ёки устозинг ургатдимми?

- Бу ерда устоз причём? Бемаза гапларни сузлама!

- Нима учун?

- Яхши мақсадда келдим-ку!

- Аммо кечқурунги автохалокатда қулинг бор!

- Мен бачкана иш қилмайман.

Хосият унга астойдил тикилди: бояги қувлик кўринмас, кўзини олиб қочар эди. Хосиятнинг шубҳаси кучайди.

- Ҳалима, битта гапни очиқ айтайми?

- Гапиравер.

- Аҳволингни бир кўрай, чираниб қаергача борардинг, бировларни норози қилиб нимага эришардинг, деб келгансан! Тугри гапирдимми, виждонинг булса тан ол?!

- Сен ўйлаб гапир!

- Биз сен билан орани очиқ қилгандик. Хатойим учун сен истаганча товон тўладим. Мард булсанг, эски гина-қудратларни унутардинг, аммо сен устозингга, берган ваъдангга тескари иш қиляпсан!

Ҳалима кутилмаганда шахд билан ўрнидан турди. Бир силтаниб олди-да, қаддини магрур тутди.

- Ёмонлигинг бир умр ёдимдан чиқмайди. Фурури бор одам сен билан муомала қилаётганда уни ҳисобга олади. Менда ор-номус, фурур йўқми? Кеча темир билан уриб сойга ташлаб юборсангу, бугун сен билан оғиз-бурун упишайми? Йўқ, дугонажон, бунақаси кетмайди!

- Демак сен...

- Ҳа, мен ҳамма келишувларни тиллаларингни тортиб олиш учун қилганман!

- Номард! - ҳайратда қолди Хосият унинг ғазаб тула кўзларига дадил қараркан.

- Ҳа, сенингча, номардман! Аммо билиб қуй: бир марта ёмонлик қилиб, бир умрлик душман орттирдинг! Эсингдан чиқарма: бир кўза тиллангни босқинчилик билан олган, энг яхши ходимингни ўзига оғдирган, ресторанингга ўт қўйган, уша севимли Саид акангга уйқу дори бердирган - мен Ҳалима бўламан!! Мен сени кўришни хоҳламайман, овозсиз милтиғим булса-ю, етмиш ерингдан отиб

ташласам!

Хосиятнинг мияси ғувиллаб кетди. Ғазаб ва нафратни босиш учун чуқур-чуқур нафас олди ва ҳозирча бундан ошириб гап айтолмаслигини билиб, қулоқ чаккасига шапалоқ тортиб юборди. Ҳалима зарбани кутмагани учун диванга утириб қолди. Икки кафти билан юзларини ушлади-да урнидан турди.

- Ул, ифлос, чидамаяпсанми? Қурққан олдин мушт кутаради! Иллатинг бор-да! Илигинг қалтирайди. Мени бир шапалоқ ўрганинг билан енгдим деб уйлайсанми? Жужани кузда санаймиз. Ҳалимани осонгина таслим қиладиган полвон онасидан туғилган эмас!!

- Агар устозинг Баёзхон разил, ифлос ишларингни эшитса, кетингга бир тепиб идорасидан ҳайдаб чиқаради. Пес-маховдай яккаланиб қоласан?! Билиб қўй: сен нормардлик қилдингми, энди ҳамма кирдикорингни ўзим бориб устозингга айтаман!

Ҳалима бушашди, ранги оқарди, бундай бўлишини кутмагани учун довдираб қолди, аммо даражасини қўлдан бермасликни уйлаб ўзини дадил тутарди.

- Баёзхон акам сендақа хиёнаткорга ишонадиган лақма эмас, мегажин! Тиллаларимни тортиб олиб, ўзимни сойга оқизиб, сунг у билан ҳамкорлик қилганингни эшитса, иккинчи ёнига йулатмайди ва сенга лаънат айтади! Қолаверса, бу ҳақда уша севиқли Саид акангга икки оғиз гапириб қўйса, эрдан қуруқ қолишинг турган гап! Бундан ташқари, ақбимни унга исботлаб беролмайсан!

Хосият Ҳалиманинг кузига жиддий тикилди. Уни бешафқатлик билан мот қилиш мавриди келганини сезди ва зудлик билан фикрларини жамлаб олди.

- Мени айбингни исботлолмайдиган аҳмоқ деб уйлайсанми?

- Ундан ҳам бешбаттарсан!

Хосият буйнидаги катта экранли "Нокиа"сини олди-да, тугмачаларини босди. Ва шиддат билан Ҳалимага туғрилади.

- Куриб қўй, эшит!

Экранда Ҳалиманинг ҳаяжон билан қўлларини ёзиб гапираётгани пайдо булди ва шу сониянинг ўзида овози

эшитилди. Хосият унинг гапларини диктофонга: ёзиб, ҳаракатларини тасвирга туширган эди...

Ҳалима талмовсираб қолди. Кузи ола-кула бўлиб, қўллари қалтирай бошлади. Фожеа олдида нажотсиз одамдай кўксида аччиқ фарёд туғилди. Томоғига тиқилган номус ғазабини сочишга йўл бермади. Руҳияти бомба портлаган уйдай алғов-далғов булиб кетди. Уни жар ёқасига келтирган Хосият вазиятдан фойдаланиб сўнги зарбани берди.

- Энди, дугонажон, орамиздаги меҳр-оқибат, аҳду вафо тугади! ғалчани ҳурмат қилсанг чориғи билан тўрға чиқибди деган мақолга мос иш қилганинг учун кечирмайман. Сени прокурорга бераман!- деб телефондаги ёзувларга ишора қилди у,- Ресторанни таъмирлаш учун кетган ун беш минг долларни тулайсан, Саид акамга етказган ҳамма зарарни қоплашга "куки"дан санашингга тўғри келади. Босқинчилик билан тилламни тортиб олганинг учун камида ун йил утириб чиқасан!! Энди асабимни бузмасдан қаердан келган бўлсанг ўша ерға жуна! Турқингни куришга тоқатим йўқ!!

Ҳалима ғолибдай чиқиб кетаётган булса ҳам қонсиз юзлари, серташвиш кўзларидан "Ҳамма сирим фош булса қандай бош кутариб юраман, Баёзхон акамнинг олдида ким деган одам буламан", деган изтиробли ўйлар кўриниб турар, айна дамда Хосиятга узиб оладиган икки оғиз суз айтиш учун фикрларини жамлаб олишга қийналаётган эди. Ноилож унга нафрат билан қаради-да, орқасига тепки еган одамдай ташқарига чиқди. Машинаси олдига боргунча Хосият кузатгани чиқармикин, деган илинж билан кутди, аммо узи қаттиқ ёпган эшик очилмади... Машинани ўт олдириб, жўнаб кетаётганда ҳам Хосият кўринмагани алам қилди ва юрагида қоронғулик, асабни емирадиган ғашлик пайдо булди...

"Ифлос! Еб туймайдиган очофат! Шунча бойлиги туриб мен билан ўчакишга бало борми? Топганингни еб, жимгина юравермайсанми? Аммо бу сафар индамай кетмайман!! Охиригача курашаман. Далиллар етарли. Тоғдан топган тиллаларингни давлатга топширмасдан, узлаштириб борганинг учун қонун олдида жавоб берасан! Шаҳардаги энг зур ресторанни гиёҳфурушликдан келган даромадга олға-

нингни органга айтсам энангни Учқурғондан курасан! Сен ишонган ички ишлар бошлиғи аллақачон истеъфога чиққан!

Ёмонликка олсам, уйингла сақлаётган бир кўза тиллани давлатга айтаман. Ана унда аҳволингга маймунлар йиғлашини кураман!"

У Хосият олдида тургандай яксон этувчи далиллар билан мот қилаётгандай кўзларини катта-катта очиб, нафрат билан сузларди. Аммо кунгил тубида нега шуларни ўзига айтолмадинг, қурқдингми, ўзингни йуқотиб қуйдингми, дея ожизлигини тан олаётган эди. Ўзини тезкор, темирни қизиғида босадиган одам ҳисобласа-да, зарур вақтда сукут сақлаб рақибига ютказиб қуйгани алам қилар, орқага назар ташлаб яна Хосиятга қарши далиллар топишга интиларди. Ҳаяжони босилиб, жаҳлидан тушгандан кейин эса куксида адолат туйғуси уйғонди ва камчиликлари, хатолари кўз олдида ўта бошлади.

"Нега уйлаб иш тутмадим, Шайтоннинг сузига кирдимми? Ҳеч булмаса устоз олдида шарманда булишдан қурқмадим-а?"

Хосият бир жойда ҳақ: гуноҳи учун товон тулади. Бойлигининг ярмини босқинчилик билан тортиб олсам ҳам менга қарши иш тутмади. Энг чаққон ходимини оғдириб, ресторанини ёқиб юборганимда ҳам тишини ёрмади. Энди улганнинг устига гепандай кўнғироқ қилиб ҳақоратлашим, булмағур гапларни айтишим нафсониятига тегди, орини қузғаб юборди шекилли. Ахир, ноҳақ боссанг, қурбақа ҳам "вақ" дейди-да!

қилмишларимни Баёзхонга айтармикин? Наҳотки, яккаланиб қолсам?! Энди обру топаётганимда оёқ ости булишга қандай чидайман? Буни қуя турай. Айбимга иқроп булганимни диктафонга ёзиб олди. Прокуроорга ариза ёзса, устимдан жиноий иш қўзғайди. Камида ун йил утириб келасан, деди. Бу даҳшат. бу азоб, тўғрироғи, бугунлай йўқ булганим-ку? Энди нима қилдим?

Эй Худо, нега ҳаддимдан ошдим? Нега ортимга бир қараб чуқур уйлаб олмадим? Бойлик кўзимли кўр, ақлимни заиф қилиб қуидими? Балки қурмаганнинг кўргани қурсин, деган мақол менга гўғри келаётгандир! Энг ёмони,

бу ишларимни на Тожи момо, на устоз биледи? Мени бир томчи сувдай тоза, ҳалол ишлайиги деб уйлашади. Агар гуноҳларимга иқрор булиб, вазиятдан "иқишга ёрдам сураам, аблаҳлигимдан ҳайратда қолишса керак! Ёрдам беришмайди, нафратланишади. Ресторан ёнгандан кейин, устоз суруштирувида хайриятки, шерикларим сотмади. Сувдан қуруқ чиқдим. Аммо бу сафар ишим чаппа кетяпти. Нима қилиш керак? Тезроқ йулини топмасам, адоий тамом буламан!"

Ҳалима чиндан-да, афсус чекаётган эди. Надомат туйғуси руҳига азоб берар, нажотсизликдан узини қуярга жой тополмай қийналар эди.

* * *

Хосиятнинг қалби, бутун руҳияти турли фикрлар таъсирида остин-устун булиб кетди. Одамлар бешафқат, хиёнаткор эканлигини уйларкан, асаблари зуриқди, куксининг элиг нозик жойида собит турган яшаш иштиёқи қалтис силкингандай булди. Инсонга ишонч йуқолгани учун энди фақат узи курашмоқчи, тусиқларни билдирмай олиб ташламоқчи булди. Бу ҳақда ҳатто Саид акасига ҳам айтишни истамай касалхонага кириб келди. Оқсоч билан гаплашиб ётган заргар бир қарашлаёқ юз берган воқеани тахминан англаб етди, мавриди эмаслиги учун савол бермади. Ҳеч ким ҳеч нарса сезмади дея узини хотиржам тутаётган Хосият хизматкорни уйга жунатиб юборди. Диван этагига оҳиста утирди ва заргарга юзланди.

- Тузикмисиз?

- Мен яхшиман...

Хосиятнинг англашича, заргар ундан қаерга, нима учун бориб келганини сурамоқчига ухшарди, аммо негадир жавоб кутмасдан ўзи гап бошлаб қолди.

- Рақобат кучайиб, ҳаёт оғирлашди. Биз-ку, умримизнинг катта қисмини яшаб бўлдик, ушиб келаётган ёшлар хушёр, ақлли, андишали булмаса оилада ҳам, кучада ҳам қийналиб қолади. Бундан кейин етти улчаб бир кесиб яшашга туғри келади шекилли...

Хосият бу гаплар узи учун айтилаётганини сизди. Бисотини қидириб, уни хотиржам қиладиган, узига ҳам

таскин берадиган сўз топелмади.... Заргар дори-дармон таъсирида ухлаб қолди. Икки соатча утгандан кейин Хосиятнинг телефони жиринглади.

- Ярим соатдан кейин сен билан куришсак буладими? - бу Ҳалима эди.

Ҳалиманинг овозидан нима мақсадда қунғироқ қилаётганини бирданига билиб булмади. Мулоҳазага берилган Хосият:

- Мени эшитяпсанми, дугона? - дегандагина узига келди. Овозида билинар-билинемас ялинчоқлик, мулойимлик бор. Ҳалима ён бермоқчи! Вазиятдан чиқиш учун айёрлик қилаётганини тушунган Хосият баланддан келди.

- Бугун вақтим бўлмайди! - деди жиддий оҳангда.

- Биз атиги беш-ун минут гаплашамиз холос!

- Касални ташлаб кетолмайман. Хизматкоримни уйга жунатиб юбордим.

- Унда қачон кўришамиз?

Энди айёрлик навбати Хосиятга утди. Ҳалимани озгина қийнашни лозим топди.

- Эртадан кейин телефонлашамиз. Шунчалик зарурми?

- Менимча, икковимизга ҳам ёхши! Дугонажон, бенуқсон парвардигор! Айрим нарсаларни келишиб олсак ёмон бўлмасди.

Хосият бироз индамай турди-да, уни эзиш ҳақида фикр юрита бошлади.

- Бир марта келишганмиз. Сен лафзингга хиёнат қилгансан, яна нимани гаплашамиз? Бошимни қотирма, ҳаммаси тугади.

У атайлаб алоқани узиб куйди. Бир неча дақиқадан кейин Ҳалима яна қунғироқ қилди.

- Дугонажон, ресторан масаласида гаплашмоқчи эдим. Тил топишганимиз яхшимасми?

- Сени прокурорга берганим ундан яхшироқ!

Ҳалима бироз жим қолди. Хосиятга зарба бериш учун фикрлаётгани сезилиб турар, аммо нималарни уйлаётгани Хосиятга қоронғу эди.

- Яхшиликка юрмасанг, эшит: наша етиштириб, харидор топган Хайир ака менинг қулимда! Прокурорга курсатма

бериш учун шай турибди! Ҳамма олди-соттиларингни диктафонга ёзиб олган, бир оғиз айтсам, терговчига қўйиб беради. Гиёҳвандлик моддаси етиштирганинг ва уни сотганинг учун ун беш йил оласан! Билиб қўй: ҳар ҳолда сендан беш йил кам ўтирарканман!

Хосият Ҳалиманинг далиллари олдида анграйиб қолди. Ички ишлар бошлиғи билан келишиб иш қилганман, қорлар ёғиб излар босилди деб ҳисоблаган эди. Аммо Ҳалиманинг кутилмаган далиллари олдида таслим бўлишга мажбур. Хайир акни ҳақиқатан диктафонга ёзиб олган булса, иш пачава! Тезроқ чора кўрмаса бўлмайди. Жиноят очилса, ресторани сотиб ҳам босди-босди қилолмайди. Ҳалим исқирт билан уचाкишиб адашдим шекилли! Тинчгина юраверсам бўлмасмиди? Ахир, ит хурар, карвон утар дейишган-ку!

У хаёлларини йиғиштирди ва шу заҳоти, Худо қўллагандай, хаёлига келган далилдан илҳомланиб кетди.

- Сен бир куза тиллани қаерга қўйганингни, нима ишлар қилиб юрганингни билмайди деб уйлайсанми? Ҳаммасини биладан, ярим тунда кимлар билан куришиб, тиллани қаерга олиб боргансан, қайси пул эвазига чет элдан товар олиб келгансан - яхши биладан! Тиллалар қаерда эканини ҳозир тегишли идораларга айтишим мумкин. Бу бойлик менга бобомдан қолган, ўғирлик билан топмаганман! Сен эса босқинчи, ўғрисан! Кўзингни мошдек очиб қўядиган вақт келди. Тушундингми?!

Ҳалима чучиб кетди. Лекин Хосиятнинг тахминдан гапираётганини сезиб қолди. Сабаби: бойлигини беш жойга яширган. Бу Баёзхоннинг усули! Утган ой ҳамкорларидан эшитган. Бир вақт шогирдларига: "Агар бир жойдаги тиллангни олиб қўйишса, тўрт жойдагиси билан бемалол узингни тиклаб оласан!" деган экан. Ҳалима унга амал қилиб кузадагини бешга бўлди ва узи ишонган жойларга яширди.

- Ёлғон-яшиқ гапларинг билан чучитолмайсан. Бойлигини энг зур изкувар ҳам тополмайди. Мен олдириб қўядиган аҳмоқ эмасман! қолаверса, ҳеч ким мендан айб тополмайди. Аммо сен наша учун жавоб берасан. Яхшиликка юрмадингми, энди ўзингдан кур, пандавақи!

Ҳалима алоқани узди. Хосият турган жойида тарашадек қотиб қолди. "У чиндан наша ҳақида органга айтармикин?" Айтса, мен чув тушаман!

Мен аҳмоқман! Душманним узи сулҳ таклиф қилсаю, нега келишмайман?"

Уни ҳамшира чақириб қолди. Саид акаси уйғониб сураётган экан.

- Яхши дам олдингизми, ака? - Хосият хотиржам суради. Заргарнинг кўзидаги зийраклик воқеаларни мулоҳаза қилиб ётганидан дарак бераётган эди.

- Раҳмат... Бошимда сал оғриқ бор...

Хосият "ял" этиб заргарга қаради. Назарида, бугунги воқеалар миямни оғритиб юборди деган маъно бордай эди. У шифтга қараб мулоҳаза қилиб ётар экан, воқеаларни бирма-бир адолат чиғириғидан ўтказиб, Хосиятга муҳим гап айтишга чоғланаётгандай эди.

- Менимча, Хосиятхон, ўзингиздан паст одамларни енгаман деб вақт сарфлагандан кура, бизнес яхши эмасми? Улар вақти келиб узи қазиган чоҳга йиқилади. Ҳозир яхши тушунмаган булишингиз мумкин, аммо вақтлар утиб, бу гапларни бекорга айтмаганимга амин буласиз...

Хосият ерга қараб мулоҳазага берилди. Ишоранинг маъноси ва заргар зеҳни ҳайратда қолдираётган эди.

- Туркиялик ҳамкорларингиз билан шаҳар марказида аёллар кийим-кечаги сотадиган супермаркет очмоқчи эдингиз, уни кечиктирманг!. Душман ютуғингиздан бир эзилса, унга қарши курашдан ор қилганингизни билиб, ер билан яксон булади...

- Тўғри айтасиз, Саид ака! Мен шу бугуноқ Истанбулга кўнғироқ қиламан.

- Бу бошқа гап, асалим! Мақсадингиз шаҳарда энг бой аёлга айланиш эканини ёдингиздан чиқармасангиз булгани!

Заргар унинг қулини ушлади. Кафти, бармоқлари майин ва иссиқ эди.

- Сиз бачкана рақиблар билан курашиш учун эмас, менинг кўнглимни обод қилиш ва чиройингиз билан юрагимга баҳор олиб кириш учун туғилгансиз, жоним.

Хосият заргарга табассум ҳадя қилди ва хонада ҳеч ким

йуқлигидан фойдаланиб заргарнинг ишораси билан уни упиб қўйди. Заргар қўзғолишга ҳаракат қилувди,

- Ака, сизга мумкин эмас!- дея екасидан силаб ётқизди.

Заргар унинг иягидан, узига ярашган қоп-қора сочларидан силади. Ёш аёлда ҳаяжон пайло булди.

- Ака, биров кириб қолиши мумкин...

- Хусусийлаштириб олган хотинимни силаш мумкин эмасми?

- Акажон, бу ер Тошкент эмас!

- Тузалишим билан Тошкентга олиб кетаман. Бу ер икковимизга хавфли шекилли...

Хосият ерга қаради. Эркаланиш вақти келганини сезди, қаддини тулгонтириб кузини сузди. Куксини тулдириб келаётган эҳтирос кузларида зоҳир булаётганини билган заргар уни кулидан ушлаб узига тортди. Упмоқчи булиб юзига яқинлаштирганда эшик тириқлаб қолди ва улар катталар кўриб қолишидан чучиб, икки ёнга қочган ёш йигит-қизлардай бир-бирларидан узоқлашишди... Ва ... кулиб юборишди.

Врач Хосиятга кетаверишини айтди. Беморга ҳамшира ва врачдан ташқари одам қараш шарт эмаслигини тушунтиришди.

У уйга бориб-ла, Истанбулга қўнғироқ қилди. Ҳамкорлар кейинги ҳафта водийга келишадиганини айтганда заргар бежиз гапирмаганини, майда-чуйда, икир-чикирлар билан уралашмасдан асосий иш билан жиддий шуғулланиш зарурлигини яна бир карра ҳис қилди. Акмалга тезда етиб келишини тайинлади. У узидан сирли бир дадиллик сезар, ишлари юришиши учун Ҳалимани эсдан чиқариши лозимлигини, яккама-якка курашга чиқолмаслигини тушуниб борарди. Билганини қилсин, мен узимни ҳимоя қила оламан. Эҳтимол Саид акам айтгандай узи қуйган тузоққа узи илинар... Нима булса пешонамдан кўрдим. Ахир, Худо бор ва у ҳаммасини кўриб турибди...

Ҳалима Хайир аканинг олдида чиқиб, шаҳардаги уйига кетаркан, мияси асалари уясидай ғувиллар, қалбига сон-саноқсиз игнадай санчилаётган саволларнинг қай бирига жавоб беришни билмас, Хосиятнинг далиллари олдида

ожиз эканлигини уйлаб сиқилиб кетаётган эди. "Аслида мен нонкўрлик қилдим, нега у билан курашяпман? Товон тулаб бўлган-ку. Худо пешонамга ёзган экан - Ўлмадим. Омон қолдим. Энди Гожи момонинг гаъбирича, Худога шукур қилиб, пул топиб юраверсам булмайдими?"

Ҳалима орада булган воқеаларда узини айбдор қиларкан, юрагида енгиллик сизди. Вужудини қамраб олган кек, гинахонлик туйғуси секин-аста чекингандай буларди.

Бундан ташқари, воқеалардан кир қидириб душман орттирадиган булса, узини бой хотинга айланишида сабабчи бўлган Хосиятга қарши юрса, нонкўрлиги унун Худонинг жазоси муқаррарлиги кунглини ғаш қиларди.

Фикрлар хаёлидан утаркан, Авазнинг кечаги гаплари ёдига тушди.

- Хосият билан уचाкишнинг кераги йуқ! Сени деб уни ташлаб келганман. Энди ишимиз юришиб турганда, узингга душман орттирсанг, бошқа ҳамкор топишимга туғри келади.. Мен "Ласетти" олмоқчиман. Уч-тўрт марта хорижга бориб келсам, ишимиз даҳшат булиб кетади. Ҳагто Хосият ҳам бизнесимизга тан беради. Душманликни эсдан чиқаради. Бизга дўстона яқинлашади. Менимча, уни сенга муносабати асли ёмон эмас!

Ҳалима Авазнинг гапларини эсладию, Хосият билан урталарида бўлган кунгилсиз воқеадан беҳабарлигини уйлаб, ичида бир хурсиниб қуйди..

Аммо у Авазнинг гапларига амал қилмай иложи йуқ. Иши юришяпти. Даромад кўпайди. Бизнеснинг янги-янги турларини уйлаб топяпти. Унинг одати - хориждан катта мол олиб келяпман, деб тиниб турмайди, вақтдан унумли фойдаланишга интилади. Ҳалима фойдани куриб қувонади. Миясига қойил қолади. Бир неча кун аввал шидлат билан бозордан келди-да, беш минг доллар пул суради.

- Нега? - деди Ҳалима таажжуб билан.

- Ҳозирча сир, лекин фойдаси нақд.

- Ишончли одамларми?

- Ҳаммасини танийсан. Вазият шунақа булиб қолди.

Бир ҳафтадан кейин Аваз унга беш минг долларни қайтарди ва ёнига минг доллар қушиб берди.

- Нима иш қилдинг?- деган саволига:

- Билишинг шарт булса айтай! битта танишим пулга мухтож бўлиб янги "07" сани сотувга қўйувди. Вазиятдан фойдаланиб қолмоқчи булган харидорлар машинани ерга уриб ташлади. Мен эса уни уч минг арзонига - беш минг долларга сотиб олдим. Бир ҳафтадан кейин эгаси машинани қайтариб оламан деган эди. Нархини берасан дедим. Вазиятдан чиқарганим учун етти минг доллар узатди. Мен рози булдим. қалай?

- Ёмон эмас! Лекин у норози эмасми?

- Аксинча, хурсанд. Беш минг доллар билан деярли шунча пул ишлабди...

Ҳалима шуларни уйлаб кетаётганда телефони жиринглади. Мутлақо нотаниш рақам. Ҳайрон булди. Кўнгли ҳижиллашди. Ҳатто бир неча марта жиринглаб турса ҳам уланмади. Яна кўнғироқ келди. Боғланса нохуш хабар келадигандай юрагига гўлгула тушиб, узини ноқулай сеза бошлади...

Ниҳоят, учинчи марта кўнғироқ келганда боғланишга мажбур булди.

- Менга Ҳалимаҳон керак эди. - Мулойим аёл овози Ҳалимада юракка гўлгула соладиган даражада шубҳали эмасди. "Бекор чўчиган эканман!" - кўнглидан утказди у. Аммо бепарқликка берилмади.

- Эшитаман, опажон!

- Бизнес масаласида ишим бор эди. Уйингизга борсам, икки-уч кундан бери келмаётган экансиз.

- Ҳа, сафарда эдим.

- Мен подъездингиз рупарасидаги скамейкада утирибман. Опангиз ўргилсин, озгина вақтингизни аяманг!

Аёлнинг гапиришида аллақандай танишлик, унутилган воқеаларни эсга соладиган бир нарса бор эди. Вақт қисқа бўлгани учун Ҳалима уни эслолмади.

- Беш-ун минутда етиб бораман. Жа, шошилинч эмасми?

- Йўқ! Озгина маслаҳатли иш холос...

- Кўришамиз.

Аваз уни "дом" олдига ташлади-да, Олматага "КамАЗ" гаплашиш учун питакка кетди. Ҳалима подъезд олдига келганда қорача аёл скамейкада ултирар, қарашларими, лаби ёнидаги кулдиргичими, - танишга ўхшарди. Сураш-

ганда ҳам уни қасрда курганини эслолмади. Фақат уйга кириб, юзларига фотиҳа тортишгандагина у билан Москвада бирга ишлаганини эсладию, юраги "шув" этди. Куз олдига учала аёлдан уғирлаб қочган ўн минг доллар келдию, ранги қув учди, оёқ-қули қалтираб, тузоққа илинган одамдай талвасага тушиб қолди. Аёл эса, Ҳалима ўтган воқеаларни эслаганини сезиб, ғазабини ичига ютди ва бутун нафратини кузига жойлаб унга тикилди. Ҳалима ўлжасини авраётган илонга қарагандай, кўрқа-писа унинг кўзларига назар ташлаб кўрқиб кетди.

- Мени танимадингиз шекилли, а?

Аёл овозида мулойимлик йуқолган, "қулга тушдингми, қочиб қаёққа борардинг, танимасликка олма! Энди қилмишларинг учун жавоб берасан!" деган нафратомуз оҳанг бор эди. Ҳалиманинг ички қуввати тукилиб борарди. Авазни жунатмасам буларкан, деган фикрга борди.

Аёл қул телефонини олиб алақайси рақамга гудок ташлади. Ҳалиманинг ваҳимаси кучайиб, вужудини ушлаб турган нозик иплар секин-аста узилиб борарди, ўртадаги сукунат юракни эзадиган даражада оғир ва изтиробли эди.

- Опа, менда нима ишингиз бор эди?

Аёл Ҳалиманинг оғир ҳолатга тушиши режалаштирилган натижадек хотиржам эди

- Наҳотки, қандай иш билан келганимни сезмаган булсангиз?- аёл нафрат билан сўзларди. - Шу қадоқ қўлларимга қараб, - аёл икки кафтини унга узатиб ёзди, - Москвадаги оғир кунларни эсламадингизми?

Ҳалима туни билан ошхонада картошка тозалаб, сабзи тўғрайвериб мадори қуриган оғир дамларни эслади. Пул уғирлаб қочгани хотирасига келиб уятдан қип-қизариб кетди. Ер ёрилсаю кириб кетса, аламзада аёлнинг нафрат ва ғазаб тулган кўзларига қарамаса! Тирикчиликдан қийналган, кечалари ухламай қирқ даража совуқда ижара уйга пиёда келганларини эсларкан, қанчалик бағритошлик, пасткашлик қилганига амин булди. Уша пайтда бири тўй қиламан, иккинчиси, катта уғлимга уй қураман деб ишлаётгани, энг ёмони, Санобар опа икки етимни боқаман деб бегона юртларда юрганини уйламагани учун узини ёмон қуриб кетди. Жавоб берадиган, жабрдийдалардан оёғига

ётиб кечирим сурайдиган пайт келдими? Иш осонликча битса-ку яхши, товон талаб қилса ҳам оз. қайтар дунё деганлари шумикин? Хосиятдан товон ундирганимни эсласам, юрагим орқага тортиб кетади. Эй Худо! Узинг шарманда қилма! Гуноҳларимни кечир!"

Кутилмаганда эшик зарб билан тақиллади. Ҳалима дик этиб урнидан турди-да, эшикка яқинлашди.

- Ким у?

- Оч!

Ташқаридаги одам кутмади. Зарб билан итарувди, эшик Ҳалиманинг билаги аралаш елкасига урилди. Гавдасига яраша баджаҳл одам:

- Бизнинг хотин қани? - деди дағал овоз билан коридорга кириб келаркан. "қамалиб чиққан одам" деб ўйлади Ҳалима қурқинчли башарасига қараркан. "қамалиб чиққан одам"нинг салобати, шаҳди шу қадар кучли эдики, ҳеч ким ортига қайтаролмасди.

- Келинг амаки! - деди Ҳалима уни юмшатиш учун.

- Ҳа, келдим. Ҳалима бўлсанг керак, а?

- Ҳа, ушаман!

- Хотинимнинг пулини уғирлаган сен экансан-да?

- Туғрими?

- Ичкарига кириб, бемалол гаплашамиз!

У қушнилар эшитиб қолмасин деб секин гапирарди.

- Биринчи уринда пулни тўла, уша ун мингни ҳаммасини бирданига берасан!

ЗИК Ҳалимага қараб беухшов ишшайган эди, оғзидан ароқ ҳиди анқиди. У буйдор ва семиз, туриши юз килодан ошиқ, - яшин тезлигида чақирса ҳам Аваз унга бас келолмайди.

- Амаки, бир пиёла чой ичинг! Кейин масалани ҳал қилаверамиз.

ЗИК аёл ён бергани учун пулни ундириш мумкинлигини сизди ва коридор уртасига қирқ олти размерли туфлисини ечиб Ҳалима бошлаган хонага кирди. Аёлини куриб, сал юзи ёришди.

- Нима бўлди, хотинжон, пулни ундирдингизми?

- Ҳозир гаплашамиз, дадаси, бироз утириб туриб.

- Э-э, раз шу хотин олганми? Давай берсин, биз ҳали Тошкентга кетишимиз керак. Уч минг доллар пул деб орқангдан уч кундан бери юраман. қамокдалигимда кўн-ғироқ қилганингда шу чоққача пул чунтагимизда буларди.

Аёл Ҳалимага қаради.

- Эшитдингиз, а? - деди аёл кузларини луқ қилиб. Лекин Ҳалима бир қарорга келмаган эди. Аччиқ надомат туйғуси туғри қарорга келишига ҳалақит бераётган эди.

- Сиз пулимизни уғирлаб қочган эдингиз. Уша вақтда қидиролмадик. Москвадан қайтгандан кейин изингиздан тушдик. Омадимиз бор экан, уртоғингиз билмай манзи-лингизни айтиб қўйди.

Аёл хотиржам гапиргани учун Ҳалима ҳам анча узини босиб олди.

- Учала аёл бизни вакил қилиб юборган! Ун минг доллар беришинг керак. Агар тонсанг, агар тонсанг, сени ўзим асфаласофинга жунатаман! Менга барибиру манавинга қийин бўлади, - деди эркак хотинини курсатиб, - яна болаларни ўзи боқади. Мен келиб кетиб юраверадиган одамман. Аммо-чи,- в Ҳалимага яқинроқ сурилди, - сенга ҳам қийин бўлади, ёш жонингда қих,- курсатгич бармо-ғини ке-ирдагига кундаланг юргизди, - ёш жонингда у ёққа кетворасан. Шунча молу давлатинг аллакимларга қолади. қани давай, ун минг долларни чиқар.

Ҳалима талмовсираб қолди. "қамалиб чиққан одам" ёнидан овчиларникидай каттакон пичоқ чиқариб столга санчди.

- Тезроқ бўл! Мен ҳазиллашишни ёмон кўраман!

Ҳалима нажот истагандай аёлга қаради. Аммо у "хўжай-иним шунақа" дегандай қулини икки ёнга ёзиб елка қисди.

- Сенга беш минут вақт бераман. Пулни столга қўйсанг, процент олмайман, қўймасанг, ун уч минг қилиб тулайсан! Тушундингми?

"қамалиб чиққан одам" кўзларидаги ғазаб ва қатъият Ҳалимани чучитиб юборди, яна дагдаға қилди.

- Тез бул, сени томоша қилгани келмаганман.

Ҳалима нима қилишни билмай турганда эркак столга соат қўйди.

- Эслатиб қўяй: вақт кетди!

У ёнидан сигарета олиб чека бошлади. Паға-паға тутунни ҳузур қилиб тортаркан, Ҳалимага соатни кўрсатди. Оғир сукунат аёлнинг ҳаёт-мамотини ҳал қилаётган сасиз-садосиз ҳукмга ўхшарди.

- Ҳа айтгандай, эшик калити қани?

"қамалиб чиққан одам" мақсадни фаҳмлаб қурқув ичида коридорга чиқди-да, калитни суғуриб, унга келтириб берди. У пичоқ билан соат ўртасида қўйди...

Вақт Ҳалимани сиқувга олаётган эди. Биров хушини олиб қўйгандай мияси яхши ишламас, олдида турган жиддий муаммони ечиш учун тафаккури тағчарми ейилган туфли яхмалакда сирпаниб кетаётгани каби аниқ бир чорани фикр қилолмас эди... Миясини биров карахт қилиб қўйганга ўхшарди. У талвасага тушиб қолди. Сандиқчасида нари борса уч минг доллар пули бор. қолганини қаердан топиб беради?. Авазни чақириб учун телефонга ёпишди. Атайлагандай хизмат доирасидан ташқарида экан... Баёзхоннинг ёрдамчиси Нурилло ҳам трубкани кўтармади. Устознинг ўзи эса ўчириб қўйибди.... У тузоққа тушган қушдай нажотсиз қолди. Англадики, ЗИК атайлаб беш минут вақт берган...

Ҳалима пулдан ажраб қолишдан эмас, ҳисоб-китоб тугагач, жазолашларидан қўрқиётган, столга санчилган, тиғи ярқираб турган пичоқ хаёлидан кетмай, юрагига қурқув солаётган эди, "қамалиб чиққан одам" аёли олдида унга нисбатан шармандали жазо қўллашини уйласа, кинолардаги қўлга тушган айбдорлар азоби эсига тушар эди. У коридорда турганда ичкаридан овоз келди.

- Хей хотин, бу ёққа қара-чи!

Овоз шу қадар қўпол ва даҳшатли эдики, Ҳалиманинг бошига Мункарнакир гурзи билан ургандай, аввал вужуди, кейин юраги зирқираб кетди. Ажал қўлагандай, кўз очиб юмгунча унинг олдида пайдо бўлди.

- Кўряпсанми? - деди соатга ишора қилиб, - вақтинг тугади!! қарзинг ун уч минг долларга етди! Тушундингми?

Ҳалиманинг вужудини қурқув қамраб борар, овоз чиқариб гапиришга ботинолмас эди.

- Икки соат кутаман, агар ун уч минг долларни олиб келмасанг, - у пичоқни столдан суғуриб, томоғига яқин-

лаштирди,- молдай бўғизлаб ташлайман. Куксингни тилиб "УФРИ" деб ёзиб қуяман. Аммо ҳақимни қолдирмайман: тилла тишларингни суғуриб, тақинчоқларингни юлиб оламан, машинангни Тошкентга миниб бориб, болаларга берсам, запчас қилиб сотиб юборишади...

Ҳалима ётоқхонасига кирди-да, сандиқчасидан уч минг доллар олиб чиқди. Сунг сумкасини елкасига илиб жунаётганини сезган "қамалиб чиққан одам":

- Кечиксанг, ёки органга хабар берсанг уйингга ўт қўйиб кетаман! - деди қатъий.

- Вақтида келаман...

- Сенда одамгарчилик йуқ экан. Бирга ишлаган аёл келди, ҳатто чой қўймадинг! Пулга муккасидан кетган очофат экансан, ошхонангдаги нарсаларни курсат, узимиз овқат тайёрлаб еб турамиз! Ҳа айтгандай, қочиб кетишни хаёлингга келтирма, Америкадан булса ҳам йигитларим оёғингни ерга теккизмай олиб келади. Жон керак бўлса вақтида келасан. Яна ун минг доллар қарзинг қолди, шошил, вақт кетди!!

"қамалиб чиққан одам" соат билан пичоқ уртасидаги калитни унга узатди...

- Калит ичкарида қолсин!..

Ҳалима кўркувнинг зўрлигидан кўчага қандай чиққанини, машинасини ўт олдириганини, шаҳардаги уйига қандай етиб борганини билмайди. Назарида, икки соат - бояги беш минутдай тез ўтиб кетаётганга, столга санчилган пичоқ жаллод қиличидай бошида ярқираб турганга ўхшарди...

* * *

Хайир аканинг огзи маҳкам, қийналса ҳам олган пулини ҳалоллаб қуядиган, ҳисоб-китобли, эҳтиёткор эканини гапириб юришларини Хосият билан Акмал куп эшитгани учун нашазордаги фаолиятини давом эттиришига рози булишган, наша сотилиб, ҳаққини олгандан кейин эса Хосиятга алоҳида раҳмат айтган ва меҳнатга рози эканлигини билдирган эди. Ҳатто кетар чоғида хизматга тайёр, ўзига ишонишлари мумкинлигини билдиргани ҳамон эсида. Шу одам Ҳалиманинг чирмандасига уйнайдими?

Пулга сотилдими? Ё бошқа иш бормикин? Балки Ҳалима қурқитиш учун уйин қилаётгандир? Акмал шуғулланиб кўрса, гап нимадалиги аён бўлади...

Ҳосиятнинг хаёллари чувалашиб кетди. Фикрлари охирига етмаслигини сездию, вазиятдан чиқиш учун чора куриш лозим деган қарорга келди. Буларни Саид акасига билдирмаслик учун олдига ҳамширани қўйди-да, ташқарига чиқиб Акмалга кўнғироқ қилди.

Акмал яқинда экан, беш минут уғар-утмас етиб келди. У муддаони тушунгандан кейин уйланиб қолди.

- Бугун Ҳайир акани Ҳалиманинг машинасида куриб, юрагим "шув" этганди. Улар нега бирга юришибди деб уйладим. Авазни биздан тортиб олди, энди Ҳайир акани ҳам узига оғдирмоқчи эканию, наша масаласида тил бириктириши хаёлимга келмабди.

- Шу бугуноқ тагига етиш керак.

- Менимча, ҳозирдан ваҳимага тушмасдан хотиржам шуғуллансак яхши бўлармикин?

- Нега ундай деб уйлайсан?

- Ҳалима спектакль қўймоқчи бўлаётгандир-да!

- Сабаби?

- Гигант мафиозлар пешонасига туппонча гираганда гапирмаган Ҳайир ака Ҳалимадай чувринди хотинга алданиб кетмаса керак!

- Катта пул ваъда қилган бўлса-чи?

- У пулга сотилмайди, сузидан қайтадиган одам эмас!

- Сен бугун шуғуллан, ортимизни текислаб қўйганимиз маъқул. Эртага битта бемазанинг гапи деб анча пулга тушиб утиришни истамайман.

- Яхши!

Ҳосият касалхонада қолди, Акмал Ҳайир аканинг телефон рақамини топди. Аммо учирилган экан. Машинани ут олдирди-да, уйи томон йул солди. Умид билан эшик кўнғироғини чалган эди, йигирма ешлардаги арманисифат йигитча чиқиб ладасининг шаҳарга кетганини, кечга томон қайтишини билдирди. Ва совуққина хайрлашиб кириб кетди.

Акмал Ҳайир акадан хотиржам, аммо Ҳосиятнинг гапидан кейин юраги ғаш бўлиб қолди. Наҳотки, у Ҳалимага

сотилса, иродаси мустаҳкам: ун сотихлаб наъзорга қарайди, аммо бир торгим чекмайди, уч ойлаб унга келмасдан экинни парваришлайди, бирор марта нолимайди. Хизматининг баҳосини яхши билади ва зимдан билдириб қуяди, шунинг учун берилган суммага эътироз қилмайди. Бировнинг сирини бошқасига гапирмайди. Ваъдасининг устидан чиқиб, казо-казоларни қойил қолдириб, уялтириб келган.

Кутилмаганда Акмалнинг омади чоғди: айлана йулдан марказга бурилаётганда Хайир аканинг эски "Тиқо"си куришиб қолди, қувиб утиб олдига тўхтади.

- Мени ким деб уйлаяпсиз, ука?- деди Хайир ака Акмалнинг гапидан кейин, жаҳлини яширишга интилиб, - Хайир акангиз эллиқдан утганда хиёнат кучасига кирмайди. Мен лафзни бир куза тиллодан афзал биламан. Буқаламун булганимда аллақачон миллиардер булардим.... Мендай ғарибни нечун йуқлаб қолдиларинг десам, мақсад шумиди? - деб қолди.

- Ака, сиз мендан ҳафа булманг, сизга ишонмасам гаплашармидим.

- У хотин олдимга келди. Нашазорга қоровуллик қилишда анча тажрибангиз бор экан. Хосиятнинг нашазорини пойлаб берган экансиз, менга ёрдам беринг деб қолди.

- Сиз нима дедингиз?

- Ўхшатиб жавоб қилдим. Сизга ким айтди, дедим ўзимни жаҳлим чиққандай курсатиб, у саволимга жавоб бера олмади. қандай иш билан шугулланишни узим биламан. Хосиятнинг наша экканини билмайман, олдимда гапирманг! - дея пуписа қилсам, ранги оқариб кетди. Ишончли одам топиб беринг деб ялинди. Ҳатто кузига ёш келди. Назаримда, важоҳатимдан қурқиб кетди шекилли, - деди у.

- Кейин нима булди?

- Эрталаб уни бир уйга олиб бордим. Эшигига калламдай қулф солинган экан, қушнилардан сурадик. Ҳеч ким ҳеч нарса билмайди.

- Аслида-чи?

- У одам аллақачон Россияга кучиб кетган. Уйни олган киши эса хорижда ишлаётганини яхши билардим. Ука, мен

ер тагида илон қимирласа биламан. У аёлнинг Хосият билан ганимлиги бор.

- Нимадан?

- Уни билмайман. Одамлар уртасида ҳар хил гаплар юради. Ҳаммамизни "тупик"ка тикмасин деб уша ерга бошловдим-да!

- қойил, ака! Хурсанд қилдингиз. Лафзида турадиган инсонлигингиз учун сизга хурматимиз баланд...

* * *

Хосият уйдан хабар олиб, ресторанга бориб келиш учун кетганди. Озиқ-овқат магазинидан чиқиб касалхонага кириши билан таниш ҳамшира унга юзланди

- Тезроқ хонага боринг... - деди.

- Тинчликми?

Ҳамшира "Ие, ҳали ҳеч нарсдан хабарингиз йўқми?" дегандай ғалати қараб қуйди. Кунглига тумандай хавотир оралаган Хосият заргар ётган палатага югурди. Иккита врач, бир неча ҳамшира Саид акасининг тепасида турар, осма укол уланган, пешонасига докани намлаб босилган эди. Эрини биров бир нарса қилиб қуйгандай ваҳимага туша бошлади. қизариб кетган юзида қорайиш, изтироб излари қуринарди. Бошининг дока боғланган жойидан озгина қон сизган, ҳамшира докасини янгилаган булса ҳам қизил доғлар яққол билиниб турар эди. Ёшроқ врач заргарнинг билагини очиб алланарса суртаётган, катта-роғи юрагини эшитиб кўраётган эди. Ҳамширалардан бири эса қон босимини улчаб куриш учун тайёрланаётган эди.

У кимдан нимани сурашни билмай гангиб турганда катгаси ишини тугатди.

- Нима гап, доктор? - деди аллақандай титроқ билан.

- Аввал узингизни босинг, синглим. Озгина ҳарорати кутарилди, қон босимида узгариш бор, ҳозир таҳлил учун қон олдик. Натижа тайёр булгандан кейин сизни хабардор қиламиз. Ортиқча ташвиш қиладиган жиддий дард йўқ....

Хосият автоҳалокат кунидлагидан бешбаттар ваҳимага тушди. Миясига Саид акасидан ажраб қолиш фикри

келганда қалбини совуқ бир туйғу эгаллаб олган, аҳвол жиддий, аммо врач менга юмшатиб гапиряпти, деган фикрга борганди.

- Боягина, - деди у босими кутарилишига кетиб қолгани сабабчидай таажжубини билдира бошлади, - бир чиройли ётувдилар.

- Синглим, беморнинг боши ойнага урилган, қон кетган, ёрилган жойларини шиша синиқларидан тозалаб ташлаганмиз, битта-яримта микроб тушган булса озгина безовта қилиб туради. Секин-аста йуқотамиз. Бу киши кўз очгандан кейин уйқудан турган одамдан муомала қилишни унутманг...

- Хуп булади, доктор...

Врачлар чиқиб кетгандан кейин осма дорининг кетишини назорат қилиб турган ҳамширагина қолди. Хосият хаёллари билан андармонлигидан фойдаланган ҳамшира бирдан суз бошлади.

- Опа, - деди ер остидан унга ҳавас билан боқаркан, - туйларингиз зур булибди, а? - унинг кузлари порлаб, юзлари қизариб ҳаяжонланаётгани сезилиб турарди, - Озодбек Назарбеков келгани ростми? •

қизнинг ҳаваси, узи тенгилар фикрини ифодалаётганини сезган Хосият ич-ичидан ғурурланиб қўйди. Туй банкети ҳамма ерда овоза булганига энди ишонч ҳосил қилди.

- Диски бўлса бир кўрсак, майлими?

- Эртага тайёр булади дейишган.

- Биз билан уқиган қизлар, сураб куринг, деб илтимос қилишувди.

- Олиб келсам албатта, бераман...

- Раҳмат, опажон, мен ноқулай булмасмикин, деб аранг сурагандим. Хурсанд қилдингиз. Илоҳим, хўжайинингиз тузалиб кетсинлар..

- Раҳмат, синглим!

Хосият ҳозиргина ишини тугатиб нарсаларини йиғиштириб чиқиб кетган қизнинг порлоқ кузидаги ҳавасни эсларкан, юрагида ширин бир ғурур ва хузур туйди. Ухлаётган Саид акасига қараркан, унга соғлиқ, узоқ умр, ёмон кузлардан Худо асрашини тилади. Пешонасига қўлини қўйди. Иссиғи йуқ. "Хайрият!" - кунглидан утказди. Тусат-

дан "Нокиа"си сайраб юборди. Бу хизматкор аёл эди.

- Хосиятхон, Саиджон тузукмилар?

- Анча яхшилар.

Аёл бироз жим қолди. Хосият ҳайрон бўлди.

- Тинчликми?

- Айтишга тилим бормаяпти....

- Нима гап? - чучиб кетди Хосият.

- Уйга кела оласизми?

- Тезроқ тушунтирсангиз-чи?

- Уғлингиз...

- А? Нима бўлди унга?

- Ҳозирча тинчлик... Аллакимлар уғирлаб кетганмиш...

- Ким айтди буни? - Хосиятнинг юрагига совуқ бир ваҳима, титроқ ёпирилиб кирди.

- Дарвозахонага компьютерда ёзилган хат ташлаб кетишибди.

- Қачон?

- Бир соатча олдин куриб қолдим... Тезроқ келсангиз, қурқиб кетяпман. Хат ваҳимали....

Хизматкорнинг овозидаги титроқ ва қурқув Хосиятга ҳам юқди: куксини совуқ ҳиссиёт эгаллади. Заргар алаҳсираб уйғона бошлади. Юзи докадай оқариб кетган, худди уликнинг рангига ўхшарди...

Хосият қайси томонга қарашни билмай шошиб қолди. Юрагининг бир чеккасида ўгли, иккинчи бурчагида заргар нажот кутгандай мултираб тургандай. Касални ташлаб кетгиси келмай, врачни айтиб келди. У заргарнинг юрагини эшитиб курди. Назарида, қон босими тушиб кетгандай таассурот қолдирди шекилли, врач ҳамширага алланарса деди, у шошилганча ташқарига отилди.

- Доктор, нима бўляпти ўзи?

- Ўзингизни босинг, ҳозирча бир нарса деёлмайман. Юракка қувват берадиган бирор нарса юборишимиз керак, мана шу дориларни тез етказиб келинг! - у Хосиятга ер остидан қаради. Врач ҳақиқий ҳолатни айтмаяпти, дегандай юраги гаш торта бошлади. Дорихонага югураркан, упкаси тулиб йиғлагиси келар, куксини тирнаб турган бесаранжомлик баттар хуруж қиларди. "Ўғлимга нима бўлдийкин? Кимлар қилдийкин бу ишни?" Дорихонадан

қайтаркан, оёқлари қалтираб тез юролмас, кўрқув ва изтиробдан нафаси қисилиб борарди. Касалхонага кира-веришда Акмал эсига тушиб қолди. Телефонини сумкаси-дан олаётганда "Тез ёрдам" булимига утадиган йулда унинг машинаси кўринди. Яшин тезлигида келиб оёғи остида тўхтади.

- Тез булинг, кетдик!

Хосият Акмал ҳаммасидан хабардор эканини тушунди. Ва "Ҳозир" деганча палатага кириб кетди.

- Доктор, вазият қанақа?

Врач лабларини тишлаб бошини қимирлатди. Кўзлари ташвишли, кутилмаган ҳолатдан бироз қайғули эди.

- Ёмон эмасу, энди иситма кутаряпги!

Хосият заргарнинг пешонасига кафтини босди. Иссиқ!

- Нега?

- Қонга микроб тушганга ухшайди.

- Биргина микробга шунчаликми?

- Қон таҳлиллари чиқса биламиз.

Хосият бироз уйланиб тургандан кейин врачга юзланди.

- Ойна теккан жойларидан бир неча кундан бери қон тўхтамаётганига ҳайронман, доктор?

- Биз ҳам ...

Хонага оқ халати остидан адрас куилаги куришиб турган ёшгина амалиётчи ҳамшира кириши билан Хосиятнинг хаёлига келди.

- Доктор ўзингиз бир нарса қилиб тулинг, мен бироздан кейин келаман...

Врач ҳайрон бўлганча бир Хосият чиқиб кетган томонга, бир ҳамширага, бир чуғ булиб ётган заргарга қараб ҳайрон бўлди.

- Тавба, эридан муҳим нима бор? Бизнесменларгаям қойил қолмайман: пул деса ҳамма нарсадан кечворади!

Хосият Акмал билан ҳовлига кириб борганда хизматкор хурмо остига қўйилган сўрида қунишиб ўтирар, уларни бетоқат кутаётгани билиниб турарди.

- Хат қани?!

Иккаласи бирданига хизматкорга яқинлашди.

Аёл хонтахта тагини кўрсатди, қўллари қалтирар эди. Хосият хатга қўл узатиши билан Акмал бақириб юборди.

- Хосиятой, тегма!!

* * *

Ҳалима Хайир аканинг бунчалик содиқ, забардаст инсонлигини билмаган, озгина пул берсам, касалхона қорувулига ўхшаб эшикни очиб беради деб уйлаб янглишган экан. Кузларидаги қатъият ва нафратни куриб қўрқиб кетди. "Сизга буни ким айтди?" дёб қараши юрагини тешиб юборай деди. Кукси титраб, олдида чукиб қолди. Ҳатто ипи узилган маржондай атрофга сочилиб кетгандай бўлди. У "Орамиздаги гап-сузни Хосиятга айтади" деб уйлагани учун юрагига ваҳима ин қуриб борар, эрта-индин мени суд ёки прокурорга ёзиб беради деган қўрқув куксини тирнар эди.

Уни уйига ташлагани борганда машинадан тушиб, дарвозасига яқинлашган Хайир аканинг олдида утди.

- Сиздан битта нарсани илтимос қилмоқчиман, амаки!

- Бемалол.

- Орамизда булган гапларни Хосият билмасин деган умидда эдим. Шундоғам уртамизда совуқчилик бор, янаям чуқурлашиб кетиши мумкин...

- Отаиғ тенги одамга гап ўргатиб оёра булма, кимга нима гапиришни яхши биламан!

- Мени кечиринг, амаки, ёшлик қилдим.

- Узингни босиб ол. Одамларим хориждан "Камаз"да юк олиб келмаса ҳам, пулим сеникидақа куп булмаса ҳам эҳшим, одамгарчилигим жойида.

- Раҳмат, амаки!

Хайир ака уйига кириб кетгандан кейин Ҳалима дарвоза олдида бир нафас уйланиб қолди. У билан учрашиб, асоссиз гаплар айтиб хато қилганини тушуниб етаркан, Баёзхондан беркитиб қилган ишлари юрагида муштдай тугунга айланди. Уйга кетишни ҳам, шаҳарга боришни ҳам билмасдан аросатда қолди. Хайир ака утган ишларни Хосиятга айтмаса ҳам, маълум қисмини етказиши мумкинлигини уйлаб юрагига ғулғула тушди. Хосиятга қарши фитна уйлаб топиши, уни қўрқитиши керак. Токи у қарши курашдан узини тийиб юрсин. Лекин нима тадбир қўллайди? Ҳозир ишончли одам топиш қийин!

Машинани шаҳар томон бураркан, ақлли гап илинжида Авазга қунғироқ қилди. Афсус, телефони учирилган экан. Ноиложликдан юрагини бетоқатлик тумани урай бошлади. Руҳиятида беҳаловатлик, асабларида зуриқиш кучайди. Уйлаб-уйлаб Тожи момонинг олдига боришга қарор қилди, аммо бу фикр ҳам таскин бермади. Ҳозирги вазиятда Тожи момо тўғри йул курсатишга қодир эмасдай туюлди. Таваккал қилиб шаҳарга, Чорсу марказида доллар айрибошлайдиган, қарздорларни ҳақдорларга "разбор" қилиб пулини ундириб берадиган, буюртма буйича бировларга пўписа қилиб қуядиган, узгани обрусизлантириш учун шармандаликдан қайтмайдиган нусхалар олдига борди ва битта ишончли одам топиб, хизмат ҳақини келишди ва Хосиятнинг уғли уқийдиган мактабни курсатди...

* * *

- Нима дейсан?

- қогозга тегма! Уни экспертизага бериш керак, бармоқ излари йўқолиб кетиши мумкин.

- Вой ўлай! Нима бўлди дебман! - куйлаги ёқасини очиб ичига пуфлади хизматкор аёл.

- Ахир хатни уқишимиз керак-ку!

- Хонтахгани кутарамиз!

Ярим варақ хат палос устида букланганча турар, уқиш учун уни ёзиш керак эди. кимтиниб турган хизматкор аёл гуноҳкордай бошини эгиб олди.

- Мен ушлаб ўқиганман...

Икковлари "ялт" этиб унга қарашди. Ва ҳафсаласи пир бўлган одамдай бушашиб кетишди.

- Нотўғри қилибсиз!

- Ахир нима ёзилганини билиш керак эди-да, қизим!

Акмал бироз уйланиб тургач,

- Тўғри! - деди Хосиятга қараб. У даструмоли билан хатни ушлаб икки тарафга ёзди. Компьютерда катта ҳарфлар билан ёзилган экан. Икковлари шошилиб куз югуртиришдию, қўрқиб кетишди. Хосият бармоқ изи тушишини уйламай хатни тўрт буклади-да, Акмалга юзланди:

- Нима қиламиз? - унинг кузлари жиққа ёш эди.

- Милицияга хабар берамиз...

- Бошқа чораси йуқми? Шантажчиларнинг эсини кири-тиб қўядиганлар бор деб гапиргандай бўлувдиларинг! Ҳозирча шов-шув қилмасдан ўзимиз шуғулланиб кўрайлик.

- Унгача уғлингга шикаст етиши мумкин...

Хосият бешбаттар кўрқиб кетди. Оёғи титраб, қўллари шалвираб қолди. Асаблари таранг тортилган кўйи тезроқ бўлмайсанми, дегандай хумрайиб қаради.

Акмал телефонини олиб рақам терди. Четроққа ўтиб, икки-уч киши билан беш минутдан ортиқ гаплашди. Бироздан кейин Хосиятнинг олдига келиб, жиддий қиёфада топшириқ берди:

- Сен уйда тур, мен одам топдим!

У машинани тезлик билан ўт олдирди ва бир сонияда кўздан ғойиб бўлди...

Хосият бошини чангаллади, қайғу юрагини кемирарди: "Саид аканинг аҳволи нима кечдийкин? Уғлимга зиён етмадимикин?..."

Ваҳима кучайиб борар, хаёлига ёмон фикрлар келиб, кўз олди қоронғилашаётган эди. Бирдан... бирдан... куча тарафдан уғлининг қувноқ овози эшитилди. У "ялт" этиб уша томонга қаради.

- Ойижон, мен келдим!

У югуриб борди-да, уғлини бағрига босди. Кузларидан тўкилаётган дув-дув ёшларни артиш ҳам хаёлига келмай, юз-кўзларидан ўпа кетди.

- Қаерда эдинг, асалим?.

- Ҳеч қаерда! - уйдаги вазият, ойисининг аҳволидан беҳабар бола ҳайрон бўлганча бемалол гапирарди, - менгачи, битта амаки роса ширин музқаймоқ олиб берди. Ойингга олиб бораман деди. Қизим бор, таништириб қўяман, икковинг бирга ўйнайсизлар, ёзда лагерга бераман, деди. Кейин биз расмга тушдик.

- Уша одам биланми?

- Ҳааа! - уғли чузиб гапирарди.

Хизматкор аёл уғлини Хосиятдан оларкан:

- Асалим, ҳаммамизни кўрқитиб юбординг-ку! Худога шукр, тан-жонинг соппа-соғ экан, деди.

Кутилмаганда Хосиятнинг "Нокиа"си сайраб юборди.

Акмалдан хабар келди, дегандай тезда уланиш тутмасини босди.

- Эшитаман! - Хосият шошилганда экрандаги рақамга қарамади.

- Ҳозирча уғлинг эсон-омон. Огоҳлантиришни тушунгандирсан. Агар бир кишилик юрмасанг, хатда нима ёзилган булса, ушани қиламиз, куза-куза тиллаларинг уни кутқаролмайди, тушундингми?!

Алоқа узилди. У шошилиб пўписа келган рақамга қаради. Афсус, махфий экан!

Хосият Акмални қайтариш учун унинг рақамини босди. Уланиши билан:

- Тез қайтиб кел, уғлим топилди!- деди.

- Ростданми?

- Ҳа...

Нафаси қисилиб томоғи куйгани учун столдаги чойдан бир хупловдиямки, яна телефони сайради.

- Хосиятхон, мен Саиджоннинг даволовчи врачиман, зудлик билан етиб келишингиз керак.

- А?!.. - унинг кўзлари ҳайратданми, қўрқувданми катта-катта очилиб кетганди...

* * *

Ҳалима ёлланма қўрқитувчи билан ҳақини келишяётганда умуман тортишмади. Талаб қилган пулга рози булди.

- Ҳаммасини театрдагидан бешбаттар ухшатиб қўяман! - деганди у қип-қизил маҳбусникига ухшаш кўзини хан-жардек қадар экан.

Бугун ҳақини олиб кетаётганда Ҳалимага айёрона иршайди:

- Хоним, шунақа хизматлар булса доим тайёрмиз. Истаган вақтингизда Чорсудан топасиз, фақат бугунгидай сийлик қилиб турсангиз бас, шаҳардаги унча-мунчасини гта пўписа билан юрагини қинидан чиқарворамиз. Дугонангиз бир неча кун узига келолмайди, сизга умуман даҳл қилолмайди. Бемалол бизнес қилиб юраверасиз. Мен йулини тозалаб берганлар бой булиб, қиролдай яшяпти! Акс ҳолда бир-бирини еб, узи ҳам адо буларли.

Ҳалима гапларни мулоҳаза қиларкан, асосли эканига тан

берди, гарчи кучада юрган безорига ухшаса-да, гаплари замиридаги фалсафани ҳис қиларкан, узи қандай қоидага амал қилаётганини билгиси келди, аммо кўнглида ақли етмайдиган тушунчаларга тумшуғимни суқиб нима қилман деган фикр қузғалдию, асосий ишдан чалғимасликни лозим кўрди.

Дам олиш ниятида тумандаги уйи томон учиб бораркан, бугунги ишидан узини мустаҳкам сезиб, кўнгли хотиржам тортган бўлса ҳам, устозидан яшириб қилаётган гуноҳлари кўпайиб бораётганидан ҳижил эди. Узини ҳимоя қилиш учун унга мурожаат қилса сирлари очилиб қолади, обрўсидан ажрайди, гуруҳдан ҳайдалади. Тожи момога гапириб, ичини бўшатиб олгиси келардию, орият туйғуси тилини ичкарига тортиб қўярди.... Айби очилса, момонинг ихлосини қайтади, дуолари ижобат бўлмай қолади, уйлаб-уйлаб ўзини тийди.

Аччиқ чой ичди, телевизор куриб дам олди. Диванга ёнбошлаб кўзи илинганда митти телефони уйғотиб юборди.

- Ҳалима!

Авазнинг уқтам овози. Кайфияти баландлиги, хотиржам кўнғироқ қилаётганлиги нафасидан билиниб турибди.

.- Эшитаман, қалайсиз, Аваз ака!

- Мен яхши, молни эсон-омон божхонадан утказиб олдим. Худо хоҳласа, кечга яқин етиб бораман.

- Хурсандман. Чарчаб қолмадингизми? Ҳаммаси жойидами?

- Жамол акам омон бўлсин! Иш юриб турса чарчамайман! Кайфият кутарилиб дам оламан-ку! Бўпти, қолган гапларни борганимда гаплашамиз.

* * *

Пулиса қилган одам Хосиятнинг кайфиятини бузган бўлса ҳам угли топилиб пайдо бўлган хурсандчилигини йўқотиб юборолмади. Аммо даволовчи врачнинг гапидан кейин анча саросимага тушиб қолди. Угли ҳам, уйи ҳам кузга қуринмай Акмалга кўнғироқ қилди.

- Тезроқ етиб кел, касалхонадан сурашяпти.

Акмал уй олдига етиб келганда Хосият ташқарида у

ёқдан бу ёққа бетоқат юраётган эди. У машинага утирди-да:

- Тезроқ ҳайда! - деди.

- Тинчликми? - унинг кайфиятини бузмаслик учун секин гапирарди Акмал.

- Биттаси тугамай иккинчи ташвиш бошланяпти. Саид акамнинг мазаси қочганмиш...

Акмал хотиржамгина "Шифо берсин" деди холос. Машинани елдек учириб касалхонага борганда Хосиятнинг ранги учиб кетган, бир неча соатдан бери содир бўлаётган асаббузарлик, руҳий зарбалар таъсир қилгани яққол билиниб турарди. Сумкасини олиш ҳам эсидан чиқиб заргарнинг палатасига югурди...

- Доктор, нима бўлди?

Врач Хосиятга қаради-да:

- Ўзингизни қулга олинг, Хосиятхон! Ортиқча сиқилган билан иш битмайди. Иситма тушмаяпти... қулимиздан келганини қиялпмиз, аммо сиз кетганингиздан кейин озгина утгач, бемор хушидан кетиб қолди. Янги чиққан дори билан узига келтирдик...

Ҳамширалар хонада қолишди, даволовчи врач эса Хосиятни ташқарига бошлади.

- Танишганингизга қанча булган? - биров эшитишидан чучи-гандай секин гапирарди у.

- Бир неча ой, нима гап?

- Бирор касаллик белгисини курганмидингиз?

- Сезмаганман. Ҳатто яқинда йигирма кун Туркияда дам олдик, узини ёмон ҳис қилганини, ё хушидан кетганини эслолмайман. Мендан соғлом юрганлар.

- Тушундим. Кутилмаганда бош айланиш пайдо булганини сезмаганмисиз?

- Эслолмайман. Нега бундай деяпсиз?

- Ҳозир энг яқин одами сиз! Бор гапни айтишим керак, олдини олмаса булмайди.

- Очиғини гапираверинг.

- Биз берган дорилар билан бемор анча соғайиши керак эди. Аммо олдинга силжиш йуқ! Ҳатто қон таҳлили яхши чиқмади...

Врачнинг юзидаги ташвиш икки карра булиб Хосиятга

Ўтди. Заргарнинг касали туғрисида ёмон гап айтмасин-да, дея ўйлаб турганда врач оҳиста гап бошлади.

- Бу дастлабки хулосалар холос: ойна синиқлари тилган жойда без бор экан...

Врач ёнга қараб гапираётгани учун гапимни тушунди-микин, дегандай Хосиятнинг кўзига термулди. Аммо у врач фикрини тушунмагани сезилиб турарди.

- Гапнинг очиги, - энди урғу бериб сўзларди врач, - бу оддий без эмас...

- Доктор, нима демоқчисиз, очиқ гапиринг! - Хосият ошкора бетоқатлана бошлади.

Врач хотиржам бўлиб гапини давом эттирди.

- Қариндошларидан бирортаси саратон билан оғриманми?

Чучиб кетган аёл ичида "Наҳотки!" деди-ю, ортидан "бўлиши мумкин эмас!"- деб қўйди. ғам гирдоби илигидан қувватини емириб ташлаганди.

- Хабарим йўқ! Иккита сингисини танийман, улар билан фақат бир марта кўришганман, холос.

- Миясидаги тиф теккизиш мумкин булмаган безлардан экан...

- Энди нима булади, доктор?

- Даволанади...

Доктор ўзича бемалол гапирса-да, касалнинг аҳволидан ташвишда эканлиги кўриниб турарди. Касбига хос маданият ва сир сақлаш хусусияти устиворлиги учун ҳаммасини ётиги билан, юмшоққина тушунтиришга ҳаракат қилаётган эди.

Хосият врачни тушунди, заргарнинг соғлигига ишончи йўқола бошлади. Анчадан бери эр-хотиндай юришса ҳам бирор марта яқинлик қилишмаганининг сабабини энди англади. Хорижий мамлакатда битта хонада соатлаб якка қолишганда у бирор марта эҳтирос билан интилмаган, кучини кўрсатиб қўймаганини дунё таниган, аёлни жинсий жуфтлик учун эмас, дўст, суянчиқ, йўлдош сифатида ҳурмат қиладиган маданиятли, узини босиб олган одамнинг сиполигига йўйган эди. Ҳозир бу сиполик замирида ожизлигини, касалини яшириш истаги мавжудлигини англаган, уни яхши билмаслиги, янги қирралари чиқаёт-

ганидан юраги сиқилаётган эди.

- Шу ерда даволаш мумкинми?

- Ҳаракат қиламиз, аммо малакали мутахассисларга, вилоят ўсма касалликлари шифохонасига етказиш керак...

Хосиятнинг юраги "шув" этди, чунки врач охирги сузларни шу қадар қағъий урғу билан айтдики, касаллик оқибати туғрисида ваҳима кузғаб юборар эди.

- Шунчалик қўрқинчлими?

- Касалликнинг яхшиси булмайди... Бугун жой масаласини ҳал қилиб келсангиз, эрталабгача йуланма тайёрлаб қўяман.

Хосият Акмал билан шаҳарга йул олди...

* * *

Ҳалима телевизор кургиси келмай, бозордаги сотувчилардан насия пулини ундириб келишга қарор қилди. Машинасини ут олдираётганда телефони жиринглади. Экранга қаради. Касалхонадаги "агенти" Гулхумор.

- Ҳалима опа!

- Эшитаман, жоним!

- Суюнчи беринг, янгилик!

- Суюнчининг катгаси сиздан айлансин, нима гап?

- Ҳозир айтсам узингизни ташлаб юборасиз..

- Айтақолсангиз-чи, жонидан!

- Хосиятнинг эри рақ экан!

- Наҳотки! Ростданми?

- Ҳа, опажон, ҳозир эшик орқасида врач билан суҳбатини эшитдим. Хосият оёғи куйган товукдай типирчилаб шаҳарга усма касалликлари шифохонасига жой гаплашгани кетди. Телефонда ҳол сураб қуйинг...

- Раҳмат, асалим! Бу хушxabарингиз учун бугун Қозоғистондан келадиган янги молларнинг энг сараси сизники!

- Бупти, опа!

- Хайр...

Ҳалима оғир муаммони ҳамирдан қил суғургандай ҳал қилган каби қаддини фоз тутиб мағрур жилмайди. "Энди у эри билан овора бўлади. Мен режалаштирган ишларимни қиламан..."

Аваз юк машинасини Ҳалиманинг уйи олдида тухтат-

тирди-да, унга кунғироқ қилди. Куз очиб юмгунча Ҳалима ташқарида пайдо булди.

Улар машинада орқама-кетин бозордаги тижоратчиларга мол булиб берадиган иш бошқарувчиникига йул олишди. Икковининг кайфияти баланд. Олдинда кетаётган Ҳалима орқадаги машинада утирган Авазга кунғироқ қилди.

- қалай булди?

- Олтин!

- Сиз доим ишни олтин қилиб юргансиз.

- Сизнинг раҳбарлигингизда...

Икковлари кулиб юборишди.

- Айрим молларни ўтган сафаргидан анча арзон олдим,

- Аваз Ҳалимани янаям хурсанд қилиш учун гапираётгандай эди, - қора бозорда долларнинг нархи тушиб кетгани фойдамизга булди.

- Омади бор йигитсиз-да. Ишимиз шунақа кетиб турса, яқинда "Ласетти"нинг рулига утирасиз, йигит!

- Айтганингиз келсин.

Ҳалима Тожи момоникига кириб утаман деб унинг кишлоғи томонга бурилиб кетди.

"Камаз" милиция постидан утаётганда баланд буйли лейтенант ҳайдовчига имо қилиб машинани четга олиб тухтатишини буюрди.

- Юкхоҳани очинг, текширамыз! - жиддий қиёфала талаб қилди милиционер.

- Нима?! - шофёр билан Аваз қурқиб кетганидан кўзлари хонасидан чиқиб кетай дерди...

* * *

Хосият Саид акасининг қон таҳлилини етакчи мутахассисига курсатди. Юрагида тумандагилар хулосаси нотўғри чиқсин-да, деган илинж бор эди.

- Бу бошланғич таҳлил холос. қайтадан текширишдан кейин аниқ хулоса айтамыз.

- Унга даволангани жой ҳозирлаш керак деган фикрдаман.

- Яхши! Эрталаб олиб келинг, таҳлил учун қон оламыз. Японларнинг аппаратига туширамыз.

- Доктор, қанча пул кетишининг қизиғи йуқ, фақат у

тузалиши керак. қаердан қандай мутахассис еки дори керак бўлса топиб келаман.

Врач уйланиб қолди. Бир нуқтага тикилган кузларидан нималарни мулоҳаза қилаётганини билиш қийин эди. Хосиятнинг гапларини узица таҳлил қилаётгани эҳтимолдан холи эмаслигини у сезаётган бўлса ҳам ташвиш билан жавобини кутар эди.

- Аввали Худо шифо берсин! Замонавий аппаратлар, ноёб дори-дармонлар, хорижда малака оширган мутахассислар бор, қулимиздан келганини қилайлик, эплолмасак узримизни айтиб бошқа касалхонага йуллармиз...

Хосият изза булди. Ҳамма умид сизлардан, дейиш урнига катта гапириб юборганидан ҳижолат тортди.

- Доктор, узр, ҳолатимни тушунасиз. Гапимни маълум олмайсиз.

- Ҳечқиси йуқ, билиб турибман. Касални эртага олиб келаверинг. Жой ҳозирлатиб қуяман.

Хосият туманга жунади. Унда ғалати бир ғашлик, бесабрлик ва хавотир бор эди. Айлана йулга етганда телефони садо берди.

- Дугонажон, эринг онкологияда даволаниши керак эмиш.

- Сенга нима қизиғи бор?

- Ахир, дугонамиз. Мабодо дурустроқ танишинг булмаса, ёрдам бериб юборай дегандим. Бир умр ярасидан йиринг оқадиган ракни отдай қилиб юборадиган таниш врачлар бор, адресини берайми?

- Сенга муҳтожлигим йуқ! Одам эмас, аблаҳсан! Эримнинг касалини суриштиргунча ичиқоралик, бахиллик, нонкурлик касалингни давола! қозоғистондан келаётган юкиннга қара!

Хосият алоқани узиб, телефонни учириб қуйди. Аммо шум хабар унга бир зумда қандай етиб борганига ҳайратда қолди. Одамларга нима? Эрим касал бўлса, байрам қилди-я! Эртага ўзи нима булишини билмай устимдан кулишига бало борми?... Бу ишини эслаб қоламан. Ифлос, мен туфайли одам булгансан, кунгилни кутариш қулингдан келмаса, асаббузарлик қилмай қуявермайсанми?!

Одам бир-бирини еб яшаркан! Бошига мушкул тушганда

яқинлари, кимлиги билинади. Ҳалима одам бўлганда гина-кудуратни унутиб, ҳол сурагани келарди. Ичиқора-лик, ҳасаддан бошқа нарсаи йўқ. Энди у билан алоқани тикламайман, ҳаммасига бир йула жавоб берадиган қилиб тупикка тикаман. Кейин додини Басзхон акасига айтади-ми, Авазга йиғлайдими, узи билади. Мени енгаман, оёғим остида қолдираман деб овора бўлма, аблаҳ, сенга енгиладиган Хосият ўтмишда қолган, янчиб ташлайдиган аёл бор, ҳаёт дуст билан душманни фарқига борадиган қилиб кўйди.

Баёзхон қинғир ишларингни билса, изингни қириб этагингга солиб берарди. Қанча кўп гашимга тегсанг, шунча газабимни, нафратимни аланга олдирган, узингга қийин қилган буласан. Мен гапидан қайтадиганлардан эмасман, бир нарсага қасд қилдимми, охирига етмай кўймайман. Аслини олганда сени янчиб ташлаш мен учун жаа қийин эмас, фақат вақт тополмаяпман, холос...

* * *

Заргар врач ва ҳамшираларнинг қулоққа чалинган гаплари, Хосиятнинг ташвиш тула суровлари, шивирлашиб ташқарига чиқиб кетишларидан англадики, саломатлиги ёмон!. Вужудида содир булган узгариш ва нохуш жараёнлар, оғриқ ва иситмалар фақат автоҳалокат асорати эмас, оғир касаллик белгиси эканини сезиб ётаркан, бир неча йил олдин катта опасининг елка қисмида пайдо бўлган қаттиқ бездан ваҳимага тушиб, ўсма касалликлари шифохонасига олиб боргани, врачнинг синглисидан яшириб, шивирлаб айтган гапларини эслади.

- Бу, акажон, ўсма бези, тиф теккизиш мумкин эмас. Агар билиб-билмай теккизиб кўйилса, очиғи, даволаб бўлмайди. Унинг барча ёмонлиги ва хуружи тирноқдек гуштсимон безда яшириниб ётади, бу кўзада ётган жин билан баробар, сингил эҳтиёт бўлиб юраверсинлар...

"Менда белгилари йўқ эди. Ё булгандиру билмай қолдимми?"

- Касаллик томир суради, илгари шу дард билан бобокалонлар оғриган булишлари мумкин, - деган эди врач.

- Ҳаммада булиши мумкинми? - сурагани врачдан у.

- Билиш қийин. Кимда кимнинг гени кўпроқ утган бўлса ушанда содир бўлади.

- Мен бобомга тортганман.

- У киши нечага киргандилар.

- Саксон бешда ўз ажаллари билан ўтганлар.

- Сиз у ёшдан утасиз, - кулиб қўйганди врач.

- Айтганингиз келсин...

Суҳбат ҳозиргача заргарнинг эсига келмаган эди. Дард чекиб ётаркан, умри тугаб қолаётганини сезиб, нохуш ва кайфиятсиз эди. Болаларини уйлаб-жойлаб, турмуш ташвишларидан тинган одамда бўладиган хотиржамлик қанчалик омонат, азиз ва ўлчамли эканини кейинги вақтда кўп уйлаганди. Айниқса, бугун барча залвори, ҳушёрликка тортувчи изтиробни билан юрагида қайтадан пайдо бўларкан, умри маълум босқичга чиққани, кейинги босқичлардан унчалик катта умид йўқлигини тушуниб, "Худо қанча ёзган бўлса шуни яшайман!" дея хурсинди-ю, юрагини ғам шилиб утди...

* * *

Ички ишлар ходим "нинг вазоҳати бошқача эди.

- Нима сабабдан текширмоқчисиз?- ички бир қайғу билан суради Аваз.

- Текшириш - бизнинг вазифамиз... Қолаверса...

Милиционер тухталиб қолгач, Аваз шубҳаланиб, унинг оғзига қаради.

- Қолаверса, бизга топшириқ бўлган... - у постдаги шерикларига қаради- лейтенант Муродов, машина эшигини очинг!

Ҳайдовчи ташвиш билан Авазга қаради. Икковининг кўзида "Шунча ердан товарни бемалол олиб келсагу ўзимизнинг жойда текшир-текшири нимаси!" деган маъно яширинган эди. Лейтенант "КамАЗ" орқасига утиши билан ҳайдовчи эшикни оча бошлади. Аваз Ҳалимага кўнғироқ қилди. Орқа томонда лейтенант билан ҳайдовчи алланарсаларни гаплашишарди.

Лейтенант уларни жинойт устида қўлга туширишга ишонгандай шахд билан кийим-кечак ва парда матолари орасидан алланарсани қидира бошлади. Ҳайдовчи ҳайрон

эди.

- Тинчликми, уртоқ лейтенант?

- Ҳозирча тинчлик...

Милиционернинг ҳаракатлари шубҳали эди. "КамАЗ" ичига чиқиб янги матоларни эзиб, рулондаги пардаликларни бир томонга ола бошлади. Ва ниҳоят, целлофан қоғозга ўралган ҳалтани қулига олиб эзиб курди. Жиддий ва сирли маънода пастда узини кузатиб турган ҳайдовчига қаради.

- Бу нима?- деди ёш болага дуқ қилгандай.

- Бу... бу... билмадим... - ҳайдовчи талмовсираб қолди. Тасодифий суроққа тайёр эмаслиги билиниб узини йуқотиб қуяй деди.

- Уртоқ лейтенант, очинг-чи, нима экан?

Лейтенант эринмасдан ҳалтани очди ва чиққан нарсани ҳадлаб курди.

- Наша-ку! Машинани четга олинг!!

Ҳайдовчи кўрқиб кетди. "Булиши мумкин эмас!" Бу гапни милиционерга айтдимиз, узига гапирдимиз, билмай қолди.

- Машинамизда бунақа нарса булиши мумкин эмас!

Ҳовлиққанча улар олдига келган Аваз нима гаплигини дарров тушунди. Лейтенантга қараб бир чимирилиб қуйди.

- Душман аралашган!- бу гап кўксидан отилиб чиқди.

Ҳатто лейтенантнинг қулоқларини жаранглатиб юборди, - биз бунақа иш билан шуғулланмаймиз. Кимдир қўлга тушириш учун машинамизга ташлаб қуйган.

- Уша ким?

- Уни сизлар аниқлайсизлар.

- Бизни майна қилманг, оғайни, икковингиз булимга борасиз, ҳамма нарсага ойдинлик киритамиз. Аввал протокол тузамиз, кейин кимдан гумонингиз бўлса айтаверасиз.

Бир дақиқа утмай постдаги ҳамма ходимлар йиғилди. қандай воқеа содир бўлганини сезган бошлиқ:

- Протоколни шу ерда тузинг! - дея лейтенантга буйруқ берди.

- Хўп бўлади.

Аваз саросимада қолди. Ҳалима телефонни кутармаётгани эса ростмана жаҳлини чиқара бошлади. Кимдан мадад кутишни билмай, яна унга қунғироқ қияди. Яхшики, бу сафар трубкани кутарди...

* * *

Назираҳон оилада ҳам, ишхонада ҳам қийинчиликларни писанд қилмай юрарди. Кадрлар билан боғлиқ ҳужжатларни уз вақтида талаб қилиб олар, папкаларига жойлар, юқоридан текширувчи келса, тартиб билан курсатар, ундан жиддий камчилик тополмай кетишарди.

Бақувват булгани учун ёлғиз қизини купам ишга солмай, ҳамирни узи қилар, кирни ювар, овқатни чиройли тайёрлаб, эридан мақтовлар эшитарди. Ёз кунларининг бирида ишдан терлаб келди-да, одатдагидек, шаргга куйлагини ечиб ташлаб, муздек сувда чумилди, булиқ елкаларини артаркан, гўштли жойида қаттиқ нарса борлигини, иккинчи марта сочиқ текканда эса уша жойда бироз оғриқ сездди. Бармоғи билан ушлаб, яра ёки чипқон белгиси эмаслигига кузи етгач, парво қилмади. Кечаси уша томонини босиб ётган экан, эрталабга яқин оғриқдан уйғониб кетди, эрига айтгиси келмгй, кундузи билан кузатди. Эртасига оғриқ кучайганини билиб Саиджоннинг олдига борди. Кунгли ғаш, рақ туғрисида эшитганларини уйлаб, хаёлига ёмон фикрлар келаётган эди. Укаси билан таниш врачга боришди. У кўрдию, аввалига индамади. Утиб кетади, ҳеч нарса эмас, деди. Бироздан кейин:

- Таҳлил учун қон топширсангиз яхши буларди, - деди. Назираҳоннинг назарида врач бепарволик билан гапириб ниманидир яшираётгандай эди, - хотиржамлик учун қилиш керак!- деб қушиб қўйди. Демак, касаллик белгиси бор. Назираҳон врачнинг гапини "қон топширишингиз шарт!" деган маънода тушуниб қурқиб кетди... Эртасига таҳлил натижаларига боришганда врач Саиджонни четга тортди... Назираҳон ўзини қуярга жой тополмай қолди...

Заргар опаси бошидан кечган воқеалар билан ўзиники ўртасида боғлиқлик борлиги сездди, аҳволи оғирлашди.. Изтироб билан уйланиб ётаркан, хотиржамлик ва ўлимдан

қурқиш ҳисси бир-бири билан олиша бошлади. Кураш авж нуқтасига етганда ўзини дунёга сиғмаётгандай, севги, аёл, бойлик ва бутун борлиқ моҳиятини йуқотаётгандай, бема-лол кетиши учун халал бераётгандай туюла бошлади. Кунглига совуқ фикр келиб, баданлари сесканди: наҳотки улиб қолсам! Тошкентдаги магазин, заргарлик дуконлари, Туркиядаги филиаллари, одамларга бериб қуйган юз минг-лаб долларлари куз олдига келди-ю, томоғига ютиб бўлмас нарса тикилди: ичкарига кетмайди, ташқарига чиқмайди... Бу - тақдир ёзувлари олдида чорасизлик фожиаси эканини фаҳмлади: умр манзилга етса, вагонда тилланг булса ҳам нафас олиш қўлингдан келмайди! Бевафо дунё шуми?! Ҳамма нарсадан ихлоси, иштисқи қайтди. Умрнинг қолгани кузги япроққа ухшаб эрта-индин узиламан деб турибди... "Эй, Худо! Умрим тугаган булса, енгилдан бер, охирига етмаган эса, ҳаловатимни қайтар... Чала жон эмас, соғлом инсондай умр кечирай!"

Хосият уни онкология шифохонасига жойлаштиргач, Москвадан Германияда ишлаб чиқарилган энг ноёб вакцина олиб келинди. Жароҳатидан оқаётган қон тухтади. Ўзидан кура Хосият кўпроқ қувонди. Мутахассислар янги гап айтмаган, аммо қон тухташи яхшилик аломати эди. Врач Москвадаги устозига касал туғрисида ахборот берди, у беморни Москвага етказиб келинса, даволаб юборишини билдирди. Хосият заргарга қаради.

- Борамиз! - деди бир нуқтага тикилиб, - барча бойлигим бир кунлик умримга арзимамайди!

У бир нафас тин олгач, ёнидан телефон рақам олиб, Хосиятдан қўнғироқ қилишни сўради. У рақам терди. Овози майин ва ингичка эркак киши трубкани кутарди.

- Расулжон, - деди иш бошқарувчисига, - мазам қочиб қолди. Москвага бориб даволанишим керак. Юз минг доллар пул тайёрланг.

- Яхши, ака, бироқ бетоблигингизни эшитиб, сингилларингиз билан олдингизга жунаб турувдик.

- Шарт эмас, эртагача пулни етказинг, шу ердан туғри Москвага жунаймиз...

Келишилган кунни кеч соат саккиз яримда Саид заргар ва Хосият Москвага жунаб кетишди...

Ҳалима воқеани Аваздан эшитгач, саросимага тушиб қолди. Миясига "Буни Хосият уюштирган бўлиши мумкин!" деган фикр келди. Аламига чидолмасдан унга қўнғироқ қилди. Афсус, телефони учирилган, офисида ҳеч ким йўқ. Баёзхонга қўнғироқ қилсинми? У қандай фикрга бораркин? Телефони жиринглади.

- Юк булим ҳовлисига киритиб муҳраб қуйилди. Энди нима қиламиз?

- Бошим қоғиб қолди.

- Менда битта фикр бор.

- Хуш?

- Хосият билан ишлаётганимизда булим бошлиғи билан Акмал икковимизнинг алоқамиз яхши эди. У пенсияга чиқиб кетган, аммо ҳозирги бошлиқ унинг шогирди экан. Ўша билан гаплашайликми?

- Тезроқ ҳал қил. У ерда юкимиз куп турса, душманларнинг кети семиради. Ҳозироқ ҳаракатни бошла.

- Мени тилхат билан қуйиб юборишди. Машина билан булимга кел. Бирга борамиз.

Ҳалима машинасини шамолдай тез бошқарди. Булимга яқинлашганда Аваз пешвоз чиқди.

- Қандай руй берди? - ҳовлиққанча сўради Ҳалима.

- Машинани тўхтатиб текширишди. Наиза топишди.

- Ким ташлаб қўйган бўлиши мумкин?

- Билолмадим.

- Душманликдан бўлган.

- Бизни наиза билан ушлашди. Энди муаммони тезроқ ечмаса бўлмайди. Шаҳарга кетдик....

Ҳалима қўрқаётган эди. Овозидаги титроқ чўчиб қолганидан далолат берар, фикрларини жамлаб олишга қийналар, юраги сиқилар эди. Аваз унга далда берди.

- Қўрқманг, Ҳалима. Жонимизни олармиди? Худо хоҳласа, бугуноқ ечамиз. Сиз беш-ўн минг "кук" идан тайёрлаб қуйинг!

Аваз уйига бориб, узининг машинасига утирди-да, собиқ бошлиқникига жўнади....

Нажатбей отасидан қолган сармойяни купайтириш учун эски таниши билан бизнес қилмоқчи булиб, Олмонияга келди. Афсус, Канин бир мунча камбағаллашиб, дуслари орасида нуфузини йўқотган эди. Истанбулга қайтиб келиб, отасининг темир сандигидан қарздор одам - Асманбейнинг тилхатини топиб олди. Катта бойликка эришгандай қувониб кетган Нажатбей унинг олдига борди. қарздор - яқин қариндоши эди.

- Бераман, лекин ҳозир эмас, - деди бироз ўйланиб тургач, - бир неча ойдан кейин қўлимга икки миллион доллар пул келади, сиз билан ҳисоб-китоб қиламиз.

- Лекин бир нарсани эътиборга олмаяпсиз, афандим!

- Яъни?

- қарзни қайтариш муддати уч ой ўтиб кетган...

Нажатбей муддатида қайтаролмаганингиз учун фойда берасиз деган фикрни уйлаётганини Асманбей тушунди.

- Мени тушунинг, - деди узини қийналган курсатмоқчи булиб, - бошимдан оғир кунлар утди. Энди узимни тиклаб оляпман.

- Сизга бир савол, - деди Нажатбей унга тик қараб, - мабодо тилхатни топиб олмаганимда пулни бермасмидингиз? - унинг кўзларида таъна, заҳархандалик бор эди.

- Алҳамдулиллоҳ, мусулмонман, бировнинг ҳаққидан қурқа-ман, биродар.

- Унда нега ҳозиргача қарзингиз ҳақида бир оғиз гапирма-дингиз?

- Мавриди келмагани, қолаверса, пулга мухтожмасиз, муаммоларимдан хабарингиз бор деб уйлабман!

Нажатбей ўйланиб қолди. Яқинда қарздорнинг якка ўғли автоҳалокатга учраб, умуртқа поғонасидан шикастланганда Америкада жарроҳлик йули билан даволатиб келган, тижорати орқага кетган, ногирон ўғил қарашиб юборадиган аҳволда эмасди. Аммо Асманбей бу каби харожатлардан чарчаб қоладиган уртаҳол эмас. Фақат, Нажатбейнинг эшитишича, дусти билан катта пулини қалтис бизнесга тиккан... Лекин пулни сўрамаса, бермаслиги мумкин, фойдалангани учун уни кўпайтириб беришни эса ҳаёлига келтирмайди. Ҳозир пулнинг ярмини

олишга қарор қилган Нажатбей масалани кундаланг қўйди.

- Уч кунда беш юз минг доллар берсангиз, қолганини кейин беришингизга розиман.

Асманбей иложсиз қолди...

Ҳақини ундирган Нажатбей Давронбейнинг олдига келди.

- Хосиятхоним билан алоқага қилишимга ёрдам берсангиз!

Бир муддат аввал Хосиятга "Юртингизга кетяпмиз" деб боролмай қолгани учун сал ҳижолат тортган Давронбей:

- қарорингиз қатъийми? - деб сўради.

- Уйлаб курдим, афандим!

Улар кунғироқ қилишганда Хосият Москвада Саид акаси билан бирга эди. Заргар дунёнинг энг зур онкологлари ёрдамида босқичма-босқич нур билан даволанаётган, эр-хотиннинг кайфияти яхши эди.

- Бир ҳафтадан кейин Тошкентда буламиз, Саид акамнинг уйларида куришсак маъқулми?

- Яхши, хоним! Мен Истанбулдан учиб бораман.

- Сизни аэропортда кутиб оламан...

- Ташуккур Сизга, хоним!

Врачлар заргарга бир неча ой санаторийда даволанишни тавсия этишди. Заргар бизнесга аралашишдан воз кечди.

У утган умрига назар ташларкан, ҳаётдан рози, армонлар эзмаётганидан кунгли хотиржам булди. Барча ривожланган давлатларда булган, машҳур санаторийларида дам олган, донғи кетган бизнесменлар билан ҳамкорлик қилган ва бир кунда минглаб доллар пул топган пайтларини яхши эслайди. Нуфузли доираларда обрусси, урни бор. Бировга ёмонлик қилмагани учун тусиқларга дуч келмаган, қаерга борса иши олдинга босар, режалари катта самара берарди. Бир неча йилда бир дунё бойликка эришди. Магазинлари, заргарлик дўконлари ва бошқа мулкларидан ойига бир неча минг доллар пул оқиб келяпти. Унда йуқ нарсанинг узи йуқ. Аммо хотини утгандан бери бойлик, ҳузур-ҳаловат, саёҳатлардан кунгли қолди. Автоҳало-катдан кейин ҳаётга интилиши қолмади. Ёш, куч-қувватинг жойида, саломатлигинг мустаҳкам вақтида умр ўлчови, дунё уткинчилиги ҳақида уйламас экан-

сан, мазанг қочса жонинг кузингга куринаркан.. Мехрингни тортган нарсалар моҳиятини йуқотади. Энг гузал ҳаёт - маъносиз бушлиққа ухшаркан... Заргар кейинги ҳаётни куз олдига келтиролмади. Врачлар усмани куйдириб, дарддан халос қилаётганда танасига иссиқ киргандай, яшашга иштиёқ қайта бошлади. Аммо юрак қаърида ҳаёти омонат эканини ҳис қилиб турарди. Бир ҳафта руҳий узгаришларни кузатган исроиллик врач кайфиятсизлигини йуқотиш учун:

- Саидбей! - деди кутилмаганда, - ёнингизда шундай гузал ва меҳрибон хотин туриб, нега яшашга муҳаббатингиз йуқ?!

Заргар илжайганча Хосиятга қаради. Кунглида тушуниб булмайдиган нохуш туйғулар кезарди.

- Ёддан чиқарманг, яшаш учун севиш керак! Кенг ҳовли, меҳрибон хотин, яхши улов умрни узайтиради. Назаримда, сизда ҳаммаси бор ва Хосиятхон севишга арзийдиган аёл! Озгина дард чекиб тушкунликка тушманг, дунё курган, иссиқ-совуғини тотиган одамсиз-ку! Мен юзлаб мамлакатларда булганман, саломатлиги ёмон, егани бир бурда нони йуқ ночор одамлар узоқ яшашга интилганини куриб ҳайрон қолганман. Пулингиз етарли, Хосиятхоним билан дунё кезинг, одамлар билан танишинг, Худо хоҳласа, юзга кирасиз!...

* * *

Ҳалима наша масаласини "босди-босди" қилгунча эна сути оғзига келай деди! Собиқ бошлиқ аллақайси гурга кетади, баъзан қон босими кутарилиб, уйдан чиқолмайди, нархини кутариш учун пайсалга солаётганга ухшарди. Излаб боришганда журттага қовоғини солиб олади, қош-қовоғига қарашга мажбур бўладилар. Қолаверса, пенсияга чиққан бошлиқ инжиқ, таъмагир булиб қолганини иккови кечроқ тушунди. Ниҳоят, учинчи куни иккита пакетни майда-чуйдага тулдириб, боришганда юзи ёришгандай бўлди.

- Эртага у билан тўйга бораман, қайтишда гаплашиб кураман! - деди.

- Ака, - деди Аваз вазиятдан фойдаланиб, - хизмат ҳақи

нақд, албатта, хурсанд буласиз.

У уч кундан кейин кўнгироқ қилиб, хизмат ҳақини айтганда Ҳалиманинг юраги орқасига тортиб кетди: мулжалдан икки баробар куп сураётганди.

Қўлдаги пулларни йиғиштиришди, пулат сандиқлар очилди, ҳатто Нигор "биржачи"дан қарздор бўлиб қолишди. Пулни тўплаб, Аваз олиб кетганда Ҳалиманинг ичидан бир парча нарса узилгандай бўлди. "Ярамас начальник! Порани соғиниб қолган-да, энасининг хуниниям қушиб юборди! Начора! Фақат бошқа ўйин чиқармаса бўлгани!"

Бундайлар ҳақида савдогар Нормат амакисидан эшитганди:

- Харажатга тирриқ, бошқалар сарф қилиши, улар фақат олиши ва ейиши керак! Пешонасига шундай ёзиб қўйилгандай! Туй қилсалар ёғ, гурунч, гуштга ухшаган нарсаларни, дастурхончидан тортиб нонвой, ошпаз, ҳатто санъаткорларни ҳам савдогар, банкир, фирмач, тижоратчи, қўйингки, иши тушиб турадиган одамларга юклаб қўйишадди. Ўзлари туёналарни олиб туришади, холос!...

Мол аччиғи - жон аччиғи деганларидек, озгина ғалати бўлиб юрди, аммо қайтмас бўлиб кетган пул Ҳалимага унутилмас сабоқ берди. Ресторанга ўт қўйилгани ва уни шавла кетса кетсин, обру кетмасин учун яшин тезлигида катта пулга таъмирланганини эслаб, йўқотиш азобини ҳис қиларкан, бировларнинг ишига бемаврид аралашин минг машаққат билан топилган даромадни ўпириб кетишидан изтиробга тушди. "Ҳосият мenden бешбаттар азоб чеккандир, кечалари менга қарши не-не режаларни тузмадикин? Роса қаргаган бўлса керак! Аммо мард экан, ўт қўйганимни тан олдирган бўлса ҳам прокурорга ёзиб бермади. Бироқ машинамга наша ташлаб, мардлигини ювиб юборди! Энди унга қарши иш қилишга мажбурман!"

Ҳалима, машинага ким наша ташлаганини аниқ билмас, фақат Ҳосиятдан гумон қиларди.

Аваз эртаси куни машина билан молларни олиб келганда Ҳалиманинг кўнгли бироз тинчигандай бўлди, бироқ катта пулни йўқотиш азоби ҳамон юрагини тирнаб турар, ҳали-вери кетадиганга ухшамас эди.

- Биров наша ташлагунча ғафлат босиб ётганингизга

ҳайронман!

Аваз унга ғалаги қараб қўйди.

- Ишимиз зўр кегиб турувди, қайси аблаҳнинг арпасини хом урганимизни билмай қолдим. Энди сиздан битта илтимос, Ҳалимаҳон.

- Ҳуш?

- Хосият билан ўчакишманг!! Куряпсиз, бир тийинлик фойдаси булмаяпти.

Ҳалима юраги нафрат билан тула булгани учун "туғри айтасан, энди ундай қилмайман" деёлмади. Аксинча, ғаши келди.

- Ўзи тинч юрмаяпти! Масалан, машинага нашани ким ташлаган деб ўйлайсиз?

- Ишончли далил йўқ, бировдан гумон қилолмайман.

- Мен эса бу ишни Хосиятдан куряпман!

- Исботингиз йўқ-ку!

- Далил: унинг душманлиги!

- Мен реалистман, асосим булмагунча ишонмайман.

- Нима қилиш керак дейсиз?

- Муҳими, эҳтиёт бўлиш, бировлар ишига аралашмаслик. Хосият билан ўчакишишни тухтатсангиз, қаршилик барҳам топади.

- Аниқ ишонасизми?

- Ишонаман!

Ҳалима унга бир қараб, сал узоққа кетди. Беш минутдан кейин келиб, Авазга жиддий разм солди.

- Рақобатни тўхтатаман. Агар у яна давом эттирса, - Ҳалима бироз кулимсиради, - зараримни тулайсиз! Тушундингизми?

қул олишишди. Аваз жилмайиб қушимча қилди.

- Фойдани эса тенг буламиз!

- Гап йўқ!

Икковлари кулиб юборишди. Ва юк тула машинани бозорга ҳайдашни буюришди...

Назира ўзини қўярга жой тополмайди. "Укам бечора Хосиятга илакишдию, водийга қатнаб толиқди, саломатлигини йўқотди. Нимасига учганига ҳайронман.. Бу хотин

укамни қандай ром қилган?. Биз курсатган аёлларга кунгли исимади, Хосият деб туриб олди-я. Соддагина, кунгли тоза. Укам билан бахтли яшайдиган чоғи бор. Аммо кейинги воқеаларни уйласам, юрагим орқага тортади. Уни Туркияда олдирди, тилла трос совға қилибди. Ресторандаги тўй дув-дув гап булди. Сунг автоҳалокат... Бошидаги рак безининг ёрилиши... Соппа-соғ юрган буларми-ди?..."

Назиранинг кўнглида қизғаниш, ачиниш ҳисси аланга олади. Айниқса, сотувчиси Туркиядан телефон қилиб, унга тилла трос совға қилганини айтгач, Хосиятга нисбатан ичиқоралиги кучайди. Икковини ажратиб юбориш фикри туғилди. Ресторанни ун беш минг долларга таъмирлатганини билганда укаси билан уришишдан, Хосият билан юмталашишдан тоймасди...

Назира Тошкентда тагли-тугли аёллар, утириб қолган қизлар акасига тегишига ишонарди. Куплари ошкора хушомад қилди, ҳатто айримлари уртага одам қуйди... У чархи кажрафтор ишларидан ғаш эди. Автоҳалокатдан кейин эса "Кўнглим беқорга ғаш эмас экан-да!" деб уйлади.

Заргар "Москвадан жўнадик, якшанба куни кечқурун Тошкентда бўламиз" деб кўнғироқ қилганда, "Туғри бизникига келаверинглар!" деди, аммо заргар "Сизлар бизникига бориб туринглар, Туркиядан меҳмонлар келади" дегандан сунг гапиролмай қолди. Укасиникига бориб, хизматкорни чақиртирди, ҳовлини, уйларни қайтадан тозалатди, ойналарни арттирди, заргарга ёқадиган парҳез таом пиширишни тайинлаб, ҳайдовчи билан аэропортга кетди...

... Хосият самолётга билет олиб келганда заргар кетиш учун тайёр бўлиб турар, қувватдан қолгандай ранги заҳил эди. Тогни талқон қиладиган одам қисқа вақтда шу куйга тушганига ишониш қийин эди.

Хосият кечадан бери ўйга толади. Оиласи ва келажигини ўйлаб хурсинади. Ота-онаси аллақачон утиб кетишди. Битта ўғли бор холос. Ҳаётида гавжумлик, файз, шуқуқ йўқ.. Заргар билан танишиб ҳаётига узгариш киргандай булди. Жамиятдаги нуфузи кўтарилди. Аммо бахт тополмаяпти. Заргар тушунган, қаерга қўлини узатса етади, аммо ички эҳтиёжини қондирадиган, руҳий ва жисмоний

лаззат бердиган эҳтирослари йуқ! Меҳр тўла гапларини ҳисобга олмаганда, у музнинг ўзи!

Битта ўғил - давомчиси булолмаслигини бувиси айтган, эрга тегиб, уғиллар куришини, уларни аждодларга муносиб улғайтиришини тайинлаган эди. У заргар билан учрашди-ю, асосий ишни унутди. Эсига тушса, ўзини алдайди. Бугун заргарни абгор ҳолда куриб, уғил куриш орзуси армонга айланганини аччиқ изтироб билан тан олди. Ҳатто у билан тузук яшай олмаслигини уйлаб, қайғуга ботди. Заргар космосга олиб чиқса-ю, битта фарзанд орттиришга қурби етмаса, яшашдан маъно борми?! Дунёнинг шодлиги, бойлиги, лаззатини бир тугунга жойлаб, Хосиятга берганда ҳам битта ўғилнинг жажжи қўлчаларини чўзиб қулишига тенг келолмаслигини энди тушуниб етмоқда! Илгари бу ҳақда уйлаган, лекин у саёҳат ва тантаналар, тилла трослар соясида беркиниб, узини куз-куз етолмаган эди. Бугун ватанга кетиш олдидан заргарга қараб кўнгли чукди, ҳатто олдинги шодликлари учун тўлов даражада чукди. Тошкентга бориб, вазиятни таҳлил қилгач, жиддий қарорга келмаса бўлмайди. Бойлик, обрў ўз йулига, номини давом эттирадиган яна битта ўғил эса ҳаммасидан муҳимроқ.

Заргар самолётда Хосиятдаги изтиробни кўрди. Аммо фикрларни тушунмади. Тошкентга эсон-омон етиб, узини эҳтиётлаш чораларини қўллаш асосий мақсади эди. Ёши катта, энди фарзандли бўлолмаслигини Хосият билиб теккан деб уйлар, шунинг учун аёлнинг дардини тушунмас эди.

Назира укаси билан ачомлашиб сўрашгандан кейин Хосият билан кўришди.

- Хосиятхон, - деди унга жиддий қараб, - тезлик билан уйга етиб боришингиз керак! Хизматкор аёл кўнғироқ қилиб, тайинлади.

Назира кўзларини олиб қочар, нигоҳларида аллақандай хавотир, одамни изтиробга соладиган ташвиш бор эди.

- Нега?! - Хосиятнинг юрагидан тошиб келаётган кўрқувга ўхшаш туйғу ресторан ёниб кетганда пайдо бўлган руҳий ҳолатига ўхшаб кетарди.

- Аниқ айтмади, лекин зудлик билан етиб боришингиз керак!!...

Авазнинг ажраб чиқишдан асосий мақсади Акмални ҳам, Хосиятни ҳам доғда қолдириш эди. Бу йулда ҳеч нарсадан қайтмасликка, кеча-ю кундуз ҳаракат қилиб, тезда янги "Ласетти" минишга қасд қилганди.

Саккизинчи синфгача бирга уқиган синфдоши Азаматнинг акаси Санжар милицияда ишлашини, қўлидан анчамунча иш келишини билгандан кейин кунглида мудҳиш режа пайдо булди...

Қулай вазият туғилишини пойлаб, Санжарни кузатди. Ниҳоят, Азамат билан тоғасининг туйига бормоқчи эканини билди-ю, отни қамчилади. Туйхонага етай деганларида "Туйга келастгандим" деб қўшилиб олди ва эл қатори туёна бериб кирди-да, бир хонада ёнма-ён утиришга муяссар булди. Ва Санжарга узини ҳамма ишни миси чиқмайдиган қилиб уддасидан чиқадиган қилиб кўрсата олди. Санжар бир-икки жиддий разм солди-да, ҳамкорликда пул ишласак бўладими, дегандай учирма гап қилди.

- Мен билан ишлаганлар ҳеч қачон нолимаган!

Ташқарига чиқишгач, боя "алоҳида гаплашишимиз керак", деган фикр кунгилга тугилганлиги учун бир-бирларидан ажрагилари келмади. Азамат бозорда ишим бор, деб кетиши билан икковлари бир-бирларига қарашди. Аваз отни қамчилади.

- Битта иш бор!

- "Соққа"си яхшими? Қийин эмасми?

- Бемалол қўлингиздан келади, начальник билан қалайсиз?

- Бирга "гап" еймиз!

- Унда яхши, хуллас бундай...

Аваз Ҳалима берган пулнинг тўртдан уч қисмини қайириб қолди-да, қолганини Санжарга олиб борди.

- Эрталаб юкни олиб кетаверинг!- деди у. Сирни ўзидан бошқа киши билмади. Ҳалима Хосиятдан гумон қилиб қолаверди. Авазнинг курсатган найранги унинг хаёлига келмади. Ҳатто бу воқеадан кейин унда Аваз тегирмонга тушса бутун чиқадиган, у битиролмайдиган иш йуқ, деган фикр пайдо булди.

Авазни Ҳалима тижоратдан бунчалик тез бойиб кетиши

мумкин эмаслиги, сармояси қаердан келаётганлиги ўйга толди-рарди. Назарида, унга бошқа ердан пул келарди. Тахминлаб тубига етолмади.. Охири, Баёзхон билан қандай яқин бўлиб қолгани ҳақида ўй сура бошлади. Аввал Хосият яқин эди, у бошқаси билан ишлай бошлагач, Ҳалима унинг этагидан тутди. Аммо бир нарса Авазни қониқтирмас эди: Баёзхон бекорга офтобга чиқмайдиган мушуклардан. Наф курмаса, бировни ёнига олмайди, маросимларига совға-салом билан келмайди, безори-лардан ҳимоя қилмайди. Демак, Ҳалимадан фойда борки, у билан гаплашяпти.

Аваз аввалига Баёзхон донлашиб юрган, деган фикрга борди, аммо бу фикр кулгили эди. Баёзхон билан танишишни истаган жононлар сероб, аммо унда мойиллик кам...

Бир куни Ҳалима билан шаҳарга кетишаётганда у йўлда дугонамикига кириб чиқай деб машинадан тушиб кетгач, ёстиқча тагидан битта юз долларлик куриниб қолди. Аваз шошилиб кўрпачани кутарди. Конвертдаги пул беш минг доллар экан, дарров жойига қўйди. Синаш учун қўйган булиши мумкин, деган фикрга борди. Аммо бироздан кейин машина кичик юкхонасини очдию, ҳангу манг бўлиб қолди. Доллар тахлами кафтга сиғмас эди... Чучиб кетди, юрагига ваҳима, шайтоний ҳис ўрмалади, беш-ўнтасини олиб қуйсам сезмайди деган фикрга борди, аммо санаб қуйган, ҳозир кузатиб турган бўлса, ишончи йўқолишини ўйлаб жойига қўйди. Тижоратдан топаётган даромади, савдогарларнинг қўлидагисини - яхши биледи. Минглаб долларлар қаердан пайдо бўлди? Уни таажжуб чулғаган эди...

Уша куни ўйлаб кўрса, хизматига яраша эмас, ёш боладек берганини олиб, итдек хизмат қилаётган экан! Катта бизнес тагида фирромлик ётади дейишгани тўғри экан-да, деган хулосага келдию, кўнгли бузилди. Турли йўл билан Ҳалиманинг пулини суғуриб олиш режасини тузди. Наша операцияси режанинг биринчиси эди...

* * *

...Заргар узини қанчалик дадил тутмасин, аҳволи оғир-

лигини ҳис қияпти. Лазер нури, бошқа дори-дармонлар касалликни маълум вақт қўзғалишига йўл қўймайди. Аммо бошқа органлари, хусусан, жигар билан юракка таъсир қилди - дармони йўқ, жонсиз одамдай беҳол. Бир неча кундан бери муолажалар чоғида гоҳ кўзини юмиб, гоҳ тепасида турган Хосиятга тескари утирилиб хаёл сурди. Автохалокатда омон қолиб, азоблари утиб кетганидан, бироз хотиржам, аммо Хосият билан турмуши қандай кечишини уйлаб қайғуга ботди. Аёл истаган нарсани беролмаганига айбдорлик сизди. Турмуш қурганига афсус чекаётгани юрагига таъсир қила бошлади...

Уйга етиб келишгандан сунг, овқатланишди, бироз гаплашиб утиришди. Аммо ҳаммада ҳар хил туйғу, ният борлиги учун суҳбат қовушмади. Давра ўти учган учоқдай совиб қолди.

- Сиз уйдан хабар олинг, Хосиятхон! - деди заргар жимликни бузиб, - хизматкор бежиз кўнғироқ қилмагандир. Мен билан бўлиб уйдан узилиб қолдингиз, сиздан миннатдормиз.

Заргарнинг гаплари "Аҳволимни куриб турибсиз, энди сиз билан яшолмайман" дегандай туюлди. Ҳозир жўнаб кетса, ораларидаги ришта узиладигандай ҳис қилди ўзини. Ва юрак тубида аламга ухшаш туйғу пайдо бўлди. Ерга қараб утираркан, заргарга жавоб қилиш эсидан чиқиб қолди. Назира "Мен ташқарига чиқиб келай" дегандан кейин хаёли бўлинди.

- Бу ерда ҳам ўзим қарасам дегандим! - деди Хосият заргарга меҳр билан тикилиб, - сингилларнинг рузғори бор, мени сиздан муҳимроқ ишим йўқ!

Хосият туркияликлар келиши ёдингиздан чиқдими дегандай заргарга қаради. Касаллик унинг хотирасига таъсир қилибди. Кўзлари маъносиздек... Нажатбейнинг келишини эслатиб қўймаса бўлмас эди.

- Саид ака, Нажатбей келса, одам жунатиб олдириб кетаман. Сиз ортиқча безовта бўлманг! - деди ниҳоят.

- Дарвоқе, ҳамкорлар келиши керак, а?

- Беш-ун кун дам олгунингизча уларни кузатиб юбораман, кейин доим бирга буламиз....

- Раҳмат Хосиятхон, тақдир сиздай меҳрибонни учрат-

ганидан хурсандман!

Зарғар бу гапни йулига айтдими, юрагидан гапирдими - билиб бўлмасди. Қарашлари шукуҳсиз, ҳаётдан совиган одамнинг нигоҳларига ухшарди...

Хосият эрим якка қолишни истаяпти шекилли, деб ўйлаб, унга утирилди.

- Уларни ўзим кутиб олсам буларди-ю, хизматкор тез боришимни тайинлаган экан. Қўнғироқлашиб турамиз.

Бомдод намозидан сўнг ҳайдовчи уни водийга кузатиб қўйди...

* * *

Келгунча Хосиятнинг юрагини нотаниш ваҳима тирнаб юборди.

- Уғлингиз икки кундан бери тинимсиз қайт қилди! - хизматкор аёлнинг биринчи гапи шу бўлди. Хосиятни ташвиш ва сабрсизлик билан кутгани сезилиб турар, врач дорилари натижа бермаганидан чўчиётган эди.

Хосият таниш врачга қўнғироқ қилиб, машина юбора-жагини, тезда етиб келишини тайинлади. Акмал врачга кетгач, боласини бағрига олди. У инқиллар, билинар-биланмас энтикар эди. Танасидаги ҳарорат ҳар доимгидан баландроқ, қўл-оёқлари қувватсиз эди.

- Нима бўлди, асалим!

- Билмадим, ойи, кўнглим айнияти...

- Эрталаб нима единг?

- Ҳеч нарса!

Диван тепасида айбдордай турган хизматкор яқин келиб пешонасини ушлади.

- Аввал еганини ташлайверди, кейин ҳеч нарса утмай қолди.

Врач келгач, ҳаммани ташқарига чиқариб юборди. Ун минутча утгандан кейин Хосиятни чақиртирди.

- Касалхонага олиб бориб тула текширувдан утказиш керак!

- Бирор қасаллик белгилари борми?

- Текширувдан кейин маълум булади. Фақат ишни тезлаштириш керак.

Таҳлил натижалари тушдан кейин чиқалиган бўлди.

Уйга қайтишаётганда Нажатбей кунгироқ қилиб, кечки соат еттида Тошкентда булишини айтди.

- Сизни ёрдамчим Акмалбей кутиб олади ва туғри водийга олиб келади.

- Маъкул, хоним, бироқ Саидбейни зиёрат қилиш ниятим бор эди.

- Ишни битириб водийдан қайтгандан кейин бемалол суҳбатлашсак, қарши эмасмисиз?

Нажатбей бироз уйланиб қолди. Аммо Хосиятнинг таклифини рад этмади...

Хосият углини хизматкорга топширгандан кейин Акмал билан шаҳар марказий бозори ёнида магазин учун танланган ва сотиб олинган жойни кургани борди, бино бушатиб, евроуслугда таъмирланган, кузни қамаштирар даражада файзли ва куркам эди. Унинг кунгли кутарилди, қандай жиҳозлар сотиб олиш ва уларни қандай жойлаштиришни Нажатбей билан маслаҳатлашишни кунглига тугиб қўйди.

Акмал Тошкентга жунаб кетгач, ҳамкорлик буйича фикрларини жамлаб, Нажатбейга айтадиганларини саралай бошлади... Аммо кечадан бери заргар билан яшай оламанми-йўқми, деган савол миясига бостириб келаверар, аниқ жавоб тополмас, у билан яшаса, фарзанд курмаслигидан астойдил ташвишда эди. Муъжиза руй бериб уғиллик булишса, заргар олган дорилар, лазер нури таъсирида бола ногирон тугилмасмикин?! Энтикиб кутган оилавий турмуш илк кунларданоқ ташвишли келиши келажакнинг шукуҳсизлигидан дарак бераётгандай кунглини чуқтирди. Куксига алам ҳисси бостириб кириб, интилишини сундира бошлади.

У билан ажрашса, қариндош-уруғлар, бизнесменлар уртасида нуфузи тушиб кетиши, енгилтак аёлдай таассурот қолдириши мумкин. Кечагина шаҳарга овоза булган, ҳалиям тилдан тушмаган туй қилиб, бутун ажраб кетса, дуст-душман олдида нима деган одам булади?! Фанимлар кулмайдими? Ҳар хил гап тарқатмайдими? Ҳозирча ажраш ҳақида уйламаган маъкул!

У хизматкор аёл ва угли билан тушлик қилиб булувди-ямки, "Нокиа"си мусақа чалди.

- Хосиятхон! - таниш врач, - текширув натижалари тайёр

бўлди, таҳлият қилиб чиқдик.

- Ҳаммаси жойидами?- умид билан сўради Хосият. Боядан бери хаёли бошқа ёқда булгани учун уғлидан хотиржам эди.

- Ҳозироқ уғлингизни касалхонага олиб келишингиз керак!

- А?!

* * *

Хосиятнинг онаси чиройли, оқила аёл эди. Силлиқ сочи устидан оқ румол ураб, фариштадай уриниб юргани учун ҳамма ер саранжом-саришта, ёғ тушса ялагудай озода бўларди. қизининг кийимларини дазмоллаб, шкафга те-риб қуяр, у истаган вақтда биттасини кийиб мактабга кетаверар эди. Якка қиз, ёлғиз фарзанд булгани учун эҳтиётлашар, ардоқлашар, бирорта уртоғи ёки қариндош-лариникида ётиб қолишга рухсат беришмас, яқинларини-кида қолса, онаси бирга тунар, эрталаб олиб келиб отасига курсатгач, мактабга жунатар эди. Чунки хазианага эгалик қилиб, уни ишлатиш ҳуқуқини қулга киритадиган ягона ворис шу эди!. Ота-онаси ҳам бувиси ҳам уғил куролмай армон билан ўтиб кетишган...

Хосият Тошкентдалигида угли ёлғизлигини уйлаб изти-робга тушганди. Уйда ҳам шу туйғу безовта қила бошлади. Маслаҳатгуй йуқлигидан уксинди. Боғдан битта-битта учган қушлардай уни тарк этган ажодлар ҳаётини куз олдига келтириб, куксини қайғу, армон изтироблари эгал-лади.

- Ҳеч булмаса, бувим тирик бўлганларида шу куйга тушмасдим.

қайғули, уйқусиз тунларда белгисиз ёқдан нотаниш овоз келарди:

- Бу Аллоҳнинг синови!

Уйлари давом этарди:

- Аллоҳ мустақил йул топишимни огоҳлантиряп-тимикин?!

Ушанда илк бор Ҳалимага нисбатан адолатсизлик қил-ганидан афсусланган, азобланган эди. Туғри юриш учун бировга жабр қилиш шарт эмаслигини теран тушунмаган

булса ҳам, ички туйғу билан ҳис этган, фирромликсиз пул купайтиришга аҳд қилган эди. Аммо ёшлик, тажрибасизлик билан қилган хатолари кейинги ҳаётидаги асосий воқеаларни чалкаштириб юборди.

У болалигида тиззасида ухлаб қолса, уйғонгунча онаси қимирламай ўлтирар, уйғонгач, ҳузур қилиб керишиб булгандагина севинган онаси ишига туриб кетарди. Она меҳри ва эркалашлари ёдига тушганда уша беғубор ва беташвиш кунларга қайтгиси келади!! Вужудида юракни куйдирувчи чўғдай соғинч, аллақандай лаззат туяди. На-чора ҳаёт - бешафқат!! Кайфияти, орзу-истаклари ва бошига тушган кургуликлар билан ҳисоблашмайди. Алам ва қайғуларини писанд қилмасдан дадил қадамлар билан илгарилаб боради.

Шу кунларда онасини куп эслаяпти. Раҳматли Санобар опа уй юмушларини хотиржам, бир бошдан бажарар, эри ҳовли ёки ошхонадан камчилик тополмас, уйда ёки ошхонадаги тартибсизликка узи ҳам тоқат қилолмас эди. Ҳамманинг кийимлари ювилган, шкафга таҳланган булар. меҳмонга ажратилган қанд-қурсни алоҳида сақлар, қариндошлар саришталик ва муомалани ҳавас қилиб қайтишарди. Энг муҳими, ҳамма қушнилари уни чин юракдан ҳурмат қилишарди, у ҳам бутун маҳаллани кафтида олиб юргани учун оламдан ўтганда роса йиғлашди, маросимларга жон куйдиришди.

Санобар опа эрининг жаҳли чиқса, тортишмасди, ҳовридан тушириш учун ҳалимгина булиб туриб кетарди. Оиладаги вазиятни юмшатиб, ҳаммани бир-бирига яқинлаштириб юрарди.

Энди узи ҳам ишларини онасидай хотиржам, бир чеккадан шошилмай бажарса-чи? Ҳалима билан олишиб, узини ўтга-чўққа уравермасдан муроса йулини тутса ҳам булади-ку!

Бу фикрнинг яхши томонларини уйлаб, бизнесда гоҳ шошилиш, гоҳ қулай вазиятни кутиш, баъзан эса бир-бирига ухшамаган вазиятларда туғри йулни танлай билиш керак, ҳисоб-китобни жойига қуйиб ишлаган ҳеч қачон ютқазмайди, деган фикрга келди.

Ҳосият хаёлларини йиғиштириб, оғриқ нуқтасига қай-

тди.

Нима учун бошига пайдар-пай муаммолар тушмоқда? Тўғри йўл танлай олмадими, душманлик овора бўлиб қолдими?

Касалхонага шошиларкан, кузининг оқу қораси, умид юлдузи бўлган ягона ўғлим бирор касалликка чалиндими, шошилишч чақиришидан врачнинг мақсади нима, дея изтиробга тушарди.

Наҳотки, ягона меросхўри оғир аҳволда? Унга бир нарса бўлса, дунёда яшашидан, бизнес қилишидан маъно қолмайди!

- Хосиятхон, сиз тушунган аёлсиз!

Врач аллақандай ҳадик аралаш гапирарди. Хосият нохуш хабар эшитидан чучиб, унинг кўзига қаради.

- Яқинда бошингизга тушган кўнгилсизликдан хабарим бор. Сабрли бўлинг, Худо хоҳласа ўглингиз яхши бўлиб кетади!

- Нега ундай деяпсиз, доктор?- қурқиб кетганини билантириб қўйди Хосият ва кўзларига ёш келди, - касалини очиқ айтинг, мен ҳаммасига тайёрман, фақат тезроқ даволаса буладими?

- Улимдан бошқасининг иложи бор, даволаймиз!

- Унга нима бўлган?.

Врачнинг кузида андиша бор эди. Хосиятга терсланди. Ва узини бепарво тутганча гап бошлади.

- У қачон сариқ касали билан оғриган?

- Уч йил аввал.

- Хориждан келтирилган дори қабул қилганми?

- Ҳа!

- Дори баъзан бошқа органга таъсир қилади. Биз даволаб юборамиз. Сиз ортиқча ваҳимага тушманг, ўглингиз ёш, ҳамма дардни енгишга қодир!

- Юрагим сиқилиб, тарс ёрилиб кетай деяпман, очиқ гапираверинг!

Доктор бирдан дадилланди.

- Ўглингизнинг қонида С вирус бор!

Бу гап Хосиятга боланинг умри қисқа дегандай эшитилиб, юрагини ваҳима қоплади.

- Бу қанақа вирус?

- Режим билан тезроқ даволанса, жигарни ишдан чиқармайди. Шу маънода шошилинич чақиртиргандим...

- Раҳмат, сизга доктор!

- Булимда жой тайёр, ҳозир ётқизишингиз мумкин...

... У уғлига эртаю кеч парвона буладиган ҳамшира сотиб олди. Дунёни унутди, пул, бойлик, танишлар, ҳатто заргар ёдидан чиқди. Алам ва изтироб қоплаган юрагида боласини тезроқ тузатишдан бошқа муддао йўқлиги учун уйига қамалиб ётиб олди. Кайфияти тушкун, ғариб одамга ўхшарди. Мусибатлару синовлардан норози булса ҳам, сабр қилса ҳам мукофот тайинлигини уйлаб, дили гоҳ вайрон булар, гоҳ аллақандай хотиржамлик ҳикмати билан тўлар эди.

Олтмишга яқинлашган заргар ун минглаб доллар сарфлаб, Москвада даволанди. Аслида у ота сифагида вазифаларини уддалаб булган: қизларини чиқарган, ўғлини уйлантирган, ҳаммаси узидан тинчиб яшаяпти, уларга керагидан ортиқча бойлик ҳам берган, лозим булса ҳозир ҳам ёрдам қулини чузишга тайёр. Аммо бир кун бўлса ҳам яшайин, ёруғ дунёдан зармон билан утмайин, деб дунёга таниқли врачларда даволанди. Уғлимнинг келажаги олдинда, қулимдан келган ҳамма ишни қиламан, Худо хоҳласа кўрмагандай булиб кетади. Бундан бошқа умид чироғим, куз тиккан болам йўқ! Ҳамма мол-дунёмни сарфлаб даволатсам арзийди! Ота-боболаримнинг ушалмаган орзулари, узи билан кетган эртақларини ростга айлантириш, улар обрусини тиклаш ва кутариш унинг баркамол усиши, жамиятда мавқеини яратишига боғлиқ эмасми?! Ундан ҳеч нарсани аямайман! Ҳамма ишимни йиғиштириб булса ҳам орзуларимга қодир инсон қилиб етказмасам, дунёга нега келдим? Ер юзида жошвордай изғиб юришдан не наф?!

Менга кичкина тикан кирса ота-онам қалбига бигиз санчиларди. Еру кукка ишонишмас эди. Мен уғлимга ота-онадан кўрган меҳримнинг учдан бирини беролдимми? Беролмадим! Чет элда дам оламан, эримга қарайман, деб уни ун кунлаб хизматкор аёлга ташлаб келдим. Суюб эркалай олмадим. Меҳримдан бенасиб ўсяпти. Хаёлимда бизнес, пул, исқирт рақибни енгиш!! Буларнинг барчаси

ягона зурёдимнинг бир тола сочига арзийдими? Ҳалима билан олишгандан кура, боламга тарбия берсам булмайдимми? Заргарнинг молу давлатига учмасдан узим тенги уртаҳол йигитга тегиб уғлимни жуфтлаб олишим шарт-ку! Энг азиз ниятларимга нега амал қилолмайман?! Ихитисримдан ташқаридаги куч ундан узоқлаштираётганга ухшайди. Тақдиримга муносиб, орзуларимга уйқаш яшолмаётганим учун кайфиятим кутарилмаяптимикиан?!

Хосият илк бор хатоларини тан оляпти, уларни таҳлил қилиб, хулоса чиқаришга интиляпти! Ботиндаги кутилмаган узгаришларни аллақандай нозик туйғулар билан сеза бошлади... Узгараётган руҳ, кайфият, дунё ва унда содир булаётган воқеалар томирини ҳис этиш тушунчаси бошқача одамга айлантириши мумкинлигидан нишона бераётган эди.

Ҳй-хаёлларга, сийрат тулқинларига шу қадар фарқ булган эдики, хизматкор аёл қунғироқ келаётган қумридек сайраб турган телефонини кутариб кирганини сезмай қолди...

* * *

Назира ғалати тушлар кўргани учун юраги ғаш, миясида ёқимсиз хаёллар айланиб юрар, укаси туғрисида булгани учун бировга айтгиси келмас, аммо ичини бушатмаса ёрилиб кетадигандай эди. Эрини ишга жунатгандан кейин ҳовли туридаги олмадан узиб, уникига отланди.

- Эсон-омонмисиз, ука!- кела солиб ташвиш билан ҳол сурай бошлади у. - йўлда девонага туш пули бериб келдим, сизни Аллоҳ асрасин.

Заргар жиддий тортиб опасига юзланди.

- Нима гап?

- Сиз кунгилга олманг, душман нималар демас, тушга нималар кирмас! қоронғи хона эмиш, ниқоб кийган одамлар сизни ечинтириб, ваннада ювинтирмоқчи булар, сиз эса ўлиб қоладигандай кўрқиб орқага тисарилар эмишсиз, баданингизни қурт тешиб кириб қонингизни сўраётган эмиш... Ё тавба! Туш ҳам шунақа бемаъни буладими? Эрталаб қушнимизга айтсам, ёқмаган нарса еб қўйгансиз, ичингиз бузилган дейди, Илоё, шундай булсин дедим...

- Хотиржам булинг, Москвада врач ҳали кўп яшайсиз

деган...

Заргар опасини тинчлантириш учун гапирдию, кунгли гаш булди. Узи ҳам кечалари ухлолмай қийналади, уйқуси қочиб, эрталабгача юради, телевизор куради, юрагига қил сизмайди.

Опасининг туши кунгилсизлик даракчисидай кайфиятини туширди, бироқ узини дадил тутмаса булмайди. Хосиятни соғинган. Ёнидаги одам бирдан кетиб қолса соғиниб қолиш мумкинлигини анчадан бери ҳис қилмаган эди... Унга телефон қилиб тушолмади. Узи кунғироқ қилмади.. Никоҳидаги хотини телефонда булса ҳам бирор марта йўқламаганига уксингандай булди. Опаси келганда эса кайфияти кутарилди. Жигар - жигар экан-да!

- Илоё, докторнинг айтгани келсин! Анча тузукмисиз, ишқилиб?!

- Худога шукур, яхшиман!

У туш айтиб инимнинг кайфиятини бузиб қўймадиммикин деб уйлаган эди, кўзига қараб ўзгариш сезмагач, хотиржам булди.

- Хайрият! Эрталабдан бери хаёлимга нималар келмади дейсиз?!

Ичкарига кириб фотиҳа қилишгач, заргарнинг телефони жиринглади. Экранига қарамай лоқайдлик билан тугмани босди.

- Алло! Саиджон ака! - ташвишли овоз Хосиятники эди...

* * *

Ҳалима тижоратчилар билан ҳисоб-китоб қилиб уйига қайтаркан, зарарнинг бир қисми қопланганидан хотиржам булди, аммо катта йўқотиш юрагида қоронғуликка ухшаб сақланиб қолди.

Авазга пул бериб Санжарга жўнатганда "хайрият муаммо ечилади", деб енгил тортган эди. Эртасига молларни тарқатиб булишгач, бу ишда уйин йўқмикин, деган шубҳага борди. Бироқ далили булмагани учун Авазга ҳам, бошқа одамга ҳам гапиролмади. Назарида, пул маккорлар макрининг қурбонига айланганди.

Бир вақтлар "қулингдан кетган нарсага ачинма!" ҳикма-

тини уқиган эди. Йуқотиш захрини уйламаса ҳам, мол аччиғи - жон аччиғи, катта пул порага кетиши юрагини сидириб утди. Уйлаб-уйлаб: сабоқ булди, Худо олди, берадиям, удан кўпини беради!!- дея таскин топди.

Авазнинг учарлиғи, катта ишларни дадил битказа олиши Ҳалимани анчадан бери хурсанд қилаётган эди. Наша масаласида ундан гумон қилмади, аммо наҳотки, шундай хушёр, эпчил одам наша ташлаб қуйишларига бепарво булган, нега сезмай қолдийкин?- дея ҳайрон булди...

Ҳалима айрим ички ишлар ходимлари бировларни қулга тушириш учун машинаси ёки чунтагига наша ташлаб қуйишали, деган миш-мишларни эшитган, бу сафар ҳам шундай булдимикин, деган фикрга бораётган эди. Уйлаган сайин изтиробга соладиган воқеалар, ҳаётий мисоллар хаёлини қоплаб оларди. Хосият ва Акмал Хайир ака билан тил бириктириб, йигирма сотих ердаги нашани Россияга пуллади ва туяни ютиб думини курсатмай бемалол юришибди, мен эса олмадай наша учун катта пул сарфладим, бошқача айтганда, емаган сомсага пул туладим! Нега шундай булди? Қайси гуноҳим учун тулов беряпман? Орқамдан одам тушганми? Астойдил олишмоқчи, молиявий инқирозга учратиб, банкрот килмоқчими?

Саволлари жавобсизлиғи учун фикрлари чархчининг калавасидай чувалашиб кетди.

Кечқурун қизини ухлатгандан кейин ҳам қузи илинмади, руҳиятига нотаниш қоронғулик инди. Ҳузини қулга олишга, воқеаларни туғри таҳлил қилишга ҳаракат қилди. Бироқ хотиржамлик берадиган ақлли гап тополмади...

Ярим кечада қузи юмилди... Каттакон тоғ, Хосият билан борган гордан ваҳимали жойда ёлғиз юрибди. Қурқинчли, олатасир товушлар эшитилди-ю, гор туридан каттакон илон оғзидан олов пуркаб бостириб келди. У даҳшатидан ларзага тушар, қочадиган туйнук, беркинадиган пана йуқлигидан юраги ёрилгудай қурқувда эди. Илон: мени улдирганлардан бири сен, энди қулимга тушдинг, дегандай аламзадалик билан тикка бостириб келарди. Ҳалима деворга ўгирилиб кўзини юмди: ҳаётим тугади! Бироқ илон уни думи билан урмади, елкасига ёки

оёқларига тишини ботирмади. Ваҳимали овозлар тиниб, атроф сокин бўлиб қолди. Ортига ўгирилса, илон вафодор кучугидай оёғи остида кулча бўлиб ётибди!! У донолик ва хотиржамлик билан қараб турар, назарида, Ҳалимага зарар етказиш нияти йўқ эди.

Зарур сирни айтмоқчи бўларди-ю, забони йуқлиги учун гапиролмаётгандай эди. Кўзларимдан уқиб ол, дегандай одамга ўхшаб термуларди, Ҳалима унга жиддийроқ тикилди ва бу кўзларда Тожи момо қараб турганини сизди:

- Момо! - бақириб юборди у, - илоннинг кузида нима қилиб юрибсиз! Қачон жойлашиб олгандингиз?

- Доим шу ердаман, сен билмайсан холос!

- У ерда яшаб булмайдими-ку!

- Мен яшайман!

- Қандай қилиб?

- Шарт эмас. Аммо сен билишинг керак бўлган нарсаларни бил, уқ!

- Масалан, нималарни?

- Санжарга қанча пора бердинг?

- Беш минг доллар.

- Бермаслик керак эди.

- Машинамиздан наша чиққанди. Аваз иккаламизни қамаб юборишарди.

- Авазни-я! У узини узи қаматадимми?...

Кутилмаганда суҳбат бўлинди. Илоннинг кузи хориж детектив фильмларидаги машина фарасидай ичига кирди, қопқоғи ёпилди, момо ҳам унинг қаърига сингиб кетди ва илон ҳам асл ҳолига қайтди.

- Момо!!!

Бақиргани устига чиқди шекилли, диванда ётган қизи қурққанидан:

- Ойи!! - деб додлаб юборди.

* * *

Аваз Санжарга бериладиган пулдан уч минг долларини қайириб қолди-да, ҳеч нарса бўлмагандай қолганини элтиб берди. Эртаси кун илонларни тижоратчиларга тарқатишгандан кейин одатдагидай, бемалол юраверди. Ҳалимада шубҳа уйғотмагани учун хотиржам эди. Аввал-

ги шубҳалари ҳақида қайта-қайта ўйлардию, қониқтирадиган хулосага келолмас эди. Ҳалимага сон-саноксиз пуллар қаердан келяпти? Энди бу пулларнинг қанчасини юлиб олиш мумкин? қайси йўл билан?

"Ласетти" олгандан кейин ундан чиқали, алоҳида бизнес қилади. Ҳозирги мақсади: унга келаётган пуллар манбасини топиш, қандай қилиб бўлса ҳам уни ўзлаштириш эди. Ўша кунги бир даста долларни қаерга қуйган? "Дом"идаги сейфида сақлаётганми ё Тожи момоникига қуйганми? Менимча, уйида бўлса керак!

Аваз бу пулларни топиш ва ўзлаштириш учун ўзича режа тузди. қулай вазият етилишини пойлай бошлади.

Беш-олти кундан кейин шаҳардаги кузга курунган тижоратчиларидан бири икковларини туғилган кунига таклиф қилди. Энг куркам ресторанга, нозик дидли, миллонер одамлар даврасига бориш учун Ҳалима гузаллик саломида Европа усулида соч турмаклатиши, пардоз-андоз қилдириши керак эди. Аваз унга улгуржи бозор ёнидаги салонни тавсия қилди.

Ҳалима сумкасидан кармон олиб салонга кириб кетаётганда Аваз ўриндиқни тушириб, ўзини уйқуга солди:

- Бирор соат етадими, Ҳалимаҳон? - деди бепарвогина.
- Аёллар куп бўлмаса етади!

Аваз ун минутча ўзини уйқуга солиб ётди-да, кейин салонга яқинлашиб, ичкарига муралади. Ҳалима сартарош столига утираётган экан. Демак, чиқишига бир соатча вақт бор! Ортига қайтди. Тезлик билан машина ўриндиғида қолган Ҳалимининг сумкасини титиб калитлари солинган чарм ҳалтачани очди. Хонаси ва сейфининг калитини занжирдан ажратиб, қолганларини жойига қуйди. Ва шошилганча бозор ёнида калит ясаб ултирадиган корейс чол олдига борди...

Чол икки баробар ҳақ олиб илтимосини бирпасда бажариб берди

Европача соч турмагию, пардозига қувонган Ҳалима машина эшигини очганда Аваз "ухлаб" ётар, гуёки бутун дунёдан беҳабар эди...

Зиёфат яхши утди. Ҳалима ҳаммани ўзига қаратгани, чиройини кўз-кўз қилолганидан хурсанд. Икки рюмка коньякдан сунг яноғи помидордай қизариб, янаям очилиб

кетган, Авазнинг "Базм маликасига ўхшаб қопсиз, а?" дея хушомад қилганда эса гул-гул яшнаб кетди. Узини ҳаётдан рози, бахтиёр, орзулари ушулаётган ҳурилиқодай тутар, ҳамма эътибордан қувонар эди. Ҳавас ва ҳасад билан тикилган кўзлар кўнглига чўғ, олов солар, руҳиятини осмон қадар юқорига кутарар эди...

- Мени шаҳардаги квартирамга ташлаб келинг! - деди Авазга.

Ниятимни фаҳмлаб, атайлаб қилмаяптимикин, деган хаёлга бориб, Ҳалимага қаради. У сархуш, ўзи билан ўзи... Айни муддао дамлар келганини фаҳмлаб, режасини амалга оширишга киришди.

Яшин тезлигида туман марказига жунади. Ҳалиманинг домига яқин қолганда машинани расмий турар жойда қолдириб, у ёғига пиёда кетди.

Ҳаяжони денгиздай тошаётган бўлса ҳам узини хотир-жам тутиб кетиб бораркан, янги калит Ҳалиманинг қулфига тушармикин, ёки имкониятни қулдан бериб қуяманми деган хавотирда эди. Йуқ! Корейс чол пухта иш қилган экан! Биринчи бурашидаёқ эшик очилди. Дарров ичкарига кириб, эшикни қулфлади. қўшнилари эшитиб қолмасин дегандай, оёқ учида бориб, зал тўридаги пардани кутарди. Сейф қулфининг илмоққа ухшаш темири кўринди. Узини босиб, калит солди. қўли қалтирар, миясини қоплаган турли-туман хаёллар, манзаралар юрагини титратар, биринчи марта уғирлик қилаётгани учун ўзини тута билмасди. Калит ширқ-ширқ этиб буралди ва пўлат сандиқ эшиги тиши суғуриллаётган одамнинг оғзидай вазмин очилди.

Сейф токчасидаги қоғозга ўралган тўрт бурчак нарсани очиб кўрди. Бир даста юз долларлик! Дарров чўнтагига солди. Сўнг латтага тугилган нарсани кутарди. қаттиқ! Нима экан? Тилла буюмлар эмасми? Кўрай-чи?

Тугунчани ечдию, оғзи ланг очилиб қолди. Бир ҳовучдан кўпроқ тилла танга экан!!

Куксининг овози аввал томоғида, сўнг қулоғи остида эшитилгандай бўлди. Юрагига пинҳоний бир қувонч; руҳиятига чароғонлик қуйилди. Пўл, бойлик топиб, бунчалик шиддатли ҳаловатни туймаган эди. Ҳалимада каттагина, сирли бойлик борлигини гумон қилардию,

бир тугун тилласи борлиги хаёлига келмаганди..

Ажабо! Баёзхон заргар билан бекорга алоқа қилмас экан-да!

Буларни қаердан олган? Ота-бобосидан қолганми? Нега шу пайтгача ишлатмаган? Ё бирор жойдан топиб олганми? Тоза тиллани қайси аҳмоқ ташлаб кетади? Э, менга нима! Ишимни қилсам-чи!

Аваз тиллаларни латтага тугди-да, кўйлаги ичидан қўлтиғига қистирди. Қули теккан жойларга қизил қалампир сепди... Сейфни қулфлади. Оёқ учида коридорга келиб, туфли, шиппаклар қўйиладиган столчада нафасини ростлади. Пешонаси, бурни устидаги терларни сидириб олди. Ҳамон ҳаяжонланар, юраги гупиллар, ташқарида биров пойлаб тургандай, безовта булар эди. Машинасига етиб олса бас! Биров кўрадимии-йўқми, барибир, тиллаларни яширгандан кейин мингта гувоҳ олиб келса ҳам тан олмайди!

Ташқарига чиқиб, эшикни қулфлади. Ҳамма ёқ жимжит, бир-иккита болалар копток уйнаётганини ҳисобга олмаганда одам қуринмайди. Шундай булса ҳам, назарида аёллар, эркаклар балкон ва дераза пардалари ортида уни кузатаётгандай, ҳовлига чиқиши билан иккитаси қўлга тушираётгандай туюларди. Йўқ! Уни ҳеч ким тўхтатмади, ҳатто бирорта одам юзма-юз келмади! Машина олдига шунчалар хотиржам етиб келдики, қоровулга пул бериб чиқаётганда юзидаги терлар қуриб қолган, қўлидаги титроқ билинмасди. Янаям ўзини босишга уринди. Дарахтлар ёнидаги йулакчадан катта йулга бурилиб, тугунчани бардачокка ташлаб қўйди. Чунтагидаги бир даста долларни тагидаги гиламча остига жойлади. Машинани милиция турадиган йўлдан эмас, камқатнов кучадан ҳайдади.

У пулни олгандан кейин қаерга беркитишни аввалдан режалаштирган эди, аммо тиллани қаерга яширишга боши қотди. Уйда пулат сандиғи йўқ! Бирор жойга кўмиб қўйсинми?

Фикрлари охирига етай деганда, телефони жиринглади. Шошиб экранга қараса: Ҳалима!!

Телефон "қулга тушдингми, ўғри!" дегандай жиринглар эди. Уни ўчириб қўйди...

Хосиятнинг заргарга қунғироқ қилишдан мақсади - ҳол-аҳвол сўрагандан кейин углининг саломатлиги хавф остидалигини, касалхонада у билан бандлигини билдириб қуйиш эди. Заргар вазият бу қадар мураккаблигини хаёлига келтирмагани учун:

- Энди бу кўргулик қараб турган эканми? - деди хайрихоҳлик ва меҳрибон товушда, - бу ерда менга ўзлари қараб туришибди, сиз болага эҳтиёт бўлинг. Якка ўғил нозик булади, дейишади.

- У сал узига келиши билан хизматкорга топшириб, етиб бораман, Саид ака! - деди хижолат оҳангида.

- Бемалол, Хосиятхон, биздан ташвиш тортманг! Сингиллар ёлғизлатиб қуйишмаяпти. Қани энди соғлигим кутарсаю, олдингизга қушдай учиб борсам! Соғиндим, асалим!!

Хосиятнинг кўксига соғинч ҳисси ёпирилиб кирди. Заргар бу чиройли гапларни чин кўнгилдан гапираётгандай туюлди.

- Ёнингизда бўлиб, меҳрибонлик қилсам дейман.

- У кунлар келади. Асал ойида сизни саёҳат қилдириш урнига ташвишга қўйганимдан хижолатдаман.

- Ундай деманг, Саид ака! Пешонага ёзганини кўрамиз. Шундай бўлсин дебсизми? Эҳтимол Аллоҳ бизни синовдан ўтказаётгандир!

- Тўғри, Сиз имтиҳондан "беш"га ўтгапсиз! Мен эса, "уч"га ҳам лойиқ эмасман!

- Менинг "беш"имдан "бир"ни сизга қўшсак, иккаламизники "Яхпи" баҳо бўлади!

- Ҳар доим кунглимни кутарасиз, сиздан Аллоҳ рози бўлсин!

Заргар Хосиятга ишонди. Кунглида ҳузур-ҳаловат туйди. Вужудини ёшликка хоскуч-мадор эгаллади. Бугун етиб бораман дегиси келди-ю, уддасидан чиқолмаслигини сезиб, тилини тийди.

- Доим мени уйлаганингиздан хурсандман!...

Хосият алоқани узгандан кейин вужудини қамраб олган бир-бирига қарама-қарши туйғуларни таҳлил қилмоқчи булди.

Ундан кунглини узмоқчи булади, кунгироқ қилганда яшашга эҳтиёжи қолмаганини сездириб қуядиган гапларни айтгиси келдадию, ammo заргар ширин гаплар билан уни эритиб юборади. Фикрлари бир зумда йуқолиб кетади. Аллақандай куч уларни куринмас иплар билан боғлаб тургандай бўлади. Лекин ҳозир умрининг охиригача ширин гапларга маҳлиё бўлиб яшолмаслигини, алоқани чирт узиб, ҳаётини бошқаси билан боғламаса, якка угли қийналишини уйлаб қолди. "Энди сираям телефон қилмайман. Узи кунгироқ қилса ҳам совуқ муомала билан кунглини қолдираман!!"

Бу Хосиятнинг қатъий қарори эди!

Унга амал қилиш қийинлигини билади, бажармаса ҳаёти илмилик давом этаверади, узи орзу қилгандай узга-ришлар, саодатли кунлар келмайди.

Бувиси шукроналик туғрисида куп гапирарди. Очарчилик, уруш йилларидаги одамларнинг очликдан, касалликдан, оддий қизамиқдан қанча-қанча гудаклар қирилганини сўзлаб тинч-омон кунлар учун шукур қилиш зарурлигини бир неча марта таъкидлаган, қадрига етишни уқдирган эди. Ҳозир Хосият у кунларни эслаб, юрагида шукроналик туйди. Яқинда ким эдиму бутун кимман, деган саволга жавоб топди ва утаётган кунлардан, умридан хурсанд бўлди. Фақат углини жуфтлаш масаласида юрагида ғашлик, безовталиқ борлиги учун Аллоҳга илтижо қилди:

- Эй Худо! Купчиик қатори ўғлимни ёлғиз қолдирма! Ишларимни, наслимни давом эттирадиган зурёдимга сунячиқ бер! Ўзинг ҳамма нарсага қодирсан! Меҳрибонсан!

Хосият астойдил, чин дилдан сураётгани учун кузларига ёш келди. Куксига хазин туйғулар қуйилиб, қалби юмшади. Яноғидан маржондай ёшлар юмалаб тушди...

Аллоҳ илтижоларини қабул қилгандай анча енгил тортди...

Врачга бориш учун Акмалга кунгироқ қилди.

Аваз тилла тангалару долларларни жойлаб булгандан кейин бироз тинчиди. Вужудини қамраб олган қурқув, ҳаяжон ва чалкаш фикрлар йуқолгандай бўлди. Айбини биров буйнига қуёлмайдигандай ўзини дадил ҳис эта

бошлади.

Уйига бориб чой ичди, углега қушилиб бироз уйнади. Кечқурун улфатлари билан шаҳар марказидаги чойхонага ош қилиб егани борди. Йигитлар узаро гаплашиб утираркан, гурунч савдоси билан шуғулланадиган Асқар билан Дилшод 25 сўм устида хасислик билан тортишиб қолишди. Шериклар орага тушса ҳам келиштириб бўлмади.

Аваз уларни кузатаркан, йигирма беш сўм устида тортишган Асқар майдакашлик қиластгандай устидан кулар, ўзи яқиндагина беркитиб қуйган хазинани уйлаб, ичичидан қувонар, утирганлар-нинг ҳаммасидан устун эканлигини уйлаб бир газ усгандай буларди.

- Ҳей Дилшод, - деди жанжалкашларга ўгирилиб, - қурум-соқлик қилмасдан бер шунга, сенга Худо берсин!

Дилшод Авазнинг майда масалаларга аралашмаслигини билиб, астойдил гапираётганига ишонч ҳосил қилди, шекилли, юзи ёришди.

- Авазбек, сен буни билмайсан, юз минг сўмлаб фойда курса ҳам бир сўмга зор одамдай тортишаверади... Бирор марта ош қилиб берай демайди. Бугун ҳам кийимини алмаштирганда пули уйда қолганмиш, мен қушивордим...

Давра четроғида утирган Солижон ҳаммага қараб бир иршайиб қўйди-да, сузга лаб жуфтлади:

- Ема-ичма, бул бахил, бой булмасанг мен кафил!

- Э, бормисан, оғайни, ичимдагини топдинг, қўлни ташла!- деди Дилшод шарақлаб кулганича.

- Шу гапларнинг ўрнига, - ҳаммани ўзига қаратди Аваз, - бир пиёладан оқидан урайлик, оғайнилар, бу ерга 25 сўм можаросини қилгани келмаганмиз-ку!

- Туғри гап!

- Бормисан?

- Буларкан-ку!

Пиёлалар жаранги қушни каравотда утирганларнинг ҳам завқини қузғаб юборди...

Аваз кеч ётган бўлса ҳам эрта уйғонди. Хотини, болалари ухлаб ётар, ҳаммаси ширин тушлар кураётгандай ёқимли нафас оларди.

У қандай туш кўрганини аниқ эслолмайди, аммо аллақандай ёқимсиз лавҳалар куз олдидан утар, кўнгли гап, ножам эди. Кечаги воқеалар бирданига куз олдига келиб,

ичи қоронғулашди.

Бойликка қизиқиб, уз ҳамкорига хиёнат қилганини, умрида илк бор, аммо жиддий уғирликка қул урганини виждони олдида тан олишни хоҳламас ва бу ишини оқлайдиган баҳона тополмай қийналарди. Ҳалима бу пулларни ишлаб топганми, қинғир йуллар билан орттирганми - фарқи йўқ, аммо уни ўғирлаш катта гуноҳ эканлигини уйласа, ёнига хиёнат масаласи қушилиб, кўринмас қаламушдай юрагини кемирар эди. "Шундоғам катта-катта пул топиб турувдим, яна икки марта хорижга бориб келсам "Ласетти" олардим, ношукрлик, дустимга хиёнат қилдим, юзига оёқ қўйдим, наҳотки шунчалик сурбет, виждонсизман? Шу бойлик вафо қилармикин?! Мени боши берк кучага киргизиб қўймаслигига ким кафолат беради?! Ҳеч ким! Шайтон йулдан урди, энди хатони тўғрилаб бўлмайди. "Машинадан чиққан наша"-баҳонасида уч минг доллар ишлаганимдан кейин ўзимни боссам буларди. Нега очкузлик қилдим? Ҳалима бугун-эрта бор-будидан ажраганини билса, мендан гумонсирай бошлайди, катта йўқотишга бардош беролмай юраги ёрилиб кетмасмикин? Чидолмасдан ит олиб, келиб текширтирса, қўлга тушиб қолсам нима булади?"

У, урнида ётса, ёнилагилар гуноҳини билиб қоладигандай ташқарига чиқиб кетди. Вақт ҳамма нарсани даволагани каби кучаларни айланиб, бир-иккита одамлар билан сўрашиб, гузардаги қоровул билан валақлашди, кунгли ёзилгандай, азоб бераётган хаёллар нари кетгандай бўлди. Руҳини азоблаётган оғриқ енгиллашди. Оила аъзолари билан гаплашиб нонушта қилгач, эговлаётган туйғулардан халос бўлди.

Машинасига утириб, шаҳар томон юраркан, буюм сандиқчасидан сигарета олиш учун қўл узатганда битта юз долларлик қўлига илашиб чиқди. Аввал қурқиб кетди, сўнгра юзлаб долларлар, тугунчадаги тилла тангалар куз олдига келди-ю, юрагига бойлик завқи, аллақандай ёввойи эҳтирослар қўйилиб, азоб урнини сқимли туйғулар эгаллади. Узини янаям бардам ва гуноҳсиздай сеза бошлади. "Мен олганимни ҳеч ким курмади, бирорта инсон исботлолмайди, гувоҳ келсаям шартта тониб юбораман! Бу дунёдаги миллион-миллион бойликлар

тагида гирромлик бор, де-йишгани рост! Ҳалима ҳам барини ҳйла-найранг билан топган. Яқинда Хосиятнинг ортидан судралиб юрган хотин бирданига шунча пулни пешона тери билан топганига ишонмайман!! Бу ерда бир сир бор! Шу сирни билишим керак! Шунда яна купроғига эга буламан!"

Аваз руҳланиб кетди. Қалбини тирнаётган қурқув, виждон азоби шамолда учган ҳазводай йуқолиб, кунгли равшан тортди. Энди бойлигини эҳтиётлаш ва энг муҳими, кўпайтириш ҳақида уйларди.

Шу пайт Ҳалима кунғироқ қилганини эслаб, телефони-га қаради. Нега истадийкин?

Фош бўлишдан чучиган Аваз вазиятдан чиқиш чораси-ни излай бошлади...

Виранчи китоб тугади.

Адабий-бадий нашр

Боқий МИРЗО

ТИЛЛАФУРУШ

Роман

· Биринчи китоб

Муҳаррир: Нурбек Абдуллаев

Дизайнер: Отабек Камолов

Мусахҳиҳ: Улуғбек Умаров

2011 йилнинг 4 июлида теришга берилди. 2011 йилнинг 20 июлида босишга рухсат этилди. Бичими 60x84 1/16. Ҳажми 15 босма табоқ. Газета қоғозига офсет усулида босилди.

Адади 1000 нусха. № 204-сонли буюртма
Баҳоси келишилган нарҳда.

"Наманган" нашриёти, Наманган шаҳри,
Навобий кучаси, 36- уй.

Китобнинг оригинал макети "Заковат" нашриёт уйи МЧЖ
босмахонасида газета қоғозига офсет усулида босилди.

Корхона манзили: Косонсой шаҳри,
"Чорбоғ" кучаси, 17 уй

«ТИЛЛАФУРУШ»нинг иккинчи китобида ўқинг:

* * *

Аваз оғриқдан инграшни ор билиб, Акмалнинг қўлидан ушлади ва оёғи билан отиб юборди. Акмал бу пайтда тиғи отилиб чиқадиган икки томони ўткир пичоғини олиб улгурган ва Авазнинг қорнини кўндалангига тилиб юборган эди...

* * *

Аввал жануб томон тўрт қадам юриб хазина топишганди. Демак, шимолдаям олтин бор! Боболаримиз, ўрис босқинчилар олгандан кўра, невара-чевараларимизга қолсин, дейишган экан-да...

* * *

Эйфель минорасига чиқиб ҳайқирамиз:

- "Ҳо-ой, Акмал билан Хосият, кўриб қўй, биз дунёга машҳур жойга сендан олдин етиб келдик! Сенлар аллақандай Анталияда юрган бўлсанг, биз Парижнинг машҳур минорасида турибмиз, ичинг ёниб ўлси-и-и-ин!"

* * *

Ҳалима ошхона эшигини очиб йўлакка чиқди. Чиқдию...ҳайрат ва қурқувдан юраги чиқиб кетаёзди. Юзига ниқоб таққан одам унга илондек совуқ қараб турар, оёғи остида Аваз хушсиз ётарди. Бир лаҳзалик ҳодиса қандай содир бўлганини тушунолмай турганда ноқобли кимса уни бўға бошлади. Ҳалима илондай тўлғониб бақирмоқчи бўлди, аммо овози чиқмади...

Тел: + 998906006104

11000

ISBN 978-9943-371-22-8

